

॥ अथ चपुभारत प्रारंभः ॥

१० श्रीगणेशायनमः ॥ कल्याणवोविधत्ताकरं टमदधुनील्लोलकैः क्लेमात्तत्वे लहो यं क मोलाहूः सुखे गिरि क न क व ल ॥ १ ॥
प्रैतैवेतं डरं त्तं सतत परिचलत्कर्णतालप्ररोहद्वातांकराजिर्हीर्षादरं विवृणफणाशंगभण्णुतं

काफलानां विपुलभुजगिराजं द्वीरलक्ष्मीविभूषां ॥ १ ॥ हंमि त्मुरपुरं श्रीरस्ति साहास्ति नाख्या रं पुजन दुरवापाराजधानं कुरूणां ॥ २ ॥
यस्यामुदग्रनृपमंदिरचंद्रशालावातायैने गतिवशां द्वैपुषिप्रसक्तां ॥ दीपाग्रधूममपिकां गिगिरां शुविबे मोहात्कुरंगडतिमुग्धजना-
वदांति ॥ ३ ॥ श्रीष्मेपुशीतं करकांतरुतोदरामुयद्रोपुराग्रिमदरीपुपथागतस्य ॥ विश्राम्यतो हरिर्हृद्यस्य विलंबनेपुचिन्हं तं दीयदि-
नमंतति दीर्घभावः ॥ ४ ॥ यत्रांगनावदनयाभं वनीशाल्प्यच्चंद्राश्मसौधगलितः मल्लिलप्रवाहः ॥ वृंदागच्छेद्रनगरीवृहदुत्तवाय-

१ करटः गंडस्थलं. २ धुनी नदी ३ कल्लोलः महालहरी. ४ लोलयः भ्रमरः ५ मुखरितं नादमुत्कृतं. ६ प्रथमं पुरातनं. ७ वेतंडरत्नं
हस्तिश्रेष्ठो गजाननः वेतंडरत्नमिति गजाननपर्यायो वैजयंयां. ८ जिहीर्षा हरणेच्छा. ९ दरं किंचित्. १० तुहिनं हिमं. ११ वंशः कुल सप्त वंशः वेणुः
वेणवादौ मुक्ताफलसद्वावात् रूपकं. १२ विभूषा महच्चं. १३ हमिता तुच्छीकृता. १४ मुरपुरश्रीः अमरावती शोभा. १५ वातायने गदादे. १६ वपुषि
अमृतमये धावल्पशोतनार्थमिदं विशेषणं. १७ शीतकर कांतः चंद्रकांतः १८ हरिहयस्य सूर्याश्वस्य. १९ तदीयानि श्रीर्धृतुसंधीनि. २० यामवतीशः चंद्रः

चं० भा०

पंकेरुहाणिपरिखामवतीर्ययस्यांप्राकारभित्तिमभितःपरिवेष्टयन्ति ॥ अंतस्थितिं विद्यतामवलज्जनानामास्यानिजेतुमखिलानि कि
लात्मभामा ॥ ११ ॥ गद्यं ॥ याखलुपुराकुरुथराधिपापराधममेधनक्रोधेनहलधरेणनिजायधेनुहठात्कर्षणशिक्षयात्तण्णनममुत्तिष्ठत्
२ शिक्षित्तिभागतयातदीर्यभुवनभूपणायमानांभोगेवतीमात्मनाविजेतुभागीरथीपाथःपथेनावतीर्यकृतप्रस्थानेवाद्यापिपरिट्टयने
॥ पद्यं ॥ उपेत्यनांपांडुरुंदारविक्रमः प्रजामनः फलवयन्प्रजामनात् ॥ यशः प्रकाशैर्यमुर्नामखीमखैर्निनायलोकंनिजेनाम
वाच्यतां ॥ १२ ॥ गद्यं ॥ यंपगशरमुतोनिखिलावनीदेशावनायनिजजननीनिदेशावनम्रमनामनागितराश्रयतपश्चर्यालंकर्मणः
मृमानोदर्यस्यविचित्रवीर्यस्यकुटुंबिन्यामंवालिकायांसंपादयामाम ॥ पद्यं ॥ चित्रचमित्रंजगतीतलेस्यनश्लाघयामासनरेपुकोवा
सयत्स्वयंपांडुरीषस्वकेनगुणेनरक्तानकरोत्ममस्तान् ॥ १३ ॥ अंतर्भवत्कृष्णमृगाजिर्नकैःमुनिर्मलैःपोडशदानकीर्तैः ॥ ग्वंडैर
०१ तदीय भुवनं तस्य ०२ शेषान्तरस्य बलभास्य भुवनं लोकः ०३ भोगवती पातालनगरी ०४ फलवयन् अंकुशयन् विकासपलित्यर्थः ०५ यमुनास
खीसरेवेः यमुनासखी भागीरथीतस्याः सखायः भित्ताणि सद्गता इत्यर्थः तैः ०६ निजनामवाच्यता निजनाम पांडुरिनाम तस्यवाच्यता शुभ्रत्वं ०७ मनागितरा
वही ०८ रक्तान् गन्धशान् अनुदकांश्च ०९ औशनं वंशः जलच

स्त०

२

89
4533

मंदाकिनीतिलभतेमहतीमभिल्यां ॥ ५ ॥ दीर्घैरगारमणिभिर्देवमायमानानिश्चिन्वतेमर्नामयत्रनिशांयुधानः ॥ कांतिप्रिय
खिलकालनिवेदनायघंटासुणेरभिहतस्यघनैरवेण ॥ ६ ॥ वक्रविलाममणिदपणधायमाणंवांमांहमाशुर्यामित्यवधाययस्या ॥
आदर्शविबधृतिरश्रुतदृष्टपूर्वातस्योतितादृशाधियंविनिवारयंति ॥ ७ ॥ आलापकालममपल्लवितांकवीणासौरभ्यपातिमधुपारव
संकुलस्य ॥ तंत्रीस्वनस्यसंमितौतरुणीस्वनस्यजानातियत्रचतुगोऽपिनतारतस्यं ॥ ८ ॥ गौलीननामविगणय्यस्स्वीममाजेपश्चा
रुतस्यकमितुःप्रणयप्रकोपात् ॥ मुग्धाःममीक्ष्यमुकुरायितरत्नंभित्तौछायांक्षणानुतेपनंशमयंतियस्यां ॥ ९ ॥ चित्रंदिदर्शयिपु
गाजनितस्ययस्यांमध्यंविनैवविधिनामहिलैर्जनस्य ॥ अंगंनितंनवजघनादियतोयतोधस्तुंगंकुचाद्युपरियातिततोनुकूलं ॥ १० ॥

१ मंदाकिनी मंदंन्यूनं अरुपापं करोति मंदंगल्लतातिवा मंदाकिनी भागीरथी. २ कार्तातिकः कालनिवेदिभिः ३ घनः गंभीरः गद्यैः विश्रांतिकालत्वान्
पस्यामेध गंभीरध्वनिश्रुतिः ४ आदर्शविम्भृतिः दर्पणे विचम्बन् पक्षे हर्षः अमावास्या तत्पर्यंतविबधृतिः चंद्रविवनस्व. ५ समितौ समायां ६ शास्त्रीनता
धैर्याभावं ७ कमितुः कांतस्य ८ मुग्धाः अनिपुणास्त्रियः ९ छायां प्रतिवेवं अनातदंच १० अनुपपनंपश्चान्नापं छापया मंताप दशन मन्तातिप्रामेद
११ महिलाजनस्य स्त्रीजनस्य.

चं० भा०

गरासनवरंकरेकुर्वाणोगीर्वाणगणचक्रवर्तिचक्र- र्मेणविविधमृगचक्रवर्धविधातुमुपचक्रमे ॥ ५० ॥ भूभुजोस्यसविधेविच-
रंत्योर्भोजमद्रमुतयोद्विगशोभां ॥ जेतुकामान ॥ ५१ ॥ गमपुरतोमृगयुय ॥ १६ ॥ शोणीपतैष्मदकलंप्रतिकृष्णमारंतूणी
मुखेपतितपाणिनखांकुंरेस्मिन् ॥ एणीकुलानितरलैर्द्यमुनाअत्यानांवेणीमिवाक्षवत्नैर्विपिनेवितेनुः ॥ १७ ॥ कुरंगयूनांकुस्ते
स्मभीतिगगोःकुलस्यामृतदीधितेनः ॥ सजातिरेपांतनुतेकलंकमितीवगोपादिपुमिःसपादुः ॥ १८ ॥ प्रजवंहयंगर्मयतेतस्ततः
पतितानृपायशल्लकीशलाकिकाः ॥ महनेवनेपिपद्युनत्वमाचरन्ग्रहणेवराहकुलवत्तैर्नीभुवां ॥ १९ ॥ वैशंतपंकवित्दतेविनि-
वृत्यमद्यःप्रत्युद्यताध्वनिपुम्त्सरिणांहयस्य ॥ भूदागणपर्वनपोत्रवतामतानीद्रुनीशालदममहिष्णुगिवांतमेपा ॥ २० ॥ तूर्णप्रधा
व्यनुरगंस्वयमन्यतोसौपादुःकुलेर्गववारलुंलाययूनां ॥ अग्नेविर्षाणकरधूनतदुर्विधेत्वात्मर्त्यापितद्विरदभावाविपर्ययाणां ॥

स्त० १

१ सर्वसमष्ट्या सर्व समुदायेन. २ तृष्णी मन्त्रा. ३ वेणी प्रवाह. ४ गमयते प्रपद्यन्तस्मै ५ वर्तनी मार्गः ६ वेदात् अल्पसः ७ वनपोत्रवता
वनसूकराणां. ८ भूदारः राजा सूकरश्च- ९ लुलायः महिषः १० विषाण हर्मिद्वयः ११ दर्मिद्वयः अभावात् १२ स-प्र-पित. पा. अर्धेन ज्ञा. यदा

मुख्येद्रकारिधात्रोभृपायमव्येगनर्ननिवाता ॥ १५ ॥ जघात्तियाहेपररसाप्रयप्रति क्रमरेणकरेणचक्रमः ॥ कुर्तीभृपायस्यो-
 यथारमांसमुद्रकांचीचसमुद्रकन्यकां ॥ १५ ॥ गद्यं ॥ अथकदाचनमृगयोपलालितत्वंदयीनरेश्वरोऽयमश्वेशिश्वेतनेजमिविश्वा-
 निशायिनिरयाविजितमातारिश्चानिकृताधरोहः पाठ्वधृतविश्वकद्रुभिरनेकवांगुरोपकरणानुगेथैर्यैधैरनुद्रुतोमृदुभद्रविनयाभ्यां-
 यदुमद्रतनयाभ्यामनुविद्रः सिद्धगणगपनीयमहिमवतोहिमवतोऽवजगाहेमहतीमटवितटवीथिका ॥ तत्रमतायदतिशुल्लकव-
 नमल्लिकामतल्लिकोद्वेल्लितधम्मिल्लोवैलग्नदृढलग्नकच्छेपुटविच्छुरितच्छुरिकोनिपंगानुपंगमासलतमामल्लितः परनिगमपं

१ निग्राहः ग्रहणं २ चक्रमः गतिः ३ शकुंतीशरयः शकुंतीनां परिणां ईशः पतिः गरुडः सग्व ग्यः बाहनंयस्य सविष्णुः ४ समुद्रकांची पृथ्वी ५
 उपलालितं उत्सुकं ६ विश्वकद्रुभिः मगयाकडाकडा ७ विविदि ८ एतद्विका प्रशस्ना ९ उद्वेल्लितः ऊर्ध्ववधः १० वल्लभं मध्यः ११ कच्छ-
 पुटं पडदाळइतिप्रसिद्धं

चं० भा०

दिमानोमानसमरोरविदमंकरंडविंदुगंदोहमौरभ्यपारदृश्वानोमानरिश्वानः ॥ अनंतरममैपरंतः समंततः अकुंतरवतिरंतगदिगं
 तरादखिलमृगकुलशरण्यादरणः ॥ १० ॥ वृवमानस्यकर ॥ ११ ॥ वनमां दंतत्रचमृगे श्रमरोः मरणिमनुमुरमाणस्तदीयतत् हेहचित्र-
 विदुर्नाचिनिकैरिखरुथिरैर्गंगतंसमुत्पतद्भिः खुररजोभिर्गनुमीयमानतुरगगतिद्वरमंतिपपात ॥ तत्रतावत्कचनलतः गुम्परिम-
 रेमनरनाथः परिकाथिततरुणिमप्रथिमकलेवरमाशिशिरनिगुम्बमनाथंहरिणमिथुनंतयनपथस्यातिथीचकार ॥ १० ॥ निग्मे-
 नवाणेनजघानतास्मिन्युग्मेनराणामधिपः पुमांसं ॥ वातायुराकारममौमहर्षेर्जातायुरंतः महमाल्लंबे ॥ ११ ॥ गच्छं ॥ नतः
 कृपामंदमनाः किंदमनामथेयः सदांनितनुः स्यंदमानरुथिरेणमहोरूपाकल्पं विकल्पमहारूपातस्मिन्महीभृतिमंभोगमंभेदकमंभोज
 दृशांभेभोलिमिवमहस्त्रीक्षः शापमुदस्त्राक्षीन् ॥ तदनुनाप्रमशापेनविगचितमनस्तापेनतेनभूपेनचतुरंगवल्गमिवसप्तांगराज्यम-

४

मन्० १

४

१ मंदितत्रचमृगेः मंदितत्वाः मंदीरुतवेगाः चमृगवः मेनासकथीनि येनतस्य २ तत्तुहं लोम ३ वातायुः मृगः ४ जातायुरंतः जातः आयुषः अंतोपस्यसः
 ५ संदानिता इत्या युक्तेत्यर्थः ६ महारूपा महारूपेण ७ कल्पविकल्पमहा ८ यकात्किदस्यै सदृशीजोयस्य ९ महीभृति गतिर्वित्त १० दंभेदि ११ ॥

॥ २१ ॥ आकर्ण्यक्षितिपहयारवानसद्यानामूलंकुपितधियस्तिर्गोविषण ॥ व्याध्यातिकतसंपुष्पान्निचस्वतुर्व्याकृष्टुं पुनरपि न चि-
 रानशोकः ॥ २२ ॥ कुरुतेतिततःमहैववामंकुलकृतस्थकृतांतवाहनेन ॥ मदधृतविषाणमडलायेमहिपौष्टेनिचरवानमहःकौयं
 ॥ २३ ॥ तन्नचित्रमवनीपतेस्तनश्चंद्रहामपतनंचकारयन् ॥ येषितेपुत्रेनमध्यचर्ययापुंडरीकेनिवदेषुर्मिलितं ॥ २४ ॥ गहन
 मस्तशरीरुगमवचंक्रवचताथ्यमुनाजविवाजिना ॥ ममृगिरेहस्यामदशालिसोमनुजयेनामरीच ॥ २५ ॥ विस्फारः
 घोपमवकर्ण्यविनिर्गतानांहुंकुर्वतांतस्फुणकंसरिणागुहाभ्यः ॥ याकेवलेप्रथममाननस्वमलैस्तापचतंसांवा ॥ २६ ॥ विस्फारः
 गद्यं ॥ एवमश्रांतमृगयापरिश्रांतमपरिमितस्वेदशीकरनिकरकोरकितफालमूलमातेनिरेतमाश्चर्यांनंतुहिनगिरिदेश्यानंदनीयमं

१ तिरः वक्रं २ कूटस्थः मूलपुरुषः ३ मंडलाग्रं करवालः ४ चंद्रहामः करवालः चांद्रकाच ५ वनंभरणं जलंच ६ चर्यया
 म्बिध्या ७ पुंडरीकानवहः व्याघ्रसम् ८ मितकमल समुद्र ९ मीलने लक्षं संकोचंच १० शगरुः घातुकः ११ मनुजयेन राज्ञा
 १२ विस्फारः धनुः १३ पंचतां विस्त्रुतां मूरुः १४ फालं मालं १५ आश्वान शुक्र

चं० भा०

वेतिमातुर्धुरितातपृच्छया ॥ प्रलोभदुल्यं प्रवदंतमर्भकं मुदाहसनं जिघ्रतिमूर्ध्नि पुण्यभाक् ॥ ३५ ॥ निद्यतेपितृभिस्तैः पत्यधनः
पुमान् ॥ अर्ध्वनीनैरतिश्रातैरेवकशीवपादपः ॥ ३६ ॥ कदापतातशब्दस्य कल्पभूमिरूहामिव ॥ नार्थैर्भविष्यतिमर्हा मनरवाहन
संनिभः ॥ ३७ ॥ किंभोगवैभवयशः क्षितिजीविताद्यैरंभोरूहाक्षिनियमैरनघैस्त्वमेव ॥ शापातिरेकदवपावकशायिनोमेतापा
पनोदविधयेतनयंप्रसूष्य ॥ ३८ ॥ गद्यं ॥ इत्यमंकोचतः शोचतः पत्युरग्रभुविममग्रमंदाक्षरमणीयमंदाक्षरमणीयांत्रितामिदं वचनं पृथापि
कथयामास ॥ राजन्पुराखलुपिताममपितामहममानस्यनिशांतमधिवमतः कृशांतनुलतातपमावहतोपिदिशांतनिपुनिशांतरविका
तिभृशांतरंगरूचांतरंगपरंपरांतरैलयितुरशांतमनमोमुनेरूपांतपरिचरणायमामनुशासितशैवराज्यामपिनिर्नियोज्यामकरोत् ॥ पद्यं ॥
ततोनिदेशान्ममयेपुलब्धुमयामहायत्नजुषामहर्षेः ॥ आरामवह्नीरपरहायतस्यभ्रूवल्लिमेवप्रतिपाल्यतस्थे ॥ ३९ ॥ यथायथासेव

स्त १

५

१ अर्ध्वनीनैः पथिकैः २ अर्ध्वकेशी वंशयुक्तः ३ अर्थोभविष्यति अथा अर्थिषेणं अर्थितुमित्यादि ४ यथायथासंभवे ५ अर्ध्वं अर्ध्वं अर्ध्वं ६ अर्ध्वं अर्ध्वं अर्ध्वं ७ अर्ध्वं अर्ध्वं अर्ध्वं ८ अर्ध्वं अर्ध्वं अर्ध्वं ९ अर्ध्वं अर्ध्वं अर्ध्वं १० निषेधां दामे

पिब्यसृज्यत ॥ पद्यं ॥ अष्टांगयोगानवतौम्यराजोमिश्रान्मार्सान्मृदुकेदमलं ॥ अश्विनस्याजनिर्कोलिसौधोदभोपिसिंहसनता
 जगाहे ॥ २९ ॥ गद्यं ॥ अहोनरपतितापसयोःसमानरूपफलमिदमाचरितं ॥ तथाहि ॥ पद्यं ॥ वाणशापप्रयोगाभ्यांबाधितौ
 तावुभावपि ॥ तर्पस्विनायतःसद्यस्तादृशीमुपजग्मतुः ॥ ३० ॥ ग० ॥ क्रमादतिपतिनेचावरोधवधृजनानुरोधगुणदैत्रेगणरात्रे ॥
 पद्यं ॥ अपाकरिष्यन्नैपत्यभावमर्पत्यभावंभुवनंकरिष्यन् ॥ उवाचदेवीमुच्यतेसंपांडुरूपंवहरेजातुचिदूहदक्षः ॥ ३१ ॥ परिपालय
 तोपिमेमहींपरिपूर्तिर्नतनूजदुर्गतेः ॥ प्रजयाहिमनुष्यइत्यमौप्रथनेहिश्रुतिवर्णपद्धतिः ॥ ३२ ॥ गात्रंनकेवलमशेषवृधोपलाह्यं
 गोत्रंचतत्रभैवतःकुमुदैकवंधोः ॥ आपांडुवर्त्तनइतिस्फुटमद्यमन्येयस्मात्प्रजानंलभयेद्यदुचीरकन्ये ॥ ३३ ॥ नह्यतीवविधिरप्य
 सुतानानंघ्रिनेफलमितिश्रुतिमिद्वे ॥ जन्त्रनोममश्रंहेवमाधोमीलितोपिनतथापरलोकः ॥ ३४ ॥ अहंकिमंवाकिमभीष्टतापदेत

१ तपश्चितां तापसत्वं शोच्यत्वंच. २ दात्र छेदके. ३ अनपत्यमार्त्तं नाभितप्रत्य संनतिर्यस्य तस्यभावं ४ अपत्यभावं नास्तिपत्युः अमाशोयास्मिन्तत्. ५ उपवहरे एकांते. ६ बुधाः देवाः इति. ७ तत्रभवतःपूज्यस्य. ८ आपांडुः ... ९ नह्यते सद्योभवति ददातीत्यर्थः १० हवः युद्धं यजश्च. ११ मीलतः मृतस्य. १२ परलोकः शत्रुलोकः स्वर्गश्च.

ब्रं० भा०

भवानात्मभयान्मयिविक्रमदनुकंपाःसंपादयिष्यन्ति ॥ ५० ॥ इतिनृपायकृपायतचेतसेगदुःखं ॥ अदशनव्रणपीड
डमहर्षतेरभिदधेरतिसंगमनंधिना ॥ ४५ ॥ इतिवचनमयीमुधाकिरंतीयदुनृपतेस्तनयाप्रशंसमानः ॥ पतिरनुमनुतेस्मपौरवाणाप्रं
६ कृतमहोत्सवपारदर्शनाय ॥ ४६ ॥ तदनंतरं ॥ धर्मात्प्रापयुधिष्ठिरंपवनतोभीमंचभीमंद्विषांतिष्णोर्जिष्णुमतीवधृष्णुमनघाकुंती
मुनोर्विद्यया ॥ अन्यामापित्त्यैवतत्रनकुलंरूपास्पदंगिष्पतेःसच्छात्रंमहदेवमप्यजनयन्नामत्ययोरंतिकात् ॥ ४७ ॥ तदनुवासव
नंदैनसंभृताःमपटुगीतिरवप्रमंदालयः ॥ सुमनसस्तुयथोचितमाचरन्निपतनंभुविनृत्यविधिदिवि ॥ ४८ ॥ जन्मोत्सवोमहानेषांज
लमत्यल्लमावहन् ॥ विद्यामनन्यमामान्यांब्रीडांकुंभभुवोऽनयत् ॥ ४९ ॥ स्वस्यचक्रगतिमख्युःस्वयमप्याश्रिताइव ॥ जवात्प्र
दक्षिणज्वालाजज्वलुर्यज्व्रपावकाः ॥ ५० ॥ सोमोदोभीमसंभूतिमंभृताशीचवत्तथा ॥ संकुचन्निवमंस्पर्शममीरोमंदमाववौ ॥

स्त०१

६

१ अदशनव्रणपीडं दशनाः दंताःतेषां पाषोडासानाभित्पारिभन् दक्षयज्ञेपूष्णःदंतमंगात्. २ प्रकृतमहोत्सवः पुत्रमहोत्सवः ३ सच्छात्रं समानं. ४ नासत्ययोः
अश्विनी कुमारयोः ५ नंदनंवनं नंदनःपुत्रश्च. ६ प्रमदालयः मत्तभ्रमराः कामिनीपंक्तयश्च. ७ सुमनसः. पुष्पाणि देवाश्च. ८ विद्यां जलस्वच्छीकरणविद्यां
अगस्त्योदये जज्ञानेनिर्मलानिभवतीतिपुराण प्रासेद्विः ९ सामोदः नराधः महाराजः

नयत्नजन्मनानिदाघनौयेननिपित्तमंगकं ॥ तथातथावर्धततापसंदिजेमहाविज्ञानासमभक्तिवह्नी ॥ ४० ॥ तपसि ततस्तस्यन
 पःकृशस्यसरूपतामाधुमिवाश्रयद्भिः ॥ दिनेदिनेमेदयनीयरूपेणैरशेषरतिकाश्यमार्षे ॥ ४१ ॥ आपादनेनसमिधामभिषेकवा
 राम्भ्यर्चनासुमनमामपितापसेद्रः ॥ मध्येवशिष्यजनताममतांविनन्वन्नंतेवैमंतमपिकोपमपाचकार ॥ ४२ ॥ एकामैमांतत्रव
 सन्कदाचिदेकांसमांपार्श्वगतामवेश्य ॥ ममाधिवृत्त्यासहमौनमुद्रांसमापयामासतपोधनेद्रः ॥ ४३ ॥ गद्यं ॥ वत्सेभवत्सेवामंप्रदा
 येनसंप्रतिभृशंप्रसीदामितिव्यात्हत्यसमुनिरनुकांपितचेतामह्यमत्यर्थमभीप्सितार्थमर्मर्थापनपरतंत्रंकमपिमंत्रमुपादिशत् ॥ पद्यं ॥
 अपिक्रुधामावसतेरमुष्मान्मुत्वागुरुत्वंवरमंत्रलाभे ॥ अपुष्पवत्यामपिमेदशायामामोदभारोधिकमाविरामीत् ॥ ४४ ॥ गद्यं ॥
 अधुनातस्यप्रभावेनशतमखमुखासुनिखिलामुलेखलेखासुयेपरौर्ध्वास्तेनेरहमिध्यानमात्रसाध्यसान्निध्याः स्वस्वानुरूपगुणवि

१ तापसः ऋषिः वृक्षविशेषश्च. २ अंतेवसंतं समीपे वसंतं शिष्यं च अनेक शिष्यकार्यं कारित्वात्. मध्येव तस्य सर्वं शिष्यविषयिणांप्रीतिर्जातिभिः
 ३ समां वर्षं. ४ समर्थापनपरतंत्रं दापन तपसं. ५ गुरुत्वं देशिकत्वं. ६ अपुष्पवत्यां पुष्पं रजः क्रममंच तदभाववत्यां. ७ आमोदभारः हर्षसुगंधयोः अतिशयः
 ८ लेखलेखासु देवपंक्तिषु. ९ पक्षध्याः श्रेष्ठा

• भा० मासलमुत्तमागप्याधायजानुक्तचक्रममाश्रमांते ॥ वाहालनैववहनाद्विरामशश्वत्कौतूहलंनतुकशचननापमाना ॥ ५९ ॥ स्त० १
 वृद्धतापसपुरःप्रसारितवेणुदंडमवलंब्यशैशवे ॥ भावयन्निवगडापरिग्रहंभाविनंपवनभ्रूश्चचारमः ॥ ६० ॥ मुनिमुनैरतिशेषजुषो
 वनेमुहुरमीनवशैशवकैलिपु ॥ मलिनतामनयंतकलेवरंमदकलाःकलभाडवधूलिभिः ॥ ६१ ॥ तत्रतत्रमृदुपांसुपुपांडोः पुत्रपा
 दतलविन्यसनेन ॥ छत्रकेतुकुलिगैःस्फुटरेखैश्चित्रवत्यभवदाश्रमभूमिः ॥ ६२ ॥ लीलास्मितैःसृक्कयुगाद्रलद्विर्याजलानाल
 लितैःपृषद्भिः ॥ वालादधुस्तेलुदिमौक्तिकानांमालार्धुनोह्लेखनरंध्रमूत्राः ॥ ६३ ॥ अत्यंतवाल्यादमृतायिनाभिरन्योन्यमर्धोक्तिभि
 राव्हयत्सु ॥ सभामसेनोऽजनिपांडुमनुष्वर्धोक्तनामापिचपूर्णनामा ॥ ६४ ॥ ग० ॥ तदानीमयमंवालिकामनुरविलंबितसंक्रंदन
 इवपंचनंदनागमसंपदांतयामुदममितांवाभार ॥ ५० ॥ पुत्रेपुत्रेपुक्रमपेपिनेपुत्रिलोकयंत्याविहरत्सुकुंत्याः ॥ आप्याययामासनु

१ सृक्कयुगात् ओष्ठप्रांतयुगमात्, २ ध्रुवोह्लेखनरंध्रमूत्राः ध्रुतरहितं उह्लेखनं उनेशनं रंध्रमूत्रं च धारतां, ३ पंचनंदनागमसंपदा पंचानां नंदनानां पुत्रा-
 गां आगमं प्राप्तिः तदुपया संपन्नया पसे पंचानां नंदनानां ३०, ३१, ३२, ३३, ३४, ३५, ३६, ३७, ३८, ३९, ४०, ४१, ४२, ४३, ४४, ४५, ४६, ४७, ४८, ४९, ५०, ५१, ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९, ६०, ६१, ६२, ६३, ६४, ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ७८, ७९, ८०, ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८८, ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १००, १०१, १०२, १०३, १०४, १०५, १०६, १०७, १०८, १०९, ११०, १११, ११२, ११३, ११४, ११५, ११६, ११७, ११८, ११९, १२०, १२१, १२२, १२३, १२४, १२५, १२६, १२७, १२८, १२९, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४, १३५, १३६, १३७, १३८, १३९, १४०, १४१, १४२, १४३, १४४, १४५, १४६, १४७, १४८, १४९, १५०, १५१, १५२, १५३, १५४, १५५, १५६, १५७, १५८, १५९, १६०, १६१, १६२, १६३, १६४, १६५, १६६, १६७, १६८, १६९, १७०, १७१, १७२, १७३, १७४, १७५, १७६, १७७, १७८, १७९, १८०, १८१, १८२, १८३, १८४, १८५, १८६, १८७, १८८, १८९, १९०, १९१, १९२, १९३, १९४, १९५, १९६, १९७, १९८, १९९, २००, २०१, २०२, २०३, २०४, २०५, २०६, २०७, २०८, २०९, २१०, २११, २१२, २१३, २१४, २१५, २१६, २१७, २१८, २१९, २२०, २२१, २२२, २२३, २२४, २२५, २२६, २२७, २२८, २२९, २३०, २३१, २३२, २३३, २३४, २३५, २३६, २३७, २३८, २३९, २४०, २४१, २४२, २४३, २४४, २४५, २४६, २४७, २४८, २४९, २५०, २५१, २५२, २५३, २५४, २५५, २५६, २५७, २५८, २५९, २६०, २६१, २६२, २६३, २६४, २६५, २६६, २६७, २६८, २६९, २७०, २७१, २७२, २७३, २७४, २७५, २७६, २७७, २७८, २७९, २८०, २८१, २८२, २८३, २८४, २८५, २८६, २८७, २८८, २८९, २९०, २९१, २९२, २९३, २९४, २९५, २९६, २९७, २९८, २९९, ३००, ३०१, ३०२, ३०३, ३०४, ३०५, ३०६, ३०७, ३०८, ३०९, ३१०, ३११, ३१२, ३१३, ३१४, ३१५, ३१६, ३१७, ३१८, ३१९, ३२०, ३२१, ३२२, ३२३, ३२४, ३२५, ३२६, ३२७, ३२८, ३२९, ३३०, ३३१, ३३२, ३३३, ३३४, ३३५, ३३६, ३३७, ३३८, ३३९, ३४०, ३४१, ३४२, ३४३, ३४४, ३४५, ३४६, ३४७, ३४८, ३४९, ३५०, ३५१, ३५२, ३५३, ३५४, ३५५, ३५६, ३५७, ३५८, ३५९, ३६०, ३६१, ३६२, ३६३, ३६४, ३६५, ३६६, ३६७, ३६८, ३६९, ३७०, ३७१, ३७२, ३७३, ३७४, ३७५, ३७६, ३७७, ३७८, ३७९, ३८०, ३८१, ३८२, ३८३, ३८४, ३८५, ३८६, ३८७, ३८८, ३८९, ३९०, ३९१, ३९२, ३९३, ३९४, ३९५, ३९६, ३९७, ३९८, ३९९, ४००, ४०१, ४०२, ४०३, ४०४, ४०५, ४०६, ४०७, ४०८, ४०९, ४१०, ४११, ४१२, ४१३, ४१४, ४१५, ४१६, ४१७, ४१८, ४१९, ४२०, ४२१, ४२२, ४२३, ४२४, ४२५, ४२६, ४२७, ४२८, ४२९, ४३०, ४३१, ४३२, ४३३, ४३४, ४३५, ४३६, ४३७, ४३८, ४३९, ४४०, ४४१, ४४२, ४४३, ४४४, ४४५, ४४६, ४४७, ४४८, ४४९, ४५०, ४५१, ४५२, ४५३, ४५४, ४५५, ४५६, ४५७, ४५८, ४५९, ४६०, ४६१, ४६२, ४६३, ४६४, ४६५, ४६६, ४६७, ४६८, ४६९, ४७०, ४७१, ४७२, ४७३, ४७४, ४७५, ४७६, ४७७, ४७८, ४७९, ४८०, ४८१, ४८२, ४८३, ४८४, ४८५, ४८६, ४८७, ४८८, ४८९, ४९०, ४९१, ४९२, ४९३, ४९४, ४९५, ४९६, ४९७, ४९८, ४९९, ५००, ५०१, ५०२, ५०३, ५०४, ५०५, ५०६, ५०७, ५०८, ५०९, ५१०, ५११, ५१२, ५१३, ५१४, ५१५, ५१६, ५१७, ५१८, ५१९, ५२०, ५२१, ५२२, ५२३, ५२४, ५२५, ५२६, ५२७, ५२८, ५२९, ५३०, ५३१, ५३२, ५३३, ५३४, ५३५, ५३६, ५३७, ५३८, ५३९, ५४०, ५४१, ५४२, ५४३, ५४४, ५४५, ५४६, ५४७, ५४८, ५४९, ५५०, ५५१, ५५२, ५५३, ५५४, ५५५, ५५६, ५५७, ५५८, ५५९, ५६०, ५६१, ५६२, ५६३, ५६४, ५६५, ५६६, ५६७, ५६८, ५६९, ५७०, ५७१, ५७२, ५७३, ५७४, ५७५, ५७६, ५७७, ५७८, ५७९, ५८०, ५८१, ५८२, ५८३, ५८४, ५८५, ५८६, ५८७, ५८८, ५८९, ५९०, ५९१, ५९२, ५९३, ५९४, ५९५, ५९६, ५९७, ५९८, ५९९, ६००, ६०१, ६०२, ६०३, ६०४, ६०५, ६०६, ६०७, ६०८, ६०९, ६१०, ६११, ६१२, ६१३, ६१४, ६१५, ६१६, ६१७, ६१८, ६१९, ६२०, ६२१, ६२२, ६२३, ६२४, ६२५, ६२६, ६२७, ६२८, ६२९, ६३०, ६३१, ६३२, ६३३, ६३४, ६३५, ६३६, ६३७, ६३८, ६३९, ६४०, ६४१, ६४२, ६४३, ६४४, ६४५, ६४६, ६४७, ६४८, ६४९, ६५०, ६५१, ६५२, ६५३, ६५४, ६५५, ६५६, ६५७, ६५८, ६५९, ६६०, ६६१, ६६२, ६६३, ६६४, ६६५, ६६६, ६६७, ६६८, ६६९, ६७०, ६७१, ६७२, ६७३, ६७४, ६७५, ६७६, ६७७, ६७८, ६७९, ६८०, ६८१, ६८२, ६८३, ६८४, ६८५, ६८६, ६८७, ६८८, ६८९, ६९०, ६९१, ६९२, ६९३, ६९४, ६९५, ६९६, ६९७, ६९८, ६९९, ७००, ७०१, ७०२, ७०३, ७०४, ७०५, ७०६, ७०७, ७०८, ७०९, ७१०, ७११, ७१२, ७१३, ७१४, ७१५, ७१६, ७१७, ७१८, ७१९, ७२०, ७२१, ७२२, ७२३, ७२४, ७२५, ७२६, ७२७, ७२८, ७२९, ७३०, ७३१, ७३२, ७३३, ७३४, ७३५, ७३६, ७३७, ७३८, ७३९, ७४०, ७४१, ७४२, ७४३, ७४४, ७४५, ७४६, ७४७, ७४८, ७४९, ७५०, ७५१, ७५२, ७५३, ७५४, ७५५, ७५६, ७५७, ७५८, ७५९, ७६०, ७६१, ७६२, ७६३, ७६४, ७६५, ७६६, ७६७, ७६८, ७६९, ७७०, ७७१, ७७२, ७७३, ७७४, ७७५, ७७६, ७७७, ७७८, ७७९, ७८०, ७८१, ७८२, ७८३, ७८४, ७८५, ७८६, ७८७, ७८८, ७८९, ७९०, ७९१, ७९२, ७९३, ७९४, ७९५, ७९६, ७९७, ७९८, ७९९, ८००, ८०१, ८०२, ८०३, ८०४, ८०५, ८०६, ८०७, ८०८, ८०९, ८१०, ८११, ८१२, ८१३, ८१४, ८१५, ८१६, ८१७, ८१८, ८१९, ८२०, ८२१, ८२२, ८२३, ८२४, ८२५, ८२६, ८२७, ८२८, ८२९, ८३०, ८३१, ८३२, ८३३, ८३४, ८३५, ८३६, ८३७, ८३८, ८३९, ८४०, ८४१, ८४२, ८४३, ८४४, ८४५, ८४६, ८४७, ८४८, ८४९, ८५०, ८५१, ८५२, ८५३, ८५४, ८५५, ८५६, ८५७, ८५८, ८५९, ८६०, ८६१, ८६२, ८६३, ८६४, ८६५, ८६६, ८६७, ८६८, ८६९, ८७०, ८७१, ८७२, ८७३, ८७४, ८७५, ८७६, ८७७, ८७८, ८७९, ८८०, ८८१, ८८२, ८८३, ८८४, ८८५, ८८६, ८८७, ८८८, ८८९, ८९०, ८९१, ८९२, ८९३, ८९४, ८९५, ८९६, ८९७, ८९८, ८९९, ९००, ९०१, ९०२, ९०३, ९०४, ९०५, ९०६, ९०७, ९०८, ९०९, ९१०, ९११, ९१२, ९१३, ९१४, ९१५, ९१६, ९१७, ९१८, ९१९, ९२०, ९२१, ९२२, ९२३, ९२४, ९२५, ९२६, ९२७, ९२८, ९२९, ९३०, ९३१, ९३२, ९३३, ९३४, ९३५, ९३६, ९३७, ९३८, ९३९, ९४०, ९४१, ९४२, ९४३, ९४४, ९४५, ९४६, ९४७, ९४८, ९४९, ९५०, ९५१, ९५२, ९५३, ९५४, ९५५, ९५६, ९५७, ९५८, ९५९, ९६०, ९६१, ९६२, ९६३, ९६४, ९६५, ९६६, ९६७, ९६८, ९६९, ९७०, ९७१, ९७२, ९७३, ९७४, ९७५, ९७६, ९७७, ९७८, ९७९, ९८०, ९८१, ९८२, ९८३, ९८४, ९८५, ९८६, ९८७, ९८८, ९८९, ९९०, ९९१, ९९२, ९९३, ९९४, ९९५, ९९६, ९९७, ९९८, ९९९, १०००.

॥ ५१ ॥ कल्पकात्वेपिनय्येषाकासुकीतिस्मरति ॥ प्रसूतिरिक्तासुपाप्रणीतु ॥ ५२ ॥ पुण्यत्पामेवसुपुत्रेपुत्रमेवोति
 वीरुधः ॥ फलेग्रहयएवासन्प्रसूनात्प्राकृपृथावने ॥ ५३ ॥ ग० ॥ तदनुगुणगणेरभंगुरशुभयुतावकाममयसमय ॥ ५४ ॥ प्रजा
 धिपोसौप्रथमंयुधिष्ठिरेसुतेपुतेजस्विपुतेपुपंचमु ॥ प्रभाकोचतपाइवोत्ततेप्रपातयामामविलोचनद्वयं ॥ ५५ ॥ तपस्विनीनां
 स्तनपायिनस्तेदरं कणत्कीचकदत्तकर्णाः ॥ वनेदिनांतेवमुध्रेपुत्रावल्केपुनिद्रासुखमन्वभूवन् ॥ ५६ ॥ क्षुत्पीडयास्तनरसेकलहं
 शिशूनांकुंतीतदाशमयितुंकुचकुंभयुग्मे ॥ एकंयुधिष्ठिरधनंजययोश्चभागभेकंसमीरणमुतस्यचमांविभेजे ॥ ५७ ॥ निशाचरैःसमं
 बाल्येनियोर्धुमिवकौतुकी ॥ उत्तानशयनेमुष्टिसुदश्रामारुतिर्दधौ ॥ ५८ ॥ ग० ॥ ततःक्रमेणगतेपुकतिपयेपुवासरेपु ॥ ५९ ॥
 पद्मिरात्मपितृयोपितिभूमौस्पर्शनंपरिहरंतइवैते ॥ जानुभिःकरमरोजसहायैश्चक्रमंचैमदकुर्वन्तवालाः ॥ ६० ॥ आदायभीममति

१ पुण्यात्कुसुमात् रजोदर्शनाच्च. २ फलेग्रहयः फलधारिण्यः ३ शुभयुता शुभान्वितात्. ४ पंचतपाः पंचाग्निभिःसाध्यंतपोयस्यतः ५ दरं छिद्रं. ६ नियो-
 द्वाहाहयद्वं कर्तुं. ७ चमत् सुंदरं.

च० मा०

रपल्लवतल्लजपरिचर्वणगर्वायमाणकैलंकंठयुवकंठोक्तपथिकजनसंदोहजीवितसंदेहाः वनदेवतावदनतिलकायमानतिलकाव
लिकलिकापैलितंभावुकनभोविभागाः मदनहुतभुंगंगारमदृशवामलभृंगारमधुरमसंगारचितमदभृंगवविभवतुंगौरहितमिधु
नशृंगारसाः समुन्मिषद्रामंतिकाभिषेणसीमंतिनीग्नेहृदंतंदुरंतंमनामिचिंचित्यग्रहसिवसंतंनृपंतमिवहसंतोवसंतोदयवामरामंदं
मंदमरण्यांगणधरण्यांकर्मापिविकाममापादयामामुः ॥ ५० ॥ किंशुकस्यवदनेरुचिरत्वंकिंशुकस्यत्वदयेऽपिवर्शित्वं ॥ किंशुक
स्यकुमुभेपुनदंतीशंसतिस्ममधुपालिरितीव ॥ ६९ ॥ कुरवकेरवकेलिभृतःमुधाममधुरंमधुरंमधुषट्पदाः ॥ पपुरवापुरवार्यम
पिस्मयंनृपवनेपवनेरितपादपे ॥ ७० ॥ ग० ॥ अथास्मिन्मुनातपोवनकुटीरपश्चिमरेपैटीरिगिरिवंधुनागर्भैर्वहस्तनंधयेनसन्निधि

स्त० १

१ पल्लवतल्लजाः प्रशस्तंपल्लवाः २ कलकंठाः कोकिलाः ३ पलितः युक्तः धवलीनवनः ४ भृंगारः द्विमुखपानपात्रं ज्ञातीतिख्यातं ५ तुंगः अधिकः
अरहितानां युक्तानां मियुनानाः स्त्रीपुरुषाणां शृंगाररसः येषुते ६ उदंतं वृत्तान्तं ७ शुकस्य कीरस्य शुकान्वार्यंस्पच ८ वशित्वं इंद्रिपनिग्रहवत् ९ किंशुकस्य
पलाशस्य १० स्मयं मदं ११ पटीरगिरिः मलयाचलः १२ गंधवहस्य वायोः स्तनंधयः बालः मंदतायुश्चिर्यर्थः तेन

रंतरंगंप्राप्यापिमाद्रीतनयौयमत्वं ॥ ६५ ॥ तैरादराद्वनलतासुदृढीकृतासुशिलावधेः परिचिन्त्यहृदिपुत्रैः । पथ्यायलब्धस
 कृत्ववमानसूनोरारोहणंद्रुतमभूदवसानभूमिः ॥ ६६ ॥ भीमेनदंतयुगुलेविधृतेयमन्वेवन्येभमारुहुरद्विनिभंसगर्भ्याः ॥ शुंडां
 प्रगृह्यविजयः स्वयमेवमानीतंलीलयारदपथेनसमारुहोह ॥ ६७ ॥ ग० ॥ तदनुविधिवदुपनितानांक्रमेणमधुरेणवयैसाशिर
 साचविधृतवपुषांविनयगौरवपुषांसकलामुकलामुकौशलमुन्मलियतांतेपांयशांभिवलभेदनमदावलस्यधौम्योर्युगुलमपियुगपदु
 ल्लंघयामामुः ॥ ५० ॥ नवतरुणिमलश्मीनंदनीयंशरीरंकुरुवृषभमुतानांकुर्वतीनेत्रपात्र ॥ मुनिततिरितिमेनेमोहनायत्रिलोक्याः
 स्वविशिखडवकामःमोपिकिंपंचधांभूत् ॥ ६८ ॥ ग० ॥ अथकदाचिदस्त्रिलहमिदंनरनिरंतरवलमानमलयपवमानकंपितचंपकसंपा
 दितमौरभसंपदनुकंपितनिखिलनिलिपपथाः केमरदुग्मुमकेसरशिखरभासुरधृलीधूमरदिशोमनमिजविजयमहकारचतुरसहकौ

१ यमत्वं युग्मत्वं अंतकत्वंच. २ वयसाता रुण्येन विधृतंव्याप्तंवपुः शरीरं येषांतेषां शिरसा विनयस्य नम्रतायाः गौरवंआधिक्यं पुष्पाति तेषामितिच यथासं-
 ख्यं योज्यं. ३ धाम्नोः स्थानतेजसोः ४ सहकारः साह्यकरणं. ५ सहकारः आश्रः

चं. भा०

९

लदविरलवकुलपुकुलपुनरुक्तपुष्पतल्पमविगणितवीणागुणकणितमणितममृणितमतिचिरप्रमुपितमममशरममरमुन्मीलयाम
मनुः ॥ ३४ ॥ आयुषः संततिदीर्घासावह जपिपौरवः ॥ आयुषः संततेरंतमारुगेहगतेरिव ॥ ३५ ॥ नृपस्यदूरीकृतपाशसंगमय
मेविहायिकमुपेयुषोवधुं ॥ अजस्रसुरीकृतपाशसंगमोयमोपगः सन्निदधेलतागृहे ॥ ३६ ॥ आलिगनेन कुरवोहृदिगिणेशानामा
मोदगौरैवभृतोभुविमवर्णव ॥ तन्मध्यभागपितदासकथंनुरांदुरालिग्यमद्रतनयामेवाधिप्रपेदे ॥ ३७ ॥ निद्रयाकिलनिर्मिलित
मृतेमुद्रयानिजमुदीक्ष्यवल्लभं ॥ उद्रवाकरमुदभ्यविहृत्यामद्रराजतनयारुगेदमा ॥ ३८ ॥ तन्निद्रम्यममेत्यकुमारैस्तादृशंप
तिमवेक्ष्यरुदंत्याः ॥ भोजपुंगवभुवोश्रुतिपातैर्भृगपिस्वयममुंचतदोष्पं ॥ ३९ ॥ माद्याततोनुमृतयामहतस्यराजोनिर्वर्तितामुतन
यौर्निखिलक्रियासु ॥ भूयोपितौमुमनसांपुरतः प्रकाशंजायापतीतुसुरैतोत्सवमंभ्यभृतां ॥ ४० ॥ गद्यं ॥ तदनुनयवैश्वयवहृ

स्त. १

९

१ प्रमुपित कुर्वं आयुषः आयुर्नामः राजः पक्षे आयुष्यस्य ३ पाशः पत्रपाशः ४ यमं योग ५ कुरवः कुरवदयाः कुरवकवृदात्प ६ आमोदः हर्षः सुग
धश्च ७ अर्वाथ नक्षत्रं आशां आलिगनेन कुरवकः कुमुभितोपवतीतिप्रसिद्धेर्विरुपवादात्पर्य ८ निर्मालित कृतेनत्र संकोचं ९ वाष्प अशु ऊर्माणच
१० मृत्तोत्सवं देवत्वेन आनंदं पक्षे विषयोपभोगत आनंदे.

रत्नरागाप्यापिमाद्रीतनधीयमत्वं ॥ ६५ ॥ तैरादसद्वनलतासुदृढीकृतासुदोलाविधेः परिचितस्यसहर्षिपुत्रैः ॥ पर्यायलब्धमस
 ल्पवमानसूनोरारोहणद्रुतमभूदवसानभूमिः ॥ ६६ ॥ भीमेनदंतयुगुलेविधृतेयमन्येवन्येभमारुहुरद्रिनिभंसगभ्याः ॥ शुंडा
 प्रगृह्यविजयः स्वयमेवमानीतंलील्यारदपथेनसमारोह ॥ ६७ ॥ ग० ॥ तदनुविधिवदुपनितानांक्रमेणमधुरेणवयैसाशिर
 साचविधृतवपुषांविनयगौरवपुषांसकलासुकलासुकौशलमुन्मिलयतांतेषांयशांसिबलभेदनमदावलस्यधाम्नोर्युगुलमपियुगपदु
 ल्घयामासुः ॥ ५० ॥ नवतरुणिमलक्ष्मीनंदनीयंशरीरंकुरुवृषभसुतानांकुर्वतीनेत्रपात्रं ॥ मुनिततिरितिमेनेमोहनायत्रिलोक्याः
 स्वविशिखइवकामःसोपिकिंपंचघांभूत् ॥ ६८ ॥ ग० ॥ अथकदाचिदखिलहरिदंतरनिरंतरवलमानमलयपवमानकांपितचंपकसंपा
 दितसौरभसंपदनुकांपितनिखिलनिलिपपथाः केसरकुसुमकेसरशिखरभासुरधूलीधूसरदिशोमनसिजविजयसहकारचतुरसहका

१ यमत्वं युग्मत्वं अंतकत्वंच. २ वयसाता रूप्येन विधृतंब्यासं वपुः शरीरं येषांतेषां क्षिरसा विनयस्य नम्रतायाः गौरवंआधिक्यं पुष्पाति तेषांभित्तिषु पयास
 इत्ये कोज्ज. ३ धाम्नोः स्थानतेजसोः ४ सहकारः साह्यकरणं, ५ सहकारः आश्रयः

खं-भा०

लदविरलबकुलपुकुलपुनरुक्पुष्पतल्पमविगणितवीणागुणकणितमणितममृणितमतिचिरप्रमुषितमसमशरसमरमुन्मीलयामा
सतुः ॥ पद्यं ॥ आयुषः संततिं दीर्घामावहन्नपि पौरवः ॥ आयुषः संततेरंतमारुरोहरतेरिव ॥ ७५ ॥ नृपस्यदूरीकृतपाशसंगमं यं
मंविहायैकमुपेयुषोवधूं ॥ अजस्रमुरीकृतपाशसंगमोयमोपरः सन्निदधेलतागृहे ॥ ७६ ॥ आलिंगनेन कुरैवोहरिणेक्षणानामा
मोदगौरैवभृतोभुविसर्वएव ॥ तन्मध्यभागपितदासकथंनुपांडुरालिग्यमद्रतनयामवधिंप्रपेदे ॥ ७७ ॥ निद्रयाकिलनिमीलितं
मृतेर्मुद्रयानिजमुदस्थिवल्लभं ॥ उद्रवाकरमुदस्यविह्वलामद्रराजतनयारुरोदसा ॥ ७८ ॥ तन्निशम्यसममेत्यकुमारैस्तादृशंप
तिमवेक्ष्यरुदंत्याः ॥ भोजपुंगवभुवोश्रुनिपातैर्भूरपिस्वयममुंचतवांष्पं ॥ ७९ ॥ माद्याततोनुमृतयासहतस्यराज्ञोनिर्वर्त्तितासुतन
यैर्नैखिलक्रियासु ॥ भूयोपितौसुमनसांपुरतः प्रकाशंजायापतीतुसुरंतोत्सवमंन्वभूतां ॥ ८० ॥ गद्यं ॥ तदनुनव्यवैधव्यबहु

स्त० १

९

१ प्रमुषितं लुप्तं २ आयुषः आयुर्नामः राज्ञः पक्षे आयुष्यस्य ३ पाशः भवपाशः ४ यमं योगं ५ कुरवः कुरुवंश्याः कुरवकवृक्षश्च ६ आमोदः हर्षः सुगं
धश्च ७ अवधिं नशं ८ आलिंगनेन कुरवकः कुसुमितो भवतीति प्रसिद्धेरुत्थत्वादाश्चर्यं ८ निमीलितं कृतेनैव संकोचं ९ बाष्पं अश्रु उष्माणं च
१० सुरतौत्सवं देवत्वेन आनंदं पक्षे विषयोपभोगेन आनंदं

नीयमात्रोमद्रजः परिग्रहस्तपस्यंतमपिमनस्यंतः कंपरितापसंपदानलिपेदित्यर्थांतरमप्यलिगिराबोधयंत्यामिववनवासंत्यामय
 क्षणवक्षितिपतिरिक्षुधन्वनोलक्ष्यतामध्यरुक्षत् ॥ पद्यं ॥ परित्त्वत्यतनुंचित्तेबाणंकामरेमुमोचयत् ॥ अंतरेवातिरक्तोऽभूदव्रण
 स्तहर्नृपः ॥ ७१ ॥ कंकलिदेशमुपयाम्यधुनेतितावत्कंकेलिसंवलन कल्पितचित्रशोभं ॥ माद्याकरेणुरिवसाकमसौकरेण्वागू
 ढंययौकुरबकद्रुलतानिकुंजं ॥ ७२ ॥ शापंचमृत्युप्रदमग्रजातेस्तापंचपत्युः स्मरजंमिरीक्ष्य ॥ दूरेतरेऽस्मिन्सुरतेपिदेव्यादोलायमानं
 त्ददयंतदासीत् ॥ ७३ ॥ चाटुप्रयोगेचतुरः सपांडुः प्रसूनतल्पेप्रविवेशितायाः ॥ क्षौमंविभेदस्मरराजधानीक्षौमंकरांभोजदलेनतस्याः
 ॥ ७४ ॥ गद्यं ॥ तत्रतौराजदंपतीमुनिशापबलपरिचिंचिक्षयेवमुहुर्मुहुरभंगुरालिंगनमंगलतरंगितकुचकुंभसंभृतधर्मजलनिर्मि
 तमदनयौवराज्याभिषेकमधुरितमधुरसमधुरिमाधरविंबचुंबनाडंबरविडंबितांबंरचरकुटुंबिजीवनमतिजवपंपुल्यमानधमिल्लविग

१ मद्रजः परिग्रहः, ममरजसां परागाणां परिग्रहः समुदायः, पक्षेमाद्रीपत्नीच २ इक्षुधन्वनः कामस्य ३ अतिरक्तः अनुरक्तः रक्तवर्णश्च ४ कंकलयः
 अशोकवृक्षाः ५ अस्मिन् पांडौ ६ क्षौमं प्राकारं सूक्ष्मवस्त्रं च चतुरत्वात्प्राज्ञा कमलपत्रेणापि प्राकारभेदः कृतः इतितात्पर्यं ७ परिचिंचिक्षया परीक्षितुमिच्छया
 ८ तरंगितौ प्रकृत्वौ ९ अंबरचर कुटुंबिनां देवानां जीवनं सुधा.

५० मा० मिथोस्तेधसविधधरणीरुहमधिरूढामकुतोरुधांविरोधविषवीरुधमेधांचक्रे ॥ पद्यं ॥ तत्रोदयानविनयान्दधतांक्रमेणदुर्योधना
 यसुत्तदांदुरहंरुतीनां ॥ पट्टाभिषेकमभिलष्यतिफालभागेकुट्टाकभावकुतुकंकुरुतेस्मभीमः ॥ ८४ ॥ पंचैधाप्रवहंतीनांपवनात्मजं
 १० एवसः ॥ कौरवक्रोधसिंधूनांक्रमात्संगमभूरभूत् ॥ ८५ ॥ ॥ इत्यनंतभट्टकविकृतौचंपुभारतेप्रथमः स्तवकः ॥ १ ॥
 गद्यं ॥ एकदातुतेसर्वेपिसुपर्वसरितः सलिलेषुचिरंविहृत्यसमुत्तीर्णावीचीभिरनीचीभिरूल्कूलितफेनकूटेष्विवपटगृहवाटेषु
 परिगृहीतमनोहरांबरपटीरहाराभ्यवहाराः कुमाराः कुशलकुंशीलववालककुलपरिशीलितविचित्रवादित्रकैलशीरवविवशी
 कृतमानसाः सुखमासामासुः ॥ पद्यं ॥ रहसिनलिनतल्पेरत्नपर्यककल्पेदिनकिरतिसमीरैः सेव्यमानः सभीमः ॥ तटभुविकुसु
 मान्नांतादृशैर्गंधपूरैरधिकमलसतायार्हानिदद्रौनिदद्रौ ॥ १ ॥ गद्यं ॥ अथनिशीथेतथाभूतस्यतस्यजिघांसयाकुरुनरैर्द्रनंदनेनचो
 १ उत्सेधः उन्नतः २ पूर्वं पंचापि पांडवाः कौरव क्रोधविषयः आसन् इदानींतु भीमएव तद्विषयोजातं इत्यर्थः. ३ कुशीलवाः गायकाः ४ परिशीलितं
 अभ्यस्तं ५ कलशी वाद्यविशेषः ६ हानिदद्रौ हानिदाः श्रमहानिदाः द्रवः वृक्षाः यस्यां तस्यां.

स्त. १

१०

विध्वयथायाः पृथायाः पुरतो निर्मर्याद पितृशोक विदार्यमाणधैर्यसोदर्यजनपरिवार्यमाणायत्तृदिविदितनिखिलधर्मजातायधर्म
 जातायमहत्यामपिविपच्यावैर्यैत्येनभवितव्यमितिराजनैयनांकुशंप्रकाश्यकाश्यपादयोदयोपेताः शतशृंगमुनिपुंगवास्केगमणि
 सौधशृंगसंकुलंकुलक्रमागतंकुहनगरमेतानवतारयामासुः ॥ पद्यं ॥ मंदंमंदमुपेत्यतत्रसद्योमत्पांडुपुत्रांकुराः क्केतिप्रेमपुरः प्रसा
 रितकरः कुर्वन्दृढालिंगनं ॥ स्पर्शस्पर्शमिमानिजांकगमितान्भ्रातुः स्मरन्कौरवश्च्योतद्भिर्नयनांबुभिः सविदधेलोकंनदीमातृ
 कं ॥ ८१ ॥ पांडवेषुदृढतापरिणाहप्रायैरूपबलसंपादियत्तां ॥ स्पर्शनंविदधतैवदृशांधः पाणिनापरिममौधृतराष्ट्रः ॥ ८२ ॥ द
 त्वात्तत्प्रत्यहंयद्यदिष्टंयावत्स्वेषामात्मजानांशतेपि ॥ पांडोःपुत्रेष्वंबिकामूनुरेतेष्वेकैकस्मिन्प्रेमतावद्बन्ध ॥ ८३ ॥ गद्यं ॥ ए
 वंवत्सभावेपिभक्तिमत्सुतेपुनिजपितृवत्सलतामसकृत्समीक्ष्यमत्सरेणदुर्मनायमानोदुर्योधनोत्दयालवालोरोधेयप्रधानदुर्बोधन

१ धर्मजातं धर्मसमूहः २ वैर्यात्त्येन धैर्येण ३ राजनीतिः सैव अंकुशः आवरकः ४ नदीजल संपन्नं ५ प्रायं वयः.

च० भा०

रोदिविषत्तटिन्याः ॥ मरुत्सुतंमारयितुं प्रवीरं सारागुर्णाः साधनतामवापुः ॥ ५ ॥ गद्यं ॥ ततः पातालभुवितदागमनकौतुकि
नावासुकिनासंभानितः सधृतिमानितस्ततोष्टासुदिशामुतदनुगुणपरिगणनं दिनगणमत्ययशं किभिरितैरैरपत्यैः सहविचित्येहाव
११ स्सरिपुभर्त्सनभीमकवानिषीदसीतिविपीदंत्याः कुंत्यानवममपिवामरमैनवममेवसंजनयन्प्रभंजनभूरमृतांजनैखिदृशौरंजयामासा
आगतस्यतस्यमदावलायुतबलावहानांपृदाकुपरिवृढदापितदशकलशपीयूषाणां निषेवणेन विशेषितपरिपोषपात्रंग्रात्रंसवित्रीभु
जांतरइवसोदरकौरवल्हदयेपिमोद्विषादसंपदौनममतुः तदनंतरं ॥ पद्यं ॥ काष्ठं परांकार्मुककौशलस्यर्काष्ठाः परास्तानपित
द्यशोपि ॥ प्रज्ञां दृगारोपायितुं प्रवृत्तव्यज्ञापयद्विष्णुपदीतनूजं ॥ ६ ॥ गद्यं ॥ सोपिकृत्यविदामप्रणीरपरेणेवशं रजन्मनारूपेण बहु
रूपेण निरवद्यवीरयशसो निर्देयां चापविद्यामापाद्यापितां पुनरुक्तयितुं दिशिदिशि नैत्रगुणं पौत्रगणं महताधननिवहेन सहविविधय

स्त० २

११

१ साराः गुणाः विषदाः औदनिकाः दृढा रज्जवश्च पक्षे साराऽगुणा इतिसमस्तपदं महादोषाः २ विचित्र्य अचित्र्य ३ अनवमं उत्तमं ४ पृदाकुपरिवृढः
पृदाकूनां सर्पाणां परिवृढः श्रेष्ठः ५ काष्ठां उत्कर्षं ६ काष्ठाः दिशः ७ प्रज्ञादृग् प्रज्ञावृद्धिः सैव दृग्दृष्टिः यस्यसः अंधइत्यर्थः ८ विष्णुपदीतनूजं भीष्मं
९ अरजन्मना कार्तिकेयेन १० निरवद्यं निर्दोषं ११ निषदां क्रयविक्रयस्थानं.

दिक्षुर्न रैद्वैरूपेत्ययुगपदेवज्ञटितिनिभृतसमुद्घाटितेषुनियंत्रणपेटकेषु ॥ पद्यं ॥ सुतेपितृस्वादिमसंप्रदायशुश्रूत्सयेवश्वसनाशने
 द्राः ॥ समीरसूनुंसमुपेत्यजिह्वाबहिः प्रसारान्बहुशोवितेनुः ॥ २ ॥ मुप्तस्यतस्यनुमुयोधनभृत्यमुक्तावाताशनाश्वसकलावन
 देवताश्व ॥ आशीर्द्वयंवर्षिषचायुषिचप्रतेनुः पूर्वानतत्रचरमैवपुपोषवीर्यं ॥ ३ ॥ मर्मदत्तदशनाभुजंगमामारुतेर्वपुषिसुंति
 भूरुहः ॥ मुष्टिमेयतनवोविरेजिरेमूलिकाइवबहिर्विनिर्गताः ॥ ४ ॥ ग० ॥ अपरेशुरपिपुनराजीवंतंनिद्रारुणनयनराजीवंतंस
 मुग्धधीः स्निग्धंइवसंघिकेलिकाप्यामौरालिककरदापितकवलनिचो लितकरालगरलविह्वलंप्रव्हलंविशिरसंरज्जुभिः परिणां
 ह्यपरिणाहिनीभिरसुल्हदांल्टदयशूलमपिशूलकीलितेनिर्जरसरिदंतर्जलेविसर्जयामाम ॥ पद्यं ॥ तेषांतदानींधृतराष्ट्रजानांतीरेचनी

१ नरैः विषवैद्यैः २ निभृतं गुतं ३ शुश्रूत्सया शोधितुमिच्छया ४ आशीः तालुगता जिह्वाआशीर्वादश्च ५ सुप्तिभूरुहः सुप्तिस्थान सान्निधवृक्षस्य
 ६ सन्निधः सहभोजनं ७ आरालिकाः ओदनपाचकाः ८ निचोलितं आच्छादितं ९ परिणाह्यवध्वा.

श्री० भा०

तोनिधायतेपौरवास्तदनुसन्निधौगुरोः ॥ भक्तिभिर्व्यनमयान्निजंशिरः पार्षतस्तुपरिभूतिलज्जया ॥ ११ ॥ अथोगुरुर्नातमाधिज्य
धन्वनापुरः प्रदेशंपुरुहूतमुनुना ॥ तरंगिताक्षंतमवेक्ष्यविद्विषं वचोगभरिं वदतिस्मसस्मितः ॥ १२ गद्यं ॥ रेरेक्षत्रियसत्तमपुरा
महत्तरमग्निदेश्यमग्निवेश्यं मुनिमस्त्रपरिश्रमायप्रश्रयेणमहशुश्रूषमाणस्त्वं मत्कृतेपितुरनंतरं ममाधिराज्यपदस्य प्रथममर्धं भवते वि
तीर्यततः परमर्धमहमनुभविव्यामीतियद्यथाप्रत्यशृणुधास्तत्तथानिर्वृतिं तं खलु धिग्विप्रमिति क्षुरप्रवरप्रायेण विप्रियवचनेन प्रथीय
सीमममनसिव्यथावितीर्णवतार्णव्मरशनात्रतीवमुमतीस्वयमेवानुभवताभवता ॥ पद्यं ॥ आवालवृद्धं जडं सक्तमेव जनाः समस्ताद्दु
र्पदं यदाहुः ॥ तस्मात्त्वयिस्वीकृततादृशाख्ये कथं नु भज्ये न न मित्रं तेजः ॥ १३ ॥ गद्यं ॥ इतिव्याजस्तुतिवचनेन पौरवांते भार्गवांते
वसताप्रधारितः पार्षतस्तेन सार्धमर्धराज्यपरिवर्तनमात्रमंगीकृत्य कृत्यविदां कर्कुदस्तौ जंभरिपुकुंभसंभवानुभावधुं पयममेव प्रवर्त्त

स्त० २

१२

१ अग्निदेश्यं अभितुल्यं २ अग्निवेश्यं अग्निवेश्याख्यं ३ अधिराज्य पदस्य राज्यस्य पक्षे आधिराज्यपदस्येति पदच्छेदः तत्पक्षे आधिराज्यमिति पदस्य
शाब्दस्य अर्धार्धं मानसीव्यथा. ४ रशना कांची ५ जडसक्तं जलसक्तं मूर्खासक्तं च ६ द्रुपदं वृक्षस्य मूलं पक्षे द्रुपद संज्ञा ७ मित्रतेजः मित्रस्य सूर्यस्य
सख्युश्च तेजः ८ कर्कुदः श्रेष्ठः ९ जंभरिपु कुंभसंभवो जंभरिपु संभवः अर्जुनः कुंभसंभवः द्रोणः १० उपयमं विवाहं यमसमीपं च.

नुरागमप्राणस्यद्रोणस्यचरणयोरुपहारचिकार ॥ पद्यं ॥ सिंधुजातकैलशभुवोस्तयोः स्नेहभावमवलोक्यतादृशं ॥ तत्रपौरनि
 करः समाचरच्चित्रपूरजठरेनिमज्जनं ॥ ७ ॥ कुमारास्तूर्णमारुक्षन्कुंभयोनेरनुग्रहात् ॥ कोटींकोदंडसारस्यगुणिनस्तेगुणाइव
 ॥ ८ ॥ कूलस्थस्यानुकुर्वन्कुरुमुतसदसः कुंभयोनेः कदाचित्स्नातुंमध्येजलानांचिरकृतवसतेः सिंधुभूवर्द्धमानः ॥ आदौपा
 दौनिपीडयस्फुटकमलरुचौविभ्रदंतेवसैत्त्वंग्राहोजग्राहकाश्चित्स्वयमापिर्विर्जयास्त्रांगमांतंमहांतं ॥ ९ ॥ गद्यं ॥ ततस्तेसर्वोत्तरा
 अपिशारासनेपुदक्षिणांगुरुदक्षिणांकुरुतमद्यंद्रुल्लतोद्रुपदस्ययुधिवलाद्रूहीतस्यसमर्पणमितिगुरुणाचोदिताः सर्वेप्यहंपूर्विकयावि
 मतेषुकृतावज्ञसेनंयाज्ञसेनंपुरंनिरुध्यचिरमयुध्यंत ॥ १० ॥ कृत्तेभलैर्धनुषिसगुरुद्रोहिणस्तस्यजविग्राहेबाहांचलपरिचलत्वङ्गुव
 ल्हीसहायः ॥ पुत्रावल्यांसुंबलदुहितुः पूर्वपक्षभिवत्यामिद्धांतोभूद्विविभुविचर्चुधैः श्लाघितः सव्यसार्ची ॥ १० ॥ पार्थमेवपुर

१ सिंधुजातः भीष्मः पक्षेसिंधूनां समुद्राणां जातंसमूहः २ कलशभूः द्रोणः अगस्त्यश्च ३ कोटीं पारं अग्रं च ४ सिंधुभूः भीष्मः नदीप्रदेशश्च
 ५ अंतवस्त्वं शिष्यत्वं समोपवर्तित्वं च ६ विजयास्त्रांगमांतं विजययुक्तानांभस्त्राणां आगमः शास्त्रं तस्य अंतपारं पक्षे विजयस्य अर्जुनस्य अस्त्रस्य आगमेन
 भस्त्रनाशः ७ उत्तराः उत्तर देशस्थाः श्रेष्ठश्च ८ दक्षिणाः दक्षिणदेशस्थाः कुशलाश्च ९ पूर्वपक्षोभवत्यां असमर्थायां १० बुधैः देवैः पीडितैश्च

चं०भा०

वृद्धदिविदन्निपिधर्मसूनुस्तातस्यवाचमविलंब्यतथेत्यगृह्णात् ॥ तत्तादृशेषुगुरुशासनपालनेपुकूलं कंपंगुणगणेनकुलांहिपारेः ॥ १७ ॥

१३

धर्मभूरनुजैः साकंतद्विरातत्पुरंययौ ॥ कर्मचोदनयाजीवः कायमन्यदिवेद्विद्यैः ॥ १८ ॥ मविनयमथेदर्शितंमहीयः मचिववरेण

पुरोचनेनशत्रोः जेतुगृहमभजंततत्रपार्थाजगदिवनूत्नमशेषवस्तुपूर्ण ॥ १९ ॥ तत्रतेविदुरभृत्यभापितैः सौवलेयैःगतमन्युहेतुना ॥

पंचतामपिपैरार्धंनजयप्रापणेनजुतुधाम्निमेनिरे ॥ २० ॥ शिशमयिपुरपिद्विपांसमंत्रीनिभृतशरारुरिमानिगूढभावान् ॥ अत्रसर

मनलावृतेनिकेतेप्रतिदिनमेर्धयितुंप्रतीक्षतेस्म ॥ २१ ॥ गद्यं ॥ जातुचिदपत्यैः महपंचभिर्भृत्यभावामिपादमीषामामिषेषुविषं

निनीषंत्यानिषादयोषितइवतस्यपुरोचनस्यनिद्रायामपिद्राधिमाणंदातुकामेनतत्रसन्ननिक्षणदायामाशुशुक्षणिंक्षणान्निक्षिप्यजन

नीसोदरजननीचेतैरसंवेशसुखमीणमंचायमानभुजशिखरसीमेनभीमेनविदुरकिंकरकृत्नालिगयासुरंगयानिर्जग्मे ॥ पद्यं ॥ पार्थ

१ कूलकषपूर्णं. २ जुतुगृहं लाक्षागृहं. ३ सौवलेयशतमन्युहेतुना सौवलेयः दुर्योधनः मएवशतमन्युः इंद्रः हेतुः कारणयस्यतेन. ४ पंचतां पंचसख्यां

मरणं च. ५ परां अन्यां. ६ धनजयः अभिः अर्जुनश्च. ७ निभृतशरारुः गुप्तघातकः ८ एधयितुं वर्धयितुं काष्ठानिकर्तुं च. ९ आशुशुक्षणिं अभिं. १० संवेशः निद्रा

११ सुरंगया भूतलांतर्गतगुप्तमार्गेण.

स्त०

१३

यितुं कृतनिवर्त्तनः सोमकांतिकोपः स्यौपुत्रौ भांगीरथी तटवनावसथस्य याजस्य मुनिराजस्य याजनानुग्रहेण पारिजग्राह ॥ पद्यं ॥
 तातोपि धर्मतनयं तपनीयेर्षाठमारोप्य चक्षुरिव लब्धममुंतपोभिः ॥ आवर्जितैः कलशवारिभिरभ्यषिचदानंदवाष्पसलिलैरवनिच
 पौराः ॥ १४ ॥ आविभ्रतो धरणिमंगदनिर्विशेषं नानाधनायतिभिरस्य नयोदिताभिः ॥ पस्त्वं समस्तमपि वासवसन्निभस्य कोशिव
 भूवकुतुकैः सहकौरवाणां ॥ १५ ॥ पारोसिंधुप्रथितममितं प्रत्यहं वर्धमानं सोढुं पार्थाभ्युदयमपटोः स्वात्मजस्यानुरोधात् ॥ प्रीतो
 राजाप्यनुजतनयप्रेममार्गं प्रयातुं मातुर्दोषादिव वहिरगादंतरप्यंभभावं ॥ १६ ॥ गद्यं ॥ तदनुसौवलीजानिरसौवलीयसामर्षेण ध
 र्षितः सहजविनयंधर्मतनयमाहूय कृतावैहित्यो गिरमित्थमुत्थापयामास ॥ वत्ससंप्रतिवारणावतंपुरमुपेत्य वारणाननगुरोहत्सवं
 वारणाय विपदानिषेव्यसहानुजैस्तत्र वास्तव्योगिरापरैरजनभुवास्तव्योनिरवधिसुखेनानुशाधिवसुधामिति ॥ पद्यं ॥ तस्याशयं

१ सोमः चंद्रः शिवश्च. २ अंधस्य नेत्रलाभः परमसुखदः तद्दस्यापियुधिष्ठिरलाभइत्यर्थः ३ पस्त्वं गृहं. ४ कोशीवभूव भांडारं भूव संकोचीवभूवच.

५ अथ हित्या आकारगोपनं.

चं० भा०

स्त० २

१४

१४

कः स्वयंनरभुजामृषभोहिडिंबः ॥ अर्द्धांशभाक्जनवधेसममंतकेननुल्याभिधानपदयास्वसृमान्मयायः ॥ २७ ॥ वीतशंकमिहते
ऽद्यतिष्ठतः कीदृशं ककुदमित्ययंमम ॥ चित्तरंगभुविनृत्तकौशलीमुत्तरंगयतिचित्रलामकः ॥ २८ ॥ रुधिरं पातुकामेनतेनवोहंतु
मीरिता ॥ अधरं पातुकामाहमस्मितैरूपसंपदा ॥ २९ ॥ अद्यतेसविधमापतेदसौत्त्वमेतदुचितं वचः शृणु ॥ मारणंरिपुषुतन्व
तामुनामारैणंकुरुमहान्वलेनसः ॥ ३० ॥ उपयांमविधौत्वरस्वमेरुपयामारशराः शरावः ॥ दिविवाभुविवाथदिक्षुवारमयेत्वा
मुपनीयरंहसा ॥ ३१ ॥ इत्येनांभाषमाणारंजनिचरपतिः क्रोधलिंगैस्फुलिंगैर्दग्ध्वेवाक्षोरभीक्षणंस्फुटघटितभुजास्फोटवाचाटिता
शः ॥ बिभ्राणोबभ्रुकैश्यंत्वमिहवससिकोमृत्युवक्त्रार्धजग्धोदुर्बुद्धेनिष्ठयामिक्वपुनरितिगिरामेदुरः प्रादुरासीत् ॥ ३२ ॥ तस्मिन्
रक्षोसिनोर्दिष्टेतादृक्षपरुषाक्षरे ॥ अपमृत्युरिवोदस्थादनिलस्यात्मसंभवः ॥ ३३ ॥ वृक्षेणवृक्षंगिरिणागिरिंद्रं हस्तेनहस्तं वचसाव चश्च ॥

१ ककुदं धैर्यं २ मारणं मैतिरणाभिति पदद्वयं ३ उपयामः विवाहः ४ वधु पिंगलवर्णं, ५ रक्षसितिक्कोर्बलनिर्देशेन भीमस्याग्रे तस्य दौर्बल्यं व्यज्यते
६ नेदिष्ठे अंतिकत्तमे

द्विषं विप्रहमेकमेकं विभज्य सप्तापिशिखाः कृशानोः ॥ स्वीकृत्य तृप्ताः स्वशिरः प्रकंपैः शश्लाघिरेतत्र समरिसूनुं ॥ २२ ॥ प्रप
 श्यतां प्रैरनृणां प्रभाते सांक्रौमिकैरोगमिवाभितापं ॥ आविभ्रतामश्रुभिरेवशांतिरापादितत्राग्निहठाक्त्रियायाः ॥ २३ ॥ तत्रालये
 दग्धतनूनयैतान्निश्चित्य पार्थान्निजचारवाचा ॥ दुःखापदेशेन सुयोधनाद्याः संभोदवाष्पसमृजुः सभायां ॥ २४ ॥ गद्यं ॥ तावत्सो
 पिगंधवहसूनुरंधतमसधुरंधरंसक्थिजवसमुत्थितमरुदुत्पाटिततरुविटपवमतिविघट्टनसमुद्गां तशकुंतकुलवद्धनिध्वानमध्वानं
 विलंघ्यकस्यचित्काननकासारतीरतरोरधिपरिसरमेतानवतार्यनदीयपरिरक्षणजागरविचक्षणः क्षणमवनस्थे ॥ पद्यं ॥ तत्रका
 पितरुणीतडिदाभातंययौजंतुगृहेसुहितेन ॥ चूषणायैतमसांवनमार्गंचोदिताहुनवहेनशिखेव ॥ २५ ॥ अधरोष्ठविभागेरेखिका
 सुदृशोस्यावदनोस्तिवानवा ॥ इतिसाल्टदितस्यसंशयंपरिमार्ष्टुकिलमौनमत्यजत् ॥ २६ ॥ एनांप्रशास्तिभुजयावनराज्यसीमामे

१ विग्रहं शरीरं. २ सांक्रामिकं सांसर्गिकं. ३ सुहितेन तृप्तेन. ४ चूषणाय शोषणाय.

श्री. भा.

१५

त्सुः ॥ पद्यं ॥ भिक्षामटाद्भिरथतत्रपृथातनूजैरर्धविभज्यपृथगर्पितमन्नराशोः ॥ आकंठमभ्यवहरन्नाखिलैः प्रतीकैः पुत्रोत्रभूवमह
तः पुनरुक्तपोषः ॥ ३७ ॥ तत्रतत्रद्विजैरेतेपृष्ठानाशंपृथाभुवां ॥ इत्युच्युर्वयमत्रैवविद्वस्तेपांतुसंस्थितिः ॥ ३८ ॥ यक्षेणकेनापिह
तोहिडिबइतिब्रुवाणेपुमिथोद्विजेषु ॥ आकूतगर्भहसितंमगर्भ्याश्चक्रुर्मुखंवीभ्यसमीरसूनोः ॥ ३९ ॥ गद्यं ॥ एकदासायमंतर्गृहे
निरवग्रहंनिष्पतद्विर्बाष्पैस्तरंगितौत्तमांगमपत्यमुत्संगभुविपुरोधाययातुधानापराधभयानुरोधेनमंदिनंक्रंदितमुत्सृजंतीकुंतीसमुप
सृत्यविषादनिदानंविप्रार्थताक्षीमप्राक्षीत् ॥ सापितांरूपालुनयात्हृदिलगद्वैदांगद्वदाक्षरमाचक्षे ॥ पद्यं ॥ साधयेयमितिधर्मसंग्र
हंसंधातिमिथुनंपरस्परं ॥ आधयेपरमनेकजन्मनोरावयोरजनिपापसंग्रहः ॥ ४० ॥ अयिकिंब्रवीमिपरिपाकमंहसामतिभीषणो
वकइतिक्षपाचरः ॥ स्वसुरादरात्स्वयमिवागतोयमोयमुनावनांतमवलंब्यवर्तते ॥ ४१ ॥ माभून्नाशोयुगपदितिनीभीरुभिर्जातु

१ प्रतीकैः अवयवैः २ संस्थितिः स्थितिं नाशंच. ३ आकूतं अभिप्रायः ४ विप्रायताक्षीं विप्रस्य आयताक्षीं दीर्घनेत्रां स्त्रियं ५ समुद्रदां संजात इन्द्रोगां.

स्त. १

१५

परस्परेणप्रतिरुध्यघोरसमीकमेतौसममादधाते ॥ ३४ ॥ स्वमुः समशंस्वयमेवमुष्ट्यावलंविडौजाइववज्रसख्या ॥ हिडिंबमेनंय
 मराजधानीकुटुंबिमुख्यंरुतेस्मभिमिः ॥ ३५ ॥ गद्यं ॥ तदनुतिमिरकदंवेनेवहिडिंबेननिर्मुक्तात्तस्मादहर्मुखादिववनमध्यात्सं
 ध्ययेवसरांगयातयाकमलेपालिकयासहतपनभानवइवराजसूनवस्तेनिष्क्रम्यशालिहोत्रमुनेः सदसिवीतिहोत्रभासंब्यासंभगवंत
 मासेव्यतत्रतन्निदेशादहानिकानिचिदतिवाह्यांचक्रुः ॥ ५० ॥ पुत्रंतत्रधटोत्कचंपवनभूसंगादनंगतुराप्राप्तंसर्वगुणैर्मनोजवस
 तांप्रासूतनक्तंचरी ॥ कुर्यावः स्मृतएवकर्मसुहरेः शक्तेरपिस्त्रंसनामित्युक्त्वासपितृऋण्यथाभिलपितंयुक्तस्तयानिर्ययौ ॥ ३६ ॥ गद्यं ॥
 ततस्तेवन्याशनैर्धन्याधारितवसुधासुधाशानाकृतयः प्रावृषमिववकर्वेलाक्रांतांपातालजगतीमिवप्रत्यहंवर्धमानर्वलिशोकामंग
 राज्यसीमामिवसूर्यतनयानुकूलप्रतिष्ठारविरथाक्षधुरमिवैर्कचक्रांपुरींक्रमादाक्रम्यकस्यचिद्रहमेधिनोगृहमध्यमेत्यमुखमध्यवा

१ सरागया प्रीतिपुक्तया आरक्तयाच. २ कमलपालिकया हिडिंबया. ३ मनोजवसतां पितृसमत्वं. ४ वसुधासुधाशानाकृतयः वसुधायां पृथिव्यां येमुधाशानाः
 देवाः ब्राह्मणाइत्यर्थः तेषां आकृतिः धृता वैस्ते. ५ वकवलाक्रांतां वकासुरस्य बलेनशक्त्या अधिष्ठितां पक्षेवकाः वकपक्षिणः वलाः वायसाश्चतैः व्यातां.
 ६ बलिः देयः दैतेयश्च. ७ सूर्यतनया यमुना पक्षेसूर्यतनयः कर्णः ८ एकचक्रां एकचक्रवतीं पक्षेतचाम्नीं.

चं० भा० नंदकरेभगवतिदिनकरेमंदेहेकुलमवस्कांदितुमुदयगिरिशिखरमधिरूढे ॥ पद्यं ॥ सशकटमधिरूढ्यभीमसेनोदधिकलशिकुलशे
 खरान्नराशि ॥ वकभवन्नवनंविवेशशाखानगरमिवांतकवीरराजधान्याः ॥ ४८ ॥ कंकालोच्चयकल्पितांतकचमूशाटीकुटीविभ्र
 १६ मेतत्रकुद्धतदौपवाद्यमहिषश्वासोयचक्रानिले ॥ गृध्रध्वांसृगालघोषविकसद्रक्षोपैदानस्तवेभुंजानः शकटस्थएवसतदाचक्रम
 हत्वोडितं ॥ ४९ ॥ गद्यं ॥ सोपितदिंदनिशम्यबालिपुरुषविशेषभारमंदितशकटागमेनप्रथममेवकृतोन्मेषरोषंद्विगुणयन्गिरिकंदर
 मंदिरमुखात्सरभसुंविनिर्गत्य ॥ पद्यं ॥ एवंकोवापराध्नोत्यमुमविगणयन्बाहुमत्रेऽतिघुष्यन्व्यक्तोरोरक्तेखाकृतविरुदजगद्धातु
 कत्वप्रशस्तिः ॥ क्रोशन्मर्त्यागखादत्वरणपरिचलत्सृक्कलग्नास्थिदंडस्थूलेदंष्ट्रेदधानः पवनभुवमभिप्राद्रवद्यानुधानः ॥ ५० ॥ १६
 निजभुजयुगलीर्नियंत्रणाभिर्नियमितयत्नपरस्परवुभौतौ ॥ निगडितनयनंनिलिपपंक्तोर्निरवहतांनिपुणंनियुद्धिशल्पं ॥ ५१ ॥

१ मंदेहाः राक्षसाः २ शाखानगरं वादीतिप्रसिद्धं. ३ अपदानं कृतं कर्म. ४ नियंत्रणाभिः नियमनैः ५ निगडितनयनं बन्धनेत्रं. ६ नियुद्धं बाहुयुद्धं.

पौरैः पूर्वैर्लब्धावसरमसकृत्प्रार्थनाभिः प्रकृप्तं ॥ एकैकस्मिन्नहनिवितरत्येकमेकंपुमांसं कृत्वा तस्मै बालिमिहजनंस्तुंगमन्नस्यरा
 शिं ॥ ४२ ॥ तादृशः प्रलयकालकठोरौ वासरः स तु ममालयभूमेः ॥ द्वारितिष्ठति वकां त्परितुष्टात्परितोषिकमिवाद्यजिघृक्षुः ॥ ४३ ॥
 बालानिवप्रवयसोपित्तराशनोर्यं भुंजीत चेन्मम स एव हि पुण्यपाकः ॥ बालेन भाव्यमिति तद्वलिपुव्यवस्थाकंठेपुनः कलयते क्रकचं
 स्यधाटीं ॥ ४४ ॥ संतानमूलमिदमेकमपत्यमास्ते संवर्तकालसहजश्च सराक्षसेन्द्रः संभूयते च समयः क्षपयामहत्या संतरिर्यतां कथमि
 र्यं सखिमे विपत्तिः ॥ ४५ ॥ ग० ॥ इत्युदीर्य सरभमावगाहनत् दयसमुत्कूलितशोकसरः पूरमिव नयनसलिलं विशृंखलं खेलयं
 त्थैतस्यैतनयेषु द्वितीयः समरेषु द्वितीयः सुतः सखिमया ते दीयते स एव तत्प्राणनाशनेर्बली भविष्यति मा भैषीरिति सानरदेव माहिषी
 प्रत्यश्रौषीत् ॥ पद्यं ॥ अनयो रथदं पत्योरश्रुहेतोः शुचः पदे ॥ आनंदस्यातिरेको भूदादेश इव तत्क्षणं ॥ ४६ ॥ तमिमं प्रसुवारहस्यु
 दंतं गदितो वायुसुतो बलावलेपात् ॥ मनसानवकलिले हरात्र्यार्मनसाधारितमन्नराशिमेव ॥ ४७ ॥ गद्यं ॥ अपरेद्युरखिलजना
 १ पारितोषिकं संतोषेण यद्वीयते तत् २ क्रकचस्य करपत्रस्य करवतशक्तिप्राप्तिः ३ महत्या दुखने दीर्घया ४ समुत्कूलितः कूलमतिक्रान्तः ५ प्राणनाशने
 प्राण्यते जीव्यते अनेनेति प्राणनं यदशनं पक्षे प्राणानां नाशने ६ बली भविष्यति देयोभागः भविष्यति पक्षे बलाद्यः ७ उदंते वृत्तांतं ८ अनसा शकटेन

इ०भा० त्वासुधयेवनिर्मितांतां ॥ पथिभूसुरयूथमध्यभाजः प्रतिपांचालपुरंप्रतस्थिरेते ॥ ६० ॥ गद्यं ॥ तेषुनरनेकदिननीतजनपदवन
 स्तीमानः पथिरुतोदयेनमगवतापराशरदायादेनजतुसदनपरिच्यवनेनवोनवोहर्षः पार्थतस्यसमुन्मिषतीतिगिराऽनुगृहीताः सा
 १७ क्षात्प्ररोहताभुजप्रतापानलेनैवफाल्गुनकरवल्गितेनमहताऽलौततेजसानिशिं नितांतसीमं तितसंतमसयापदव्यात्रिविष्टपतटिनीं
 प्राविक्षन् ॥ तत्रखलु ॥ पद्यं ॥ इंदावरात्प्रतितरंगमनुप्रविष्टैर्विवैरिवाब्धिदुहितुस्तरुणीकदंवैः ॥ क्रीडन्समंपयसिचित्रथोवि
 लोक्यपार्थान् रुरोधकुपितः प्रधनंचिकीर्षुः ॥ ६१ ॥ अस्त्रमौत्मसमनामदैवतंसंप्रयुज्यसमरेधनंजयः ॥ तत्रतस्यरथमग्रवर्तिनंजा
 तुपालयसहायमातनोत् ॥ ६२ ॥ गंधर्वाणांपत्युर्गर्वजुषः सौरिसैधवेतस्मिन् ॥ पाथसिभंगः शिशिरोरोधसिभंगस्तुतापहेतुर
 भूत् ॥ ६३ ॥ सख्यस्यलाभात्सपदिप्रवृष्यन्कुशीवलेद्रः कुरुनंदनानां ॥ प्रादर्शयत्सुवांप्रथमंविनीतिं पश्चादमीषांपद्दवींचर

स्त० २

१७

१ दायादेन सुतेन २ परिच्यवनेन निर्गमनेन. ३ अलातं साश्रिकाष्ठं ४ प्रधनं युद्धं ५ आत्मसमनाम आत्मना समंनाम धनंजयेति यस्य अश्वस्र मित्यर्थः
 ६ जातुपालयसहायं लाक्षागृहसमं दग्धमित्यर्थः ७ सौरिसैधवे सुरसिंधोः भागीरथ्याः संवंधिनि ८ भंगः पणभवः लहरीच.

पुत्रस्यवायोर्भुजदौर्ललित्यंबकं वनेतत्रचिरंचरंतं ॥ निन्येदशांकामपिराक्षसस्त्रीनेत्राभ्रवर्षर्तुविलासयोग्यां ॥ ५२ ॥ तं विरुष्यपुर
 सीम्निनिशीथेतत्क्षणात्कुण्ठपमर्शनदोषं ॥ मारुष्टुकामइवमारुतसूनुर्मातुरंग्रिमुपसेवितुमागात् ॥ ५३ ॥ आलोक्ययातुशवमेतद
 शेषपौरैरन्होमुखेपरवशीक्रियतेस्मचेतः ॥ आश्चर्यपूरपरिमेलेनफेनिलाभिरानंदसागरतरंगंपरंपराभिः ॥ ५४ ॥ भवनमेत्यतदागृह
 मेधिनः पवनजेप्रवृत्तमूर्द्धानि ॥ प्रयुयुजेसममाशिषमक्षतैः प्रमुदितः पुरितत्रमहाजनः ॥ ५५ ॥ निशिजातुनिकेतवेदिका
 यानिकटेसुप्तिसुखंनिषेव्यपार्थान् ॥ पथिकोपररात्रजागरूकः प्रबभाषेगिरमीदृशंप्रसंगात् ॥ ५६ ॥ पांचालिकांयुवमनोरथरत्न
 सौधपांचालिकांत्दिममेतिममेतिरुत्वा ॥ अद्यस्वयंवरमहायनृपाः प्रयांतिदूतैः समंद्रुपदभूपतिराजधानीं ॥ ५७ ॥ भोक्तुम
 न्नमपिसूपसमग्रंदोग्धुमप्यभिनवप्रसंवागाः ॥ लप्स्यनेद्विजगणोपिचतस्माद्वत्सलाद्दुहितुरुत्सवकाले ॥ ५८ ॥ नहितत्रभवेदपां
 र्थताविजैयः सिद्धिमुपैष्यतिस्फुटं ॥ युगपत्सुखमस्तुवोमहत्द्रुतमागच्छततन्महौजसः ॥ ५९ ॥ इतिवाचमुपश्रुतिद्विजातेर्ददिक
 १ कुणपःशवं. २ पांचालिकां पुत्तलिकां ३ महाय उत्सवाय ४ अपार्थता व्यर्थत्वं पांडव राहित्यंच ५ विजयः गमनोद्योगः अर्जुनश्च ६ युगपत् पंचानाम
 पिस्त्रीप्राप्ति सुखं एकस्मिन्नेवकालेभवतुइतिगूढाशीः ७ उपश्रुतिं शुभशकुनं.

३० भा०

१८

मतः कृत्यतश्च ॥ ७१ ॥ विभ्राणोमणिदीप्तकुंडलधरं कर्णत्रयंपार्श्वयोरग्रेचातिमनोज्ञरूपमखिलेष्वांगेषुदुर्योधनः ॥ सेनादुंदुभिना
दतुंदिलनभाः स्वस्यानुबिवायितैरासीदत्सनवाधिकैः परिवृतप्रांतोनवत्यानुजैः ॥ ७२ ॥ तदनुपरितः कीर्णैः पुष्पैस्तरंगितसौ
रभेमणिमयमहामंचारूढावर्णाद्रपरंपरं ॥ अगरुजनिर्तैर्धूपैरालिङ्गमानवितानकंस्वनितपटहंप्रापुः पार्थाः स्वयंवरमंडपं ॥ ७३ ॥
जाग्रत्सोमककीर्तिसोमनिमिषत्पद्मवकाशात्ययप्राप्तेदीवरनित्यवासघटितश्यामप्रभाश्रीरिव ॥ पांचालस्यसुताततः परिजनैः सा
र्धंपुरः पश्यतांराज्ञांबुद्धिमिवाधिरुह्यशिविकारंगस्थलींप्राविशत् ॥ ७४ ॥ द्रौपदीमुखशशियुतिसंपत्कौमुदीमहतिरंगतटाके ॥
पश्मचैक्रयुगुलंनृपतीनांतत्क्षणंविजघटेवहुदूरं ॥ ७५ ॥ तांपश्यतस्सदसितस्यमहीसुराणांवामेतरेमहतिवासवनंदनस्य ॥ अंत
र्विलस्यसपदिप्रकटीबुभूषोरुद्वल्लानंकिलभुजेस्फुरणंवभूव ॥ ७६ ॥ गद्यं ॥ तावत्परभसंसमुपेत्यसाक्षादादेष्टुमनाः प्रद्युम्नइवधृ
ष्टद्युम्नः सायकैः साकंसकाशमुपनीतंस्वयंवरदिदृक्षयासपरिवारंप्रत्यासन्नमिवपन्नगपतिंचापंपुरस्कृत्यकन्यावलोकनधन्यान्रा

१ कर्णत्रयं द्वीकर्णौ राधेयश्च २ अंगेषु देशविशेषेषु अवयवेषुच ३ चक्रयुगलं चक्रवाकयुग्मं ४ उद्वल्लानं उद्वमनं.

स्त० २

१८

म्यां ॥ ६४ ॥ धर्मभूरथसहोदरैः समंधौम्यमध्वनिसमीक्ष्यविश्रुतं ॥ प्राणिनामयमहिंसको ऽपिसन्पादपीडनममुष्यकृतवान् ॥ ६५ ॥
 यथातिथ्यविधौप्रीतः सपुरस्कुरुतेस्मतान् ॥ तथाध्वगमनेते ऽपितंप्रश्रयवशंवदाः ॥ ६६ ॥ धौम्यस्यसुधामधुरिमधौरेयीभिः स्वयंवर
 कथाभिः ॥ द्रुपदपुरसरणिरेषां द्वित्राण्यभवत्पदानीव ॥ ६७ ॥ भूदेवेपूतिनिविडेपुमध्यभाज्रांपंचानामपियुगपत्पृथासुतानां ॥ पुस्फोर
 द्रुपदपुरंपुरः प्रदेशेवक्राब्जेसरभसमक्षिदक्षिणंच ॥ ६८ ॥ कुमारिकायाद्रुपदस्यभूपतेः कुचोपमाद्रव्यमिवाभिर्वीक्षितुं ॥ कुरूद्वहास्त
 त्रपुरेकुतूहलात्कुलालगेहंप्रथमंसमाविशन् ॥ ६९ ॥ तामागमन्नथपुरींशतशः ससैन्यास्स्मारंयुगोदयमिवाद्भुतमावहंतः ॥ भूपा
 स्तुताभुजमुदस्यपठद्विरग्रेपद्यंनिवद्धविरुदंपटुवंदिवंदैः ॥ ७० ॥ द्यावाभूमीनिरुंधन्यदुबलरजसांश्रेणिभिः सीरपाणिर्वेगादागा
 त्सवीरः स्वविनयगुरूषाशौरिणान्वीयमानः ॥ आहारश्चायुधंचद्विषदवमतयेयेनसंसेव्यमानेतेद्वेहौलाहलत्वंरणभुविवहतोना

१ पादपीडनं पादपीडां पादसंवाहनंच २ पुरस्कुरुतेस्म आतिथ्यंचकार पक्षे वचन विपरिणामेन अयेअकुर्वन् . ३ स्वविनयः स्वाभाविकः विनयः
 ४ हालाहलत्वं हालामद्यं हलंसीरं तयोर्भावंः हालाहलत्वं विषत्वंच.

वै. भा.

वैरिभुवस्तयाधिकं ठंवरणे चंपकमालिकावितेने ॥ ८३ ॥ गद्यं ॥ तदनुसमहावीराग्रेसरः समग्रगुणशेखरितांनरपतिसुतामिवश
रासनलतामुद्धेहन् राज्ञां कलमवज्ञायसभांगणात्क्षणान्निश्चक्राम ॥ तदा त्वएव खलोऽयमखिलानस्मानद्विस्मयेन विस्मरन्कस्मैचि
१९ ह्रितरंविप्रायप्रायच्छदितिद्रुतंद्रुपदायद्रोहमुन्निद्रयतः कतिचनराजन्यान्जन्याभिमुखान्प्रतिमुलभोन्मेषेणरोषेणसरभसभुजोन्नि
तरुपवीतैः कंठमावेष्टयममायंयष्टेमंमायंविष्टरस्यलक्ष्यामितिवचनेनजातिचापलंकुर्वाणान्धरणिगीर्वाणान्भवतांपुनराशीरेवजय
राशीकरणायालमितिसस्मितंनिवर्तयन्मर्त्यपतिकुमारोऽपिसमारोपितधनुर्गुणानिरगलनिर्गलितेनशरनिकरेणतेषांपरेषामधिकां
दिशिदिशिकौंदिशीकतांदिदेश ॥ तावदस्यराजमंघस्यजंघालतामनुकुर्वद्भिरिवरथार्वाद्भिरपरार्णवाभ्यर्णमवतीर्णवतितूर्णर्मर्णो
जबंधीतेननिहितांदीप्तिमपरामिवतांदयितामनुरंजयन्लयमपिधनंजयस्तामेववासभुवमाससाद ॥ पद्यं ॥ स्वेदांबुभिर्नटिलजैः

१ गुणः मौर्वी सौदर्यांश्च २ उद्धहन् वहन् विवाहं कुर्वन् ३ तदात्वे तत्काले ४ जन्ययुत्वं ५ कांदिशीकः भयपलायितः ६ अर्णोजबंधी सूर्ये

७ धनंजयः बर्जुनः भग्निश्च.

स्त. १

१९

जन्यानेवमवाद्दत् ॥ पञ्च ॥ बाणेनसंप्रतिनृपादिविलक्ष्यमेतत्तच्छायवद्भुविनिपातयितुंपद्युः ॥ मौर्वीमिमामिवसदाक्षिणएवपा
 णीकुर्यात्स्वैसारमभिदर्श्यममस्वसारं ॥ ७७ ॥ इत्थंप्रगल्भमुदितारभसेनपीठादुत्थायचाप्रमुपसृत्यकरेपिकृत्वा ॥ आत्मानमेव
 कृतयत्नमनैपुर्वातिमौर्वीलतांनतुमहीपतिपंकयस्ताः ॥ ७८ ॥ दृष्ट्वाथराजकमिदंद्विजसंघमध्यान्निर्गत्यसंसदिनिलिंपपतेः कुमा
 रः ॥ चापेशरंकरधृतेसमंधत्तलज्जांभूपेषुभूरिकुतुकंपुरुषेद्रपुत्र्यां ॥ ७९ ॥ वीरेणतेनविशिखेनविलूनमूलंचक्रभ्रमेणपतयालुतदा
 शल्यं ॥ अस्मिन्समाजवलेत्वयमेवदोष्मानित्याहिताभिनयलीलमिवावभासे ॥८०॥ निष्पतत्सुरकरांजलिपुंजात्पुष्पवर्षमभितः
 कुरुवीरं ॥ मंदहासइतिविक्रमलक्ष्याः संदयेसकलचेतसिबुद्धिं ॥ ८१ ॥ पांचालपुत्रीप्रहिताः कटाक्षाः पांडोस्तनूजंपरितोव
 र्वल्गुः ॥ मांगल्यमालावतरेदिहेतिमौध्वीलिलहः पूर्वमिवोपयाताः ॥ ८२ ॥ जर्ननांतरनेत्रवारिसृष्ट्रिपथाहेमपयोजगुंफितेव ॥ बल
 १ तस्यच्छायातच्छायं तदत् २ स्वसारं स्वस्य सारंबलं पक्षेस्वसारं भगिनीं ३ आर्तिं षोडां धनुष्कोटिंच पंकयः इतिस्त्रीत्वनिर्देशेन पराक्रमाभावः सूचितः
 ४ शरव्यं लक्ष्यं ५ माध्वीलिलहः भ्रमराः ६ जन्मांतरे अस्याः रोदनेन भागीरथ्यां पतितैर्नेत्राश्रुभिर्हेमकमलानि उत्पन्नानीतिकया सापेक्षेय मुग्धेक्षा

१० भा० परिवेशस्य शिशुसमीपभाजौ ॥ ९० ॥ ताटंकेतरलमणिप्रभातरंगेतन्वंग्यामुखमभितस्तदाव्यभातां ॥ मूर्त्तत्वंप्रकटमुपेत्यजागरू स्त० २
 केवर्णेद्वेनयनविपाठयोरिवांत्ये ॥ ९१ ॥ सख्याः करोंजनविधौसरुदेवगंतुमापांगभागमपटुः श्रममानशेयः ॥ रेखावधेरनवगामि
 २० तयादृगंतंपूर्वाक्तमेवमपुनः पुनराललंबे ॥ ९२ ॥ सकलमपिवपुर्विभूष्यतन्व्याः सपदिसखीविपुलेक्षणांबुजापि ॥ चिरतरमन
 वैश्यमध्ययाष्टिकरधृतकांचनकांचिशेवतस्थौ ॥ ९३ ॥ कांचीकलापमणिविंबितपार्श्वयोषित्कौशेयपंक्तिरवनीद्रसुतावभासे ॥ आ
 विर्मविष्यदाधिगोष्ठिकटीनिमग्नंवासः शतंजनदृशामिवसूचयंती ॥ ९४ ॥ अंतंकपीडामददांपुराहमस्याद्भुतंभाविपुवच्छभेषु ॥
 एवंविचित्येवभयेनपादेलाक्षाकृतंधामपपाततन्व्याः ॥ ९५ ॥ तस्याः सखीपुंसकलास्वपितत्तदंगंवेगाद्विभूषितवतीषुविवाह २०
 वैषैः कालक्षिपासहनवृद्धपुरोहितानांकोपस्यपात्रमभवत्कुचशिल्पकर्त्री ॥ ९६ ॥ गद्यं ॥ एवमलंकृतामेनामवलोक्यस्वयमपि
 १ परिवेषस्य परिवेः २ वर्णैठकारौ ३ नयनविपाठयोः नेत्रबाणयोः ४ अनवगामितया अज्ञतया ५ पूर्वाक्तं पूर्वअंजनलिप्तं ६ भातंकः तापः
 ७ धाममृदं कांतिश्च.

पदयोःसवित्रीमार्द्राचकारसतयासहचापपाणिः ॥ मोदांबुभिर्नयनजैस्तमियंचमौलौविस्मेरचेतसिकुलालवधूसमाजे ॥ ८४ ॥ कुवल
 यदृशः कुंभंजिग्युः कुचैरितिभाषितैः करिवरशिरः कर्मत्येवप्रदृष्टमनाश्विरं ॥ द्रुपददुहितुर्दृष्टुतुंगौकुलालपतिः कुचौनिजमपि
 घटंनिश्चित्यैवंनितांतमलज्जत ॥ ८५ ॥ अन्येद्युर्गृहमुपनीयपूजितांस्तान्व्यासोक्त्याविदितवरः पुरामरातेः ॥ पंचापिक्षितिपातिनं
 दनान्मुतायाः पांचालोनिशिपरिणीतयेऽनुमेने ॥ ८६ ॥ गद्यं ॥ ततः परमीदृशोत्सवश्रवणात्परमानंदमनुभवंतीभिरंतः पुरि
 काभिः परिवृतांतांसखीजनामंडनमंडापिकामुपनीयप्रसाधयितुमारभंत ॥ पद्यं ॥ द्रौपद्याः पंचपत्नीत्वेद्रष्टुंलिपिमिवोत्सुका ॥
 सीमंतशिल्पव्याजेनशिरोजान्व्यभजत्सखी ॥ ८७ ॥ मृगमदनिलकंरराजतन्व्यामुखशशिनामहमावलात्हतायाः ॥ चिकुरमिप
 जुषोऽपराधशांत्यैनामितमपत्यमिवांधकारबंध्याः ॥ ८८ ॥ अधिनामिकाशिखरमाकलितंनवमौक्तिकंनरपतेर्दुहितुः ॥ शुशुभेमुखांबु
 रहमध्यचरस्मितहंसिकाजनितमंडमिव ॥ ८९ ॥ सुतरांजनमोदमादधातेमुदृशोमौक्तिकरत्नकर्णपत्रे ॥ परिचेतुमिवाननेदुसेवां

१ एवंकर्मइति २ प्रसाधयितुं अलंकर्तुं ३ सीमंतः केशवेशः ४ बंध्याः कारागृहवासिन्याः

मा.

११

लवः किलपृथासुताः क्रमात्परिचक्रमुहुतभुजंवधूसखाः ॥ १०० ॥ कठिनत्वसंपदवलेपभरात्कुचकुड्मलस्यकुरुवरिवधुः ॥
लतानिर्जयेवपतिपगिधृतंपदमश्मनः शिरसिसानिदधे ॥ १०१ ॥ कन्ययाभ्युपत्तताविधिलाजाः कंदेलत्यनलरोचिषिपेतुः ॥
पंचवल्लभकराप्रविमर्दोद्वाहुवंशगलिताइवमुक्ताः ॥ १०२ ॥ विधिचोदनासुमणिदीपयष्टिकापरितः स्फुरत्प्रतिर्कतेश्वसुध्रुवः ॥ उभ
योविवेचनविधौपुरोधसः स्वलनेबभूवनतुमंत्रतंत्रयोः ॥ १०३ ॥ बाहुप्रतापइवसाक्षिणिहव्यवाहेसामंतराजधरणेरिवयाज्ञसे
न्याः ॥ कांक्षोसमंक्रमशाएवकरंगृहीत्वाहर्षेणवृद्धिमभजन्वनाद्रपुत्राः ॥ १०४ ॥ पांचालराजश्चसपांडवश्चपुष्यत्तमीपूजकपूज्य
मावं ॥ आढर्षभविष्णुत्वमाकिंचनत्वंव्यत्यास्थतांताविवयौतैकैः स्वैः ॥ १०५ ॥ गद्यं ॥ एवमंतरिक्षनिक्षप्तलक्ष्यवेधनलक्षणेन
शुल्कनिष्केणनिजकंठानिष्कायितकन्याभुजलतानेतान्पथिकौतेयानवगंतारोदुरहंतासेपितानिवर्तनमतयोधिकर्तनतनयोपायविधे

१ प्रविरुतेः प्रतिबिंबस्य २ कांक्षासमं अगुष्ठमेवगृण्हीया दादिकामयीत पुमांमएवमेपुत्राजापेगन्तित्यंगुलीरेवस्त्रीकामोरोमांतेहस्तंसांगुष्ठमुभयकाम इतिगृह्योक्त
कामानुकूलं. ३ यौतकैः पारिवर्हैः अहेर इतिप्रसिद्धं. ४ निष्कंपदकं.

स्त. १

२१

संख्या ११ संपादितलक्षारुत्यामंजनतिलकमंजुलमुखभागांपरिणेतुमिवप्रतीचींदिशमुप्रगतवतिभगवतिभासांनिधौ ॥ पद्यं ॥
तस्यामेवक्षपायांसपादिनिजकुलोत्तंसपार्थोत्सवानामालोकायेवसाक्षाद्विशतिहिमरुचौद्यांशुभंयौमुहूर्तं ॥ सोपानैरध्यरुक्षन्मणि
गणस्वचित्तैर्वेदिमेतेकुमाराः सालंकाराः पुरोधः सरभसनिहितैः संविधानैः समग्रां ॥ ९७ ॥ ग० ॥ तत्रमुहूर्तगुणेष्विवसमंतादो
जायमानेषुदीपेषुमंत्रविदां वदनेष्विवशब्दायमानेषुवाद्येषुकुलपालिकाः कमनीयमणिनिकायकोरकितैः कनकभूषणैरविकृतसह
जरामणीयकांकन्यकाममीषांसकाशोनिवेशयामासुः ॥ पद्यं ॥ पूतपार्श्वकुशांकूरैः पुरस्तान्मणिकुण्डिमैः ॥ प्राज्वलत्तस्यधौम्यस्य
प्रतिर्बिंबामिवानलः ॥ ९८ ॥ धर्मान्प्रजाश्वसहसंचिनुतानयेतिशाम्यत्समिच्चटचटात्कृतिभिर्ब्रुवाणः ॥ तामात्मजांद्रुपदराजइ
वानलोपिप्रादादिवोन्तशिरवाग्रकरणतेभ्यः ॥ ९९ ॥ अथजातुषालयसमर्पणात्कृतंपरिपोषमस्यवपुषोभिर्वीक्षितुं ॥ स्पृहया

१ अंजनतिलकः अंजनः प्रतीचीदिग्गजः पक्षे दृष्टिनिवारणार्थं यत्कज्जलंधार्यतेस अंजनतिलकः अंजनंचातिलकश्चेतिवा २ शुभंयुः शुभान्वितः तस्मिन्
३ संविधानैः उपकरणैः ४ कुलपालिकाः कुलस्त्रियः ५ कुट्टिमेवेदिकायां.

११

१२

पस्परं पर्यहरन्प्रहारान् ॥ १११ ॥ सोमकेष्वपसर्पत्सुसूर्यसूनोः शितैः शरैः ॥ कूजयामासकोदंडंकुकुशायुधनंदनः ॥ ११२ ॥
॥ गद्यं ॥ तेनजननइवप्रधनेऽपिवृकोदरद्वितीयेनकरोदरपरिकर्मीरुतस्यकार्मुकस्यवर्मनिर्माथिभिः शरोर्मिभिर्निर्मितेर्मर्मार्मा
भीभयप्रसारिभिः स्वेदवारिभिः पदान्येवयानपदेऽभिषिचंतः समराजिरकंदलितपार्थयशश्चतुर्थाचंद्रकलावलोकनं परिहर्तुमिवमु
खनिवर्त्यसौबलेयाः केवलैरेवबाहुभिः कुरुपटभेदनंप्रतिपलायांबभूवुः ॥ पद्यं ॥ बीभत्सुचापविवृतेषुमहत्सुकर्मस्वेकंदृढंजगृ
ह्मिभ्युधिधार्तराष्ट्राः ॥ वीभ्यस्थितेषुविमतेषुविलोलजीवंपृष्ठंप्रकाश्यगमनंपृथुनाजवेन ॥ ११३ ॥ विजयात्परमेतेषामृजवोप्यरि
भीषणाः ॥ सद्योगुणाः समुन्नेमुरवनेमुश्वधन्वनां ॥ ११४ ॥ तेनिवृत्यनगरंसमाविशन्भूषिताद्रुपदराजपूजया ॥ वन्यशेषजनकेन
शौरिणाजन्यभावमुपजग्मुषासमं ॥ ११५ ॥ पार्थएवसहजेष्वखिलेषुप्रायशोयुधिबलंश्रुतवत्याः ॥ अन्वभूदाधिकमीक्षणवृष्टेरार्ज

१ आत्मा वैपुत्रनामासीत्श्रुत्या सूर्यसूनुसकाशादपि सोमपलायनं युक्तं. २ परिकर्मी रुतस्य धृतस्येत्यर्थः ३ निर्मितेर्मर्मार्माणिः निर्मितानि उत्पादितानि
र्मार्माणि वृष्टानि येषुसाहसानि मर्माणि येषांते. ४ विलोलजीवं विलोलाः चंचला जीवा मौर्वी प्राप्ताश्च यस्मिन् कर्मणि ५ गुणाः शौर्यादयः मौर्व्यश्च.
६ जन्यभावं उत्पाद्यतं वरस्य स्निग्धत्वंच.

स्त. १

१२

धीः सहायैः सहसंमंत्र्यसमारब्धपूर्वस्ययुद्धपलायनाध्ययनस्यद्वितीयावृत्तिविच्छित्तिपरिजिहीर्षमाणाइवशकुनिभागिनेयाः सेना
 पुरः सरनिस्साणनिस्सारितानिः स्वानललितैः श्वेडितैः क्षालितगवाक्षमौनरौक्ष्यद्रुपदनगरंपुनरपिनिवार्यनिरुच्छ्वासयांचक्रुः ॥
 तत्क्षणमेवसत्वरंनिर्गतवरेषुविविधैरायुधैरशून्येषुद्रुपदसैन्येषु ॥ पद्यं ॥ पृथामुतास्तेपिरथाधिरूढाद्विधाविचार्यैवपुरान्निरीयुः ॥
 शरैर्विधातुं द्विपतोपिचूर्णास्तत्सुभ्रुवामप्यलकानचूर्णान् ॥ १०६ ॥ शंखंदधमुस्ताडयंतिस्मभेरीश्चक्रुः श्वेडांचापनादंविबभ्रुः ॥
 सिद्धावीनांघोसदांलालनीयेयुद्धारंभेतेद्वयेपिप्रवीराः ॥ १०७ ॥ अनयोर्वलयोर्महारथानामवलोकायनभोजुषांसुरीणां ॥ सुदृशां
 चपुरस्यसौधभाजांवरणस्रग्विधृतैवभेदिकाभूत् ॥ १०८ ॥ आसीदतामाशुधनुर्धराणामासीदताम्यत्करकौशलानां ॥ क्षणंमिथो
 कण्ठगणंनिरुध्यन्नगंविनातत्ररणमहीयः ॥ १०९ ॥ रथिकंरथिकोद्विरदंद्विरदस्तुरगंतुरगः पदगंपदगः ॥ इतरेतरमेत्यरणंविदधौ
 दिदिन्नरदविस्मयनाकतरुं ॥ ११० ॥ रजोषकारेषुदृशोऽध्यत्सु करैः करान्कौतुकसूत्रचिन्हान् ॥ परामृशंतोयुधिपांडुपत्राः

१ अचूर्णान् चूर्णं सुगंधिद्रव्यं तेनराहितान् मृतभर्तृकानित्यर्थः

१३ मा.

रिप्रस्थमधिष्ठिताययुधिष्ठिरायविनिवेद्यस्वपुरेऽपिसुषमामीदृशींपरीक्षितुमिवस्यंदनेनयदुन्दनेनप्रयये ॥ पद्यं ॥ प्राणायमानमाहि
लानयपांडुपुत्रान्क्षोणप्रविमाननुजिघृक्षुरपारभूमा ॥ एणाजिनेनघटितोर्द्रेमनीयकृत्योवीणानिनादरासिकोमुनिराविरासीत् ॥ २ ॥
तपोनिघेरागमनेनसद्यः सभाविभोस्तब्धजनारवाऽपि ॥ वीणारवानुद्रुतभंगमालाकोलाहलैर्घोषितादिङ्मुखाऽभूत् ॥ ३ ॥
दृष्टानृपोदेवमुनेर्विनीतोमौलिस्रजांधूलिमधूलिवृदैः ॥ संपंकमाधायतमंघ्रियुग्मेविपंकमात्मानमयंव्यतानीत् ॥ ४ ॥ मेध्यांबृ
सीमधिगतस्यविरंचिसूनोरास्थायसंनिधिमुदारमुदांकुरूणां ॥ तस्याद्भुतागमनहेतुर्परिच्छिदायांचित्तानिदूरपथवर्तनतामवापुः
॥ ५ ॥ निर्वृत्तितेनधृतानिजांकेविपंचिकासौनमवाप्यतस्थौ ॥ पांचालिकावंदनवादशैलीमाधुर्यमाकर्ण्यविलज्जितेव ॥ ६ ॥
राज्ञामुनासमुचितेषुसर्भाजनेषुपात्रैश्चपाणिविधृतैश्चपलैश्चवेत्रैः ॥ निर्वृत्तितेषुभसेननिर्वृत्तितेषुस्मित्वार्मिथोगिरमभाषतधातृसूनुः
१ सुषमां शोभां २ उद्गमनीयं, धौतवस्त्रयुग्मं ३ विपंकं कर्दमरहितं पापराहतं च ४ वृत्ती ऋष्यासनं, ५ परिच्छिदायां निर्णये ६ सभाजनेषु नारदस्य
कारेषु पक्षे सभाधिष्ठितजनेषु ७ निर्वृत्तितेषु कृतेषु ८ मिथः एकांते.

स्तं १

१३

कोशमिवराजसुतायाः ॥ ११६ ॥ वृत्तांतमेवमवकर्ण्यसराजवृद्धः क्षत्रांसकाशमुपनीयसहानुजातैः ॥ धर्मात्मजायधुरिकंसाभि
दोर्धभावादन्वर्षतामयाविभज्यददौस्वनाम्नः ॥ ११७ ॥ तस्मिन्नाहितलक्षणेनरपतौराज्याभिषिक्तेसतिस्वान्यक्षीणिदधुर्यदंबुशिशि
रलिप्तागकेकुमुमैः ॥ रौगंयद्विभरांबभूवुरभजन्यद्वर्णितेबांदिभिर्निष्पंदंत्वमतः स्वदृष्टिरितितंपौराविवव्रुः स्फुटं ॥ ११८ ॥

इत्थनतमदृकाविरुतौचंपुभारतेद्वितीयस्त्रबकः ॥

॥ पितृव्यवाचाऽथपृथातनूजोहरिपुरोधायसमंबलौघैः ॥ परस्परस्ने

हमिवैषमातुंप्रैस्थंययौखांडवशब्दपूर्व ॥ १ ॥ गद्यं ॥

तत्रवनीभवतिर्वनीपकजनमनीषितपूरकपूरुकुलावनीपसुरसुरभिगोष्ठी
गोष्ठीनिदेशेप्रविश्यस्मरणमात्रनयनपात्रेणस्कलशिल्पपारदश्वना विश्वकर्मणा निर्मापितंकामनीयक विलोकनसुलभ विस्मयभार
गुरुतरानभरान्बोदुमक्षमतयाश्मातलमवलंबमानैर्विमानैरिवकुरुविंदमणिमंदिरैरभ्रंलिहंजंभरिपुनिदेशेनलंभिततन्नमोपपदंह

१ आर्जकः संपादकः २ सप्तविदुरेण ३ स्वनाम्नः धुरराष्ट्र इतिनाम्नः ४ आहितलक्षणे गुणप्रख्याते ५ रागं रक्तिमानं प्रीतिच ६ निष्पदत्वं स्तब्धत्वं
७ प्रसन्नं मानविशेषः ८ वनीपकाः पाचकाः ९ गोष्ठी समुदायः १० गोष्ठीनं पूर्वभूतं गोस्थानं.

१७ भा० पकतीर्यपरिपुष्टाखष्टामुदिक्षुतत्रिगुणसंख्याकान्पक्षान्प्राक्षिमेदिति ॥ पद्य ॥ राजानिर्देशरुदभूदितिधातृसूनीरंतमुदीनिरवधेरिद
 मासचिन्हं ॥ यत्तस्यपाणिस्करोन्मृदुकंठगीतेवीणागुणेविवशारिखणमंगुलीनां ॥ १५ ॥ तस्मिन्नभः क्षराणिमुत्पातितेमुनिद्रेसाते
 १७ पुषंचसुसमंववृतेमृगाक्षी ॥ सांक्रंदनेषुविटापिष्विवदानलक्ष्मीर्मानोभवेषुजयसिद्धिरिवाशुगेषु ॥ १६ ॥ इतिनारदसं
 वादः ॥ विप्रः कश्चनतत्रजांत्वथभुजावुत्थृत्यचोरैर्लृतागावोमेनिखिलाहतोस्मि विधिनावत्सोपिनोशिष्यते ॥ राजनूरा
 ज्यमिदंविमुंचवसुधांशास्मीतिसर्वानृपान्किंवाहासयसीतिरोषकटुवाक्द्वारंययौभूपतेः ॥ १७ ॥ दृष्वान्तंमधुरस्मितोथविजयः
 कृत्वासनादुत्थितंनत्वांघ्नीसमवेक्ष्यभृत्यमिहमां ब्रह्मन्सहस्वक्षणं ॥ गावस्तेस्वयंमात्रजेयुरधुनेत्याश्वास्यदस्यूनपुरः प्राविक्षन्मन
 साततस्तुनृपतेःशस्त्रायगेहंस्वयं ॥ १८ ॥ तत्रतेनजगृहेतरस्विनाचक्षुषानृपतिरंगनासखः ॥ पाणिनाचसशरंशारासनंपूर्तयेसप
 दिविप्रंवासयोः ॥ १९ ॥ विनिर्गप्तोसौविशिखानिवस्वकान् विमुक्तजीवोन्विरचय्यतस्करान् ॥ नितांतवेगामिवगोपरंपरानि
 १७ विप्रवासयोः विशेषेणप्रवासः विप्रवासनाचतयोः २ विमुक्तजीवान् मुक्त प्राणान्मुक्तमौर्वीश्व.

॥ १ ॥ लाक्षागृहाद्यदच्याविसाक्षादिवरतिः प्रिया ॥ यद्वयवाहिचयुष्माभिस्तद्वयंहिसत्रांमुदे ॥ ८ ॥ स्वतोभातमतीनांवः कु
 तीषान्यानुशासनं ॥ मौनंतुसुत्तदाख्येयेदूनंकारमावहेत् ॥ ९ ॥ अष्टमीकिलाशिखावधूरियंभातियाजमखवोदिबाहिषः ॥ यूय
 मभसरितावृतान्वयाः पावनः खलुभवत्समागमः ॥ १० ॥ जाययाचपतिभिश्चकदाचिज्जायतेस्मनहिदंपतिशब्दः ॥ अद्भुतस्य
 ललुतस्यजगत्यामर्थतामनुभवन्तिभवन्तः ॥ ११ ॥ एकस्मैस्पृहयालूनामिष्टायमुधियामपि ॥ करस्थमेवब्रुवतेकलहंनिघनावधि
 ॥ १२ ॥ सुंदोपसुंदौसहजावैभीकौसुरेष्विवक्तापिसुरांगनायां ॥ अन्योन्यमाहत्यपुरायमस्यमनोभवेषोरिवलक्ष्यमारतां ॥ १३ ॥
 तत्सौभ्रात्रशरव्यस्यद्वैधीकरणकेलये ॥ भवतांमारचापेपूभवतांमावधूकृते ॥ १४ ॥ गद्यं ॥ इतिरहस्यंतपरिनिदेशंशुभोदकै
 र्कयंतस्तेष्वीतियास्तस्यैवसमक्षमासिधारासंगंधांसधामिमामाबबंधुः ॥ एतेवयंचातकाइवजीवनमयंवैर्षमेकैकमवलंब्यप्रिययासम
 मनयासुखेनबल्यामस्तथाभूतेष्वस्मासुयोमिथुनकृतोपवेशेदेशेदृशापिप्रविशेत्सोयंवृर्जिनंविहातुमजिनंपरिधायसुकृतसार्थसमर्था

१ दूनं सुंदोप २ एकस्पृहया जायाभवति नैकस्यै बहवः सहपतयइति अद्भुतत्वं. ३ अभीकौ भयरहितौ कामुकौच ४ संगंधां सदृशी ५ वर्षाष्ट
 नैबत्सरेच ६ कृष्णि पापं.

प. भा.

१५

छायाकंपात्प्रियरतेशिशरसोतः पथादधः ॥ च्युतोमणिरिवेरावांसुपुवेतनयस्तया ॥ २७ ॥ इत्येकिकांसरजनीमपनीयतत्रश्वा
सैस्समंस्वकुलसंभवपृष्ठमित्रैः ॥ मुक्तस्तयातटगतोनुचरान्द्विजातीनंतैर्वतोद्भुतरसैरतनोत्स्ववृत्या ॥ २८ ॥ उलूपिकायारतिदं
शनैस्तैरुन्मस्तकंमोहमिवापनेतुं ॥ उदग्रवीर्यौपाधिजन्मभूमिमुमागहंशैलमयंप्रपेदे ॥ २९ ॥ भालस्यपंचविशिखेपदयोः कृतां
तेहासस्यदानवपुरेण्वलोकनस्य ॥ शंबांयुधेषशुपतेरपदानपद्यंगायंतिसिद्धमिथुनान्यशृणोत्सतस्मिन् ॥ ३० ॥ गद्यं ॥ तत्रतत्र
सतस्यहिमाचलस्यखुरपुटविनिमयविन्यासचंद्रकितैरवतारपथैरपिरोमंथफेनशकलतारकितैःप्रतीरनमेरुतलोपवेशैरप्यनुमेयहर
वृषभस्वैरविहारसुकटकसरसीपुवृजिनानिविशोध्यवनमदावलकलभविदलितसरलद्रुमप्रवालपरिमलसुरभिलेनोपत्यकावर्त्म
नादिविभुविभरणकुशलाभ्यामहेंद्राभ्यांपरिगृहीतांहरितमवजगाहे ॥ पद्यं ॥ पंफुल्यमाननवकेतकपांसुगर्भैः पर्यतनिर्जरजलैः

१ स्वकुलसंभव पृष्ठमित्रैः स्वकुल उलूपिका कुलंतत्संभवाः नागाः तेषांपृष्ठानि दीर्घाणिप्रसिद्धिः तेषांमित्रैः सदृशैः दीर्घैरित्यर्थः २ अंतर्वतः गर्भवतः
स्युलोदपानित्यर्थः ३ शंबायुधेइंद्रे ४ अपदानं वृत्तकर्म. ५ नमेरु वृक्षविशेषः ६ गहेंद्राभ्यांइंद्रेण महेंद्राख्य कुलाचलेनच.

स्त. ३

२५

वर्तयाप्रासशुचं द्विजन्मनः ॥ २० ॥ प्रयाणनघ्रेतदनुस्वमौलौपार्थस्यजज्ञोनियमाभिषेकः ॥ प्रागेवतीर्थोपगमात्पवित्रैर्बाष्पैर्नरेन्द्र
 स्यवियोगभीरोः ॥ २१ ॥ गद्यं ॥ सधीरधीरत्युच्छितेनरुद्धेणराज्ञोगृहीताभ्यनुज्ञोवल्कलंघनंकल्कलंघनायपरिधायमलयानिलइ
 वमनुष्यधर्मणाराजन्वतीकाष्ठांप्रतिष्ठमानस्तपः प्रसादितस्यभगवतोभवानीवल्लभस्यसाक्षात्कृपाभिवभगीरथरथानुसारणीतरंगि
 णीमुपगम्यतत्रपवित्रासुवीचिषुसायंतननियमायऋचोघमर्षणार्जपन्मज्जनमकार्षीत् ॥ पद्यं ॥ नालीकाल्कुवलयसंक्रमेस्खलि
 त्त्वामग्नाधः पयसिरमैवतत्रकाचित् ॥ तंदृष्ट्वाभुजगमुतामिथोरिरंसुः संतुष्टात्हृदयमिवानयत्स्वगेहं ॥ २२ ॥ प्रदृष्यत्प्रददितत्रै
 धामनुष्यंफणिनारतैः ॥ संतर्पयितुमुत्सेहेकंदर्पसममर्जुनं ॥ २३ ॥ भोगायतस्याभुजगेद्रपुत्र्याः फूत्कारएवस्फुटसीत्क्रियासीत् ॥
 कस्तूरिकांकोजनिकंठनैल्यंफ्रणामणिः पल्लवशेखरोभूत् ॥ २४ ॥ पाण्योर्ज्यामर्शकाठिन्यंतस्यतत्कुचमर्दने ॥ तस्याश्रुतन्मुखा
 स्वादेफलायामूतद्विजिह्वता ॥ २५ ॥ मुखाच्चक्षुश्रवस्तन्व्यास्सुरतेमीलनंदृशोः ॥ चक्रेमैणितवैदग्धीतस्यकाननकौमुदी ॥ २६ ॥

१ कल्कपापं २ मनुष्यधर्मणा कुबेरेण ३ नालीकात् कमलात्. ४ चक्षुश्रवस्तन्व्याः नागकन्यायाः ५ मणितं रतिकूजितं ६ काननकौमुदी अरण्यचंद्रिकां व्यर्थामित्यर्थः

मा.

२६

उद्यानभूमिमुपगम्यतयासपार्थस्सुख्यन्पितुः पदममन्यतबल्वंजेभ्यः ॥ ३८ ॥ दिवसेसुभंयुगुणकोरकितेदयितंत्दृदिस्थितामिवा
र्त्तिमती ॥ अवतार्यसाभुविकुमारमभादथभ्रुवाहनशतिप्रार्थितं ॥ ३९ ॥ गद्यं ॥ इतित्रदिनानिकाभिचिदुपित्वाप्रयामीतिभा
षितस्यपश्मावलंबिवाष्पमेबोत्तरयंतींप्रेयसीरहासिदृढालिंगनतरंगितवल्कलोत्तरीयमर्मरमहाध्यायिसीत्कारंपुलकझरेकपोलेप
रिचुंब्यतस्याः कथंचिदुदंचितानुमतिर्निर्गत्यरक्षोयोधिभिरिश्वाकुपतिसेनाध्यक्षैरूत्पाटितानांमलयदुर्गमहेद्रपादानांमूलशिला
तलपरिदृश्यमानकठिनतरतत्करांगुलिनखरेखाव्यार्वात्तकुलिशभयोच्चैलतशैलसंस्थानवृद्धिभिस्सीन्नेवेशावटैः स्थपुटितामट
वींवलंध्यपुत्रीन्यक्काररूषापुलस्त्यान्वयस्यपुरीमुन्मूलयितुंप्रसारितेनभुवोभुजेनेवमेतुनाकृतसीमंतमुदन्वंतमभजत ॥ ५० ॥
समीक्ष्यसेतुरंधुविरानिर्मंतसाचित्राभित्तिरुतधार्धनंजयः ॥ दिनेशवंशस्यतपोविचारणेचिरावकाशंविततारचेतसे ॥ ४० ॥ अब्धौ
वानरपातिताचलाशैलभंगामिघातौश्चिरादक्ष्णांधैः कुणिभिः करेणचपदाखंजैः पयोमानुषैः ॥ वीचीवीथिपुकर्त्त्यमानमनघंवृत्तरंधू

स्त. ३

२६

कलिताभिषेकः ॥ पार्थस्सतत्रजनकाभिधयेवत्दृष्टः पाँदेचिरंपरिचचारगिरिमहेद्रं ॥ ३१ ॥ निजनगरनिरीतोवासविर्दिक्षुसर्वा
 स्वपिपरिणयहेतौ क्रापियात्रामुहूर्ते ॥ जनकपरिगृहीतासादिगित्येवतस्यांकथमपिनसजातांकन्यकांपर्यणैषीत् ॥ ३२ ॥ जलधि
 तटपदव्याङ्गशैरैश्वरिशब्दैरवमयमनुकुर्वन् राजतालीवनानां ॥ रतिपतिरथकारेणाद्रिणालांछितायांदिशिविविधतटिन्यांदत्तचक्षुः
 प्रतस्थे ॥ ३३ ॥ शैलोगर्भेशिशुरिवभुवः शासनाद्यस्यशेतेवातापियोजठरदहनेवर्त्तयामासहव्यं ॥ क्षोणीनग्नंकरणमहिमाकोप
 लेशोयदीयस्तस्यावासंदिशमभिययौतापसस्येंद्रमूनुः ॥ ३४ ॥ धृत्वाफलेपुसलिलानिकवेरजायाः साम्यंपरीक्षितुमिवाभ्रसरिद्ध
 णौघैः ॥ अभ्रंलिहैर्नीविडितांतटनारिकेलैरालोक्यचोलवसुधामयमभ्यनंदत् ॥ ३५ ॥ वाराशिवासजडमात्मवपुर्विशोपमानेतु
 मातपभरात्तटमुत्तरेण ॥ लंक्रामिवागतवतींनिजपौरवर्जपार्थोविवेशनगरमिथपांड्यगुप्तां ॥ ३६ ॥ तत्रचित्रांगदातेनव्यूढाराज
 कुमारिका ॥ दर्शनेदौत्तदौर्तौचद्वयोरासीदनगंदा ॥ ३७ ॥ एलालवंगतरूपिप्पलिकापटीरतांबूलिकाक्रमुकदंपतिभावरम्यां ॥

१ पादेप्रत्यंतपर्वतचरणेच २ रतिपाति रथकारेण रतिपातिः कामः तस्यरथः सुगंधवायुः तस्य उत्पादकेन ३ दौत्तदौर्तौ गर्भपीडायां ४ अनेगदा कामदात्रीअंगदराहताच-

पं० भा०

२७

चीकलयामासकरस्थिताविव ॥ ४८ ॥ तदानींखलु ॥ चक्रांगमिदपश्यतोहरचलच्छंपासमुन्मेषणैः पुष्यत्केतकगंधासिंधुवि
लुठत्पुष्पघांघांघीकृतैः ॥ मेदस्वीकृतकोकिनीकलरवैर्मेघंकराशामुखैः पांथानामपमृत्युभिः कृतिपयैः प्रादुर्बभूवेदिनैः ॥ ४९ ॥
कालांबुदालिनलिकात्क्षणैर्दीप्तित्यासंधुक्षितात्मपदिसध्वनिनिमराद्भिः ॥ वर्षाश्मसीमगुलिकानिकरैः कठोरैर्घर्माभिंयातिमव
धीह्वनकालयोधः ॥ ५० ॥ माहर्त्रीलिहाविरुचेमलिनीकृताग्राकांतारसीम्निनयकेतकवैर्हरेखा ॥ दग्ध्वांचलेस्मरभियादायि
ताजनेनसंप्रेषितापथिकभर्तृपुत्रिकेव ॥ ५१ ॥ अर्जुनेपुत्रकलेपुविकामिष्वद्विमीम्निधृततादृशशब्दः ॥ एकएवाविशुशोषविशो
षादेतदंबुभृदनेहसिचित्रं ॥ ५२ ॥ वियत्यशेषामुतिदिक्षुदिक्षुवियोगशिल्पीन्द्राविर्निर्मितायाः ॥ तस्यामृगाक्ष्याश्चतडित्तेश्चध
नंजयस्संविदिनेभेदं ॥ ५३ ॥ मन्मथेज्वलातिवामवसूनुमानसेपारिणयेयदुपुत्र्याः ॥ लाजवापमिवकर्तुमुपेद्रंतत्सगर्भमथाचिच

स्तः ३

२७

१. पश्यतोहरः पश्यतः पश्यस्य हरतीति भागद्वय इतिप्रसिद्धं २ पुष्पंघयाः श्रमराः ३ क्षणदीप्ताः ४ विशुम् ५ अभियातिशत्रुं ६ बर्हपत्रं ७ अर्जुनेषु वृक्षविशेषेषु ८ अंबुभृदनेहसि अंबुभृदाः मेघानां अनेहा कालः तस्मिन् .

षांप्रभोः श्लाघंश्लाघमसौतटेनहरितंप्राचेतसीमभ्यगात् ॥ ४१ ॥ गोकर्णमैत्यसकुलाद्रिसुताप्रियस्यपुष्पाणिमूर्ध्निनिदधेपुरुहूतसू-
 नुः ॥ आगामिर्नानिजरासनताडनानामित्रावकाशइतिसूचयतेवदोष्णा ॥ ४२ ॥ पापापनोदेफालितेऽर्जुनस्यप्रागेवसेतोरवलो-
 कनेन ॥ प्रभासतीर्थेनियमावगाहः पश्चात्सुभद्रागमहेतुरासीत् ॥ ४३ ॥ पाठांतरं ॥ पापापनुत्यैपरिकल्पितोयः प्रभास-
 तीर्थेप्रथितेभिषेकः ॥ सेतुंदृग्मास्पृष्टवतोस्यसौसौसाध्यंविनाजागरितावभूव ॥ ४४ ॥ गोपृष्ठलङ्गकुलशैलकन्यासहायमंतः सत-
 तंदधानः ॥ आश्चर्यमैक्षिष्टतमेवदेवंगोकर्णवासंकरराजसूनुः ॥ ४५ ॥ ततोघनाविर्भवनाद्भियेवतत्रामलंमानंसमस्यभेजे ॥ कर्णा-
 तरकौचैपथेनशोभायशोर्मरालोयदुक्कन्यकायाः ॥ ४६ ॥ स्मृतिपथस्थितयापिसुभद्रयाजनसमक्षामिवासितुमात्तभिः ॥ द्विजकुला-
 निसतत्रसमत्यजत्सहचरापिरत्तिशवशंवदः ॥ ४७ ॥ पयसापरिपूरितौघटौपरिपश्यन्पथिपाकशासनिः ॥ कमलाक्षकनयिसीकु-

१ सुभद्रागमः सुभद्रस्यआगमः प्राप्तिः पक्षेसुभद्रायाः २ गोकर्णवासं गोः कर्णः तस्मिन्वासोपस्य पक्षे गोकर्णं तत्संज्ञंक्षेत्रंतस्मिन्वासोपस्य. ३ अमलं निर्म-
 लं पापरहितं च ४ मानसं चित्तं मानससरश्च ५ कौचः कौचपर्वतः ६ मरालोहंसः

१० भा० मारिकाणाकृतेपृथक्पृथगीरितां त्रिशरकांडीमिव त्रिदंडीं विभ्राणं निजपल्लवकोमलिम निर्जयशोका दिवशुष्केणपटीरतरुणापादुका स्त० ३
 भूयपरिचर्यमाणपादयुगंतं भावनाभिक्षुसंभ्रमेण वंदमानेपुयदुवंदेषुमुकुंदोपिसविनयमुपागतश्चेतः पूरणावशेषैः स्वसोदरिप्रेमरसै
 १८ रिवतीर्थजलैः पूरितं पिचंडिलं कमंडलुं नदीयपाणरोदायभगवान् नितइतइतिराजभवन्मुपनीयकन्यांतः पुरेनिवेशयामास ॥ पद्यं ॥
 मार्गेशरत्रयममुष्यकृतेविमुच्यशेषं द्वयंपुनरिवोद्दिशतुमात्तलोभः ॥ शुश्रूपितुंतदनुसोदरचोदितायास्तन्व्यास्मरोनयनमेवशरंव्य
 तानीत् ॥ ६० ॥ वपुषामधुरेणसुभ्रुवाधनुषाच्चिभुवाचतर्जितः ॥ तपसेवदिनेदिनेतनोस्तनिमानंजगृहेसमस्करी ॥ ६१ ॥ प्रतिनि
 श्रसितेदीर्घेपाणिनानासिकांस्पृशन् ॥ भावयामासपार्थोयंप्राणायामसमापनं ॥ ६२ ॥ प्रणवोच्चरणपुरः प्रसर्पत्प्रवभासेयतिन
 स्तदाधरोष्ठं ॥ मुहुरग्रगतावनींद्रपुत्रीमुखमास्वदयितुं किलोज्जिहानं ॥ ६३ ॥ कन्याकरेमृद्रतिपादपद्मंपुष्पंतिगात्रेपुलकांकुरा
 णि ॥ हरेहरेमाधवमाधवेतिहरिस्मृतेरन्यथयांचकार ॥ ६४ ॥ गद्यं ॥ एकदानिर्वर्त्यप्रैत्यक्सानकृत्यंप्रतिक्षणमिक्षुचापक्षुरप्रसंतक्ष
 १ भावना कपटं २ संभ्रमेण खरया ३ प्राणायामं प्राणस्य दैर्घ्यं प्राणायामं च ४ पलवसानं भोजनं.

मनैषीत् ॥ ५४ ॥ अणुमात्रमिदं सहेतवो दुर्नहिविश्वं भरमद्यमामितीव ॥ मनसोप्यवहृत्य तस्य दृष्टेः पुरतः प्रादुरभूत्पुमान्पुराणः ॥ ५५ ॥ स्वस्वचेष्टाकथेनया द्वितीयर्तुगुणज्ञय ॥ नवभूवेतयोस्तत्र नयनानां दिनोर्मिथः ॥ ५६ ॥ विजयोमधुरस्मितस्य भावां विदुषस्तस्य मतेन भिक्षुवेषः ॥ कुसुमास्त्रभयादिवातिगूढः कुहरेरैव तस्य तिष्ठति स्म ॥ ५७ ॥ कथं सुभद्राकमनीयतायाः कल्पे तनुस्यैकविरुन्नतोपि ॥ चतुर्थमप्याश्रमस्य येन तांसाधनीभूयदिदृक्षते स्म ॥ ५८ ॥ नदात्त्वएवाद्रितटात्पतिः श्रियः परिप्लवंतं प्रकृतेशुभागमे ॥ यदाशयेतेशैयएव तद्भवेदिति ब्रुवन् द्वारवतीं पुनर्ययौ ॥ ५९ ॥ ग० ॥ तदनंतरमहस्करमहतस्करमहामहान्मस्करीरैव तकागिरेरुपस्कुरुते तस्य नमस्करणमस्माकं श्रेयस्करणमिति पुरोधोजनबोधनात्कुतूहलिनाहलिनानगरमानीयमानं वहिरपि ज्वलता विरहानलज्वालेनेव कापायवाससाऽवगुंठितवपुषंसव्यैसाचिशब्दमत्सरेण स्मरवीरेण प्रवासरंध्रमन्विष्य पन्नगपां डचयदुकु

१ द्वितीयर्तुगुणज्ञया द्वितीयर्तुः श्रीष्मः तस्य गुणः शोषः तदज्ञया शुष्कपथेत्यर्थः २ अपिशब्दः त्यक्तदारेषणस्यापि नपुंसकस्यापि च तदृशनिष्ठेति सौंदर्यातिशयद्योतनार्थः ३ शयेइस्ते ४ मस्करीयातिः ५ सव्यसाची सव्येनापिइस्तेन धनुः साचीकर्तुसमर्थः

चं. भा. ०

भिहितयोर्विजयनरशब्दयोर्धर्मिपरताविशेषनामपरताचतवरूपयाभवेदितितस्मैव्रीडतरलनयनं वदनमवनमयंतीतस्थे ॥ पद्यं ॥
यमेवमुद्दिश्यतवोक्तिभंगीसएषदासोरम्यनुकंपनीयः ॥ इतिप्रकाश्यक्षणमर्जुनत्वंचुचुवतांचोरयनिः कपोले ॥ ७० ॥ स्वेदांबुपूरभ
रितेमुदृशस्तदास्याः क्षेत्रेस्वैकिंशुकशिलीमुखमीरकृष्टे ॥ पुष्पास्त्रकर्षकवरः पुलकल्लेनशृंगारवीजनिकरान्निविडानवाप्सित्
॥ ७१ ॥ तस्यामेववधूमिमांमरजनौसद्योनुकूलारहः पाणौकृत्यविलोकितोत्सवभरोद्वाभ्याहैरिभ्यामपि ॥ पौरैपूभयथाजनेष्वब
लतांप्राप्तेषुपार्थस्तयाजाग्रत्सारथिविद्ययामहरथारूढः पुरान्निर्ययौ ॥ ७२ ॥ आकर्ण्यदंजृम्भितानांयदृनांपार्थोद्देशाक्क्रोधनत्वस्य
जातेः ॥ म्लानिदानुंमाधवोमाधवोभूद्यत्रायत्ताकौरैर्वीमाममृद्धिः ॥ ७३ ॥ रणोत्माहेशानेयदुजडिमकीर्तिध्वजलतांमुहुस्स्मारं
स्मारंकपटयतितांवल्लितकुचं ॥ हसंत्याः प्रेयस्यादृशनरुचिमित्रीकृतयशाशंतांगेनाविश्वत्सुरपतितनूजोनिजपुरी ॥ ७४ ॥

स्त. ३

२९

२९

१ भंगीरीतिः २ क्षेत्रे शरीरेकेदोरेच. ३ हरिभ्या इन्द्रांपेन्द्राभ्यां ४ अवलतां निर्वलतां वलतामगहिततां ५ जृम्भितानां वदपरिक्रमणां ६ जातेः जातिवल्याः
७ माधवः वसंतः ८ कौरवी कुरुसंबंधिनी कुरवकसंबंधिनी. ९ शतान्गेन स्थेन

णेनसमंतात्पतितैः सत्वगुणशकलैरिवश्वेतविंदुभिर्व्याकीर्णाचामूरवीत्वचमध्यास्यविश्रास्यंतं वित्रेणवीजयंतीसुभद्रातैस्तैरिंगि
 तैर्यतित्वेसंशयेतस्यतत्वजिज्ञासयाभविनयमनुरहसिव्यजिज्ञपत् ॥ पद्यं ॥ तपस्विन्नद्यमेप्रीतिस्तवाभ्यागमसंभवा ॥ कन्या
 मौनावकीर्णित्वेकल्पशाखाशिखायते ॥ ६५ ॥ इदानीममी ॥ यदवः खलुपुण्यराशयोयतिनामिंद्रतवां त्रिसंगमे ॥ शिरमायदवा
 प्यतेरैजोमनसाऽन्यत्परिवर्ज्यतेचयैः ॥ ६६ ॥ भगवन्नखिलंविबुध्यमेपरमार्थवदभाविमेशुभं ॥ प्रयतायनयोभवद्विधाः प्रणिधाने
 नहिदिव्यचक्षुषः ॥ ६७ ॥ अवकर्ण्यतदेषमीलितः क्षणमक्ष्णोः प्रतिवाचमाददे ॥ बहुनाकिमयिस्वकैर्गुणैर्विजैर्यंप्राप्स्यसियोपि
 तांकुले ॥ ६८ ॥ पादांगुष्ठनखंयस्तेफालेकुर्याद्विशेषकं ॥ सनैरोपिस्मरेणार्त्तः मूद्यस्स्यादामिषंदृशोः ॥ ६९ ॥ गद्यं ॥ इति सात
 स्यव क्रिमस्पृशावचसाश्रवसाच निपीतपूर्वेस्तैस्तैर्लक्षणैश्चमोयंसंक्रंदनंदनइति निश्चयमणित्दयपेटकपुटे निधायभगवन्भवद

* मृगचर्म व्यजनं. १ कन्यामोनावकीर्णित्वे कन्योचितंमौनं तस्यअवकीर्णित्वे क्षतौ २ रजः धूलिः पापंच ३ परमार्थं यथार्थं. ४ प्रणिधानेन योगेन
 ५ विजयं जयमर्जुनंच ६ विशेषकं तिलक ७ नरोपि मनुष्योपि अपिशब्दः पूर्वश्लोकार्थं समुच्चायकः पक्षे नरावतारोपि.

भा०

कलयेयुरतीवचित्रभावंक्षणपीतौनिदृशाकथंनतानि ॥ ८० ॥ सीमंतविद्युदवतंसशिरीषचापंकैश्यंघनोयमितिकैः मुदृशानंजजे ॥
तस्याधएवनिटिलेसततंयदासीत्तत्तादृशीसलिलशीकरदुर्दिनश्रीः ॥ ८१ ॥ उग्रैः करैरुष्णरुचेः समंताद्दूष्मायमाणाखिलादिङ्मु
स्त्रस्य ॥ आगंतुमन्हः संविधंस्वकालेप्यनीश्वरेवापसंसर्परात्रिः ॥ ८२ ॥ वर्षास्वियंत्वग्निमस्मदुपांतभूमेरुन्मूलनंकलयतीतिरु
धावलीढैः ॥ तीरद्रुमैः स्वनिकटादपसारितेवमध्यंजगामसारितांसलिलस्यवेणी ॥ ८३ ॥ देशेदेशेजडिमकुरंगस्तेजोभल्लैर्दिनक
रभिच्छे ॥ धावंधावंप्रहरतिराजांधारोगेहंशरणमवापुः ॥ ८४ ॥ अंगांगसंगासहनेतपर्त्तावन्योन्यमेवाभिमुखंयुवानः ॥ वाचापिके
चिन्मनसापिकेचित्दृशापिकेचिदृढमाल्लिंगुः ॥ ८५ ॥ गद्यं ॥ एवंपचेलिमाहेर्लिमयूखकेलितस्यतनयायैनिवेदयितुकामाभि
रिवरामाभिर्निरंतरोपांतौदृग्ध्वनिवसंतौवसंतरतिकांताविवजयंतजनकानंतरजकौतैयौपरिपाटलहर्मपाददुरवगाहवर्नजातसना

स्त० ३

३०

१ चित्रभावं अलेख्यत्वं आश्चर्यं च २ पीतानि प्राशितानि पीतवर्णानि च ३ श्रीभर्तौ दिवसानादैर्घ्यमिति उपेक्षयाद्योत्यते ४ वेणीप्रवाहः ५ धारागेहं जल
मंदिरं ६ हेलिः सूर्यः ७ दृग्ध्वनिवसंतौ मूर्तिमंतौ ८ हंसपादाः हंसानापक्षिविशेषणं पादाः पक्षे हंसस्य सूर्यस्य पादाः किरणाः ९ वनजातं कमलं अरण्यसमूहं च

ततोमुहूर्त्तसकलभिनंघेकुरुद्वहानांकुशलोदयाय ॥ सुतंमुभद्रामुपुवेऽभिमन्युंप्रवीरमूस्तातमिवप्रवीरं ॥ ७५ ॥ पांचालपुत्रीचप
 तिव्रतानांप्रधानभावेकृतपट्टबंधा ॥ पंचापिसद्यः प्रतिभूखिस्वान्पतीन्पितृङ्गणामनृणानकार्पात् ॥ ७६ ॥ ग० ॥ अथनेपांतादृशंपु
 त्रोत्सवमाकर्ण्यऋतुर्वसंतः सामंतराजसंबंधितयाहर्षादिवसमाजगाम ॥ तदानीभगवान्पवमानस्तुभीमस्यमुतोत्पत्तिनिमिच्छाशी
 चवत्तयालोकस्पर्शायसंकुचनिवकतिचनदिनानिमलयंविहायपदमेकमपिनचवाल ॥ पद्यं ॥ एतेनखल्वकरुणेनतपागमेनजा
 वातुरद्यममदेशतएवदूरात् ॥ उत्सारितोमधुरितविरूपावनांतेतत्स्वागतंपरभृतोत्समाचचार ॥ ७७ ॥ शिरीषपंक्तेः कुरुकामि
 नीनांशररिवल्लयासहमार्दवेत्त ॥ उपस्थिताभृदुपमातदानोत्पस्थितानांमुलभंहिसर्व ॥ ७८ ॥ कुरुकेलिवनेपुमल्लिकाकुसुमेपुभ्र
 मरावलिर्वभौ ॥ ऋतुनाभुगंधगुप्तयेजतुनाप्रेनिहितेवमुद्रणा ॥ ७९ ॥ शुभसौरभमंभृतानिभूमौशुचिभूतान्यपियानिपाटलानि ॥

१ प्रतिभूः जामीनइतिप्रासिद्धं. २. तपस्थितानां तपेग्राह्येस्थितानां पक्षे तपआचरतां ३. शुचिभूतानि धवलानि द्यौष्मर्त्स्वलानिच ४ पाटलानि रक्ता
 निपुष्पाविशेषाणिच.

बं० भा०

पुत्री ॥ तापंपितुः स्वमहरत्तरलोर्महस्रैरन्यंनयातिहिविभूतिरपत्यभाजां ॥ ९० ॥ मुरनायकानुजमनोवशीकृतौमुदशोमुखैर्नि
पुणतांयथाययुः ॥ सरसीरुहैर्नललिनीलनास्तथासकचान्यमूनिविकेचानितानियत् ॥ ९१ ॥ यमः स्वमुः सन्निधिमेत्यरात्रौस्व
कांतिचोरंमुदशामुरोजः ॥ नालाग्रशूलेनलिनंनिवेश्यवल्गहर्पादिववारिमध्ये ॥ ९२ ॥ व्यौत्युश्रिकायाविपुलेक्षणामुवर्षन्नखद्यो
तवलक्षमंभः ॥ सखीमुदारांमरितस्तुतस्याः करोष्यसावीदिवकंमहंतुः ॥ ९३ ॥ उल्लामभाजाहरिणाप्रियायाः कव्हारमाव्येक
लितेकवर्या ॥ अस्त्रैरमूयाहसितैश्चाचित्रमुत्तंमितंवक्त्रमभूत्तमपत्न्याः ॥ ९४ ॥ ग्लहंनिमग्रग्रहणेपुकल्पयन्स्वयंग्रहाश्लेषमुख्यदू
द्वहः ॥ सर्वर्णवर्ष्मासलिलेनडित्तनूः मुखादगृणहात्सुदृशस्तुतानतं ॥ ९५ ॥ फूत्कृतैः काचिदधः स्थितिचिन्हंबुद्रुदंहरिरुदस्यनि
मग्रः ॥ वंचयन्प्रतिवधूः क्वचिदूरुस्तंभमंबुपुचुचुववरंग्याः ॥ ९६ ॥ क्रीडतीमंडलीभूयकृष्णयोरप्सुयौवते ॥ तटिन्यास्तटयोः

१ स्वद्रव्यं २ विकचानि केशरहितानि प्रफुल्लानिच ३ व्यात्युश्रिकायांजरुकीडायां ४ उत्तं मितं भूषितं पक्षे उत्तं आर्द्रं सितं शुभं ५ ग्लहं पणं
६ सर्वर्ण वर्ष्मा तुल्पशरीरः

स्त० ३

३१

थेषाथासिरोधसिचविहारैस्तेषांदिनानामौपयिकमातिथ्यमापादयितुंभगवतीनामेवसरितमापततां ॥ पद्यं ॥ कल्लोलवेगकपटेन
 कलिंदपुत्र्याप्रादं प्रतिप्रसमृपेपरमस्यपुंसः ॥ तिष्ठंतिमेपुनरहत्रिजगत्पवित्राः सख्यः कतीतिसमवीक्षितुकामयेव ॥ ८६ ॥
 तस्याजलेषुतैरूणांबुदजातिवैरिष्वावर्तजालमनयोहृभयोरतानीत् ॥ वीचीकराश्रविनिवारितरामसीरव्यावैल्गनोपजनितव्रणग
 र्तशंकां ॥ ८७ ॥ मुरारिनारीमुखपद्मपंक्तिर्जवेनयोद्भुजलदुर्गपद्मैः ॥ तीरेवतस्थेनिलकापदेशात्कृत्वापुरः खेटकमंडलानि ॥ ८८ ॥
 तासांविलासगमनंसमवेक्ष्यतत्रलाल्यत्वहेतुरपिलज्जितचेतनायाः ॥ वेगात्तिरोभवनविघ्नतयामराव्यागर्ह्यावभूवनितरांगतिमांदि
 मश्रीः ॥ ८९ ॥ ग० ॥ शनैः शनैस्तामुसरितमवगाहमानासुकासांचिदीर्घ्येवनितं वविंबानिनिजावकाशदानावलंबितोन्नतिभि
 रंबुभिः पुलिनानिनिचोर्लयांचक्रुः ॥ अपरासाममूययेवनाभिकुहराणिजलचूषणादावर्तकुलजवावलेपमवलुंपन् ॥ इतरासांकुधेव
 कुचयुगलानिक्षोभणात्कोकनदकोशान्विदलयामासुः ॥ पद्यं ॥ वक्षोजकुंभनिवहाद्वनिताजनानांश्रीष्मर्तुनाविनिहितंग्रहराज
 १ तरुणां बुदजातवेरिषु सत्रलमेघसमूहसदृशेषु श्यामेष्वित्यर्थः २ व्यावल्गनंप्रहारः ३ खेटकः ढालइतिप्रसिद्धं ४ निचोर्लयांचक्रुः आच्छादयामासुः

वै० भा०

मघर्मतोयैरष्टाभिरंगैरवनीरजांसि ॥ १०० ॥ परस्परसंगकलप्रदित्सयास्वजन्मतरेदववासरतावय ॥ उपस्थितोनायुपसृत्यसं
भ्रमात्तदाशिपोनंतरमेवमब्रवीत् ॥ १०१ ॥ क्षुत्प्रपीडयतिमामयित्रीरौकुक्षिमेत्यचकितेवयुवाभ्यां ॥ यच्चतेतदशनंबहुभोक्तुंयस्य
३२ तृप्यतिपुरातिथिरेषः ॥ १०२ ॥ इत्थंस्वदक्षिणकरंपुस्तः प्रसार्यतस्यार्दितोवचनपाण्यनुधाविवेगा ॥ तभ्यांतथेतिभणितिस्तुस
माललंबेसत्स्वर्थनाफलमदौहृदमेवमूते ॥ १०३ ॥ गद्यं ॥ अथमुदाकथितात्मयथातथभावोभगवान्वृहद्भानुर्दत्तपटीजवनिकांतर्नटी
भवत्स्मितयोर्देवकीपृथामुनयोर्धुरिगिरिदरीयमतिधुरीणविभावरीचरमरीमृषदिविषदरीशमेदुरीरुतदुरीहितनांडवस्यजगत्कंठे
गैडुत्वंतत्परिरक्षणदक्षस्यऋभुष्णस्तक्षकेपक्षपातंचविनिवेद्ययुवयोः कटाक्षवलेनक्षणाद्विधक्षामीतिस्वयमपेक्षितविशेषमाचक्षे
॥ पद्यं ॥ भ्रूसंज्ञयायदुपतेः पुरुहूतमनुः संतुप्यतोऽथजगृहेसतनूनपातः ॥ तूणौचगांडिवसुरवौनुरगांश्चशुभ्रान्कांतंरथंचनटताक

स्त० ३

३२

१ परस्परसंग कलप्रदित्सया परस्परस्थ आमंगः योगः तस्यकलेअने तद्वानेच्छया २ यस्यपेन तृप्यतेयोगात्पृष्ठी ३ अर्दतः याचनाकुर्वतः ४ अदो
हृदं दोहदलक्षणरहितं ५ गडुत्वंरोगविशेषः

प्रांतेताटंकेइवरेजतुः ॥ ९७ ॥ गद्यं ॥ इतिचिरंविद्वृत्यप्रतीरमुत्तीर्णाभिर्जलमेलनव्रीडादिवसंकुचितात्मभिः कुचैरानामिताभि
 स्तदंगसंगमशर्माणिमर्मरागिरासंस्तुत्यपवनचंचलैरंचलैः श्लाघमानानानिवमनानिवमितवतीभिः कायकातिकनकलताकोरका
 णीवकनकाभरणानिकामनीयकपुनरुक्तिमात्रस्यपात्रयंतीभिर्वधूटीभिः महतटाटवीपर्यटनोस्तयोरग्नेदिशिदिशिक्रशिताशिशिरेत
 राभीशुप्रकाशोजनदृशांकोशिकारदेशिकः कोपिमहमांराशिराविरासीत् ॥ पद्यं ॥ उन्मिप्योन्मिप्ययत्नात्परिचलितयथापू
 र्वशक्तयाथदृष्टयातन्मध्येवीक्ष्यकंचित्पुरुषमनुदितछायहस्तातपत्रं ॥ अक्ष्णाज्ञानेयमोतोर्विदधतमनयोः प्रश्रयाश्चर्यदत्तद्वैराज्या
 दाकुलाभूद्यदुकुरुवरयोस्तत्क्षणंचित्तसीमा ॥ ९८ ॥ मुखेतिरोवेपथुभिर्वयः कृतैर्मुकुंदवध्वः कृतसूचनाइव ॥ द्विजातिवृद्धस्यप
 थोस्यपाश्वर्योद्विधापमसुः सहमातिभरिवः ॥ ९९ ॥ ताभ्यांनस्तस्यपदोः पुरस्तादपंकमात्मानमहोविधातुं ॥ स्पृष्टान्युदंचद्व

१ जलमेलनं जलसंगमः मूर्खसमागमश्च २ अभीशुः किरणः ३ उपरिसूर्यः अधः अग्निः अतः सत्यपिच्छत्रे छायाभावः ४ ज्ञातेयं बंधुत्वं ५ ओतोः
 मार्जारस्य.

चं० भा०

जायमानैः स्फुलिंगैर्हरिचंदनादिषुकेषुचिद्वल्कायमानैरालोकैर्नीडवत्सुकेषुचित्परस्परपक्षिपक्षताडनरटनायमानैः श्लोषचटचट
त्कारैश्चसर्वतः परीतमपितद्वनंमुहूर्तयथापुरमवनस्थे ॥ पद्यं ॥ हुताशनपरित्रासादुच्चलंत्यावनश्रियः ॥ कवरीवश्लथावेगा
त्कापिधूम्याखमानशे ॥ ११२ ॥ वलयंधूमरेखायावर्त्मनिद्युसदांबभौ ॥ भाविनः शरकूटस्यपरितोमानसूत्रवत् ॥ ११३ ॥
अस्यैवगांढिवभृतोभुविहेजनत्वंमल्लंतृणायमरूतामपिमन्यमानः ॥ बाह्वोर्बलंपठपठेतिवदन्निवाग्निः स्फोटारबंसझटितिस्फुटयां
बभूव ॥ ११४ ॥ स्वपार्श्वयुग्मज्वलदाग्निंकंदलावनांतभाजोजगरामहत्तराः ॥ निशातवज्रक्षतिनिस्मृतासृजांदशामयत्नाज्जगृ
हुर्महीभृतां ॥ ११५ ॥ गद्यं ॥ तत्रनिर्कुंरुंबाणिस्तंबेरमाणामामूलमनलार्चैरवलंबितदंतमुसलानिप्रेमपरवशतयावशौसुवितरि
तुंस्वमृक्काविन्यस्तजग्धार्धसल्लकीपल्लवकवलानीवक्षणमलक्ष्यंत ॥ पद्यं ॥ सविधज्वलनोष्मवीचिभिः सपदिस्लानकपित्यशा
खिनां ॥ परिपाकसिताः फलव्रजाः प्रबभुस्फोटकबुद्बुदाइव ॥ ११६ ॥ निशिकेवलंनममिदीप्ततनुंनिजजातिमौषधितरुंनि

१ श्लेषः दाहः २ निकुरंभाणि समूहाः ३ वशसु करिणीषु

स्त० ३

३३

पिकेतनेन ॥ १०४ ॥ मरुन्मनोमार्गणवैनतेयपृथग्जयाप्तैरिवकीर्तिशावैः ॥ चतुर्भिरश्वैः समुपास्यमानं सफाल्गुनस्तरथमारुरोह
 ॥ १०५ ॥ देशमुखनगरेपुरानुभूतं दहनहठात्करणंपुनर्दिदृक्षुः ॥ उपगतइवमारुतिः ससाक्षाद्दुदलसदस्यरथाग्रकेतनांकः ॥ १०६ ॥
 तद्भुजावनुधावंत्याः संग्रामेषु जयश्रियः ॥ जंघाद्वयधियं नूणौ जनयामास तुस्तदा ॥ १०७ ॥ पवनसखदृशोर्मुदं वितन्वन्पटुतरटं कृ
 तिकंपिताटवीकः ॥ कुटिलमतनुतासकृत्कराभ्यांगुणमपि दंडमिवास्यगांडिवस्य ॥ १०८ ॥ अथगरुडवलीमुखध्वजाभ्यामनुम
 तिमेत्यससन्ननाहहर्षात् ॥ बलरिपुमणिनीलमुत्प्रवालं वैनमशितुं वडवास्यभूरिवाग्निः ॥ १०९ ॥ शोणरुचाशिखयातिमहत्या
 वाणपुरावृतिवासनयेव ॥ चंडतरस्यवनस्यसमंतात्कुंडलनंकलयन्ववृधेऽग्निः ॥ ११० ॥ प्रथमंपावकर्षिं द्वेपरिरभ्यगृहीतपल्लवो
 ष्टपुटे ॥ उपकंठं वनराजेरुदगादाकुलकपोतनादततिः ॥ १११ ॥ गद्यं ॥ क्रमेण प्रवलीभवतो भगवतः पवमानसखस्य तमा
 लादिषुकेषु चित्द्रुमेषु पत्रोच्चयायमानैर्धूमैः किंशुकादिषुकेषु चित्तस्तवकायमानैर्ज्वालाकंदलैस्ति लकादिषुकेषु चित्पक्त्रिमफलबी
 १ उत्पवालं उत्कृष्टाः पल्लवाः विद्भुमाः श्रयस्मिन् २ वनं अरण्यं उदकंच. ३ पिङ्गेजारे ४ उपकंठं समीपदेशकंठेच.

शं० भा०

धोभगवानुद्दिदीपे ॥ तत्रांतरेप्रोषितवल्लभतयाप्रेम्णाकुमारमश्वमेतंनिगीर्यदहनार्चिरूष्णासहिष्णुतयापुनरपिनिवृत्यदिवंप्रयांती
भिर्घनधाराभिरिवपन्नगकन्यकाभिः सहवनादुत्पतंतीतक्षककुटुंबिनीमविलंबितमेवश्वेतवाहनश्शातमुखेनशिलीमुखेनरसनाया
मिवग्रीवायांद्विधाविदालिताचक्रे ॥ पद्यं ॥ नभसिकृतेशरकूटेनपपाताशुगैविनुन्नमंबुमुचां ॥ तस्मिन्खांडवन्हौतक्षकपल्याभ
कंबंधमेवपरं ॥ १२१ ॥ गद्यं ॥ अथसकुपितस्स्वयंकौशिकोपिचक्रितचक्रितंविनयाविहितोपसरणंनवजननीशोकदयनीयंत्हम
वालंतमहिर्बालंपरिगृह्यलालनयापरितोपमनैषीत् ॥ प० ॥ सुतंतमध्येत्यमुरैरशेषैः क्रुध्यन्थायुध्यतघोरामिंद्रः ॥ चक्रेसदावस्य
चतक्षकस्ययदाग्निमत्तायदनैग्निमत्तां ॥ १२२ ॥ वनस्यतस्योपारिकेवलंतदासहस्रनेत्रस्यचसव्यसाचिनः ॥ निषंगनीडोत्पतिता
निर्षात्रिणांकुलानिकोलाहलकेलिमादधुः ॥ १२३ ॥ शगान्विपाठानपिपारदृश्वनः श्रुतेर्विधायाशुविमुंचतस्ततः ॥ कुरूद्वहात्सा

स्त० ३

३४

१ शरकूटे शरच्छत्रे २ आंशुगः बाणः वायुश्च ३ कंबंध उदक मूर्धराहितं शरीरं च ४ कौशिकः इंद्रः नकुलश्च ५ दृढवालं पुच्छराहितं ६ अहिवालं
सर्पपुत्रं वृत्रासुरपुत्रं च अथवा दृढवालमहिवालं ववपोरभेदान् दृढवालं बालशब्दराहितं अहिवालं नामअर्हिवृत्रं ७ अनग्निमत्ता अग्निमत्ता अभ्याधानाधि कारस्त्वं
तदभावं मृतपत्नीकत्वात् ८ पात्रिणां बाणानां पक्षिणाच ९ विपाठान् पाठराहितः बाणविशेषांश्च १० श्रुतेः वेदस्य कर्णस्यच

खिलं ॥ इतरेविजेतुमिवेततरवोदिवसेपिज्वलुरतीवतरां ॥ ११७ ॥ दृप्तदानवनिशाचरवर्गस्तत्रगांडिवभृतानिहतोपि ॥
 तन्निषंगयुगबाणगणानांसंख्ययाप्रतिभटत्वमकार्षात् ॥ ११८ ॥ ज्वालापभरकुंडलितांगिः श्वेडसारघृतसेचनमृद्धीः ॥ सर्पपुंग
 वततीरतित्दष्टः शष्कुलीरिवचर्चकृशानुः ॥ ११९ ॥ तावत्तक्षकरक्षणायसहसाशक्रोऽधिरुत्यद्विपंवज्रंन्यस्यतदीयमूर्ध्निमरुतां
 सन्नाहयन्वाहिनीं ॥ ब्रह्मांडप्रतिरोधनेनविमुखैर्धूमैरिवारण्यजैरातस्तारनभस्तलंजलधरैरारब्धघोरारवैः ॥ १२० ॥ गद्यं ॥ ततस्तै
 र्नाकौकसामनीकैर्मत्सरेणतदुपरिनिपात्यमानदिग्भित्तिशिखराणामिववेगादापततांवारिधौवाडवहव्यवाहोपिकवलितोयमस्मा
 भिरितीवविद्युतः प्रकाश्यगर्जतेनतर्जयतामिवपर्जन्यानामासारसर्वाभिसारेणनिर्वापितेवनेमनाकृश्यामायमानेसतिशोणायमान
 लोचनेनकपिकेतनेनतत्प्रेतिचिकीर्षयाशरकदंवरंवरेनिरवलंबमाकलितां शरशालांछत्रीकृत्यपुनरपिसमुन्नीयमाननिर्जैकेतुरुषर्षु

१ प्रतिभटत्वं सादृश्यं यथा अर्जुनबाणाः असंख्याः तथा मृतानामपिसंख्या नासीदित्यर्थः २ तत्प्रतिचिकीर्षया तस्यप्रतीकारस्य निराकरणस्येच्छया
 ३ निर्जैकेतुः स्वध्वजः धूमइत्यर्थः •

इं० भा०

स्त० ४

३५

जोनिरंतरायमेवमहांतंसप्ततंतुमाहर्तुमनसः कौंतेयस्योपांतेरहसिमुहूर्त्तसंमंत्र्यसाक्षादुत्साहप्रभावाभ्यां मूर्त्तोमंत्रइवतत्प्रहिताभ्यां
गंधवहसुधांधोधिपनंदनाभ्यामनुसंधीयमानगमनोनदीतटाकैर्द्विमौतृकतयास्वपालयितारमिवानुकुर्वतोविविधान्यदुर्लभसुधा
न्यसमेधितवसुधान्मगधानधिगम्य विशृंखलहर्षितगिरिव्रजमपिशृंखलाखेदितमहीभृत्कुलंजराघटितदेहमपिदेदीप्यमानदेहब
लसंपदमांशाजितारमपिपरार्थापहारजागरितारंर्मागधमपिविगीतेव्यापारं द्वैमातुरंमहारथंपृथिवीनाथमुपेत्यप्रधनंननाथ ॥ तत्क्ष
णमतिक्षुतयात्वमष्टादशकृत्वोदृष्टापजयोस्ययंपुनरितरः किशोरइतिरुष्णावुभावप्यवधीर्यहिडिंबकुटुंबशोकोदयादारभ्यप्रवी
रजनकर्णिकामौक्तिकायमानभुजकीर्तेरात्मनस्संमुखीनंददृढतरपरिकरबंधंसमीरकुमारः पंचदशदिनानिनियुध्यतेषांतेर्तीभागपरि
संख्यानपदाभिधेयेनसहघटयांबभूव ॥ पद्यं ॥ हतेतस्मिन्स्त्रयोदीप्राहरिप्रस्थमुपाययुः ॥ आगामिनिमखेहव्यमादित्सवइवाग्रयः

३५

१ सुधांधाः देवाः २ द्विमातृकतया नद्यंबुवृष्ट्यंबुसंपन्नतया ३ वसुधान्यानि द्रव्यसंस्थानि ४ गिरिव्रजः पर्वतसंघः देशविशेषश्च ५ महीभृतः पर्वताः
राजानश्च ६ जंरा बार्धक्यं राक्षसीच ७ आशा दिशातृष्णाच ८ मागधं मगधराजं स्तुतिपाठकंच ९ विगीतव्यापारं निदितव्यापारं पक्षे विगतः गीतव्यापा
रोपस्य १० प्रधनं युध्ं. ११ तृतीय भागपरिसंख्यानपदं पंचइतिशब्दः तस्यभिधेयेन पंचत्वेन मरणेनेत्यर्थः

ध्वसरोगिणोहरेरभूद्धिर्ष्वगदूरतरापसर्पणं ॥ १२४ ॥ जयंतमेकंयुधिसोढुमक्षमेजयंतमन्यंमुनमीक्षितुंगते ॥ पुरींबलद्वेषिणिघोषकैत
वाज्जहासशंखद्वितयंचरुष्णयोः ॥ १२५ ॥ ततः कृशानोर्विपरीतवर्णस्वनामवाच्यादिवभीतभीतं ॥ मयंवनेदैत्यमयंरक्षसच
क्रपाणेरिवशक्रसूनुः ॥ १२६ ॥ क्षेत्रमप्याधिपतिकुरुपूर्वसांश्रितौमपादिदैवबलेन ॥ चर्वितुः सकलखांडवमग्नेस्तैक्षकावभजतांवि
र्धसत्वं ॥ १२७ ॥ अथास्मिन्त्वातुंदंपरिमृशतिमंदायितगतौसमापृच्छयप्रीत्यात्रिदिबमभियातेहुतवहे ॥ रथाभ्यांमौनिभ्यांघनसलि
लसेकेनमहताविजेत्रौतौकृष्णौविविशतुरुपांतंनरपतेः ॥ १२८ ॥ ॥ इत्यनंतभट्टकविकृतौचंपुभारतेतृतीयस्तबकः ॥ ॥
यातेततोनिजपुरीयदुवंशकेतौराज्ञेमयोमणिसभारचयांबभूव ॥ यस्यारुचंसमवलोक्यशुचाऽधुनापिजीवंगतागनजुषंवहतेसुधर्मा
॥ १ ॥ तामधिष्ठास्नुमागत्यतंमखंकर्तुमन्वशात् ॥ विपंचीरवसारज्ञोनृपंचीरवसांवरः ॥ २ ॥ ग० ॥ ततोदूताहूतः पुरहूतानु

१ भिषक् वैद्यः २ जयंतं इंद्रपुत्रं, ३ रुष्णयोः अर्जुन रुष्णयोः ४ विपरीतवर्णं स्वनामवाच्यात् मयइत्यस्य विपरीतवर्णवाच्यात् यमात् ५ तक्षकौ मयः
सर्पश्च ६ विघसत्वं भोजनशेषं ७ जीवं गोष्पतिप्राणंच ८ विपंचीवीणा.

चं. भा.

कोऽभूत् ॥ ११ ॥ बिंबेनसंगं विसंपुष्पबंधोर्नाथः कलानानयथाविदध्यात् ॥ तथैव देवास्तत्पुस्तदानीमत्यद्भुतानां हविषामशेषाः ॥ १२ ॥ सर्वेषु वर्णेषु वापि दातुरस्मात्संप्राप्तवत्स्वैर्यमजातशत्रोः ॥ न वर्ण एकस्तुकदापिलेभेनार्थकृतूनामिह मार्वभौमे ॥ १३ ॥ गद्यं ॥
३६ तत्र नानाजनपदमेदिनीवल्लभमल्लमुकुटमणिकिरणपल्लविनेयज्ञवाटे त्रिपथापृथातनूजाभ्यां नियुक्तो वै मात्रैर्भ्रातृभिर्जनुभवनवनस्वनेषु पृथक्पृथगाराधिततयास्वेनाप्यातिथ्यायनिमंत्र्यमाणेन वीतिहोत्रेणैव ज्वलनाहेमपात्रेण परिष्क्रियमाणपाणितलस्सहदेवो निखिलभक्तजनकृत्यानिर्वाहभारेणैव निभृतावयवंसभ्यलोकलोचनपद्मयुग्मपंक्तिपरस्परवैमुख्यवदान्यरूपकोमलिमानं महर्षिजनवलयमध्यमहेन्द्रनीलरत्नंचिरत्नंपुमांसं समासाद्य प्रथममर्घ्येण परिपूजयांचक्रे ॥ पद्यं ॥ तावत्प्रकोपात्तरलाधरस्य प्रतिक्षितीशानभयानकस्य ॥ वेदीभुवंतत्र विहाय वान्हिश्चेदीशितुश्चित्तमिवाविवेश ॥ १४ ॥ सदसि न विकृतो यदुच्युतो भूत्सनुप रूपाक्षरमंडले

१ विसंपुष्पबंधोः सूर्यस्य २ हविषां हविर्भिः तृप्यतेर्योगात्पृष्ठी. चंद्रः रविसंगं कृत्वा अमृतमाहरति तद्देवाः पिबन्ति यदितेषामन्यथाचरितार्थः स्यात्ताहं देवमूलकं रविसंगं चंद्रः न कुर्षीदिति भावः ३ वर्णेषु जातिषु अक्षरेषु च ४ अर्थं इव्यं अभिधेयं चं.

स्त. ४

३६

॥ ३ ॥ कृष्णेगतेयदुपुरीक्षितिपानुजानांजित्वादिशः प्रतिनिवृत्तवतांचतुर्णां ॥ कौशेममुः परमसिप्रवरागृहीतादोष्णोर्बलेनमहता
 नतुहेमपुंजाः ॥ ४ ॥ उपायनत्वेननृपायसर्वैर्दत्तेषुवित्तेष्वखिलेषुभूपैः ॥ पार्थस्यपुर्याः क्षितिरेवभेजेवसुंधरावाचकवाच्यभावं
 ॥ ५ ॥ नरदेवमगाज्जयेप्रतीच्यानकुलेनेववसूनीविस्मृतानि ॥ दधदानकदुंदुभिस्वनैर्द्यादलयन्ानकदुंदुभेः कुमारः ॥ ६ ॥
 हरिणासततः कृताभ्यनुज्ञोहाविरादातुमिवागतेनसाक्षात् ॥ क्रमविद्धिरथार्त्विजांसमाजैः क्रतुमाहर्तुमुपक्रमंप्रचक्रे ॥ ७ ॥ प्राग्वां
 शेष्युत्तमेतिष्ठन्प्राग्वांशंपुनराविशन् ॥ कुरीरशिरसापल्याकुरुवीरः सदीक्षितः ॥ ८ ॥ आप्सातुमिच्छुरनलोहविरत्ररुच्यमानील
 धूमकुलनिर्गलनापदेशात् ॥ जग्धान्पुराजतुनिकेतनभित्तिखंडान्कुक्षिस्थितानिववामगुरूनर्जीर्णान् ॥ ९ ॥ तत्रप्रवर्ग्यजनितं
 दिविधूमचक्रमालक्ष्यतेस्मविबुधान्प्रतिपावकेन ॥ आनाकर्दुवहहविर्द्रविणेनवेगादाव्हानपत्रवलयंकिलनीयमानं ॥ १० ॥
 मीदास्विनांघिपुलस्वांश्वभक्षणेनदेहंनिजंचलयितुंशिखिनोक्षमस्य ॥ उद्रम्यसंज्वलितुमुत्तरवेदिकाथामालंबनायकिलयूपवरींति

१ कौशे खड्गपिधाने भांडारगृहेच २ प्राग्वांशे प्राक्पूर्वं वंशेइतिपदछेदः पक्षे प्राग्वांशं हविर्गेहपुरोभागं ३ कुरीरं तंतुनिर्मितं त्रलकं ४ प्रवर्ग्यं यज्ञकर्म

शं.भा.

यामिमांशुचं ॥ २० ॥ गद्यं ॥ इतिनिगद्यत्रीडाव्यथानद्योः संगमेनिमग्नमेनमभग्नकैतवबंधोगांधारपतिरुत्तारयितुमेवमुत्तरमाद
त्त ॥ पद्यं ॥ जय्यतांकथमुपैतितेर्जुनोवत्मयद्युधिभयात्पलायिताः ॥ केवलंहरिमुखाननामनोवेगतोष्मिहृतोभवन्सुराः ॥ २१ ॥
अपिच ॥ तंवीक्षितुंजगतिशक्रुयुरत्रकेवाभीमंप्रकोपधृतभीमगदांकवाहुं ॥ एकैकमुष्टिहतयेस्मभवंतिनालयस्याहवेबकवृहद्रथ
भूहिडिंबाः ॥ २२ ॥ ताभ्यामुर्पास्यमानस्यतपमस्तनुजन्मनः ॥ व्यापादेपिप्रसक्तिः काविशेषान्माहृशारणे ॥ २३ ॥ ग० ॥
तथाप्यहंतुतवचतेषांचपरस्परस्यविभवेपरिपणनपदाधिरोहिणिक्षणादक्षममाणेनजगत्सामान्यतामक्षसंप्रदायेनतंपराजयघंटोपथे
संचारयिष्यामीति ॥ २४ ॥ वित्तेत्तेदरिद्रास्तेविमृष्टाबंधुभिः स्वयं ॥ विनाशंवांशुचायायुर्विदेशंवाथलज्जया ॥ २५ ॥ त्वंतत
स्तुमुखमात्ममंयुतैस्सोदरैस्मदृशसंख्यकास्ममाः ॥ नीरराशिहरिर्निलमेखलांनिः सपत्नमनुभुंक्ष्वमेदिनीं ॥ २६ ॥ ग० ॥
इत्थंकारंरहमिकल्पितेकैतवदुरध्वेतावुभावप्यनुधावितुंदिव्यचक्षुषातेनांधेनवमुंधराधिपतिनानवमणिमंडापिकाप्रवेशोत्सवव्याजा

स्त. ४

३७

१ उत्तरं प्रतिवाक्यं नौकांच. २ मरुतः देवाः पवनाश्च ३ तपसः यमधर्मश्च ४ व्यापादेशोहचितने ५ घंटापथे राजमार्गे.

नशत्रोः ॥ बहिरिवसंदुपेत्यतल्लवोभ्यांबहुतरकुंडलनीलरत्नलभ्यात् ॥ १५ ॥ अश्लीलवागिहसमाप्तिमतीनवेतिसंद्रष्टुकाममिव
 दानववैरिचक्रं ॥ कलपांततिग्मकरकल्पमनल्पवेगंकंठेबिभेदरणसीमनिदामघोषिं ॥ १६ ॥ ग० ॥ इतितस्यदुर्मतेरायुषासहस
 मापितेसवनकर्मणिनिर्मितावभृथाप्लवनेमुपदात्वेनदत्तपूर्वाणिवेत्तान्युत्तमर्णानिवपुनार्द्विगुणमेवप्राहितान्सर्वानुर्वीपतीन्प्रस्थापि
 तवंतंपौरवंतमनुज्ञाप्यचैद्यानिधनोत्सवेनमुदर्शनस्येवपौरजनस्यापिनवासकैगिकार्द्रतामनुभवितुमनाइवसनातनः पुमान्पुरीपुरा
 नुभूतकुशस्थलीनाम्नीप्रतस्थे ॥ पद्यं ॥ अंधभूपतनयोपिबलौघैर्हास्तिनंपुरमवाप्यविलक्षः ॥ सौबलिगिरमसौबलवंतंदुर्विचार
 रचनासुचचक्षे ॥ १७ ॥ अग्नेरपत्यामितिहेमयदाहुरेतान्मिथ्यानमातुलविरोधिमुखेनुभूतं ॥ तत्स्मर्यमाणमखिलक्षितिपोपनीतंनक्तं
 दिवंदहतिचित्तमिदंयतोमे ॥ १८ ॥ वल्गल्कुचंपारिजहाससभावलोकेमाद्रौपदीमणिभुविस्खलितंयदुच्चैः ॥ तत्साधुजातमितिव
 कुमिवस्तुषांस्वामत्प्राणवायुरयमुत्क्रमणेच्छुरास्ते ॥ १९ ॥ अधुनायुधिसेनाभिर्विधुनानोधरातलं ॥ निधायनिधनंतेषुनिगृण्ही

१ सत् विद्यमानं २ उत्तमर्णान् धनको इतिप्रसिद्धं. ३ अस्त्रं रुधिरं अशुच.

३० भा०

न्या ॥ ३१ ॥ धर्मजन्माततः कर्मनिर्मायाहर्मुखोचितं ॥ मभांसभासुरांपौरैर्भूयः प्रापाक्षदेविभिः ॥ ३० ॥ गद्यं ॥ तत्रचित्रीयमा
जेष्वनल्पचतुरिमजलपाकेपुसभाशिल्पेषुदृशंपरिकल्पयतः प्रज्ञादृशं निकषामूर्तेगुणडवतृतीयेदिविषदृषभनीलदृषदासनेनिषीदतो
३८ ञ्जुप्यकुरुकुलप्रदीपस्यप्रैकीपंनिविशमानः शकुनिस्थानात्द्रशयितुंसाक्षात्कनमन्निधिरमध्यमवर्णयातदीयाभिख्ययावाच्योग्रह
विशेषइवप्रासंगिकेनपथादुरोदराविहारेवतारमचिरादभिरोचयामास ॥ पद्यं ॥ अथसदसिमहत्याचाज्ञयासौनियत्याः सुमतिमपि
विमुद्घद्युतमार्गैप्रवृत्तं ॥ बहुषुजनपदेपुप्राप्तवल्गुग्लहत्वंमपादिमुवलमूनूर्धर्ममूनुंविजिग्ये ॥ ३३ ॥ एकेनयत्सुबलभूर्यगपद्रृहीतु
मैक्षेणमर्वविषयान्पतेरशक्रोत् ॥ अस्मात्परंजगतिवाच्यतयाऽभ्युपेत्यतिष्ठेत्किन्तुंपरमाद्भुतवाचकाय ॥ ३४ ॥ प्रतिदेवनमेवमेवभू
षाः प्रचुरान् रत्नचयांश्चहेमकोशान् ॥ सहजान्महजाययास्यजित्वा मनुगांधारपतिर्जगर्जहर्षात् ॥ ३५ ॥ घटीचेटीनोभूद्बहुपति

स्त०

३८

१ असदेविभिः किवैः जुगारी इतिप्रसिद्धं २ निकषासमीपे ३ प्रतीप संमुखं ४ नियत्याः देवस्य ५ अक्षं इन्द्रियं पाशश्च

दाहूतः सानुजोधर्मानुजः कुरुपत्तनमुपेत्यबंधुतयाप्रत्युद्गम्यमानोदुस्तरंभाविवनवासवर्षमेकैकमेकैकप्रणिपातपुण्येनसुप्रतरंकरि
 व्यन्निवपितृव्यंद्वादशरुत्वः पादयोः प्राणंसीत् ॥ ५० ॥ अवैभृथांबुकणैरिवनूतनैरधिगतामथजालकमौक्तिकैः ॥ स्वकवरींद्रुप
 दस्यसुतापिसासुवलजापदयोस्समनीनमत् ॥ २६ ॥ अनुजाभिरनामैयानुयुक्तेरभिनंद्यक्रतुलाभलालनाभिः ॥ सदानायससर्जतं
 विनीतंसधृताकारनिगूहनोमहीपः ॥ २७ ॥ तावन्मदीयतनुभेदिभटांतहेतुर्वैरमिथः प्रभविताकुरुभूजांश्वः ॥ इत्यंतराहितशुचे
 वदिशिप्रतीच्यामंदायमानमहसारविणानिपेते ॥ २८ ॥ दिग्धेसंतमसैस्सांद्रैर्दिशापदिशचत्वरे ॥ सर्वाः प्रजास्तदाराज्ञः समा
 रूक्षन्टशातुलां ॥ २९ ॥ मनुजावलीनयनवर्त्मनेपुनर्मघवादिदेवममभावगोचराः ॥ ककुभोविभेजुरमृतांशुभानवः क्षणमेवताः प्रथ
 मशैलरोहिणः ॥ ३० ॥ अयोपकार्यामधितिष्ठतोस्यसंदर्शनायानिशमापतद्भिः ॥ अशेषपौरैरतिबालामित्रैरशेषिकिंचिन्नतयारज

१ बंधुतया बंधुसमुदायेन २ अवभृथः यज्ञातेस्नानं ३ अनामयं आरोग्यं क्षत्रियस्यानामयमिति ४ ककुभः दिशः ५ उपकार्या मुपरिगृहं.

षं० मा०

३९

हारेपिवद्वितानेकवाससः ॥ अंबरप्रायतातस्यमध्यस्योभयथाप्यभूत् ॥ ४१ ॥ चैलानिकर्षन्चिरमंधमूनुस्तस्यास्तुनग्रंकरणस्स
नाभूत् ॥ श्रमात्स्खलित्वाधरणौपतन्सन्दंतावलेरेवजनत्रजानां ॥ ४२ ॥ गद्यं ॥ अथतथाभूतपरुषयोष्ठाभिषंगरोषकलुषेणपृषद
श्वजनुषापरिघदिभीषणमेवंबभाषे ॥ पद्यं ॥ उरसिस्खलदूष्मलंमृगाश्यास्ममितावैस्त्रमिदंयथाहमभ्णा ॥ द्विषतः केचकर्षिणोप्यमु
ष्यारसनेनानुभवेयमेवमेव ॥ ४३ ॥ गद्यं ॥ किंच ॥ मरमीवविचलत्कैवंधवंधुरेममराजिरेतामरसच्छदानिवशतमपिविमतान्हेमंत
इवाहंर्थांतराष्ट्रशब्दशेषामहागदापत्तिगमयिष्यामीति ॥ तत्रमुत्राम्णः पुत्रोप्येवंप्रतिजज्ञे ॥ पद्यं ॥ उत्सेकात्कृनहस्ततालममु
नागांधारपुत्रीभुवाराधामूनुरसौजहाममदामिग्राम्यंत्रुवन्यत्ततः ॥ यस्यंजात्वपिदैहिनोभ्युदिततानैर्वाभिनिर्मुक्तास्यातांद्वेअपि
गांडिवोममतुतांनिद्राममुंनेष्यति ॥ ४४ ॥ गद्यं ॥ इतितयोस्तादृशेनवीरवादेनमुखमिहास्वेतिकरास्फालनदर्शितेसाक्थिन्येवत

स्त० ४

३९

१ अंबरप्राप्ता आकाशसादृश्यं वस्त्रवाहुल्यंच २ अस्त्रं वाष्प रक्तंच ३ कबंधं जलं अपमूर्धकलेवरंच ४ धार्तराष्ट्राः धृतराष्ट्र पुत्राः हंसाश्च ५ गदापत्ति
रोगेण विपत्तिं पक्षेगदया ६ उत्सेकात् गर्वात्. ७ अभ्युदितता सूर्योदयकाले निद्रितत्वं ८ सूर्यास्तकाले निद्रितत्वं.

जधूटद्विपदजावराकीतामत्रानयपरिषदीत्यग्रजागिरं ॥ हरन्द्वैतीयीकः सुबलतनयासूनुपुजवात्समुत्तस्थौसाक्षाद्वरणिमवतीर्णोय
मइव ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वाभियासदसिधांवनमाचरंत्याः कैश्येचकारसकरांगुलिमानतांग्याः ॥ वक्षोरुहेषुचमहीपपुरंध्रिवर्गानासाग्रसी
म्निसुधियश्चनदीमुताद्याः ॥ ३७ ॥ गद्यं ॥ तत्रसदुर्मेधावल्वदाकर्षणभयोद्विदुराणिस्वेदपृषंतीवभूषामुक्ताफलानिधारयंत्याश्चि
कुरभरात्करतलनिष्पीडननिर्गलितांकालिमधारामिवनिर्भरकुवलयगर्भकमाल्यरमझरीमश्रुभिस्सहवर्षत्यास्तस्याः पातिव्रत्यल
क्ष्मीनिवासस्फटिकप्राकारमिवदुकूलमपहर्तुंप्रावर्षत ॥ पद्यं ॥ तादृक्षेसमुपस्थितेपरिभवेमभ्येषुवाचंयमेष्वाध्यायत्सुविधेर्बलंस्व
दयितेष्वन्येष्वशक्तेष्वपि ॥ निश्चित्यार्त्तमतांगतिंयदुपतिनीव्यांकरौकुर्वतीसाचक्रंदतमुच्चैरिहहरेत्रायस्वहामामिति ॥ ३८ ॥
तस्यांसभायां गिह्यमाणवस्त्रात्तन्व्यानितंवात्सहसाविरासीत् ॥ कंसारिकारुण्यपयः पयोधेः कल्लोलमालेवदुकूलपंक्तिः ॥ ३९ ॥
ल्लतेल्लतेवासासिल्लद्यरूपंवासोतरंयद्ववृधेवरांग्याः ॥ नरस्यतेनैवनकस्यतत्रचित्तस्यनोव्योजनिचित्रपूरः ॥ ४० ॥ अदृश्यस्याप

१ द्वैतीयीकः दुःशासनः नम्राद्यं नामपापानामित्यभिधानात् कंठतः नामनोक्तं. २ नाव्यः नौभिस्तार्यः महानितिपावत्.

१० भा०

हुमुनिकर्णशकुलिकापथेनशिक्षितेर्गतिविशेषैरिवगंभीरैरावर्त्तैरुपासकजनादात्ततानिर्गन्तारचक्राणीवदर्शयन्तीकोकनदवद
नोदीरितैरिवकोककुटुंबिनीकूजितैः कुमारस्यदेवव्रतस्यकुशलामिवपृच्छतीभागीरथीपुरस्कृत्यतत्रतानिशीथिनीपश्चाच्चक्रुः ॥ अ
४० परेशुरतिमात्रबुभुक्षितानुयत्निकमत्रिजनपरित्राणायपवित्रैस्त्वोत्रैः प्रसेदुपाचित्रभानुनादत्तमक्षय्यमन्त्रपात्रमादायकलत्रेनिदधुः ॥
॥ ५० ॥ वनंततः काम्यकमेत्यतेषुवसत्सुभीमस्तुनियोद्भुकामं ॥ किर्मरिमुग्रकुणपाशनेद्राक्षिप्रंतदौहारदशामनैषीत् ॥ ५० ॥
ततश्चिरंद्वैतवनेससार्धवध्वाकदध्वालसतामवुध्वा ॥ मूलानिमर्वस्यशुभस्यभूपोमूलानिजग्राहमुनींद्रसंघात् ॥ ५१ ॥ तत्राथतेस
त्यवतीसुतस्यपादारविंदात्प्रविसृत्वरीभिः ॥ नखप्रभाभिर्नवपुष्पपंक्तिर्जटालतानांजनयां वभूवुः ॥ ५२ ॥ तस्मिन्कैवौतापसयू
थनाथेस्वातीमिवाजग्मुषिवासभूमि ॥ तेषामनिक्षामतयायुतानांशुचाक्षिदेशेष्वतिवृष्टिरासीत् ॥ ५३ ॥ प्रसृमरतनुभासाप्रावृषे
ण्यान्समेधान्दिशिदिशि विदधानोर्दीर्घदर्शांतदानीं ॥ कुरवइतिमहांतंशब्दमाविभ्रतोपिस्ववचननिपुणिम्नातानशोकानकार्थी
१ तदाहारदशांतस्य राक्षसस्य आहारः शवंतस्यदशां २ कवौव्यासे शुक्रेच ३ कुरवइति कुरवकइति पक्षे इत्यस्य बहुवचनं ४ अशोकान् शोकरहितान् वृक्षविशेषांश्च

स्त० ४

४०

वमृत्युः स्यादिति सुयोधनं प्रति याज्ञसेन्याः शापेन च भयात्तगंधाभ्यामंधदं पतिभ्यां यथापुरं राज्यं प्रत्यर्प्य हरिप्रस्थं प्रस्थापितो युधिष्ठिरः
 पुनरपि कृतमंत्रैरमित्रैराहूतमात्रो यमं द्वेषथा द्विधिना गैलहस्तिकया निवर्तित इवतामेव मभां प्रत्यावर्त्तत ॥ पद्यं ॥ भूताभिविष्ट इव बोध
 वतां वरोपि भूयोपि धर्मतनयस्सहसौ वलेन ॥ आधत्ते देवनविहारमनार्यजुष्टमाद्याक्षरं विजह देवपणोऽपिमो भून् ॥ ४५ ॥ कितवेशं
 कुनौ वशं वदान्किरतिस्वेन करेण पाशकान् ॥ विजयेन सदा पुरस्कृतोप्यभवत्तेन सपृष्ठतः कृतः ॥ ४६ ॥ उत्थायाथ क्षितींद्रः क्षण
 मपि धरणौ स्थातुमस्यांनयुक्तं प्रत्यर्थिस्वीकृतायामिति सहसहजैः सत्यमंधस्सजानिः ॥ पाणौ क्षत्तुर्निधाय प्रसुवमतितरामंत हत्तप्य
 मानां पभ्यां प्राप द्वै नानि व्यथितत् दमुचत्पौरलोकस्तु दृग्भ्यां ॥ ४७ ॥ कांतारमीमनिमृगाः पुरतो निषण्णाः शांताकृतेस्सधनुषो
 पिनिषंगिणोपि ॥ उत्थाय तस्य पटुमर्मरचाहूचीरं रोमंथलोलचिबुकेन मुखेन जिघ्रुः ॥ ४८ ॥ परागपूर्णं पथितस्य पादरेखाघटस्यं प्र
 तिमा मनोज्ञाः ॥ भक्तयोपनीतावनदेवताभिः पाद्योदकुंभा इव जाप्रतिस्म ॥ ४९ ॥ गद्यं ॥ क्रमेण ते विलंब्या विविधानि वनानि ज

१ आत्तगंधाभ्यां पराभूताभ्यां २ गलहस्तिकया अर्धचंद्रेण. ३ वनानि अरण्यानि जलानि च.

र्ष० भा०

विष्णुलाडं तपमानुगाले प्रविष्टदृष्टिपरितस्तमग्निः ॥ भूयोभिर्भोक्तुं विपिनं दिशेति प्रेम्णोपरुंधन्निवदृश्यते स्म ॥ ६२ ॥ तपोविधौ
सपावकेन सर्वादिक्षुबासविस्तदाबभूव वेष्टितोधनं जयत्वबांधवात् ॥ अजीजनत्तमंगराजमंगवैरिणं भवोनितीवरोषितोदिनेशएव
४१ चक्षुरक्षिपत् ॥ ६३ ॥ माराशरिप्रापितमंत्रभागैराराधयन् शंकरमंतरंगे ॥ सप्तापि चर्षीस्तपसा विजेतुं सप्तत्वमापस्वयमेकएव ॥ ६४ ॥
फलपर्णजलानिलाशनानि प्रविहाय क्रमशस्तपस्यतोस्य ॥ विषयेषु न लोलतां प्रपेदे विजयस्याक्षगैणः कराग्रएव ॥ ६५ ॥ तच्चादृ
शेन सपसातरुणे दुर्मौलित्त्वं नृपापरवशंतनयोमघोनः ॥ पादाग्रमेबधरणीं प्रणिधाय तस्थौ प्रोद्यम्य बाहुमुपरीवफला निलिप्सुः
॥ ६६ ॥ निरुध्य वायुं निभृतं तपस्यतः शिरः समुत्थादशदिग्विसृत्वरी ॥ नटत्स्फुलिंगानवधूमसंततिः स्फुटीचकारास्यधनं ज
याभिधां ॥ ६७ ॥ तस्याथ नारदमुखात्तपसः प्रभावं श्रुत्वा हरस्त्रिगजतामधिपोदयालुः ॥ देव्यादृशासदसि सुधिततद्विदृक्षोदिस्त
नभीष्टमपि लुब्धकतामयासीत् ॥ ६८ ॥ हेरंबगंडमदपंकविशेषैकां कौस्कंदीपवाह्यशिखिपिच्छविलसच्छूडौ ॥ भूषानदीतटतस्सहस्र

स्त० ४

४१

१ सप्तत्वं सप्तसंख्याकार्त्वं पते प्राजटावद्युक्तत्वं २ अक्षगण इन्द्रियसमूहः ३ शशसबूहश्च ४ लुब्धकतां लोभविशिष्टत्वं किरातत्वं च ५ विशेषकं शिलकं

त् ॥ ५४ ॥ अस्मात्प्रतिश्रुतिरितिप्रतिपद्याविद्यामालिङ्ग्यधर्मतनयेनविसृज्यमानः ॥ पार्थोहिमाचलमगात्परमास्त्रमासुंशंभोः कृ
 पाजलनिधेश्वरणार्चनाभिः ॥ ५५ ॥ यस्मिन्हिमानौभृतियक्षवंदमंगेषुसर्वेष्वपिमंजुलेषु ॥ नखंपंचोष्णमालिनेक्षणानामुरोजमे
 वातितरामुपास्ते ॥ ५६ ॥ योवत्सतामेत्यवसुंधरायानिपतिरत्नावालिकांतिपूरान् ॥ मनः शिलावप्रझरीमिषेणदरीमुखैर्हृद्विर
 तीवतृप्त्या ॥ ५७ ॥ आरोहतस्तंतरसासमीरैकिशोरकः स्वेदजलाणुराजि ॥ निपीयतस्याननपद्ममाध्वींद्विरेफभावंप्रकटचिका
 र ॥ ५८ ॥ शिवाख्ययोरेकतनुत्वकारणंत्रिलोकपित्रोर्महसोस्तपोवनं ॥ मिथोर्च्यमानंमिथुनैस्तपास्विनांतयेच्छुभिस्तत्रननामपांड
 वः ॥ ५९ ॥ तत्रदर्भदलमुष्टिमाहरन्सन्निधौस्यदृषभोपदामिव ॥ चित्तमीशपदयोः समादधत्तभुमारभतदुश्चरंतपः ॥ ६० ॥
 चतुरस्तपः शिवाख्ययोरेकतनुत्वकारणंत्रिलोकपित्रोर्महसोस्तपोवनं ॥ सजुगुप्समानइवशत्रुजितेप्रपदेनतिष्ठतिभुवस्मतले ॥ ६१ ॥ भा

१ शीतकालेभवेदुष्ण इत्याभिधानात् हिमालये स्तनानां अतोवोष्णत्वं युज्यते २ समीर किशोरः मंदवायुः अस्मिन् शब्दे रेफद्वयं वर्तते तन्मनसिनिधाय
 कविः अर्जुनमुखकमलस्वेदमधुपानेन तस्य द्विरेफत्वं बोध्यं भ्रमरत्वं प्रतिपादयति. ३ सन्निधास्यत् ऋषभः समीपवर्ती वृषभः

शं. मा.

प्यमाणजयशब्दौतौजगदादिमौदंपतीसविनयमुपासीनस्यशुनासीरसुतस्यतपोवनसीमानंशनैः शनैरासीदतां ॥ तत्रखलु ॥ पद्यं ॥
यासादलंबिजठमातपमात्रभक्ष्यमूर्ध्वाभवद्भुजमुदारतपः कशांगं ॥ दृष्टयानुगृह्यकुरवीरमुनींद्रमेनंत्रेधाबभूवसुतवत्सलताभवा
४२ स्वाः ॥ ७१ ॥ क्षोदयन्नथमहींखुरपातैः कोपिकोपकुटिलोवनकोलः ॥ घोरघूत्करणघोणमुपागात्कुक्षिमाश्रमभुवः कुरुसूनोः
॥ ७२ ॥ तंवीक्ष्यरौद्रवपुषंमृगशावकेषुत्रासाद्विशत्मुकटिलंबितवल्कभागान् ॥ पर्याकुलेकलकलैरपिपक्षिजालेपार्थोनिवृत्यन्मिय
माज्जगृहेशरासं ॥ ७३ ॥ मुनिरेषयदाभ्ययाद्वराहंमुखरज्यालतिकोजवाज्जिघांसुः ॥ शबरोदृदशेतदानुभाबन्धनुरारुष्यसहानु
यायिवर्गैः ॥ ७४ ॥ मामुंचबाणंमदनुद्रुतेस्मिन्नपोहिंजोल्मेतिकिरातनेतुः ॥ वचः सलक्ष्यंमनसोनकुर्वन्वराहमस्त्रस्यचकारलक्ष्यं
॥ ७५ ॥ शिलीमुखाभ्यांशिवसव्यसाचिनोः समुक्षिताभ्यांयुगपत्किटेस्तदा ॥ समंविभज्यायुरभुज्यतक्षणात्सहोदराभ्यामिवपैतृ
कंधनं ॥ ७६ ॥ ततः कुपितोपिकुरुवीरिस्तपः शांततयानातिपरुषमेवमुवाच ॥ अस्मिन्ममावसथमापत्तिमेयाप्रागलक्षीकृते

स्त. ४

४२

१ कोलः बराहः २ जाल्मः असमीक्ष्यकारी.

१. कृतं वस्त्रं क्रीदादिनीयं हृषतां कुहं नाकिराती ॥ ६९ ॥ शबरत्वजुषोवरस्यपुंसः शशिखंडानुशकारसंनिधानं ॥ भजतिस्मत
 सशिवं भगवन्मस्तकभूषण्यंदेषः ॥ ७० ॥ गद्यं ॥ तदानामिवरजतागिरिशिखराग्निर्गच्छतीकिमेतदितिसांशैथिकैरपितद
 सुसरथोचितवेषविरचनाकुलैः पारिषदकुलैः परिवार्यमाणैसमुच्चालितलांगूलमितस्ततोधावद्भिर्दूरचारश्रमविदारितवदनलेबमा
 नस्तथापानिपातिनीभिः सृणिकाकणिकाभिर्वनपत्थतिशुद्धतरीमिवकुर्वद्भिर्द्रुततरश्चसितकंपमानावयथैस्तेषुतेषुवनगुल्मेषुश्वापदा
 न्निष्ठास्त्रिप्यहुंकारमाचरद्भिर्विश्वनिगमविश्वकद्रुभिरविमुच्यमानपार्श्वभागीदीपकमृगायमाणनिजहरिणशावकानुधाष्यमा
 नपार्श्वभागीप्रशमिततुहिनजडिमोद्वेगेनभाविनिपदेपदेवनदेवताभीरच्यमानतरुप्रसवास्तरणेन हिमवतः कटकपथेनसाविला
 न्तं प्रयागौकोवतावदृष्टपूर्वावनमस्मदीयमाक्रमतइतिरोषकषायिततयानिवारयितुकामैरपितेजोविशेषप्रतिहतोत्साहैरन्यैः श
 २. कुडक कण्टं किरातवेष साधनानि गृह्णन्वस्त्राणीत्यर्थः २ सांशयिकैः संशयापत्तैः ३ सृणिका लस्य ४ विश्वनिगम विश्वकद्रुभिः अशेषवेदेरेणस्त्रीभिः

पं. भा.

पानिधिधासवोपि ॥ देव्याविलोक्यवदमांस्मितगर्भमंडंतूणार्थकृष्टिषिशिखेनकरेणतस्थुः ॥ ८२ ॥ अथभिल्लमल्लकुरुवल्हभावुभी
परिपुल्लमल्लकुलशल्हयल्लवैः ॥ स्थगितावलोकसरणिदिवीकसांसमरंभयंकरजवंवितेनतुः ॥ ८३ ॥ ह्यसंधिगरुद्विरेषबाणैः
४३ श्रवणंलंविजपाक्षसूत्रघर्षात् ॥ प्रमथेशमवाकिरत्तदीयंप्रतिमालिंगाभिवप्रसूनपुंजैः ॥ ८४ ॥ सरूषीवहरेविकृष्टचापेसहसार्शल
मुताविजातशंका ॥ मघवस्तुतमंगलायदेवीमनसायातइषुश्रुतिजजाप ॥ ८५ ॥ ससंभमारुष्टधनुर्गुणोपिशंभुः रूपंभोभिधिरि
इसूनी ॥ संबद्धमात्रान्कतित्रिचदेहेचक्रेऽपरौद्धान्कतिचिञ्चबाणान् ॥ ८६ ॥ विगाहशंभुंविजयस्यबाणाः पुनः पदत्वंपुपुषुर्न
दृष्टयोः ॥ वैरादुदारादभिगम्यलुब्धंनमौर्गणायांतिस्वलुप्रकाशं ॥ ८७ ॥ निस्त्वेनिषंगयुगलेनितराममर्षाचापेनमूर्ध्निमिद्विशंपुर
एवदेव्याः ॥ पार्णिप्रमुक्तघराणिः प्रजहारवेगात्कुर्वन्त्रणंसकुटिलंशशिखंडमित्रं ॥ ८८ ॥ धनुषाभिहतात्समुत्थितैर्धरैकम्पारमण

स्त. ४

४३

१ स्वजन्मपक्षेदकैरहनपस्यापि मंगलमय यात्रइषुरिति शिवधनुर्कण सुखावहत्वं प्रार्थनायां श्रुतिजजापेति परम कारुणिकत्वं व्यजते. २ अपरात्साम् प्यु
कसहपात् ३ मयद् धनुष्याद् अर्जुनात् ४ पार्णिः पात्रका पाप्मश्च ५ धः पर्वतः.

शबरस्यत्प्रस्तुतं त्वया तत् ॥ शापस्य वाऽथ धनुषोऽसि वशस्तथापि सोढं ममाद्यतपसा च भुजोष्मणा च ॥ ७७ ॥ गद्यं ॥ इति तस्य मुने रंतर्द
 र्परसर्परीवाहवेणीमिव वाणी माकर्ष्य भ्रूणीधरधन्वापि सास्मितं प्रत्यभाणीत् ॥ पद्यं ॥ मृदुबुद्धिरंगवचसैवलस्यसेमृगाहिसनं विपिन
 तीमनीदृशं ॥ शतशः स्वंधर्म इति पठ्यते बुधैः शबरस्य वा वदतपो धनस्य वा ॥ ७८ ॥ गद्यं ॥ तत्स्वकुलाचारादप्रमोद्यते मद्यमयुक्त
 कारिणापित्वया कियद्दूरं प्रकाश्यते तपसिर्वाहावर्ष्याहोपुरुषिका ॥ पद्यं ॥ संदृश्यते खलु तपस्तव शुद्धमेतद्यज्जंतु हिंसनविधौ दृढव
 द्दकच्छं ॥ आस्तामिदं भुजबलं च मृगात्ययेस्मिन्साहाय्यकं यदुपजीवति मेशरस्य ॥ ७९ ॥ ईदृशं वचनरीतिमपास्यन्नेहिसांत्वय
 कित्या नसिमेत्वं ॥ अक्षिणं किंचिदरुणिमिजगत्यामंतकोपि मदतीव विभीयात् ॥ ८० ॥ गद्यं ॥ इति शंकरस्य न्यङ्कारवादेन सातं
 कः कुरुशशांकः पुनरपि गिरं कामप्येवमंकुरयामास ॥ पद्यं ॥ यस्माद्ब्रूने चरकुलाधमजल्पसित्वमेवं मनः पुलकयन्स्वजनस्य दृप्तः ॥
 तस्मादसंशयमुपांतजुषः किरात्यास्ताटं कमेव सहसेनकपोलमित्रं ॥ ८१ ॥ तादृग्वचः श्रवणदाहिमुनेर्निशम्य सर्वे गणात्सदिह

१ पृथिव्याः जलोच्छ्वासः २ अप्रमाद्यते भवादिताप ३ आहोपुरुषिका युद्धसामर्थ्यं संभावना.

भा.

निर्ऋतसिद्धमिभुतहाहाकारस्तीरवणदूरोत्सर्पिवीचिवेगोत्पाटिताकृष्टमुनिजनपर्णशालासहस्रसुरस्रवतीपूरोदवीकरविभुका
भारत्वावीकराष्टुतरभारोयमुर्वीधरपतिरासीत् ॥ पयं ॥ अवाह्मुखत्वेननिपात्यशंभुनासमुच्छित्तोयंददक्षेविमोहितः ॥ तत्राय
मायातमिनेदशामिमानिवेदेयेत्याद्रिमिवब्रुवन्ः ॥ ९३ ॥ पार्थस्यतस्यभुजयोः परमेश्वरोसौवीर्यविलोक्ययुधिर्विस्मयमानो
भाः ॥ त्र्यम्बकेसुरनदीकणसेकशंकामप्युत्सृजन्मुहुरकंपयदुत्तमांगं ॥ ९४ ॥ गद्यं ॥ तथाविधएवासौचिरादापतितचेतनास्ति
स्वर्गात्तच्छरः शनैः शनैः उत्थायपुरतोघंटाभरणघणघणात्करणसहचरेणकंठगर्जितेनकर्णयोः परिकल्पितसुधारसमोक्षेमहोक्षे
निषेदिवांसंभुजमूलप्रसारितगिरिजापाणियुगनखरेखांकुरधोरणीद्विगुणीकृतहारमृगिरमणीयवक्षसंपारिषदगणांजलिकमलवन
मध्यराजहंसायमानंमार्दवभरितशार्दूलचर्मनिर्मितपल्ययनांकोपरिभागातिर्यगर्पितैकचरणपल्लवसंवाहनपरेणशिलादकुमारेणच
दर्पसमुल्लननिवारणायमुखबंधनकनकशंखलोनिरुध्यमुहुर्मुहुःकरपुटास्फालितककुंदशृंगेणभृंगिरीटिनाचलस्यमाणोभयपक्षभा
१. सर्पराजः २. पत्न्यपत्नं ३. ककुदं वृषांगं.

स्त.

४४

३१ • यथातृतीयेनयुधिप्रवरितवापराधेनभवामित्दृष्टः ॥ तथानभक्त्यातपसांविभूत्यातरुप्रसूनार्चनयाचबद्ध्या ॥ ९६ ॥ इतिसुधामधुरि
 मधुरीणं वचनमभिधाय ॥ तत्क्षणंधनुरिषूनपितांस्तान्सान्निधायविभुरस्त्रमपिस्वं ॥ पांडवायधनुराहातिरितिः पारितोषिकामिवप्रदिदे
 श ॥ ९७ ॥ तस्याथपाशुपतलाभदुरापदीप्तेरक्षणः समक्षमपरिप्लवपक्ष्मपंक्तेः ॥ आश्चर्यवृत्तिरखिलैरनुगाभिभिः स्वैरंतर्द्वेषसमा
 धानमृतांशुमौलिः ॥ ९८ ॥ ॥ इत्यनंतभट्टकविकृतौचंपुभारतेचतुर्थस्तबकः ॥ ॥ अथसाविधतपोधनैः कृताशीरमरपतेर्भूष
 शासनः स्पर्धः ॥ रयमितपवनंसमातलिः सन्त्यमधिरुद्धमुदादिवंप्रतस्थे ॥ १ ॥ नाकमेत्यधनुरंकितदोष्णानायकोदिविष
 दाभविदृष्टः ॥ अथसाविधतपोधनैः कृताशीरमरपतेर्भूष
 आदरेणयुधिनाकिगणानामासनार्द्धमधिरोपयतिस्म ॥ ३ ॥ सदासिवसतितस्मिन्सार्वभौमेकरूणांकपटशबरबाणैः कल्पितार्द्रव
 णोपि ॥ निखिलसुरवधूनानेत्रसंधाः समेतानिशितकुलिशकल्पानिर्दयंसनिपेतुः ॥ ४ ॥ आस्थानसीमितनयाद्गिरिशेनयुत्थमाक
 १ पक्ष्मलीकृता प्रवृद्धा.

स्त • ५

४५

गंगांढीवदंडताडनपीडितंचूडाशशिनमाश्वासयितुमवतरद्विरूडुनिकरैरिवसुरतरुकुसुमवर्षैरवकार्यमाणंजटाभासितकुशाचीरधा
 रिभिस्तैरेवचतुर्भिराम्नायपुरुषैः परिपठयमानशतरुद्रीयबिरुदप्रबंधमंबरेसविधमवलंबमानैस्तुंबरुप्रभृतिभिः सुरवैणिकैरुपवी
 ष्यमानभक्तजनरक्षणापदानप्रकरणंकर्णपूरीकृततमालमंजरीमधुझरीमिषेणकटाक्षात्साक्षात्कृपाभिववर्षितंप्रज्वलद्विः परिष्कार
 पञ्जगफणारत्नैः नूत्नैः शरव्रणैरिवानुबध्यमानावयवमासन्नावतंसितशशिकलापरिगलितकिरणधारापातशीतासाहिष्णुनेवदंत
 पटगर्भवर्तिनास्मितेनसूचितत्दयप्रसादंभगवंतंमहादेवमुद्विभ्यपश्मतटरुहनिमेषविटपिसमुत्पाटनपटुभिः प्रमोदाश्रुपूरैर्नर्दामा
 त्कायमाणपुलकप्ररोहः सविनयमुपसृत्यपादारविंदयोः सहस्ररुत्वः प्राणंसीत् ॥ पद्यं ॥ स्वामिन्मयाजडधियात्वयिदेवदेव
 वाचाशरेणधनुषादृढमुष्टिनाच ॥ यत्तेचतुर्विधमकारिरणेतदागः क्षंतव्यमद्यभवताकरुणार्णवेन ॥ ९५ ॥ गद्यं ॥ इतिविज्ञापयंत
 मिनंपारिजातपल्लवतल्लजप्रतिमल्लस्यपाणितलस्यपरामर्शनेनप्रमुषितव्रणवेदनांगंघ्रवंगकेतनमनंगशासनोप्येवमवादीत् ॥ पद्यं ॥

१ उपवीण्यमानं वीणयागीयमानं २ परिष्कारः विभूषणं.

४६ मा.

दनेनस्यंदनेननिर्गत्यविलंघितदूरवियत्पथः पाथोनिधौगंभीरनरिपूररक्षितरक्षः कुलकोलाहलनीचीकृतवचिरिवरसातलकुहर
मुखंनिरुध्यरणप्रस्तावांवितस्तरै ॥ तावदनाकर्णितपूर्वगांडीवविस्फारश्रवणादहंपूर्विकयायुगपदभिषेणयतोदिविषदवध्यभा
४६ यादध्यातमरणान्क्षिप्रैः क्षुरप्रैर्विश्राणितविवरादुरसः कृतप्रयाणैः प्राणैस्त्रिकोटिशोनिवातकवचानपिप्रवातकवचानेवाविरथ
प्यनिवर्त्तमानोयंभसः प्रमादादापतितेनपतंगपरिवेषेणवस्फटिकप्राकारेणपरिगुप्तितोहिरण्यपुराद्विदितबंधुजनवृत्तांततयारो
षादभिगम्यकलहायमानान्कालकेयानपिकालगेहातिथीन्प्रथमंपाशुपतेनमंत्रपूर्वनिमंत्रयांचक्रे ॥ पद्यं ॥ अवायुनेयाः शरदध्र
पंकीरविद्यमानास्तमयाश्रताराः ॥ दैतेयसंहारभवाः सजिष्णुर्दिविप्रतिष्ठापयतिस्मकीर्ताः ॥ १२ ॥ हतरिपुंविनिवृत्तमवेक्ष्यतंहारि
हयस्यसुरैः सहतुष्यतः ॥ नयनवारिभिरंगमनाप्लुतंनददृशेतिलमात्रमपिस्वकं ॥ १३ ॥ पुरिवज्जिणः सुरनुतिप्रसरत्पुलकावमग्रभु
१ अभिषेणयतः अरौसेनयासह अभिगमनं कुर्वतः २ क्षिप्रैः वेगवाद्भिः ३ निवात कवचान् वातरहितं कवचान् शस्त्राभेद्य कवचान्वा पक्षे निवातक
वचास्थान् ४ प्रवात कवचान् प्रकृष्टः वातः वायुः कवचेयेषांतान्.

स्त. ५

४६

ष्यहर्षद्विकसमन्मसोमघोनः ॥ अंगेऽखिलेप्रसरतांपुलकांकुराणामक्ष्णांसहस्रतयमेवबभूवविघ्नः ॥ ५ ॥ आज्ञयापितुरमर्त्यसमा
 साद्गतः स्वनितम्बगलवाद्यं ॥ वारणेंद्रमधिरोप्यजयंतोवैर्जयंतमनयद्विजयंतं ॥ ६ ॥ आनतस्यपदयोरथजिष्णोराशिषोमुपदामि
 त्रपुरंध्री ॥ पारिज्जतकुसुमस्यपरागैः फालसीमनिललामचकार ॥ ७ ॥ पुनः पुनस्तंत्रपुलोमपुश्याजयंतशंकाद्दतः स्वकां
 ल्या ॥ नरस्यमौर्वीकिणएवदोष्णोर्नामग्रहेषुस्खलनंन्यरौत्सीत् ॥ ८ ॥ पितुरिवास्त्रकलांदिविगायकात्पिककुलाहतकंठरवो
 दयः ॥ परित्ठतामृतदिव्यजनावृतः परिशिशीलसगीतकलामपि ॥ ९ ॥ तमुर्वशीतत्रकदाचिदेत्यस्वयंरहः कर्मणिभग्नकामा ॥
 अयेपृथापत्यतवाभिधेवच्छीबत्वमेहीतिशशापकोपात् ॥ १० ॥ तद्ब्रुव्वाहरिरूचेतंशापोयंवत्सतेमुदे ॥ चित्रसेनोक्तविद्यायाः
 सहकृत्वाभवेदिति ॥ ११ ॥ गद्यं ॥ कदाचिदस्त्रविद्याशिक्षापरिसमाप्तौसुरसमक्षंगुरुदक्षिणात्वेनविपक्षकुलक्षपणंभिक्षमाणेनस
 हस्राक्षेणस्वमस्तकादाक्षिप्यशिरसिनिक्षिप्तकिरीटोवलक्षाश्वोयंमातलिपरिकल्पितस्थेनमंदनवनमंदपवनसंदीयमानकेतनस्प

१ वेजपत्रमिच्छामादं २ सहकृत्वा साक्षकृत्वा.

५० • ५० • द्रास्यपोहिनसहेगमनेविलंबं ॥ क्रोधोभुजामिवममाद्यहिडंबहंतुरुद्यद्रदांतवतनूमपिमूढकुर्यात् ॥ १९ ॥ इत्यंगिराकिचिदुदीष्य
 तस्यलांगूलमात्रेतरलः कर्पाद्रः ॥ कोपारुणाक्षंकुरुसिहमेनंस्वापारुणाक्षः स्वयमेवमूचे ॥ २० ॥ भद्रस्वस्त्यस्तुभ्यंचिरमिहज
 रसानिद्रयाप्यातुरोहंप्रत्युत्थानादिकर्मण्यपटुरवयवैरस्मितस्मात्त्वमेव ॥ जात्यावस्थानरित्यापिचविपिनपथेप्राप्ततिर्यस्केमेवंवा
 लाप्रेमाविरुष्यद्रुतमभिलषितप्राप्तयेसाधयेति ॥ २१ ॥ इत्युक्तएषपरिघंधरणीनिधायवल्कंदृढंचपरिधायभुजार्मलाभ्यां ॥ तंक्रष्टु
 मेवनशशाकसतुप्लवंगोवालस्थयाघनतयास्यमनश्चकर्ष ॥ २२ ॥ गद्यं ॥ तदनुविनयविस्मयव्रीडापारदृश्वनामातरिश्चसूनुना
 त्वंवासवलोकवासिपुकोसीतिपृष्टः कपिकुंजरः स्वमंजनायांप्रभंजनेनसंजनितंजानकीजनेर्दृदयरंजकलेखवाहंव्याजहार ॥
 सबहुमानंतस्यवचनमाकर्ण्य ॥ प्रीतेनतेनपुनरप्यधिपः कपीनामूचेतथायदिभवानधुनार्थयेहं ॥ कर्तुतनुंनयनयोः प्रथितौवक्त्र
 नांतत्तादृशीमुदधिपल्वलनासवित्री ॥ २३ ॥ इत्युक्तोयंप्रवृद्धौगैर्हेल्यारुहधेनिजैः ॥ वैमात्रेयस्यतस्येवमार्गीदिविषदामपि

स्त. ५

५०

१ उद्यद्रदां उद्यतीगदा यस्यांता पक्षे उद्यन् गदः रोगः यस्यांता. २ तिर्यक्त्वं पशुत्वं वक्रत्वं च ३ तापकीनां त्वत्संबंधिनी.

जचापकिणः ॥ मनसेसपंचशरदोप्सरसांवसतिस्मपंचशरदोविजयः ॥ १४ ॥ तस्यवृत्तमधिगम्यलोमशाद्धर्मजोपिमुदितः सहा
 नुजैः ॥ प्राप्ततीर्थमुनिसेवनः क्रमात्पावनंबदारिकावनंययौ ॥ १५ ॥ तत्रब्रह्मपरायणैर्मुनिजनैः संसेव्यमानांतिकौसर्ध्वैञ्चैयमिनी
 निरीक्ष्यसनरंनारायणंचाख्यया ॥ अंगेनानिशमांतरेणमहतीमेकाक्षमांसंपृशन्बाह्वैरष्टभिरंगकैरपिपरांपस्पर्शपार्थः क्षमां ॥ १६ ॥
 विलोकनैर्विश्रमशाखिभिस्तयोर्भवाध्वगानांपरिधूनितश्रमः ॥ निवासमालंब्यतपोवनेतदाविवाामदुःखाद्विररामपार्थिवः ॥ १७ ॥
 ॥ गद्यं ॥ एकदातत्रस्नुषावत्सलतयेवमारुतेनपुरतोनीतमसांसाहिमटवपिर्यटनखेदसंपदामंथंकरणमालिकुलचेतसार्मासेचनकम
 स्णांकमपिकल्हारमुकुलमादायक्कलभ्येतपुनरेतादृशमितिकुतुकहर्षाभ्यांसूचिततर्षयापार्षत्यारहसियाचितः पार्षदश्विः क्षणंविचि
 ह्यतद्विचिषयादिशमुदचिंप्रतस्थे ॥ पद्यं ॥ क्षिप्रं विलंघ्यगिरिशैवलिनीवनानिगच्छन्नसौपथिददर्शकपिमहांतं ॥ दृग्भ्यामवंत
 मरिपत्तनदाहकालेनिद्रांभयादुपनतामिवकुंभकर्णात् ॥ १८ ॥ अभीरसौगभरिमभाणाञ्च ॥ कस्त्वंनिरुध्यपदवीमविनीतबुद्धेनि

१ पंचशरदः कामदः २ शरदः वर्षाणि ३ सध्वञ्चौसहगच्छंती ४ क्षमां ज्ञातिं पृथ्वीं च ५ असासहि असहमानं ६ आसेचनकं अतिसंवोषदायकं.

७ अरिपत्तनं शत्रुपुरं लंका.

श्री. भा.

न्यलावीत् ॥ ३२ ॥ गद्यं ॥ तदात्वएवतद्रक्षिणः कस्त्वंसाहसिन्नायुरग्रभूमिमारुरक्षसीतिसमंततोनिहंधानानन्वर्थतावलंबक
तयालोहितानालोचनानांप्रतिबिंबैस्तांसरसींपुनरपिसौगंधिकांतर्वल्नीभिवकुर्वतः क्रोधवशान्नामयातुधानान्सभीमोरंहसासमुप
बृंहितासिंहनादश्चिरतरमुपोषितस्यपारिघस्यपारणांपरिकल्पयांचक्रे ॥ पद्यं ॥ रक्षः सृतारक्तनदीमहाद्वेर्विष्कक्पपंतीवियतिस्थिता
नां ॥ शरत्तटीधातुझरीतिबुद्धेः करावलंबंकलयांचकार ॥ ३३ ॥ पर्वतस्याग्रवस्तुभ्यः प्रवेस्तुनेउत्तीदृशं ॥ उत्खायसमहायत्नादु
पासदिदुपत्यकां ॥ ३४ ॥ गद्यं ॥ तदानीमितरेष्वपिभ्रातृषुकमलपालिकासूनोः स्कंधभागाशिबिकामधिरुह्यतस्यैवकटकमाग
तेषुसत्सुमारुतिरादरेणरहसिाविकसितांकुसुमसंहतिमूर्त्तानुरागध्रमदांप्रमदां प्रत्युपदामकरोत् ॥ पद्यं ॥ सरसीवकचेप्यस्याधौ
र्षराष्ट्रकुलीकृते ॥ ऊषेतयावतनोरूमिर्मत्यलिभौसुरे ॥ ३५ ॥ इतिसौगंधिकाहरणं ॥ गद्यं ॥ अथकदाचिदास्वेर्त्तयतटाटवी
१ सौगंधिकं सुगंधिरक्तमलं २ प्रवस्तुं निर्गंतुं ३ धार्तराष्ट्रः इंसः दुःशासनश्च ४ ऊर्मिमति श्रीचायुक्ते धकेच ५ अलिभासुरे अलिभिः भासुरं अलिपवृभा
सुरं च अथवा रलयोरभेदात् अतीनां भाकांतिः असवः प्राणाश्वतान्नाति गृह्णाति द्रौपदी केशाकर्षणमेव कौरवनाशहेतुरितिभावः ६ आस्तेटाप मृगयापै.

स्त. ५

४८

॥ २४ ॥ त्रस्तस्यतद्वपुरुदीक्ष्यसजातिशंकिमैनाकसंशयकुठारितपक्षलोपं ॥ मोहेयथानयनयोर्मुकुलीवभूवबोधेतथैवकरयोरपियु
 ग्ममस्य ॥ २५ ॥ प्रमोदात्परिपुष्याद्भिः प्रतिक्षणमथांगकैः ॥ भीमेनाप्युदघाटीवभ्रातुर्वृद्धिविडंबना ॥ २६ ॥ सविनममेवंप्यजि
 ङ्गपञ्च ॥ प्रार्थ्यमानपददशानांचिरात्पश्यतः पथिभवंतमग्रजं ॥ विस्मयांबुनिधिरेषमेधुनावीरवर्यभवतापिदुस्तरः ॥ २७ ॥ शय
 वस्यसहजादपित्वयिप्रेमवृत्तिरधिकेतिमेमतिः ॥ यामिनीचरवधोत्सवेयतोलक्ष्मणादाधिकमंशमग्रहीः ॥ २८ ॥ आर्षक्षमस्ववम
 वागपराभमुग्रमित्यानतंचरणयोश्चिबुकुगृहीत्वा ॥ जिघ्रन्शिरस्यवरजंमुमुचेहनुमान्भीमोप्यमुष्यविरहासहनोश्रुविदून् ॥ २९ ॥
 गच्छतोस्यपथिमारुतः पुरोगंधमादनमभूत्कुलाचलः ॥ वानरेद्रइवगाढवीक्षिकावासनाभिरविमुक्तदृक्पथः ॥ ३० ॥ अलकेश
 योषिदलकेशयैः सुमैः सुरभिंप्रमोदसुरैर्मिनभः सदां ॥ शिखरेसतस्यमहतीमुदग्दिशोमण्डिदर्पणीमिवददर्शवापिकां ॥ ३१ ॥
 यक्षाधिपस्ययशसीवगृहीतदेहेदृष्ट्वाभयादपगतेसतिहंसयुथे ॥ कक्षानिवेशितगदः सविगाद्यतोयंफुल्लानिहलककुलाम्यसिख्य

१ सजातिशंकिमैनाकः अयंभेसजातिः इतिशंकाकः वैनाकः २ अलकेशः भलकपिः कुबेरपुर्याः ईशः कुलेः ३ सुरभिकामधेनुं दाचं भित्तः

६० मा०

सर्वानिहतेस्मिन्वनावानिः ॥ उत्कंटकाभवत्प्रीतिरुन्मत्यासातुपार्षती ॥ ४१ ॥ ततस्तेश्वेताद्रिचिरमधिवसंतः कुरुवराः सिता
श्वस्यप्राप्त्यामुदमनुबभूवुर्निरवाधि ॥ कथाशेषीकारास्त्रिदशरिपुवर्गस्यबहुधाधनुर्ब्रह्मोश्मत्वंशतमश्वभुजेस्थापितवतः ॥ ४२ ॥
४९ तमनुक्रमभाषितेशयुद्धंसबहूकृत्यचलाचलेनमूर्धा ॥ नृपतिः सहजैः समंमहाद्रेर्न्यवृतद्वैतवनंनितांतदृष्टः ॥ ४३ ॥ नरेन्द्रपुत्राः
सहयाशसेन्यानकेवलंतप्रतपीधनानां ॥ नेत्राणिजन्तुर्नियमैः रुशांगानेदीयसीनांवनवीरुधांच ॥ ४४ ॥ तदनुसखलुमानीसर्व
साभ्राग्यलक्ष्मीप्रचिकटयिपुरेषांप्राप्तकार्श्यांनतीनां ॥ कुरुनृपतितनूजोघोषयात्रापदेशादभजतबलमंधैरावृतस्तंवनानं ॥ ४५ ॥
कर्णानिलैस्तत्रकारिन्नानांचलत्सुसर्वेषुचमूरजस्सु ॥ रजस्तुचित्ताश्रितमस्यराज्ञीबलादिवाचंचलमेवतस्थौ ॥ ४६ ॥ तत्ररज्जुन
हनस्यभाविनः स्थानसूत्रनृतीशवांगदे ॥ धारयन्भुजयुगेनकौरवः सैनिकान्साविबभाजपंक्तिशः ॥ ४७ ॥ अभ्रंलिहस्यवटभूमिह
हस्तलेसीक्षित्वाशृणोत्तदनुवैष्णिकगीतिरीति ॥ संगीतभंगिरसिकंसहबंधुवर्गैराकारयन्निवसुराधिपगायकेद्रं ॥ ४८ ॥ गद्यं ॥

स्त. ५

४९

१ उत्कंटका उत्कृष्टरोमांषा २ अनुब्रह्मोश्मत्वं अनुसंदत्यागं असात्यबाणात् इरेण धनुस्त्यक्तं ३ नेत्राणि नयनानि बह्मणिच. ४ रजः रजोगुणः.

मटतितस्मिन्बकद्विषिजटोनामदुर्जटः सुरारिरुटजमुपेत्यवेदिकयावैतानतनूनपातडवदयितयासहत्रीनापितान्वीरान्स्कंधमानीय
जवाल्केनषिदपदिशपथेनप्रतस्थे ॥ पथं ॥ गतागतेतत्रघटोत्कचेनजटेनचस्कंधधृतस्यराज्ञः ॥ पादार्षणालाभशुचावनंतत्पतत्रि
नादैरिवरोदितिस्म ॥ ३६ ॥ वनंयियासोः कठिनेसभांतेजटासुरोरोधोनबभूवयस्य ॥ वनेविजृम्भत्करुणेतुतस्यजटासुरोऽधोजनि
धर्मसूनोः ॥ ३७ ॥ नीत्वाकिमद्यवनसीमनिदूरमेतानत्रैवहन्मिसहसेतिधियैवतिष्ठन् ॥ आलक्ष्यतायममगरारिरनुष्णजंघोगंतुं
दात्पदमपिक्षितिपानुभावात् ॥ ३८ ॥ मध्येमार्गवनांतान्मदगजगमनेमारुतौसंमुखेस्मिन्सार्धतेनाथयोद्बुधृतरभसमनास्तीव्रदर्प
प्रसारः ॥ दैत्यस्तान् राजपुत्रान्क्षितितलमनयद्वाहुनास्कंधमध्यात्क्रोधांधोऽरत्निमीम्नासपुनरनिलभूर्दारुणंतस्यशीर्षं ॥ ३९ ॥
निपेतुषस्तस्यनिरुत्तमूर्ध्नानितांतभारेणवनांतभूमिः ॥ निम्नाभवहूरमुष्यसंगेनिजैः प्रतीकैरिवसंकुचंती ॥ ४० ॥ निष्कंठकाभव

१ जटासुरोः जटासुरोः प्रतिबंधः २ विजृम्भत्करुणे विजृम्भती विकसंती करुणा यस्मिन् पक्षे करुणाः वृक्ष विशेषाः ३ जटासुरोः जटासुरः अर्धः
४ निष्कंठका शत्रुरादिता.

तावदस्यभर्तारस्यन्वेष्टितरीक्ष्यनिरीक्ष्यनितरांधांधः सुधांधः पतिनिदेशेनवनावनिदेशेऽवतीर्णविधृतरूपाणवाणचापकलापतनु
 असेनश्चिन्नेनश्चिरक्षुधितस्तरक्षुश्चभूरुतातिमिवचमूममूनिवार्यक्ष्वेडयालोलयांचक्रे ॥ पद्यं ॥ भटेपुधावत्सुभयेनकर्णः क्रुधाहसन्कु
 ज्वरमंजुचारः ॥ करेणविस्फारितकोलपृष्ठोजगामशत्रुंजगदेकवरिः ॥ ४९ ॥ स्वसमाननाम्न्यवयवेनटट्टुणाद्गनुषश्च्युतैः सपादिदेव
 गायिनां ॥ अतिरक्ततांगलतलैकवर्तिनीमखिलेवपुष्यपिचकारसायकैः ॥ ५० ॥ गगनेशिरश्चलयतः श्रवोचलाद्रलितापिदूर
 भवतंसमंजरी ॥ पुनरुन्नमाद्दिरिषुपक्षवायुभिः पुरतोभवत्कलहजीविनोमुनेः ॥ ५१ ॥ हस्तैः प्रैवीणैरखिलेपिकर्णमुधांविमुंचन्सुर
 गायिवर्गः ॥ अयुक्तमेतत्पुनरत्रकर्णेविषाक्तवर्गविसससर्जघोरं ॥ ५२ ॥ गद्यं ॥ तदनुविश्वातिशायिनोविश्वावसुकुमारस्यशरग
 णेनसहजवृत्तेरुतपणबंधइवधावतिराधेयेक्रंदत्सुकुरुवृंदेषुसर्वेपिगर्वेणगंधर्वभटाः सुयोधनमायोधनधराणिमध्यभाजरंज्जुभिरवब्र
 ध्यगर्जतोरभसवर्जनिर्जरपथमनैषुः ॥ पद्यं ॥ नयत्स्वमुर्वैरिषुनाकमार्गाविषादभाजांविपिनेकुरूणां ॥ तत्तादृशेद्रीडभरेपिनेषामुत्तान
 सुदुः उर्वनीयमानं सुबोधनमपश्यत्पितृव्यः ॥

कालिकीं सुसुम्भं किमिव व्यतानीत् ॥ ६२ ॥ वीरव्रातैस्त्रिभुवनभवैर्विश्रुतेनः कुलेस्मिन्नुद्भूयत्यंबुहोभिरनुजैरास्थितोप्याधिपत्यं ॥
 एवंभंगं किमिह भजसेवत्सनीचैः प्रणीतं राजन्यानां परपरिभवो राजयस्याहिर्कीर्तिः ॥ ६३ ॥ इत्यानि गद्यसरलेन युधिष्ठिरेण बंधाद्विमोच्य
 ११ शकविद्विषताविसृष्टः ॥ मानंच्युतं मृगयमाणश्चातिनघ्नो वाचं यमेन सययौ महता बलेन ॥ ६४ ॥ यंप्रायंबहुमिच्छंति जमाजीवितुमुत्सु
 काः ॥ उपाविक्षत्तमेवासौ पथि प्राणान्समुक्षितुं ॥ ६५ ॥ तस्मिन्त्रते स्वपनलब्धसुरारिमाह्यस्त्यागेतनोस्तदनुबंधुतयानिषिद्धः ॥
 तस्माद्दनात्पुनरपि प्रतिपद्यैर्येषुष्यद्वलोनैव वृत्ते कुराजधानी ॥ ६६ ॥ तत्र खलु ॥ कदापि माबंधयगायकैर्मा मिति विहव्यैरमृताय
 मानैः ॥ संप्रीणयन्निद्रमथाभिमान्नीसपौडरीकं क्रतुमाजहार ॥ ६७ ॥ भूपोपितां वनभुवं प्रविहाय भेजेभूयः सकाम्यकतपो वनमंड
 लानि ॥ किर्मीरनाशमुदिताखिलतापसौषस्वाध्यायधोषमुखरीकृतादिह्मुखानि ॥ ६८ ॥ मृदुभिर्वनवल्लिकंदमूलैर्विहिताति
 व्यविधिः प्रतत्रपार्थः ॥ स्थितिमाचरतिस्मत्पृष्टचेतास्तृणबिंदोर्वचनेतपोमने च ॥ ६९ ॥ प्रासूतयासदासिपट्टपटीरसंब्याः सैषास

१ राजपक्षा स्वतोगः २ प्रायण्यः भयवा प्रकृतं अथ शुभदेवं पक्षे प्रायण्यवेशनं ३ बंधुतया बंधुसमूहेन.

मासौनविसृज्यते चेतथात्रसन्नद्यतुगांडिवोमे ॥ थयामहेद्रः परिगृह्यवीणांस्वबाहुकीर्तिस्वयमेवगायेत् ॥ गद्यं ॥ इतिविजयस्य
 वीरवादेनपुंभरपिनिवर्तमानैर्वीणांमंसेषुनिबध्यबाणासनमेवकूजयद्विरैतैर्नभश्चरैः सममेषांसकलयैमानिकपरिषदंगरुहवितीर्ण
 निद्राभंगोमहान्संगरोभूत् ॥ पद्यं ॥ गंभीरगांडिवगुणाद्रलितैः पृषत्कैर्गडस्थलेत्त्दिभुजेगामितव्रणास्ते ॥ गर्वीविहायत्रकितागग
 नांतरालेगंधर्वभावसदृशंगमनंवितेनुः ॥ ५९ ॥ वीणाः समस्ताविजयेनरुत्तागंधर्वमैन्याद्रलिताबभूवुः ॥ आयुष्मतिकेवलमा
 लुलोकेहस्ताग्रवीणादिविनारदस्य ॥ ६० ॥ एतावतीतियुधिमार्गणचारशक्तिः स्पष्टीबभूवसुरगायकपांडवानां ॥ तेषांययुः श
 रकुलानिहिलश्यमात्रंलक्ष्यंविभियपुनराययुरंतमेवां ॥ ६१ ॥ गद्यं ॥ तत्रशक्रमुतस्यतादृशांविक्रममभिनंचरुनसंधानेनगंधर्वरा
 जेनसमर्पितंपौरुषहीनमिदंनपुरस्करणीयमितिबंधमिषेणपश्चादुपनीतबाहुयुगुलमुयोधनमादायतेभीमादयोवसुधाधिपस्यसंनि
 धिमधिरोपयामासुः ॥ पद्यं ॥ तंविश्वितत्रतरुमावरणंभजंतीसापार्श्वतिसविधवल्लिपरंपरासु ॥ हासैः करांगुलिबिलादसरुद्रलद्विरा

१ गंधर्वभावः अद्वयत्वं.

५२

गिनद्रुतमम्बुद्रुवतां ॥ ततः क्षणादेवकर्णपूरकुसुमसौरभजिघ्रत्सिजिनीकेनधनंजयेनसंपत्राकृतो धृतत्रासतयाविद्यामिवाविनय
 विपर्ययः कृष्णांविमुच्यकृतपलायनः सद्रुर्मेधाः पुरः प्रधावितेनमागधविरोधिनारुद्धे ॥ ५२ ॥ कचेगृहीत्वाभुविपातितस्यक
 ५२ ठोरचारित्रपरस्यशत्रोः ॥ संताडनेमाहातिरात्मपाणेः मच्छात्रयामासपदंचवामं ॥ ५३ ॥ सौवीरभर्तुरेथमूर्द्धनिपंचचूडाः कृप्ताः
 भुरेणपवनात्मभुवाविरेजुः ॥ इंगालधूमकलिकाइवशाम्यतोतस्त्रासांबुभिः स्मरशरानलपंचकस्य ॥ ५४ ॥ विमतमनुजनीतंवी
 श्यभूपः स्मितास्यः कृतनतिशिरसंतंकोशभारेत्वेतोपि ॥ त्वदमुहरणमार्गेदुः शलैवार्गलानः क्वचिदपिकुरुमैवंकुत्सितेत्युत्सस
 र्ज ॥ ५५ ॥ दीनधीः सतपसाहिमशैलेदृक्पथंपुरहराद्रृहयालोः ॥ आददेवरमथोर्विजयौद्वावंतरेणयुधिपांडवरोधं ॥ ५६ ॥ पार्था
 श्वकृच्छ्रादुत्तीर्णापार्थतीप्राप्यरेमिरे ॥ हेमंतात्पद्मिनीमुक्ताहेलेरिवकराकुराः ॥ ५७ ॥ अत्रांतरेज्वलितवर्णवपुः कदाचिदंगेषुश

स्त ५

५२

१ सपत्राकृतः अतिव्याधितः २ विनय विपर्ययः अविनयः औत्थत्यं ३ अर्गल विघ्नइत्यर्थः ४ विजयौ अर्जुनो जगथा ५ हेलेः सूर्यस्य ६ अंगेषु
 भवयेषु देशविशेषेषु च

भागवतीतिस्तौतुकाश्वः ॥ वेणीधरामुटजसीमंनियान्जसेनीविस्मित्यवल्कलवसंददृशुर्गृहिण्यः ॥ ७० ॥ तत्तादृक्षेकरेस्याद्विविध
 वनभवंकंदमूलोपहारंदातुंलज्जापयोधेस्तलमभिममृशुर्धर्मदारामुनीनां ॥ यस्यस्पर्शमनुभावादाविरतमुदितैः पायसैरेवादिव्यैः
 किंचिद्राष्टं वभांति तनुमतिथिजनस्यातनोदन्यथार्था ॥ ७१ ॥ दिशिदिशिमृगयायैतेषुयातेषुजातुस्वयमुटजमवाप्तः सोमकेंद्रस्य
 पुण्याः ॥ लंपनशशिमहिम्नालंघयांमासवैलांतरालितमकरांकस्तत्क्षणांसिधुराजः ॥ ७२ ॥ गद्यं ॥ ततः क्रंदंतीकुररीमिवरुदती
 सेनापुरस्तादाधिरोप्यसूतकरतोत्रदंहाध्यापितवेगतंत्रपारीणरथ्येनघनतरतज्जघनपयोधरभाराक्रमणाविनम्रीभूतपूर्वभागतयापार्थद
 र्शनशंकया निकुब्जीभूयेवधावताशतांगेननिमिषचूषितपरिणाहवनीपथंजयद्रथंपुनरप्याश्रमपदमाश्रित्य निशमितप्रमदावात्तैर्न
 द्राक्षतेनेषुपूर्वजेन नियुक्तौजटारिकिरीटिनौरोषविद्रुमलताकिसलयैरिवलोचनैः शरासनमवकीर्यमृगयाविहारनिवृत्तमात्रेणचर

१ अण्यथाभां वगुरित्यस्व-अन्वकार्यः अतमुत्वं अहती २ लपने मुखं ३ बेलां मयादां कूलच ४ मकरांकः कौंभः पक्षे मकरा एव अंकः भूषणं ५ सिधु

संज्ञः संज्ञः संज्ञः

तंगुणगणैरपरैर्यशस्विनंनजगदाद्रियते ॥ ८६ ॥ व्यापृतावितरणोपनिषत्सुव्याहरंतिहिविपाश्विदधीशाः ॥ स्पर्शनेनरहितावि-
 तिहेतौलुब्धकंचकुणपंचसमानौ ॥ ८७ ॥ दृष्टैवनीपकजनेवदनंस्मितेनदानांबुनाकरतलयशसादिशश्च ॥ शुभ्रीकरोतिबिदशः
 स्वयमेवदाताकस्तादृशंप्रातिनिवर्त्तयितुंक्षमेत ॥ ८८ ॥ वाञ्छामनाप्तेनवनीपकेनसहासवोदातृजनस्येयांति ॥ तदद्यशक्नार्चन
 याधृतासोर्भावीवधोमैपरमोहिलाभः ॥ ८९ ॥ यद्रेहप्रतिहारभूतलाशिलाचितामणिः कल्पकायस्याराममहीरूहश्चसुराभिः साहो
 मधेनुः पुनः ॥ तादृग्याचतिचेदुपेत्यमघवासंपूर्यतत्कामनां त्रैलोक्यस्थवदान्यमंसदुपरिस्यामेषमेनिश्चयः ॥ ९० ॥ वीष्यवंध्यव
 चनोपिगुणज्ञोविस्मयांबुनिधिवीचिषुमग्नः ॥ पद्मबंधुरितिवादिनमेनंपाटलस्मितरुचिर्गिरमूचे ॥ ९१ ॥ गद्यं ॥ अयेवत्सभव
 ताभाषितंक्षममेवस्थूललक्ष्याणामीदृशंतवमतंपुनरापिममरसनांनिदेशावशेषपथपाथिनीनिर्मिती ॥ अथवात्वेशुनाशीरिस्थम
 नीषितस्मृपूरणात्प्रागेवपूर्वदेवगर्वनिर्वापणपूर्वहतयाकुलिशमपिचिरारूढकलंकाकुलंजर्जरितधाराशतंमातंस्वतींनदीयांशक्ति

१ मिश्रणदानं २ स्पर्शनेन दानेन स्पर्शनेच ३ स्थूललक्ष्याणां दानशीलानां.

न्दइवकर्णमवाप्यरात्रौ ॥ भासानिधिः कृतनमस्करणायतस्मैप्रेम्णाशिषः प्रणिजगादयवीयसीगां ॥ ७८ ॥ अहमहरभिनायो
 ऽनुग्रहान्मैपृथायामयिजननमगास्त्वंवत्सकोशोगुणानां ॥ तदिदमिहरहस्यंशासनं गृह्यतांमेतनयकुंशलयोगेतातपादायतंते ॥ ७९ ॥
 मुखसंधानविश्लेषमुक्तेकवंचकुंडले ॥ तवैतेभृपणेशोभांतन्वातेपरदुर्लभां ॥ ८० ॥ एतानियाचितुमिहद्विजवेषगूढंमालब्धकामम
 मराधिपतिरुथास्त्वं ॥ आज्ञापथात्स्वलसिचेदणुमात्रमस्माद्वध्योभविष्यसिमुखेन्नरणोरिपूणां ॥ ८१ ॥ इत्थंनिशम्यतां वाचंराधे
 योरचितस्मितः ॥ हर्षादंजलिनासाकमाददेप्रतिभाषितं ॥ ८२ ॥ तवोर्यमेतिप्रार्थितेषिशब्देममार्यमेत्यर्थिजनेपुदानं ॥ निषेधरू
 पोनिदधातिमार्गेपदंकथंवाभवदीयजिह्वा ॥ ८३ ॥ सततंसदार्थिसदसेवहुदानुंसकुतूहलस्यपुरुषस्यजगत्यां ॥ उदकोर्मिकाकरधृ
 ताहिविभूषाकनकोर्मिकातुपरमंगुलिभारः ॥ ८४ ॥ दिवमेशयः खलुशयैः प्रतिकर्तुधृतलालसोभवतिनार्थिषुदैन्यं ॥ प्रतिपाद
 येत्सतुकथंपुरुषस्यप्रतिर्लोमवर्णनिजनामपदार्थं ॥ ८५ ॥ यशएवजन्मफलमात्मवतामिदमोषितव्यमातियत्नभरात् ॥ अपिभूषि
 १ कुशलयोगे लब्धस्य परिपालनं अप्राप्तस्य प्रापणंच तयोः समाहारः तस्मिन् २ यः खलुददाति सोर्यभा ३ ऊर्मिका लहरी अंगुलीयकंच ४ शयः
 हस्तः ५ प्रविलोष विपरीतं.

धनमपत्त्यहरिणोय मितस्ततोधावती तिबाष्पायमाणस्यकस्य चिद्रूहमेधिनः शोकनिवारणायचक्री कृत्यचापमनुधावतस्तान्पा
 र्थलताताडनानुपकनवकिसलयजालमुत्प्लुत्यधावनवेगपवनवहिर्ज्वलितगर्भवन्हिशिखाकंदलमिवारणिविपाणयोर्विभ्राणः क
 तिषुचित्पदेषुसुग्रहइवकतिषुचिदुरासदइवचित्रगतिः कोपिरुष्णसारोदूरमाकृष्यस्वयमंतरघात् ॥ तदनंतरंललाटंतपनरवंपचहे
 लिधूलिभ्यांद्यावापृथिवीभ्यामुदन्यावदान्यमहिमनिदिनयौवनेप्रैरुतमर्थमिवपानीयमपिइतस्ततोविचिन्वद्विरनुजैः सहकस्य
 चिद्विशालस्यवनशालस्यमूलभुवंतच्छायमंडलमिवपांडवः शनैः शनैरूपससर्प ॥ पथं ॥ तत्रानिलैः कमलगंधिभिर्हृच्यमाना
 माशांगतेपुसलिलायचिरायितेषु ॥ भीमादिपुक्षितिभुजापरितप्यभेजेतेषांपदानुसरणादथकापिवापी ॥ ९८ ॥ तस्यास्तटेकम
 लिनीदलपत्रपाणीस्तान्पंक्तिशोनिपतिनानवलोक्यवीरान् ॥ बाष्पांबुभिः प्रथमदर्शितमार्गएवतन्वानृपस्यधरणीसहसानिपेते
 ॥ ९९ ॥ स्रुपतिर्दृशेऽधिकवत्सलः सपदिमूर्च्छितधीर्निर्भृतांगकः ॥ स्वयमपिप्रविभर्ज्यतदादशामनुभवन्नियतामनुजाश्रितां
 १ उदन्यावदान्यमहिमनि उदन्यापिपांसा वस्याः दातामहिमायस्यवस्मिन् २ प्रकृतं प्रस्तुतं अर्थं हरिणं ३ निभृतानि ऋणानि.

माधत्स्वेति ॥ ततस्तथेति परमंगीकृत्यपश्यतस्तनूजस्यसमक्षमचिरेणसमरीचिमालीचरमाचलाशिखरपरिशल्यमानविहारमिहा
 पिसमाचचार ॥ पद्यं ॥ कतिपयदिनेकालेयातेततोमरुतांपतिः सदसितनयंभानोरित्यार्धचाटुशताकुलै ॥ कवचमंतुलंवाचाया
 चत्सकुंडलमादरादयमापितथेत्युत्काशार्कितनोजगृहेद्गुतां ॥ ९२ ॥ नकारमेतेवहतोरिपूममेत्यमर्षभारादिवशस्त्रधारया ॥ सुतोर
 वेदेशनकर्णविष्टनेस्वयंसमुत्कृत्यददौविडौजसे ॥ ९३ ॥ निशम्यतत्कल्पनरोहियाच्युतैश्चिरार्जितैस्त्यागयशोभरैरिव ॥ सुपूर्वमु
 क्तैः कुमुमैर्नकेवलंतदंगमंगाश्चसुगंधयोभवन् ॥ ९४ ॥ जाग्रत्सुसर्वावयवेषुतस्यकर्णस्यकर्णः पुनरर्थिनेस्त्रां ॥ हिरण्मयीयद्विन
 तारभूषांतन्नामसाम्यंध्रुवमत्रहेतुः ॥ ९५ ॥ आपृच्छतंतदनुनाकपतिः सुधर्मासाद्यामिद्धमरुदप्सरसांसमाजे ॥ प्राशंसदस्यच
 रितंसविधेसुरभ्यारोमंयमप्यविगण्यनिशम्यमानं ॥ ९६ ॥ तावत्पार्थास्तेपिपुनः काम्यकसामिंहित्वासंघैर्भूविबुधानामनुयाताः ॥
 तीर्थप्रातान्विस्मृतपूर्वानवगाढुंवध्वासाद्ध्वैतवनारण्यमवापुः ॥ ९७ ॥ गद्यं ॥ तत्रकदाचिदाश्रमद्वारिहामहाभागाममहोमसा

१ अंतर्धानमित्यर्थः २ दंशनं कवचं ३ कर्णविष्टनं कुंडलं.

१०० भा०

प्यसूनिहविमुंचतियाज्ञसेनीसाश्वापदामिषमबुद्धगतिर्भवेन्नः ॥ हामाद्रिकुंतियुवयोर्वनभूमिरेवपुत्रप्रसूतिविपदोः पदतांप्रपेदे
॥ १०६ ॥ कूटस्थशीतकरकुक्षिगतंकुरंगंकुर्वन्स्वजातिरुतकोपरसातिरेकं ॥ कोदंडमप्यगणयन्कुलिशास्त्रसूनोः कासौस्थितोव
११ नमृगः कुलहानयेनः ॥ १०७ ॥ इत्यां विलप्यनृपतौस्वयमप्यमघामंतस्थहेतुरिदामित्युदकंसरस्याः ॥ पातुंप्रवृत्तवतिकोपिपुमान
दृश्योगंभीरमाहगगनस्थितएववाचं ॥ १०८ ॥ राजन्मदुक्तिसरणेः प्रतिवाक्यदानंदेवोप्युपेक्ष्यजलमत्रनपातुमीष्टे ॥ एतैमदीय
मन्त्रमत्यवचोवलेपात्पीतांभसः सपदिविभ्रतिदीर्घनिद्रां ॥ १०९ ॥ तत्प्रत्युदीर्यसलिलंतुपिबेतिवक्तुः प्रश्नानसीदिविचरस्यपट्ट
चरिः स्वैः ॥ प्रत्युद्ययौबहुमतैर्वनदेवतानामिदोः करानिवतरंगकुलैः पयोधिः ॥ ११० ॥ तदनंतरं ॥ कटिलंबितवल्कलोजटालः
कमनीयस्मितघीतयज्ञमूत्रः ॥ कुशबर्हवतंसितः सदेवः कुरुराजस्यपुरीऽवतीर्यतस्थौ ॥ १११ ॥ गद्यं ॥ सनुतत्रलोकातीतेन
राकाशतामित्राकारयताभिजेनतेजसाकुड्मलीकृतकरकमलयुग्मनमात्मसंभवंप्रेममेदुरमेवमवादत् ॥ अयैवत्समांधर्ममवैहि ॥

१. बर्ह पत्रं २ भास्वरपदा आम्हयका.

स्त० ५

११

॥ १०० ॥ नासाविलोभनपटून्वपुष्पगंधानादायतत्रमधुपैरनुसेव्यमानाः ॥ वद्विष्णुचेतनमिमंनववापिकायाः कङ्कालमल्लपव
 नाः कलयोबभूवुः ॥ १०१ ॥ गद्यं ॥ ततः क्षणादेवकिचिदुद्गम्यपरितः शून्यशून्यादिशोदशागपिविलोकयमानः शनैः शनैरुपसृ
 त्यशोकचंचलेनकरांचलेनतान्पर्यायवृत्यापरिमृश्यवनविहगमृगपानसौकर्यायदुस्वतरांतांसरसींपरिपूरयितुमिवबाष्पधाराम
 भिवर्षन्धर्मसूनुरेवंविलापितुमारभत ॥ पद्यं ॥ वीराभवद्विपदिदेवपरंपरापिदूरार्परान्प्रतिनरान्गिरांप्रवृत्तिः ॥ हाहादशैयमिहवो
 ष्यकुतोवतीर्षाम्नामंतरेणकिमिदंभवतांप्रयाणं ॥ १०२ ॥ दैवंकठोरचरितंदययाविहीनंमाद्रीमुतावहहमातृमुखानभिजौ ॥ कंदा
 कुराणिचफलानिचभक्षयित्वाकांतारसीमनिमयाचरितुंनसेहे ॥ १०३ ॥ स्वयमव्रणएवयोरणेव्रणमाधत्तहरस्यमस्तके ॥ व्रणमायुधि
 पार्थतस्यतेविदधातिस्ममृधंविनैवकः ॥ १०४ ॥ वत्सद्वेषिणियुद्धजीवनभुजप्रख्यानिधेमाहृतेकर्णाकर्णिकयानिशम्यभवताप्राप्ता
 मवस्थामिमां ॥ शोकेनानिशमेकचक्रनगरीभाजांचबाष्पायितुंस्वस्त्रैर्यैः सहसौबलस्यचमुदेकोप्येषकालोऽभवत् ॥ १०५ ॥ मय्य

१ अन्यजनान्प्रापि वाणीप्रसारणेन यत्रदेवाभनीशः स्वत्रजनानां कावाता २ स्वस्त्रीषैः भगिनीसुतैः ३ सौबलस्य शक्रुनेः

श्री. मा.

शमीमंभजन् ॥ पद्यं ॥ क्रमेणमत्स्यैद्रपुरोपकंठेकरालमापुः पितृकाननंते ॥ वधूद्रुहाभाविनिसूतजानां वधेप्रदेशस्यदिदृक्षयेव ॥ २ ॥
शमीतरौतत्रनिधायशस्त्रमर्मातदंतज्वदलग्निकल्पं ॥ जगाहिरेवेपमिवान्यमुच्चैर्ध्वजंविराटस्यपुरंप्रवीराः ॥ ३ ॥ समत्वमुत्कर्षनि
५६ कर्षयोः स्वंसंदर्शयिष्यन्निवधर्मसूनुः ॥ क्रमेणहंसः परमोहिभूत्वाकंकत्वमापद्यतसद्यएव ॥ ४ ॥ त्रिदंडकापायकमंडलूज्ज्वलोज
पस्फुरहंतपटोयुधिष्ठिरः ॥ उपानहंदाहूमयींपदास्पृशन्नुपामदत्संसदिमेदिनीश्वरं ॥ ५ ॥ पुगर्जुनस्येवयनित्वमेतदस्यापिकामप्य
परांसपत्नीं ॥ संपादयेत्किनुममेतिरुष्णानथाविधंवीक्ष्यनृपंशंके ॥ ६ ॥ दृष्ट्वासमुत्थिनोमात्स्योभृतप्रश्रयविस्मयः ॥ तत्पाद
पांसुंफालांतेचक्रेतंपुनरामने ॥ ७ ॥ दुर्वीरगर्वामहनोथभीमोदर्वीकरोदाशीतमूढभावः ॥ शोणाधरालोलुपसूतसूनोः प्राणानि
लान्पाययितुं किलासीत् ॥ ८ ॥ पितुः सखायंपरिपूज्यमेवैर्दिनेदिनेतृप्तिमिवोपनेतुं ॥ सूदाकृतिः मोपिययौविराटंवृकोदरोवृत्

स्त. ६

५६

१ हंसः परमहंसः पक्षिशोषश्च २ कंकत्वं कंकसंज्ञां वृकत्वं च ३ दर्वीकरः दर्वीहस्तः सर्पश्च ४ सूदभावः पाचकत्वं नाशकत्वं च.

संप्रतिविमतजनवितीर्णविधिर्धविपिनच्छेशमनुभवतोभक्तोभावंबुभुत्सुरेवमाचरिष ॥ तद्बहुधापरीक्षितेनभवतः शीलेनसमंजसे
 नप्रश्नोत्तरेणचप्रसेदिवानस्मि ॥ तस्मान्ममानुग्रहेणस्वमान्निवृत्तैरिवभूयोप्युत्थितैरनुजन्मभिः सहत्रयोदशीशरदंरूपांतरवंतंभ
 वंतंकोपिनजानीयादिति वरंचतमरेणिविस्मयविस्मारितनयनपरिस्पंदनायनिजनंदनायप्रतिपाद्यसपुमानंतर्दधे ॥ पद्य ॥
 तत्सादृशोभगवतोवचसानिकाममासाद्यमोदभरमाश्रममागतानां ॥ प्राप्नारणेद्विजवरस्यशुचेवसाकर्मतंजगामसैमयोपिमहान
 भीष्मां ॥ ११२ ॥ ॥ इत्यनंतभट्टकविरुतौचंपूभारतेपंचमस्तवकः ॥ ॥ तदनुतेभरताव्यवधाश्रयाच्चरमहौयत्तलंघनकाक्षिणः ॥ अति
 चिरंस्त्रिभांडयिवाद्धिताननुचरानिवतामटवीजहुः ॥ १ ॥ गद्यं ॥ तदनुतदनुचितवचनसाहसाधिगतवाहैसाधिपवपुषंनहुषमीदर
 ईमुनः शमनायचतुरर्णववारिकाक्षिणः पारिकाक्षिणः कोपोदिताच्छापोदधेरुत्तरैरुत्तार्यतस्मादेवाविस्मारितनिजविधिदुर्विलासा
 दासादितवराः वरारोहयातयासहर्दुः सहनिजधामपिधानवैदग्ध्यमभ्यसितुकामाइवमात्स्यनगरस्यानतिसमीपपितृवनगामिनी
 १ प्रविपाद्य दत्वा २ समयः संकटसमयः ३ व्यवधा अंतर्धानं ४ हापनं वर्ष ५ वाहसाधिपः अजगरराजः ६ दमुनाः अग्निः ७ पारिकाक्षिणः ऋषे
 श्यास्त्यस्व ८ उत्तरैः नौभिः प्रविगात्र्यश्च ९ दुःसहनिजतेज आच्छानघातुर्ष तद्वत्पाः शम्पाः सकाशाद्वर्गैस्तुर्भिर्विदुः

श्री. भा.

रूपभाजोस्याजातिनैच्यान्नतंशिरः ॥ मुधेष्णायास्तुवीक्ष्यैनांसुंदरींत्रीडगौरवात् ॥ १९ ॥ वनभुवइवमाधवोदयश्रीर्मनुजपतेरवरोध
योषितोसौ ॥ अनुदिनमखिलीलिलालनीयैरलमकरोत्तिलकैरतीवदृश्यैः ॥ २० ॥ गद्यं ॥ अनंतरंस्वैवशाभ्रमादृतकंकतमतिरसो
५७ त्पादनचणमधिगतशोभनाटनपाटवमाश्रितगंधर्वकुलमाकलितगोत्रौपलापपंचानामपिरूपमुदंचयंतीपांचालनृपतिमुतापंचापि
पतीननुयातवती ॥ पद्यं ॥ विमतानपितौर्जित्वाविवामभिवदायकः ॥ अक्षेप्वकुरुतावृत्तिमवनीद्रेषधर्मभूः ॥ २१ ॥ गद्यं ॥ एवं
तैस्तैः स्वकृत्यैः संपादितंशिरः कंपवयः कृतमिवसंततमनुभवतातेनमहीपतिनावहुमानिताः पृथासुताः यथाविवासनखेदंतथा
तदीयमपिस्वरूपमितरेजनास्तत्रनाज्ञासिपुः ॥ अथैकदानत्रमुधेष्णायाःप्रेषणेनमदनोत्सवासवायवासवायतनसदृशंवासगेहमाग
तांकौरवाभ्रमकरपरिक्लेशदुःखादिवविवर्णेनवासमावगुंठितांगीनखशशिपरंपरासेवनलालसतयेवप्रपदसंमुखीनलोचननीलो

स्त. ६

५७

१ अखिलालयः सकल भूंगाः सकलसख्यश्च २ तिलकैः वृक्षविशेषैः विशेषकैश्च ३ स्ववशा शिल्पकारिणी ४ अश्वकुलं गंधर्वकुलं च ५ कृतगोत्रनिन्दनं
कृतगोरक्षणं च.

शरात्रपाणिः ॥ ९ ॥ कुलशैलशृंगइवजंगमेतदाकुरुकुंजरेचलतिकंपनंमुहुः ॥ वसुधैवतस्यनपुरस्यकेवलंवहतिस्मकीचकभुजा
 प्यदक्षिणा ॥ १० ॥ महानसेऽवतरतोजनस्यसपतिः कृतः ॥ महानसेवतरतोमात्स्यंस्वादुषुकर्ममु ॥ ११ ॥ स्त्रीत्वेनयोगः खलुवी
 रगर्ह्यः पुंस्त्वेनन्वातः पुरवासाविघ्नः ॥ इतीवपढत्वमवश्यंभाव्यमादायपार्थोपिजगाममात्स्यं ॥ १२ ॥ कृतवसतिरसौनृपस्यक
 न्यागृहभुविनर्त्तयतिस्मतालपाणिः ॥ मधुकरमुखरोलतावनांतेमलयगिरेरिवमारुतप्ररोहः ॥ १३ ॥ ममध्वजांकस्यविभार्त्तिसंज्ञाम
 सावितिप्रेमभरादुपेतः ॥ प्रसूनधन्वेवसुतोपिमाद्यामत्स्येंद्रमागत्यननाममूर्ध्ना ॥ १४ ॥ तंपश्यन्नकुलंराजातंद्रालुहृद्द्वनिमेषणे ॥
 निजांमत्स्येश्वराभिख्यांनिनायप्रकटार्थतां ॥ १५ ॥ कशांकरेसविभ्राणंशशांककुलभूषणं ॥ मंदुरापतिमतिनेतंदुरापपराक्रमं ॥ १६ ॥
 अस्मत्तिरोधिविरतेर्भवितात्रहेतुरेतद्द्विनैः कतिपयैरितिजानतेव ॥ पांडोः सुतेनचरमेणचतस्यराज्ञीवृदंगवाप्रजुगुपेपृथुकैतुकेन
 ॥ १७ ॥ आगतानगरवासवाञ्छयादेवतेवविपिनस्यपार्श्वती ॥ केलिपुष्पमिवदंतैकंकतंविभतीनृपवधूमुपागमत् ॥ १८ ॥ मैरंध्री
 १ महानसे पाकस्थाने २ विरोधिः तिरोधानं ३ दंतकंकतं फणीतिख्यातं.

शं. भा.

नपायंकोवानधत्तेवदकोमलांगि ॥ त्वन्नाभिकूपस्यतटेनिवासीनदृश्यतेसंप्रतिमध्यभागः ॥ २९ ॥ अक्षीणवक्त्रशशिसेवनलाभ
तोषादालिगितामिवाभिधोरजनेस्त्रियामी ॥ त्रेधाविभज्यरचितांवहमेद्यवेणीकांसिहमंहननमूहयितुंवियुक्तं ॥ ३० ॥ मुदतिबहुप
रागधूसरापित्वमपहरस्यधुनामनोमदीयं ॥ रतिरिवहरकोपदह्यमानस्मरतनुधूमलवाविलाखिलांगि ॥ ३१ ॥ त्वामुल्लसाद्विवफ
लाधरांमेमामप्यनंगाशुगमर्दितंते ॥ विशंकमस्मिन्विजनप्रदेशोपन्नाननेपौतुमयंहिकालः ॥ ३२ ॥ गद्यं ॥ इतितस्यतादृगंवच
नमाकर्ण्यापिचित्तचंपकमंजरीचंचैरीकायमाणपंचशरविकारापांचालीगिरमिमांस्मररागानिमिरकौमुदीमुदीरयामास ॥ पद्यं ॥
अंतः पुरेपुविहरन्नापिकीचकत्वंसैरंध्रयेस्पृहयसीतिविगर्हमेतत् ॥ रम्येषुकल्पकुमुमेपुचरन्नाद्विरेफेरिज्येताकिपितृवनद्रुमगुच्छि
कायां ॥ ३३ ॥ प्रतायतेचपलतापतिवल्नीपुयाहटात् ॥ इष्टार्थमिद्वेः प्रागेवादिष्टांतंदोग्धिमानृणां ॥ ३४ ॥ गंधर्वाः संतिमेकां
१ सिंहसहननं भव्यतसुंदरं २ पातुं प्राशितुं रक्षितुंच ३ चंचरीकायमाणः भ्रमरायमाणः चंपकेश्वरः नागच्छतीतिभावः ४ दिष्टांतं प्रलयं ५ गंधर्वाः
शुभरूपाः

स्त. ६

५८

५८

स्पर्शाराजीवशंकयानुव्रजताराजहंसेनेवराजतभाजनेनराजिनकरांचलापांचालमुताविलो क्यपंचेषुबाणवंचितविवेकोमंचादुपसृ
 त्यकिंचिदाकुंचितमौलिः कीचकोनीचांवाचमुवाच ॥ पद्यं ॥ इदमेवहिमझभद्रभद्रंयदिदानीतवमार्दवज्ञमंत्रेः ॥ अयमप्यहम
 स्मिधन्यधन्योहरिणाक्षित्वदपांगगोचरोयः ॥ २२ ॥ नतगात्रियदागमेनमानयसेमोदगिरेराश्रित्यकां ॥ चिरपुण्यफलांकुरश्रियां
 दिवसोवैजननस्तदेषमे ॥ २३ ॥ अन्वर्थतामालानितोभिधायाः कुतो न जागर्त्यधुना कचेपु ॥ अस्याः प्रतीपोदितवर्णपंक्तेरर्थार्थ
 वालंकरणं ह्यमीषु ॥ २४ ॥ बाहोरनंगदत्वस्यबालेतेकारणे उभे ॥ एकंतयोस्तुलावण्यामितरन्नावगम्यते ॥ २५ ॥ अरम्यभावंभ
 जतेजगत्यामंगेषुकींचिद्विकलोपिलोकः ॥ निरक्ष्यसेत्वंतुविचित्रमेतन्मध्येनहनिापिमनोजमूर्त्तिः ॥ २६ ॥ नपल्लवस्तन्विनवि
 द्मुमश्रतास्रोधरोयंतवाबिंबमेव ॥ चंद्रोयदिस्यात्तववक्त्रमेतच्चंद्रस्याबिंबंसहजंहिलोके ॥ २७ ॥ कांतेतवाननमिदंकमलावलीपुस्र
 ष्टुपुरासरासि विस्मृतमेवधात्रा ॥ पश्चाद्विचिंतितवतातदुपांतभागेसंलक्ष्यतेविरचितः खलुहंसैपादः ॥ २८ ॥ कूपस्यतीरेनिवस
 १ वैजननःउत्पत्तिदिषसः २ अन्वर्थता मालायुक्तत्वं ३ नीलिमेतियावत् ४ अनंगदत्वस्य कामदातृत्वस्यअंगदराहित्यस्यच ५ हंसस्यचरणः पक्षे प्रमाद
 चिन्हं हंसपदमिति.

शं. भा.

वृत्तांतो देव्यागे हे चरन्जनः ॥ नयनांभो विमुचेन तु किंचन भाषितं ॥ ४२ ॥ मायं महानस शयंशन कैर्ययौ साभीमंरहः पृथुशराव
रुतोपधानं ॥ धूमाधिरोहमलिनं वसनं वसानं नीलांबुवाहपरिवीतमिवाचलेंद्रं ॥ ४३ ॥ निश्वस्य दीर्घमियमंतिकमावसंतीस्पृष्टे
५९ नवाष्पमुकुलैः कुचयोः स्वलाद्भिः ॥ बुद्धेन तेन किमिदं व्यसनं तवेति पृष्ट्या सगद्गदमुवाच विपण्णचेताः ॥ ४४ ॥ किमद्य मे दुःखम
पत्रपाकाकोवीरपत्नीत्वपदेभिमानः ॥ सर्वगतं कीचकनीचापिद्रात्पृथ्वाकचेताडनमाप्तवत्याः ॥ ४५ ॥ मयि दुःखेन घुष्यंत्यांम
त्स्याधिपसभांतरे ॥ तथ्यस्येव यतेरासीद्वर्ममूनोरूपेक्षणं ॥ ४६ ॥ बुभुक्षतेन जीवंतीं मारितामेव मानृपः ॥ कल्याणं खलु तत्तस्य कंक
भावभृतो धुना ॥ ४७ ॥ तस्यैवाज्ञापथे जस्रंचलतास्खलनं विना ॥ भवता खलु निःशंकं परामृश्येकचेपरैः ॥ ४८ ॥ दुःशासनाद
प्यधिका पराधः सूतात्मजो यं न निहन्यते चेत् ॥ आद्येकचग्राहिणिनाशितेपिसमायुषौ वेणिमवेहिमांच ॥ ४९ ॥ अयं बलीयानिति तेम
तिश्चेदन्यत्र मांकापिनयस्वभीरुं ॥ अज्ञातवासेप्यनुभूयमाने रक्ष्यं हि शीलं गृहिणजिनानां ॥ ५० ॥ श्रुत्वावधूगिरमिमांस्वपनोप

१ पिद्राव् विटात् २ बुभुक्षवे भोक्तु मिच्छति ३ कंकभावः गृत्रत्वं संज्ञाच.

स्त. ६

५९

ताबाधतेयान्स्मरोनिशं ॥ स्वाभिख्यांस्वास्त्रसंख्यांचवहंतीतीर्ष्याकिल ॥ ३५ ॥ दोष्मतामवतंसास्तेस्वरूपंनैवकेवलं ॥ गोपा
 यंत्यप्रमादेनपरेभ्योमांचमानिनः ॥ ३६ ॥ तदद्यपथिवामोस्मिन्संप्रातिष्ठाममेयादि ॥ नेनुस्वांचारयिष्यंतिदक्षिणोपिधृतकुधः
 ॥ ३७ ॥ इत्युचुषीसामहिषीकुरूणांशेभुषीमती ॥ सद्योनिववृतेतस्माच्चित्तवृत्तिरिवात्मनः ॥ ३८ ॥ यथायथास्याध्वावंत्यारिखणे
 नपदोर्युगं ॥ तथातथारूषारूण्यंतस्याधत्तदृशोरापि ॥ ३९ ॥ कृष्णाततस्तेनकृतानभासकेशेगृहीत्वाभुविपातितामा ॥ पर्यायव
 द्दोद्यमविश्रमाभ्यांपद्भ्यांकराभ्यामपिपर्यभावि ॥ ४० ॥ प्रहारभीत्येवतदामृगाक्ष्यानाड्यांक्वाचिद्यांतरधत्तमंजा ॥ उद्गम्यसादूर
 गतेप्रहर्त्तयुद्धाटयामासदृशौचिराय ॥ ४१ ॥ गद्यं ॥ तदनुशनैरुत्तस्त्रुषीधरानलपरागधूमग्निमतिरोहितदीधितितयावासगपला
 पितमहामहौषधिलतेव विलुलितचूर्णकुंतलतयाचक्रवाताकुलीकृतवालपूलिकाचमरमृगीवसुतान्त्रवायजनपदस्यप्रथमामीति
 बौधामिवबाष्पधारामुत्सृजंतक्वाचिदापिशरणमलभमानासायाज्ञसेनीमंदंमंदंतदेवभूपातिभवनमाभिजगाम ॥ पद्यं ॥ दृष्ट्वातांज्ञात

१ स्वाभिख्यां स्वकांतिं २ शेमुषीमती बुद्धिमती ३ ईतिबाधां अतिवर्षणपीडां.

शं० मा०

प्रसीदमयितुव्यनिकारपात्रे ॥ केलीपुहार्दकलहेषुचकेशकृष्णिपादाहातिचदधतीकुरुवैरशुद्धि ॥ ५८ ॥ पंचसंतुधवास्तेभ्योमुंच
भीतिमयिस्थिते ॥ पंचवत्केवनेदृष्टेकिंचरेयुः परेमृगाः ॥ ५९ ॥ मस्तकेजलिपद्मस्यमममंप्रतिमालिनि ॥ प्रसादशांसिनंपादंप्र
६० यच्छसहचारिणं ॥ ६० ॥ गद्यं ॥ इत्यतिवेलंप्रलपंतमेनंप्रतिजुगुप्सयामुखसाचीकरणेत्रपाहेतुकताम्भिनयंतीसाकुंतीस्नुषातृष्णा
भिभूतेववचनमिदंकिंचिदुदंचयांचक्रे ॥ अथिभद्रजगदिदमारुद्रंक्षुद्रायितुमानिद्राणायगंवरद्रुहः शासनमुद्रणायद्रुह्यतिकोवाजनः
कितुइयानेवप्रस्तुतेविशेषः ॥ पद्यं ॥ स्त्रीपुंमयोर्भावनटौमिथोयौपूर्वस्तर्योर्वीळतिरः पटेन ॥ चिरायतेस्पष्टयितुंस्वरूपंपरस्तुत
नोत्सहतेनुमंतुं ॥ ६१ ॥ किंवहुना ॥ गीर्भस्तवाद्यचतुराभिरुदस्यतेमेगंधर्वदंडनभयंत्वदवाप्तिविघ्नः ॥ तस्माद्भजस्वरतिसौ
ख्यभरायरात्रौभीमेस्थितेनमसिनर्त्तनगेहमध्यं ॥ ६२ ॥ तथैवलीलांतनवानितत्रतत्पातसीमानमुपेपुयस्ते ॥ भूयोयथांतःपुरिका
जनानां वक्रंनपश्येर्नपुनस्पृशेश्च ॥ ६३ ॥ गद्यं ॥ एवमृगाभ्यावचनमाक्षिकस्यक्षौद्रपटलीभूतकर्णपुटःप्रमोदार्षणवजलमानुषायामा

स्त० ६

६०

नीतिशोणत्वमक्षिणपुनरुक्तयतोरुषापि ॥ तस्याधरोष्ठमुदवेपतनिर्गमिष्यत्कूराक्षरावलि विमर्दनशंकयेव ॥ ५१ ॥ गदापिसातिष्ठ
 तुमेगभीरानियुद्धमात्रंमायिनिर्ममाणे ॥ क्रमेघवाहः क्रमरालवाहः क्रताक्ष्यवाहः क्रमहोक्षवाहः ॥ ५२ ॥ हिडिंबकिमीरबृहद्र
 थात्मभूबकादिहत्यातरतस्त्रपांबुधौ ॥ निमज्जनायेवभुजस्यमेऽधुनासृजस्यमुंकीचकसूदनोद्यमं ॥ ५३ ॥ तथाप्यौदास्यमेतस्मि
 न्ननौपयिकमेवमे ॥ क्षोदीयानपिवध्योहिकुलस्त्रीधुङ्महीयसां ॥ ५४ ॥ अयेतन्विकिंबहुना ॥ तस्यासृजायावकितांघ्रिमस्थनां
 चूर्णेनकपूरमयांगरागां ॥ अकीर्तिमप्याथविलिप्तनेत्रामलंकारिष्येममवीरलक्ष्मीं ॥ ५५ ॥ वीरश्रियः शिल्पमिदंमयोक्तंयथार्थभा
 वादनुभूयसद्यः ॥ सैरंधिकाचारविनोदनेऽपितवानुसारेच्छुमवोहिमांत्वं ॥ ५६ ॥ त्वयापुनः श्वः स्मितपूर्ववाचाप्रत्युत्पतंत्येवक
 टाक्षजालैः ॥ ऋडांविधातुंक्रियताममुष्यसंकेतभूस्तांडवमंडपोऽयं ॥ ५७ ॥ गद्यं ॥ इत्याश्वासितवतः पत्युरनुमत्यापुनरापत्यने
 पथ्यमवनमधिशयालोरस्याश्चेतसः पलायमानस्यभयभरस्यसापिविभावरिसहचरीबभूव ॥ अन्वेगुरेत्यचपलः पुनराश्वसंतोसिभ्रु

१ अनौपयिकं भयुक्तं.

च० मा०

रोरधिकेकुचेमांमुधाधिकंपाययचाधरोष्ठं ॥ ६७ ॥ इत्थंमसांत्ववचनोदयमर्धमंचमारोदुमानामितपूर्वतनोः सभामिः ॥ मुष्ट्याहाति
निटिलसीम्लिचकारशत्रोरायुर्लिपिंशिथिलयान्विधातृदत्तां ॥ ६६ ॥ गंभीरचेताः सचकीचकोपिगंधर्वबुध्याप्रतिहंनुमेनं ॥ सद्योभ
वित्र्याः शवतादशायाः साधारणीमेवबंधमुष्टिं ॥ ६९ ॥ जवंभजंतौजयनर्षवंतौरुषंवंहंतौरुधिरंकिरंतैः ॥ परस्परंतौपटुशब्दंतौ
नियुद्धकेलिनिशिनिर्मिमाते ॥ ७० ॥ अश्वेलितारावमवीरवादमवीक्षकश्लाघनचाटुगुंफं ॥ अनुच्चनिश्वासमहुंक्रियाकमभूतपूर्वतद
भून्नियुद्धं ॥ ७१ ॥ शिलीमुखैश्चित्तजचांपजुष्टैर्दत्तानिरंध्राणिदधानिजागे ॥ मैर्मारजातेन सुधूनिनोपिमकीचकोनैवचुकूजकिं
चित् ॥ ७२ ॥ तस्मिन्हतेनिपतिनेवकत्रैरिमुष्ट्यारंगेणनेनममकंपिचलत्पनाकं ॥ पार्थाञ्चिरेणपरिशालितमुत्तराद्यैः कन्याजनैर
भित्रिडंबयतेवनाटयं ॥ ७३ ॥ गद्यं ॥ तत्रमंडपेपिडनयाकृतंनस्यदस्योस्त्वंरमंतरमाविलोक्यप्रहर्षवत्यापार्षत्याश्लाघापूर्वमाघ्रातभु

स्त० ६

६१

१ शिलीमुखैः ध्रुवैः बाणैश्च २ चित्तजचापत्रुष्टैः चित्तजचापः कामधनुः कुसुमंच संवित वैद्यैः ३ समीरजातेन वायुनमूहेन भामसेनेनच ४ की
चकः वेणुः विराटस्यालश्च ५ तरसं मांसं.

६१

णत्दयःसदनमासाद्यसमालंभनपूर्वेणसलिलावंगाहेनविरजीकृतांगोऽयमंतरिववहिरप्यवलिप्तः ॥ ततःपरंभगवतिर्निजननुजप्र
जावतमिनोरथसिद्धिसंपादायितुमिवकमलवधौचरमार्मिधौनिमज्जमानेनिरुध्यमानदिविषदध्वांतेध्वांतकदंबेसंभृतसंभोगसंविधा
नः कीचकोनिवर्तितराजभोजनपरिवेषणकृत्येनपवमानमूनुनाप्रविष्टपूर्वतदेवनर्तनगेहमगाहन ॥ पद्यं ॥ कसालभंजिकेवामि
मालिनैस्त्वंभपार्श्वगा ॥ इत्यसौभीमतलपांतमाससादशनैःशनैः ॥ ६४ ॥ ततस्तंवल्लवोपित्त्रैणममुचितेनकंठस्वरेणमृदुलमेवंज
गाद ॥ वधूशतमनादृत्यमामपेक्ष्यदागमः ॥ तत्त्वांवाहिर्गर्तंप्राणमन्यतेमेमनोऽधुना ॥ ६५ ॥ गद्यं ॥ एवमुक्तवनेवृकोदराय
कीचकः पुनरपिवाचंमृदुपदामुपदामाददे ॥ पद्यं ॥ गंधर्वात्पिदायितास्तृणायमत्वामामेवंगतिविधयेप्रताक्षमेयत् ॥ देवत्वाद
पिसुतनुत्वयाऽधुनाभेमर्त्यत्वंजगतिमहत्तरंहिक्लृप्तं ॥ ६६ ॥ मुराधिकत्वेपिपदेवितीर्णमह्यंतवास्त्येवाहिकृत्यगेपः ॥ कुरुष्वमे

१ अवलिप्तः गर्वितः चर्चितश्च २ निजननयः कर्णः तस्य प्रजावती भ्रातृजाया द्रौपदी वा ३ निरुध्यमानः दिविपदां देवानां अध्वामार्गः तस्य अंतः
मध्यः येनतस्मिन् ४ सालभंजिका पुनलिका ५ मालिनीतिविगटनगरप्रसिद्धं नाम ६ बाहिरगतप्राणं अन्यासकप्राणं प्राणरहितं च.

मोन्मीलनैः ॥ ध्वातेर्गोहृदभित्तिभंगिपिशुनेप्योघां द्विषांधावितुं ज्येष्ठस्याध्वनिदिव्यदृष्टिमकरोद्दोर्दपांसिद्वाजनैः ॥ ७६ ॥ निपा
 तितान्स्वेननिरीक्ष्यतत्रमूतान्सवीरः मुमनायतेस्म ॥ उत्पातमुद्रांदधतास्वपित्रातरूनिवारण्यतलेविरुग्णान् ॥ ७७ ॥ गधर्वभी
 ६२ रूषुजनेष्वितरेपुत्रविष्वक्पलायनपरेषुविमुक्तबंधा ॥ कृष्णाचकीचकरिपुश्चरुतप्रशंसावन्योन्यमभ्यंगमतांगरंपुनस्त ॥ ७८ ॥
 ॥ गद्यं ॥ ततः क्षणादेवसंध्यारुणिमकरं वितेनांवरमणिविंवेनपरिचुंब्यमानेशंवायुधहरिदंगणोपरितोराधिरमुचापिशितापि
 तानुपंगंरंगविहंबयतिशुचानिरस्तमौलिभिर्नैगलितवाग्भिर्नैष्पंदतनुभिर्नैसिलैरपिपैर्नैर्नैपानिलयद्वारांनिविडमभूत् ॥ पद्यं ॥
 वध्वस्तदामंडलशोनिविष्टारुंध्रिराशारुद्दुर्विलापैः ॥ महत्मुदुः खेप्वपिजृम्भितेषुमालिन्युपालंभनमस्पृगाद्भिः ॥ ७९ ॥ तस्मि
 न्दिनेसन्निधिमागतासकृष्णादृशंकेकयराजपुत्र्याः ॥ मपीशलाकार्पणयाविनापिमंदेतरामश्रुकणैरकार्षीत् ॥ ८० ॥ तावद्युधि
 ष्ठिरमुखाअपिवातजातव्याधूतकीचककुलाकुलकोटिभागं ॥ निर्यत्प्रियानयनवारिझरीपरीतंसंकेतशैलमधिरुह्यनिशस्वमुस्ते
 १ गारुडः पाचेति ख्यातं २ मौलयः शिरोवेष्टनानि ३ वातजातः भ्रमः वातजातं वायुसमूहश्च ४ कीचककुलं कीचकस्यकुलं वंशः वेणु समूहश्च
 ५ संकेत शैलं अज्ञात वास संवत्सरज्ञापय मेवपर्वतं

जः कुरुव्याघ्रोनिर्गत्ययथापुरमात्रिकृतमानसोमहानसोदरंप्राविश्यमुखेनाधिश्ये ॥ पद्यं ॥ निपात्यमालिन्यपितत्रगत्रुचक्रंद
 भीत्येवचलाग्रपाणिः ॥ निशम्यतत्किंकिमित्त्रुवाणाः सर्वेपितस्यावरजाः समीयुः ॥ ७४ ॥ विलोक्यतंभ्रानरमात्तशोकामृत्युद्विप
 स्येवपिधानपिंडं ॥ ज्यायानिवामीविदधुः स्थलींतामस्त्रेणगुंरुद्वयसींतिजेन ॥ ७५ ॥ गद्यं ॥ ततस्तेसोदरविपत्तिनिमित्तमियमेवेति
 शेषरूपितचेतसोनिवेशितशवपिंडभरस्यमूर्त्तैर्भीममुष्टिभिरिवनारिकेलफलैरूपवध्यमानस्यचरमविमानस्यस्तंभदारुणिसंदानि
 तांकौतेयसीमंतिनींतिभिरमुदिरसौदामिनीभिः करदीपिकाभिर्दीयमानचक्रमावकाशेनपथपितृवनमुपनीयस्वकीयविवेकसं
 त्यासहचित्यामत्याक्षुः ॥ तावदेषाचक्रितचकिताहाहानाथनाथजैगत्प्राणभूतविपत्तमयबंधोसंप्रतिकातारिवमतीपरिगृह्यमुग्धामि
 मांकथंनगणयसीत्युच्चैररोदीत् ॥ पद्यं ॥ तत्रास्यारुदितस्वनैरथजवादाकारितोमारुतिः सक्थनोर्वातबलादलातमहसाम्नीषत्प्र

१ अस्त्रेण रक्तेन बाष्पेणच २ गुल्फद्वयसीं गुल्फप्रमाणां ३ रूषितं गुंठितं ४ संदानिता वदा ५ जगत्प्राणभूत जगत्प्राणः वायुः तस्मात् भूत जात
 भीमसेन पक्षे जगत्प्राणेत्येकंपदं भूतावेपत् भूतानां जीवानां विपत् इत्यस्पृचा भ्रेशंबंधः ६ रसवती रमिकां पाकशालांच.

६३ • मा •

कैराकिंचनैरेतैर्वचितः खलुवृद्धोविराटइत्यभिधायमुयोधनोराधेयेनसहकृतहस्ततालोवग्गदुजाशिखरमुच्चैर्जहास ॥ ततः ॥ पद्यं ॥
संक्षाभेनगरस्यमत्स्यनृपतेर्योद्धुंस्वयंनिर्गतानहृष्टानानवकीर्णिनोवितनुमोगच्छाधुनात्वंपुरः ॥ इत्युक्तः कुरुभूभुजासदसिर्गोह
सुत्रिगर्तेश्वरस्तस्यैवापपुरींदिनावधिरिवार्यम्णः प्रतीचींदिशं ॥ ८५ ॥ गद्यं ॥ तत्रदक्षिणेनपुरंव्यग्रतरमैन्यपरिवृतेनतेनकाव्य
मानंकचिदरुणतयानिमग्नजमदग्रिकुमारोष्णनिश्वासवेगाविलुलितवीचीप्रपंचमिवस्यमंतपंचकंकचिन्नीलनयामदकंडूलवेतंडशु
डाविधूनितविटपमालामिवनमालवनंकचिद्वलनयामंडरगिरिमंधनपरिक्षोभितफेनकूटमिवक्षीरोदमध्यमुन्नमितलांगूलनुद्रमि
तहुंकारमुल्ललितधूलिकमुद्गामघंटारवंगोधनंनिशम्यसेनाकुंभिकुलगंभीरवृंहितारंभैर्मादिराग्रसिंहप्रैतिच्छंदवृंदमुखकंदरमौननिय
मंविभिदन्ननुकूलपवमानपुरोनाटितपटैर्वैरिभटजीवितहरणायवैवस्वतामिवाव्हयद्भिः केतनदंडैः परिमोटितगगननाटिनतिटावि
टपिवाटोविराटोपिरणप्रयाणारभटीमाटीकत ॥ पद्यं ॥ संख्याययानेपुममारुह्राकेलिस्पृशांकीचकवांधवानां ॥ अश्वप्रमंगे

१ अक्कीर्णिनः क्षत्रवान् २ गाःधेनूः किरणांश्च ३ अतिच्छंदः प्रतिमा ४ वाटः समूहः ५ संख्याय युदाय.

स्त • ६

६३

॥ ८१ ॥ तदनुविदितवार्त्तो धार्त्तराष्ट्रश्चरेभ्यः शुभगुणचारितेभ्यः सूतजानांशतस्य ॥ वसतिमरिजनानांमत्स्यभूपालपुर्ण्यात्तदय
मुकुरलघ्नैर्हेतुभिर्निश्चिकाय ॥ ८२ ॥ अन्येद्युरंगेश्वरसौबलिभ्यामास्थायगोष्ठीमधिपः करूणां ॥ भीष्मादिमान्वंधुजनान् विलोक्यगं
भीरमेवंगिरमावभाषे ॥ ८३ ॥ गद्यं ॥ भोमोविदितं किंभवतामसीदं ॥ मंप्रतिखलुमात्स्यपुरे कामपिकामिनीकामयमानः कीच
कोनिशितस्याः पतिभिरदृश्यैः पंचभिर्गंधर्वैरनुहरसिस्वसंख्यापदाभिधेयमनीयत ॥ तस्यैपुनरपिद्रुद्यंतस्तदनुजा अपितघ्नैवेति
काचिदियं किंवदंती कर्णात्कर्णमधिरोहति ॥ एवंचेदसंशयंमाचतुष्पथमंडापिकास्तंभमालभंजिकेवमर्वजनकरपरामर्गभाजनं पां
चालसुता ॥ तेषिपुनरज्ञातवासिनः परेतपतिपवमानपाकशामनाश्विनांपारस्वैणेयास्तस्याः पतिविडंबकाः ॥ तेष्वपिद्वितीयेनै
वबाहुशालिनावधूद्गुहांनिहंत्राभवितव्यं ॥ अहोमर्वत्राधिगृन्वत्यलममीपांदौःश्लिष्यं ॥ तथाहि ॥ पद्यं ॥ देशेजरासंधमुखैर्व्यहंधन्व
नोपिकिर्मारहिडिंवमुख्यैः ॥ गूढेनिवासेपिचसूतपुत्रैः क्नुस्थितास्तेकलहंधिनान्यैः ॥ ८४ ॥ गद्यं ॥ अत्रैवस्थित्वावेपांतरकचु

१ किंवदंती वार्त्ता २ परेतपतिः यः

शं. भा.

सोर्मध्यभागकुर्विदशिलेव ॥ ९३ ॥ संख्यावभौसासमरेभटौघोविंबंविभियादितिभीतिभारान् ॥ विवस्वताविद्रवतायिसृष्टा
दिवस्यलेदीप्तिरिवाग्निदेया ॥ ९४ ॥ नभः पयोधेर्नवविद्रुमश्रोः क्रमेणसंध्याऋतिमानमागात् ॥ उद्यत्प्रकोपैरुभयैरनीकैर्विभ
ज्यर्नातेवविलोचनान ॥ ९५ ॥ ध्वजिनीजनितरंजोधकारंत्वारितंवांधवकौतुकातिरेकान् ॥ परिरब्धुमिवांधकारसंघः परमार्थो
णचत्वरंजगाहे ॥ ९६ ॥ संकोच्यपक्षानेकेषुसंविशत्स्वपिपत्रिषु ॥ विस्तार्यपक्षानपरेविचेरुस्तत्रपत्रिणः ॥ ९७ ॥ शरवर्षभयेन
तत्रयुद्धेसकलेकंककुलेगतेविदूरं ॥ प्रमदं दधदेकरवकंकः परिवभ्रामसभीमपक्षपातः ॥ ९८ ॥ अन्योन्यपट्टसविघट्टभवैः स्फु
लिंगैराजिस्थलेरुधिरकर्दमभाजियोधाः ॥ आगामिनीषुमामितिष्वधिकंविधानुमासन्प्रतापनवबीजमिवावपंतः ॥ ९९ ॥ नलिनी
शर्विबपथचारमलब्ध्वानभसिभ्रमत्मुनववीरसुरेषु ॥ करपल्लवौपरिनिपीडयमृगाभ्यः कलहायनक्तमशपंतसुराणां ॥ १०० ॥

१ परमार्थः सत्यः २ पत्रिषु पक्षिषु ३ कंकः बकः कंकादयः धर्मः ४ सभिम पक्षपातः भीमरूप आसक्ति विशेषः पक्षे भयंकरः पक्षाणां पातः
चलनं तेनसह.

स्त. ६

६४

प्यभिधीयमानो गंधर्वशब्दो गरलायते स्म ॥ ८६ ॥ मभ्यैश्च सूदैश्च तुरंगिभिश्च गोपैश्च विज्ञापितवीर्यभूम्नः ॥ दंतानि वै द्रद्विरदः
 सपार्थान् धरिः पुरोधाय रुरोधशत्रुं ॥ ८७ ॥ तृणकल्पमपि त्रिगर्तभूपतं मुपेभ्यै वतदागवांकुलानि ॥ महदेव विलोकमात्रहर्षात्सह
 सामात्स्य च मूसमीपमापुः ॥ ८८ ॥ मौर्वीकुशांकितकरावथ वद्धपंक्तीमात्स्या त्रिगर्तवमुधाधिपयोरनीकौ ॥ आध्मातशंखनिनद
 प्रणवप्रधानमायोधनाध्ययनमहुतमारभेतां ॥ ८९ ॥ मत्स्येन्द्रमांदिमहानसमभ्यवृन्दस्वच्छन्दभक्षणरहस्यवदावदेन ॥ श्वेलारवे
 णवललस्यतदारिपूणांचित्तंनकेवलमकंपिदिशोदशापि ॥ ९० ॥ उदये समस्य नैनिकानामुभयेषाममिधेनवोववल्गुः ॥ निज
 नामपरार्धवाच्यमेतन्निखिलं ग्राहयितुं चरश्चितुं च ॥ ९१ ॥ तावदंवरपथाशभिगंतुस्तामनीकधरणीशमनस्य ॥ कासरादहर
 धीशतुरंगः कांदिशिक इव दूरमयासीत् ॥ ९२ ॥ पाटलीकृतपयोधरपांक्तिः प्रादुरामशानकैरथसंध्या ॥ वासरस्य रजनैरपिसी

१ तृणकल्पं तृणवत् पक्षे तृणानां कल्पः कल्पवृक्षः बहुदातेत्यर्थः २ त्रिगर्तभूपं सुशर्मणं पक्षे गर्तत्रययुक्तं पर्वतं ३ शमनस्य यमस्य ४ कासरः
 महिषः ५ कांदिशिकः भयपलायितः

चं० भा०

डः ॥ सेनाक्षयात्धृतशमः स्वयमाजिरंगः कंकादिवापचरमाश्रमसंप्रदायं ॥ १०७ ॥ गद्यं ॥ तदनुमुहूर्तमुहुरविरलंबलमेव
केवलमवलोकमानाबलशासनदिशायामोजायमानेनचंद्रमसाप्रसृतैर्मदकरटिघटाविषाणार्णकुरप्रतिफलनशतगुणितधवलमवा
चिभिर्मरीचिभिर्दलितरणविमर्दभटश्रमदुर्दशाविगटस्यचमूरापिप्रतिनिवर्तनवेगहर्षमाणगोधनपयः प्रस्रवणधारापातशितालित
सिकतायांपदव्यांपक्ष्मपंक्तिनिमीलनेनसमरभूरेणुभारेणलोचनयोर्निमीलनशिल्पकल्पितबहुसाहाय्यकमुद्रया निद्रयातांयामिनीं
पाश्चात्यसीमानमत्यवावहत् ॥ ॥ इत्यनंतभट्टकविकृतौचंपूभारतेषष्ठस्तवकः ॥ आरूढेद्यामर्कविवेपरेद्युः साकंसैन्यैः
सार्वभौमः कुरूणां ॥ पार्थादेकांविभ्रदात्त्यगोत्रांमात्स्यादन्यांतत्पुरेहर्तुमागान् ॥ १ ॥ विदूरमार्गश्रमविह्वलांगीसेनासम
स्ताधृतराष्ट्रमूनोः ॥ आभीरवाटांतिकएवतस्थौमद्योनिहृद्वेवनदाज्यगंधैः ॥ २ ॥ गद्यं ॥ नावत्तस्यपादानंसर्वाभिसारेणगाहंगा
हंगवांब्रजंब्रजगृहेजगृहे ॥ पद्यं ॥ दंडाघानेदीयमानेपियोधैर्दुग्धंभूयोदोहशेषंवहंत्यैः ॥ घोषाद्वायोनिः सरंतिस्मयत्नाद्रो

१ बललं भामं २ गोत्रां पृथ्वी गोसमूहचं ३ आभीरवाटः घोषवाटः

स्त० ६

६५

रराजहैभरिथकेतुराजीरज्यत्पटारक्तकणैः प्रकीर्णैः ॥ आकर्ण्ययुद्धाद्भुतमर्धमार्गाद्दृष्टुनिवृत्ताचरमेवसंध्या ॥ १०१ ॥ गद्यं ॥
 तत्रतावदरिशरानिकरानिकृत्तमत्तगजसप्तिकुलपत्तिनवरक्तासिकंरणचत्वरमनुभूयभूयसारोपेणसर्वर्त्तमवर्त्तिसममूर्त्तित्दिनर्त्तित
 धूर्त्तधार्त्तराष्ट्रशासनवार्त्तस्त्रिगर्त्तः कैवर्त्तइवमैत्स्यचक्रवार्त्तनमाहर्त्तुमुहूर्त्तादुपावर्त्तत ॥ पद्यं ॥ मानिनामचरमोथमुशर्मा मध्यवर्त्त
 नमनीकपयोधेः ॥ मंमुखोऽतिविबंधमनैपीत्सज्ययारिपुमपत्रपयाच ॥ १०२ ॥ भूपेपराभवपदेयुधिधर्मसूनोर्भूवल्लिकंपकणिकामवतं
 सयन्सः ॥ मध्न्बलानिरिपवेमरुतः कुमारोमात्स्यंविमुच्यविततारदशांतदीयां ॥ १०३ ॥ विराटसैन्येषुमिषत्सुयुद्धेत्रिगर्त्तनेतुर्दृढ
 बंधनाय ॥ कोदंडयुक्तोर्गुणएवतत्रकर्त्ताचजजेकरणचजजे ॥ १०४ ॥ तस्यांनिशायांतुतमः कदंबकंनिमीलनोन्मीलनयोर्दृशांयथा ॥
 युद्धंतयोर्मात्स्यसुशर्मणोस्तथासमानरूपंफलमेवसंदधौ ॥ १०५ ॥ विमानितोवायुभुवाविराटतोविमोचितोधर्मभुवादयालना ॥
 तयारजन्येवसर्षामिशेषयासमंध्वजिन्यानिरगाद्यथागतं ॥ १०६ ॥ व्याकृतशीर्षिकैरकोविमलास्थिदंतोरकन्हदांशुकधरोरथकेतुदं

१ संवर्त्तसमवर्त्तप्रिलपकालिकोपमः २ मत्स्यचक्रवर्त्तितं विराटं महामत्स्यंच ३ मिषत्सु अवलोकयत्सु ४ गुणः सृदः भीमः मौर्वीच ५ सामिअर्ध
 ६ करकः कमंडलुः

षं० भा०

नंदनः ॥ नृपात्मजंपूजयितुंचमस्तकंनितंबिनीर्हासयितुंचकंचुकं ॥ ११ ॥ षंढोपितेजसात्रसारथ्यसदृशाकृतिः ॥ नकासांपरैदृ
ष्टीनांचकासामासफाल्गुनः ॥ १२ ॥ तंसारथिपदेकृत्वासधातारमिवेश्वरः ॥ परसेनांहसन्नेवप्रधक्ष्यामीत्यमन्यत ॥ १३ ॥ मा
६६ लिनितादृशः पत्युर्महांतंनंरणोद्यमं ॥ श्यामाकचरुनिर्वपंजज्ञेसोमायवाजिने ॥ १४ ॥ अरुत्रिमाण्यद्यवशेकुरूणांपांडुस्नुषाया
वसनानिसंति ॥ आत्तृत्यनस्तानिदिशोनिकन्यास्तमभ्ययाचंतकुतूहलिन्यः ॥ १५ ॥ गयं ॥ तत्क्षणंयातायातसरभसराजलेखवा
हमुखश्रुतवललभुजलताबलावलेपवृत्तां तमोदमानसूदकुलंवीरपत्नीवीरजननी तियुगेपत्प्रसिद्धेनैजननोवासरोयमितिकौत्याय
नीजनस्तूयमानमुधेष्णंमस्तकतलाविन्यस्तहस्तपल्लवतल्लजवृद्धबल्लवयोपिदभययाचनवचनप्रतिशब्ददानदक्षगवाक्षोपलक्षितं
कुमारप्रयाणकालपरिहार्यमाणमातुलशतान्तः पुरवधूटीनवविलापघोषंतत्पुरमासीत् ॥ पयं ॥ लाजाभिवर्षाललनासमाजोरा
ज्ञः कुमारार्यरथस्थिताय ॥ मुदाऽशिषंमून्यमिवव्यतानीज्जिघृक्षितानां द्विषदंशुकानां ॥ १६ ॥ आलेख्यदत्तैः पुरुषैरुपेतामालो
१ सोमंवाजिनेश्यामाकचरुनिर्वपणंलैव्यनाशकमितिश्रुत्याभिप्रायेणरूपकं २ कात्यायनीजनः अर्धवृत्तस्त्रीजनः

स्त० ७

६६

भ्योघोषोयत्नलेशंविनैव ॥ ३ ॥ इतस्ततः संभ्रममयिषुषिणांगोपांगनानांकुचदर्शनेन ॥ निषादपंक्तिर्निजहास्तिमस्तेसृणिंविधातुं
 स्रयपाणिरासीत् ॥ ४ ॥ भीमसेनभिषजाशमितोयोदक्षिणेझटितितस्यपुरस्य ॥ उत्तरेप्युदभवत्सतुपार्श्वेपक्षघातइवकौरवबाधः
 ॥ ५ ॥ वृत्तंनिवेदयितुमेतदतीववेगादाधाव्यकश्चिदथगोपयुवाविषण्णः ॥ रिखत्पैदाः क्षितिपतेरिवघोषसीम्निस्वस्यापिगौवि
 मुमुचेनृपसूनुगोष्ठ्यां ॥ ६ ॥ औदास्यंकिमिदंकुमारकुरवोगृहंतिगास्तेखिलास्त्वहोष्णोः ममयोयमाजिषुपरैर्दुःप्रापमासुंय
 शः ॥ देवीकैकयनंदिनीकरुमहावीरप्रसूमूर्द्धमुद्रागारोहरथंगृहाणचधनुर्धत्स्वाभ्यमित्रीणतां ॥ ७ ॥ उक्तोज्यमित्थंपुरतोवधूना
 मुच्छासयन्श्मश्रुलवान्स्वाग्रैः ॥ किञ्चिन्मणिस्तंभवियोजितांगोगिरंदधेतः पुरमात्रधीरः ॥ ८ ॥ तथाभुजंविक्रमयेयमेतंयंताय
 दिस्यादिहमेयुयुत्सोः ॥ षष्ठोप्ययंकश्चनपांडवोभूदितित्रमेयुः कुरवोयथाते ॥ ९ ॥ इदंनिशम्यस्मितलाञ्छितोष्ठ्यातत्रोत्तराकेश
 रुताप्रणुना ॥ बृहन्नलांसारथिकृत्यदक्षांभ्रात्रेनिवेद्यानयतिस्मचैनां ॥ १० ॥ अवाप्यनामंसदमादृतः क्रमादवाग्बभारद्वयमिद्र

१ घोषः व्रजः शब्दश्च २ पदानि चरणाः शब्दाश्च ३ गाः घेनूः भाषणानिच ४ अभ्यमित्रीणतां एकाकित्वेनजेतृत्वं.

षं. भा.

पुरंप्रतिपलायमानोऽयमुत्तरः पश्चादनुधाव्यकचेषुगृहीतवतेफल्गुनायफल्गुनाकंठरवेणप्राक्तनचित्रमिवप्रमुषितार्द्धवर्णवचनमेव
मवादीत् ॥ पद्यं ॥ किंवाचिकीर्षुरसिहंतवृहन्नलेत्वमक्ष्णोर्नमांतिकुरुराजबलान्यमूनि ॥ सद्योनिवर्तयखंसमरेच्छयाऽलनेष्या
म्यहंनिजगृहेष्ववशेषमायुः ॥ २३ ॥ गाः कालयंतुसहवत्सकुलैरशेषैर्घोषान्दहंतुकुरवः प्रहरंतुगोपान् ॥ मह्यंपलायनमहोत्स
वमेवदेहिप्राणेषुकिंचिदपिमेगुरुतांनवेत्सि ॥ २४ ॥ मानुर्मुखंममपुरः पुरएवतिष्ठत्युत्कंठितस्यनयतत्सविधंरूपालो ॥ यावंति
संतिममकोशगृहेसवित्रीतावद्भिरेवकनकैरभिषेभ्यनित्वां ॥ २५ ॥ चित्रेयुद्धंवलोक्याहंचापलादेत्यवंचितः ॥ तत्रासाद्भिरिहोद्य
द्भिः श्वेलाहेषितबंधितैः ॥ २६ ॥ यथाऽहंभूतलंत्यत्कारथमारुक्षमुच्छ्रितं ॥ तथात्दंनंतरंत्यत्काकंठंप्राणोधिरोहति ॥ २७ ॥
॥ गद्यं ॥ इतिबहुधाविलप्यपादयोः प्रणिपतंतंतंनृपमुतमपरांगेकरपुटेनमुहुरास्फालयन्मस्मितंगिरममराधिपमुनोपिप्रवर्त्तयामा
स ॥ पद्यं ॥ उदितोऽसिविराटभूपतेरुदराद्भद्रकथंत्वमीदृशः ॥ प्रवयाअपियः कुतूहलात्परमैर्न्यैरधुनापियुध्यते ॥ २८ ॥ सार

१ वर्णं अक्षरं शुक्लादिवर्णश्च.

स्त. ७

६७

कयन्राजपयप्रतौली ॥ घोटानुदंतसिरथेनिवद्वांनपोटांपुरस्कृत्यपुरात्प्रनस्थे ॥ १७ ॥ गद्यं ॥ तदनुदक्षिणदिङ्मुखादुदयमानः
 पबमानोवृंदारकवृंदमुक्तमंदारकुसुमवर्षमंदायितधूमगंधंवललचिकुरबंधमाघ्रायनिशितस्यजयोत्सवंविजयाय विज्ञापयितुमवस
 रंविचिन्वन्निवविराट्कुरुनंदनयोः स्यंदनसमीपेमंदमंदमस्पंदत ॥ पद्यं ॥ प्रस्वापितेभ्यः परभूपतिभ्यः मजातिवर्गः सुलभो
 रणेस्मिन् ॥ भविष्यतीतिप्रणनर्त्तदृष्टाशतांगशाटीशतमन्युमूनोः ॥ १८ ॥ जलेमत्स्यान्दधानोपिस्थलेमत्स्यान्विलोकितुं ॥ आ
 गतोऽब्धिरिवानीकः करूणाददृशेततः ॥ १९ ॥ मेहेजिष्णुर्नतत्रारिः सेनाधूलैर्विसृत्वरिं ॥ प्रायेणमानिनापुंमार्परागोनाहिमद्य
 ते ॥ २० ॥ तत्रारिसैन्यमवलोकितुरुत्तरस्यस्त्रीगोष्ठिकाऽजनिरणेनिजवेश्मनीव ॥ भीश्चित्तमश्रुलहरिनयनंविमूर्च्छाबुद्धिप्रवेप
 थुरुजावपुरानशेयत् ॥ २१ ॥ व्यातन्वन्कुरवंगलेविरचयंस्तालुन्यपांशोपणंवृष्टीराशिणविवर्धयन्विपुलयन्वाधार्तराष्टारवैः ॥
 सेवायांत्वरयन्धैर्नजयपदस्यांतर्बहिः कंपयन्त्रासोमात्स्यसुतेचकारचरितंपण्णामृतनांक्रमात् ॥ २२ ॥ गद्यं ॥ अथरथादवप्लुत्य

१ पोटां स्त्रीपुंसलक्षणां २ परागोधूलिः शत्रुरुतापगधश्च ३ कुरवं कुराब्दं कुरवकंच ४ धार्तराष्ट्राः दुर्योधनादयः हंसाश्च ५ धनंजयः अर्जुनः आश्विश्च

बं. भा.

भवंतीदृशं ॥ पार्वत्यानिजवस्त्रपट्टशकलस्नेहद्वयार्द्रस्वयैन्यस्यन्यस्यचिकित्सितत्रणशिरादेवोपिथंश्लाघते ॥ ३४ ॥ नभसिप्र
विसारिदेवदत्तेनरदत्तध्वनितंततोदधाने ॥ मुमुहुर्द्विरदामुमूर्च्छुरश्वाराधिनश्चुक्षुभिरेभटाश्चविभ्युः ॥ ३५ ॥ पर्यायेणास्यगांडविः
पातितज्यः प्रकोष्ठयोः ॥ गंधर्वयुद्धमारभ्यरुतंमौनंसमापयत् ॥ ३६ ॥ गयं ॥ अथकरतलद्वयमंडपकृततांडवस्यगांडिवस्याव
स्फुरेणपार्थीयमितिनिश्चित्यलीलानिस्तीर्णदुस्तरमंधासिंधुरयपुनरापिनिर्वधुमागतइत्यधृष्ययानिजेप्ययारूक्षाविपक्षाः पूर्वपक्षाः
सिद्धांतमिवयुद्धायनंपर्यवारयन् ॥ पयं ॥ विजयस्यरथेतोनिपेतुर्विमनानामिपवः परः सहस्राः ॥ जनमेजययागवेदिमध्येजग
तांभीतिकराइवाहिसंघाः ॥ ३७ ॥ जंभद्विषोपितनयोजगदेकवीरोजन्यंसमारभतजंभयितुंस्ववीर्यं ॥ प्रत्यर्थिरक्ततटिनीस्नपनैः
शराणांभेत्स्यनिवायपितृकाननवासदोषं ॥ ३८ ॥ चलदश्चरथद्विपोत्थरेणून्वरणस्रद्धमधुभिः प्रणीयशांतिं ॥ सुखदृष्टरणायथाभ
वेयुः सुरवामांगगनेनथासमीयुः ॥ ३९ ॥ कौतेयकर्णद्वितयोपकंठमौहूर्त्तिकावेदिनजैत्रयात्रैः ॥ आशातशल्यैरुहधेज्यभल्लैराशा
१ छेदः तैलं प्रीतिश्च २ निर्वधुं निराधुं.

स्त. ७

६८

यौगतभयेऽपिरथीत्वसंगरेयद्विभेषिगिपुभ्यः ॥ मत्स्यकेकयभुवां वल्कभाजां मानवर्जनमितोपिपुनः किं ॥ २९ ॥ विस्तीर्यसंसादि
 चिशंखलवीरवादंयुद्धात्पलायितवतोऽद्यतवांगकंपः ॥ अंतः पुरेषुहमनामचयातनानामाचार्यएवभविताकुचवल्गितानां ॥ ३० ॥
 कियद्विषामंशुकमात्तृतंतैसहोदरेणेतिसखीभिरुक्ते ॥ मानोत्तरायाभृशमुत्तरायाः क्रिमुत्तरं ब्रूहितदुत्तरत्वं ॥ ३१ ॥ जरठोजनको
 ऽपिमातुलाः शतमप्यंतमगुस्त्वमेककः ॥ यदियामिनधैर्यमत्रनेनवजोग्रमिदंभविष्यति ॥ ३२ ॥ तदिदंविजहीहिमाश्वसंकु
 पाणौतृणतांकुरुष्वपि ॥ तवमत्स्यपतेस्तुवाँहिनीमुखभागेखलुवल्गनक्षमं ॥ ३३ ॥ गद्यं ॥ इत्याश्वास्यपितृवनाटवीतटमुपेत्यग
 मीविटपिकोटिसमाटी कितकिरीटशंखचापनिषंगोजयलक्ष्मीपरिणयनयोग्यतांमंपादयितुमिवखंडितपंडभावोऽयमाखंडलमुतो
 निजतत्वव्याकरणाच्छतधापल्लवितधाष्टयेनेतेनैवमुधेष्णापत्येनपरिकल्पितमारथिगिल्परथमारुह्यक्षणेनवारिनिधिपूरस्यवडवाव
 निहरिवसपत्नसैन्यस्यसंमुखीनोबभूव ॥ पद्यं ॥ संख्यातीतमव्रेक्ष्यकौरवबलंतत्सव्यसाचीपुनश्चापेतादृगिकिचिदेषविदधेमाची

१ तृणतां धनुः तृणत्वंच २ मत्स्यपतेः मत्स्यदेश राजस्यपक्षे महामत्स्यस्य ३ वाहिनी सेना नदीच.

धं० भा०

येगांधारनाथेपुनर्निर्गतुं धृतदिक्प्रमेविगलितच्छत्रेऽपिदुर्योधने ॥ द्रोणेऽपिक्षपितध्वजेरुतधनुर्भगेऽपितस्यात्मजेमूर्च्छालेसरितः
मुतेपियुधिसामस्लेकुरूणांचमूः ॥ ४८ ॥ वीणामुनीद्रोविजयस्ययुद्धं नीरंध्रभावेनानिरीक्षमाणः ॥ आनंदजैरश्रुभिरेवचक्रेहस्तापि
नैराहिककृत्यमध्रे ॥ ४९ ॥ विस्मयार्णवविभौवरीविभुं वीक्ष्यवीक्ष्यविजयस्यविक्रमं ॥ उत्तमांगमग्धिलाप्मरोगणैरूर्वगनिभासि
साप्यकंपयत् ॥ ५० ॥ वपुरस्त्रसात्कृतवतांमुभटानांवरणस्रजेविवुधवारवधूभ्यः ॥ कुंमुमात्ययेसतिदलान्यपिदत्वाक्षुपतामवा
पकुलिशायुधशाखी ॥ ५१ ॥ वाव्होः प्रवृष्ट कुसुमस्यततोनालिंपैः प्रस्वापनास्त्रमहिमाऽतिशयेनतस्य ॥ निद्रायनेस्मनिखिला
पृतनारिपूणांयुद्धावतीर्णमपत्नेतुमिवश्रमंस्वं ॥ ५२ ॥ गवं ॥ ततः मवीवत्सुः परिपत्नमानीतनिजवधूपरिभवानुरूपफलंप्रदित्सयेव
सारथिनाद्विषतामपहारितविविधपरिधानोगुरुप्रभृतिपुदिवास्वापोमाभूदितिरुपयामन्यमानइवपुनरापितदस्त्रंक्षणादेवसंजहार ॥
॥ पद्यं ॥ अथदृशः परिमृज्यकरांचलैररुणिताः परिमीलनमुद्रया ॥ प्रकाटितास्यविलैः परिजंभणात्प्रबुधेकुराजचमूचरैः ॥

स्त० ६

६९

६९

१ विभावरिषुं चंई वर्षकमित्यर्थः २ ध्रुवतां पुष्पपर्णं राहित्यं ३ नभस्वरूपफलं.

कुबेरस्य च वैरिणां च ॥ ४० ॥ उद्धारसंधिपरिमुक्तिपुमार्गणानामाद्ये उभे अपित दानि मृपुक्रियासु ॥ सायुज्यमापतुरिवांति मया समोर्के
 चक्रीरुते धनुषिशक्रसुतेन तेन ॥ ४१ ॥ युद्धसन्निभुजगर्विणां द्विषामुच्छितान्कटकनिःसृतांभसः ॥ तत्र लक्ष्यमकरोत्सकुंजरांस्त
 स्यतात इव शैलसंचयान् ॥ ४२ ॥ कांडैरपातय दधः करिमंडलानां गुंडाः प्रचंडतरदोर्युधिपांडुमूनुः ॥ निद्रास्यतां निखिलवैरिम
 हीपतीनामुत्पादयन्निवपृथूरूपधानपंक्तीः ॥ ४३ ॥ विशालरंध्रं विजयात्त्रदत्तं देहस्य मध्ये दधनोमहांतः ॥ स्कंदस्य गत्तया क्षतमेख
 लस्य क्रौंचस्य लीलां करिणो विवव्रुः ॥ ४४ ॥ आधोरणस्य शिरसापततार्द्धमार्गमंधानभार्जिदवमुत्पतिते कबंधे ॥ न्यस्य स्रजं सुरव
 धूरथबद्धमौनात्तस्माद्भयाद्विपलायतदूरमेका ॥ ४५ ॥ तुंगागजाश्च जवनास्तुरगाश्च वीरायोधाश्च तेन निहता भुवमाशुजग्मुः ॥
 निद्रास्यतो निबिडमत्र नरेन्द्रसंधान् प्रागेव सम्यगवकाशजिघृक्षयेव ॥ ४६ ॥ गंगांसितारविमुतामभितां पिशंगीचक्रेतयोः सह च
 रिचपुराविरिचिः ॥ शोणाकृतानतटिनीतिकिलार्जुनेन वाणालिभिः शतमसृक्मरितां वितेने ॥ ४७ ॥ कर्णे क्तेति गवेषणस्य विष

१ कटकः गजगंडः अद्विनितंबश्च २ दोः बाहुः ३ न्यस्य नवसुरभ्रांत्याक्षिप्त्वा.

१०० मा० र्याऽस्वरयेपटानां ॥ ५८ ॥ बधानधैर्यवदबंधुगोष्ठ्यामात्मानमेवारिजयस्यहेतुं ॥ मातुः पितुर्वाधुरिमंत्रिणंवाभौतत्वगंधंममसूच
 येति ॥ ५९ ॥ गद्यं ॥ अथतयेत्यभ्युपगम्यक्षतजपंकारुणितनेमिरेखैर्द्विषदौर्पातिकालातचक्रैरिवपारिभ्रमाद्रिश्रकैः संक्रीडता
 शतांगेनपरिगच्छन्नयेसरगोघटाखुरपुटकुट्टनत्रुटितधरणितलोच्चलितरजोभाराक्रमणविनम्रभूतपक्ष्मणाऽपिकुरुभटजैत्रोऽयमिति
 विस्मयबलविस्तारितेनचक्षुषावृहन्नलामप्यनादृत्यमुहुर्मुहुरापिचद्रिः पैरैरनुगम्यमानोयमुत्तरोनलकूबरोऽलकौमिचस्वांपुरीं प्र
 विश्यपरस्परपमर्दनद्विगुणितबंदिवादित्रघोषेणमहताराजमार्गेणापितुः सभामभिजगाम ॥ पद्यं ॥ तान्येवपुष्पाणितएवधूपास्तेकेत
 वस्तेमणितोरणांकाः ॥ पुत्रस्यतस्यापिपुरोपचारावभूवुरग्रेजयिनः पितुर्यै ॥ ६० ॥ तदावनींद्रः प्रणतंकुमारमस्रैर्द्वैरार्द्रतनुत्रमाजौ ॥
 दोभ्याद्विषद्वंधनखेदभाग्भ्यामपिप्रमोदादृढमालालिग ॥ ६१ ॥ पार्थोप्युपानीयरथस्यगर्भात्पार्श्वस्थितायैपितुरुत्तरायै ॥ दिदेश

१ पुष्पदस्मश्चात्रात्मशब्दः २ मा तत्वगंधं पक्षे माभ्रतत्वगंधं ३ औपातिकालातचक्रैः ४ पातसूचकोल्मुकचक्रैः ५ नलकूबरः कुबेरः
 ६ अलकां कुबेरपुरं.

स्त० ७

७०

॥ ५३ ॥ पूर्वप्रयोगमुदिताइवत्स्यवाणानिद्राद्विपत्सुनिखिलाददुरेवदीर्घा ॥ पश्चात्प्रयुक्तममुनाऽहमिति विरोधात्प्रस्वापनंतु वि
 ततारनतादृशीतां ॥ ५४ ॥ सतुवपुरनुशोच्यधार्तराष्ट्रः समिति विराटमुनापनीतचैलं ॥ कुलिशभृदनुजीविदत्तबंधांकुशलमम
 न्यतघोषवाटयात्रां ॥ ५५ ॥ पराञ्चिकर्तुवदनान्यनीशाः पश्चाद्विमर्दननभस्यमर्यः ॥ निरीश्यनग्रान्पतीन्ऽहियात्तानिमीलना
 ज्ञानयनंनिर्दिदुः ॥ ५६ ॥ इतिपरिभवलक्ष्म्यामभृतांभोगमुद्रांतनुभिरभिदधानास्थास्तुभिर्नग्नभावे ॥ ध्वजपटशकलाद्यैः कृत्तकौ
 पीनकृत्याः सुबलदुहितृपुत्राः स्वांपुरीप्रत्यगच्छन् ॥ ५७ ॥ गद्यं ॥ तदनुहरिदंगणविशंखलाविश्रमितविजयशंखरवोनिजायुध
 निक्षेपरक्षिभूतकुटुंबकेषुनवसमररुधिरांजलिपानपरितृप्तिकिलकिलितमनुभवितुकामइवपुनरपिपितृवनमेत्यतरुनिहितशस्त्रसं
 भारः पुरात्सहायातेषुगुणेषुआवामेवतवरणाद्भुतदर्शनंप्रतिवांचिनेइतिउपालब्धुमिवभूयोपिह्वैव्यसारथ्याभ्यांकृतानुषंजनः कुरुकुं
 जरोभूमिजयमेवंजगाद ॥ पद्यं ॥ कुमारकोशीकुरुकेशपाशंमुखेऽश्रुणोमार्जयपातमार्गं ॥ तूण्यासमंदोष्णिनिधेहिचापंराशेरुप

१ निमीलनाज्ञं अनिमिषत्वात् निमीलनाशक्तं २ उपालब्धुं निर्दिदुं.

चं० भा०

मांपुरी ॥ ६९ ॥ गद्यं ॥ इतितादृशीतस्यवचनचातुरीनिशम्यदुरोदरप्रहारवेदनामप्यविगणय्यतरलितेन शिरसाश्लाघमानेयतीद्विवा
सरविरामशंसिनंयामशंखरवमाकर्ण्ययथोचितंसभास्तारान्विमृज्यमेदिनीपतिर्मोदिनमुधेष्णाप्रासादमाससाद ॥ पद्यं ॥ सुताव
लोकेननेद्रसुभ्रुवश्च्युताखिलाश्रुष्वपिसोदरात्ययात् ॥ विलोचनंगेष्वतिवृष्टिमंपदेविभांडेकापस्यविजृम्णायितं ॥ ७० ॥
७१ ॥ गद्यं ॥ अन्येचुरात्मजमुखादमीषांयाथार्थ्यमवगम्यचकितचकितः कुटुंबेनसहसचिवान्पुरस्कृत्यसभांमागतोविराटोनामांतर
सीन्धानादिवहायनमेकमनुपसर्पद्भिः स्वैस्वैर्वैषैः प्रत्यासन्नेनसोदर्यजनेनसमुपास्यमानस्ययुधिष्ठिरस्यचरणनलिनयोः पलि
तंभावुकेनमैलिलनामरालयुवकेलिमुल्ललयांचकार ॥ पद्यं ॥ तदानुनोदस्मितपांडुरिम्णातपः मुनोऽक्षक्षतिहेतुमुग्रं ॥ महेंद्रसूनो
र्दृशिशीणिमानंमात्स्यस्यचित्तेपिचनीलिमानं ॥ ७१ ॥ मात्स्यस्ततः प्रमुद्रितोमहितेऽन्हिकन्यांशौरौसमेयुपिसहाखिलबंधुवर्गैः ॥
मृद्धीशिरीषकुसुमादपिपार्थसूनोः सीमाशिलामननुतप्रथमाश्रमस्य ॥ ७२ ॥ तथोपचारंविदधेसुधेष्णाजानिः सपार्थेषुसमाधवेपु ॥ त

स्त० ७

७१

१ विलोचनेएवांगदेशाः तेषु २ विभांडकापस्य ऋष्यशृंगः अंगदेशेषु ऋष्यशृंगागमनं वृष्टिजनकमासीदिति कथा प्रसिद्धा.

पट्टांशुकमात्मसूनोः पाणिग्रहार्थकिलमंत्रवासः ॥ ६२ ॥ आचेटमन्यमखिलंपटमामुधेऽगमंतः पुरायसाविभज्यददौकुमारः ॥
 सैरंध्रयेनतुमलीमसवाससेपिसांचित्यतांबहुपटप्रभवावलंग्रां ॥ ६३ ॥ विनार्जुनंपांडुमुत्तान्म माजेविस्मित्याविस्मित्याविलोकमा
 नं ॥ जिघ्रन्विराटश्चिकुरेषुसूनुंजगादविन्यस्यानिजासनार्थं ॥ ६४ ॥ निपात्यपार्थान्कांतारोनिः सपत्नत्वमीयुषां ॥ कंठेगलृयसे
 वत्सकौरवाणांत्वमेककः ॥ ६५ ॥ नव्यंगुरुंभुविनमार्गितुमुत्तरायाः संरश्यसूतमपितादाशिसंप्रहारे ॥ जन्मर्क्षजीवदिनयोगफलं
 चदातुंकन्यासुवत्सकथमेत्यकुरुन्व्यजेष्ठाः ॥ ६६ ॥ गयं ॥ इतितत्रप्रमोदचंचलेनपाणिनापराः नृश्यचरमागंपुनः पुनरनुयुंजा
 नायतातायसौधेष्णेयोपित्रपाप्रवाहाभिमुखमवस्थातुमपारयन्निवविनन्नीभूतकंधरोगिरमेवंविज्ञापयामास ॥ पयं ॥ रोदैः प्रसा
 रिष्वनितंमयाचक्रेधुरिद्विषां ॥ यावान्मेवेगसन्नाहस्तावांस्तप्रप्रदर्शितः ॥ ६७ ॥ अहमेकोरणेतस्मिन्नपैरेरननुष्ठितां ॥ राधिसा
 रथिपत्तित्वेरचयामिस्मकर्तृतां ॥ ६८ ॥ देवकिंबहुना ॥ अपार्थकर्ममेनामीदाहवेयदारातिषु ॥ पुरं विजयमाधायपुनरागामि

१ जन्मनक्षत्रं गुरुवारश्च तपोयोगफलं वस्त्रप्राप्तिं २ रोदः प्रसारि द्यावापृथिवीव्यापकं ३ अपार्थं व्यर्थं अर्जुन रहितंच.

॥ मा ॥

दीयांयतित्वबुद्धिंल्लादिकुर्वतीनां ॥ गवाक्षमार्गैः कृतवक्षिणानांस्त्रीणांमुखेदोः स्मितचंद्रिकाऽभूत् ॥ ६ ॥ दौवारिकैस्तत्रसद
त्तमार्गानिद्रायमाणस्यानिकेतमध्ये ॥ शौरिरूपावाच्चरणोपधानंतत्स्यंदिंसिधुच्युतकूर्मशोभं ॥ ७ ॥ यस्याधिर्मौलिसविधं प्रथमंसमे
त्यतिष्ठन्कुरूहहसुतोयुधिसाद्यमर्थां ॥ रेजेपरीक्षितुमिवोत्सुकतांदधानस्तत्कुंतलेनिजमनस्यपिवाक्रियणं ॥ ८ ॥ निर्मालनालि
गितनेत्रयुग्मोनिष्पंददेहोनितरांभवौयः ॥ स्वध्यानशैलीमुखमास्थितानांतपस्विनांसंधमिदानुकुर्वन् ॥ ९ ॥ देविकुचाद्विहरुचे
धुसृणेनकृष्टः सकः कपोलफलकेमकरोयदीये ॥ मीनध्वजारिजयिनेविजयायमिद्विविश्राणयेतिनिगदन्निवकर्णमूले ॥ १० ॥
पाश्चात्यपायोनिधिपार्श्वभागेसंपूर्यकुक्षिसलिलस्यपूरैः ॥ मजातियूथाङ्गुनिमाश्रितस्यक्रमंदधौयोधनशावकस्य ॥ ११ ॥ गयं ॥ ततः
प्रबुद्धेनतेनदेवेनतयोः प्रथमागमनदर्शनाभ्यां कृत्यसाम्यंत्वं दि कृत्यरणांगणेगृहीतहेतीनांनवकोटिसंख्यावतां गोपकुमाराणांकदं
बेनकेनाचिदंशेनकेवलसन्निधानेनस्वेनापिकेनचिदंशेनपरिपूरितमनोरथौमुयोधनधनंजयौस्वावासकटकभुवमासेदनुः ॥ पद्य ॥

१ धुसृणेन काश्मीरजन्मना केशरेतिप्रसिद्धं.

स्त. ६

७२

मेवगांधारपतिं यथातेजानियुरत्यंतं कृतोपकारं ॥ ७३ ॥ अथोल्लास्यकुरूनेतान्हरिर्मात्स्यपुराद्ययौ ॥ मंदारप्रमुखान्कल्पान्वसंतं इवनं
दनात् ॥ ७४ ॥ ॥ इत्यनंभट्टकविकृतौ चंपूभारते सप्तमस्तवकः ॥ ॥ नावत्पांडुमुतेन कौतुकवताकर्तुं प्रकोष्ठांगणे ज्यामेकां यु
धि नर्तकीं भुजभुविस्थास्नुंचिरस्यापरां ॥ आहूताः क्षितिपाविराटनगरसैन्याद्विपैरुन्मदैः प्रावृद्ध्वासरसंचया इव घनैः प्रापुर्महा
द्वैस्तटी ॥ १ ॥ सेनानां यावतीः पार्थोयुद्धायाक्षौहिणीर्दधौ ॥ धार्तराष्ट्रश्च तसृभिस्तावतरिधिकाः पुनः ॥ २ ॥ उक्ताध्ववृत्तांतमु
वाचशब्दं पार्थस्ततो भानुमुतस्य युद्धे ॥ आक्षेपवाचात्तदयं वितक्षन् न्वैर्यतामाचरमानुलेति ॥ ३ ॥ अथ भागिनियवत्सलतया सत्य
संगरस्तथेति प्रतिश्रुत्य ॥ भद्राय तव मां विद्विनिद्रामुचमिति ब्रुवन् ॥ मद्राधिपोययौ पार्थात्सद्रागुर्यो धनानिकं ॥ ४ ॥ ततः ॥
साह्याय युद्धे सरसीरुहाक्षं वरीतुकामस्य बलारिसूनुः ॥ अजातशत्रोरेव तंसयन् गानुं गध्वजां द्वारवर्तमियासीत् ॥ ५ ॥ गद्यं ॥
तत्र चिरदृष्टस्य कुंजरकुमारकोमलचक्रमविलासस्य तरयविलोकनाय वीथीवीथीपुजनाः संघीवभूतुः ॥ पद्यं ॥ हेतुं सुभद्राहरणे त

१ ज्यां मौर्वी पृथिवी च २ अन्वर्धतां शल्येति.

७३ • मा •

त्रमेतत् ॥ १६ ॥ गलत्समीरैर्गजकर्णतालैर्नटत्पटेभ्योनगरध्वजेभ्यः ॥ तनूरिदानींममर्तानकांतिराकंपनाम्नायमसावधीते ॥ १७ ॥

आनंदयित्रीमखिलस्यजंतोरंतः क्षेमां स्वामपहायमोहात् ॥ बंधुप्रणाशाद्बहुदुः खदोग्ध्यैवाहिः क्षमायैस्पृहयामिधिङ्मां ॥ १८ ॥

७३

गतिर्नमेऽन्याग्रहध्वजत्वयाविनाधुनास्याविपदोविधूतये ॥ वनानलार्चिर्वलयावृत्तिस्थितेर्बलौहकात्किशरणंमृगीशिशोः ॥

॥ १९ ॥ बहुभिः किमिहापरैः प्रलपैर्वहिरंतश्चवदामितुल्यभावः ॥ कुंकुराधिपबंधुभिर्ममस्वैः कुरुसंधिकुरुवंशभूतयेत्वं ॥ २० ॥

इतिब्रुवंतंयदुनायकोऽब्रवीत्युधिष्ठिरंयोगिविचिंत्यवैभवः ॥ महीपतेयद्भवतासमीरितंमहात्मनांयुक्तमिदंभवादृशां ॥ २१ ॥

सरिदात्मजशासितोपिसन्सदुरध्वंनजहातिकौरवः ॥ इतिचिंतयतोममाधुनात्वादिमिद्धिः खलुसंशयेशया ॥ २२ ॥ प्रयतेतथा

पिनृपसंधिमिद्धयेप्रयतेद्वियैर्भुविपणौयितस्यते ॥ फलतिक्कचिन्नफलतिक्कचिक्रियाप्रविधातुरेपनहिदोषसीकरः ॥ २३ ॥ इत्यांनि

गद्यमधुरस्मितमीक्षमाणोभीमस्यवक्त्रमपिदारुकनीतमग्रे ॥ आरुह्यरत्नरथमाश्रितरंक्षलीलाकूलंर्कषोहरिरगात्कुराजधानी

१ तांता म्लाना २ क्षमां शांतिं पृथिवीं च ३ बलाद्भङ्गात् मेघात् ४ कुंकुराः यादवाः ५ पणापितस्य स्तुतस्य ६ कूलकषः पूर्णः

स्त • ८

७३

सेनागजेन्द्रमदसौरभवीचिवेगनिर्धूतगोग्रहसंयुगपूतिगंधं ॥ संवीक्ष्यमत्स्यवसुधेन्द्रपुरोपकंठशौरिश्वशक्रतनयश्चननंदतुस्तौ
 ॥ १२ ॥ दृष्ट्वानिवृत्यवदतोर्युधिपांडवानामुत्साहमुग्रमथसंजयतोनिशम्य ॥ वातैरिनापिमणिसौधतलेनिवासकुर्वन्नकंपतभृशं
 कुरुवंशकेतुः ॥ १३ ॥ पांडोः सुतायवसुधांप्रविभज्यदित्सोः प्रज्ञादृशोरहसिसात्वपथोपदिष्टं ॥ दुर्योधनस्तुवचनंनचकारकर्णे
 कर्णस्वमेववचनंमधुरंचकार ॥ १४ ॥ गद्यं ॥ तदनुदिनेदिनेसमुपचीयमाननानाविधनरपतिकुलचतुरंगबलकलकलानप्यभि
 भवद्भिः कंककाकसालावृकजंबूककदंबकरटितैः कटूरूतनिकटयोः कुरुविराटपुटभेदनयोः कतिपयैर्दिनैरेवपंचखलुवीराः पौरव
 साम्नाम्यलक्ष्मीमभिवीक्ष्यस्थातुमवशिष्येरन्नितिकिवदंत्यांप्रवहंत्यांसत्याक्षितिपतिः क्षीणधैर्योदीनाक्षरः सहोदरसमक्षंसरोरुहा
 क्षमेवंव्याचक्षे ॥ पद्यं ॥ एतावतोबंधुजनान्निहत्याकिलब्धयारुष्णभुवाऽधुनामे ॥ सकंदमूलानिसनिर्झराणिनकिंममाद्यापि
 वनानितानि ॥ १५ ॥ संतापकालेसतिघर्ममंभः पतत्यधस्तादितिहिप्रसिद्धिः ॥ जिह्वांविहायाद्यजलंमुहुर्मेदृष्टिसमारोहतिचि

१ सालावृकाः श्वानः.

५० भा०

नगरभुवः स्पर्शनं परिहर्तुमिव सावित्र्यमुपागतेन दारुकेण संयोजितमणिपादुकः किंचिदेव नमितपूर्वकायेण विदुरेण वितीर्यमाणह
स्तावलंबो गुरुकृपमुखैर्ब्रह्मसंघैः प्रतिपाद्यमानां जया शिखं शिरसाप्रतिगृह्णानः कुशलप्रश्नकोर कितमो दाभ्यां कुरु राजदेवव्रता
भ्यां सदनाभिगमनायसं प्रार्थ्यमानश्चिरमवसरं प्रतिपालयतामक्षौहिणीपतीनामंजलिवनजावलिमवलो कनेनसं भावयमानो मु
कुंदो वंदिवंदपरिपठयमानकंसादिवधविहदावलिप्रबंधबंधुरेण मंगलकुसुमगंधसंपदंधीकृतपुष्पंधयसंकारसहचरवादित्रघोषेण
मेघवर्जमुन्मिषंतीभिः सौदामिनीभिरिव कनकवेत्रलताभिराकुलितेन महताराजपथेन सुयोधनादिभिश्चतुर्भिरध्यासितपूर्वसभामंड
पंशनैः शनैरवजगाहे ॥ पद्यं ॥ तत्रातितुं गेतरसोपनीतेरत्नासनेयं रचितोपवेशः ॥ पुरोहितैरग्रभुविप्रदत्तां पूजामुपादत्तपुमान्पुराणः
॥ २९ ॥ सभांतरे तत्र समग्रकांतिसंवीक्ष्य संवीक्ष्य सरोरुहाक्षं ॥ नरेन्द्रवर्जनगरीजनेपुनकस्य वाभून्नयनप्रमोदः ॥ ३० ॥ भद्रासनादवनतं
पदपल्लवाग्रसंवाहयत्युपगते विदुरेदयार्द्रः ॥ सामाजिके बुधजने सति दत्तकर्णे प्रजादृशंगिरमभाषतपद्मनाभः ॥ ३१ ॥ अल्पैरहोभिरधि

१ नरेन्द्रवर्जं धृतराष्ट्रवर्जं अंधत्वात् तस्यैव केवलं नेत्रानंदो न बभूवति भावः.

स्त० ६

७४

॥ २४ ॥ अवलोकयन्नथपुरप्रतोलिकामनिमेषंपौरर्जनतानिरंतरां ॥ मृदुरानतेषुसदुरासदः परैर्यदुराजएषाविंदुरालयययौ ॥ २५ ॥
 तैमसांकुलानिसकलानिदर्शनेसतिसद्यएवशमयन्महामहाः ॥ सविवेशतत्रविदुरस्यमंदिरंचरमाद्रिकंदरमभीषुमानपि ॥ २६ ॥
 कंसवैरिणिसमेयुषिगेहंक्षंतुरातिशयितंमदनृत्यं ॥ संक्षयंगमयतिस्मपुरारः सांध्यनांडवाविधेरवलेपं ॥ २७ ॥ विरतेरुचितंविशुद्धम
 न्होविधिमाधायपितृष्वमुः सकाशे ॥ वसतोऽस्यनिशैवसासमाभोद्वमुदेवात्मभुवः कथानतास्ताः ॥ २८ ॥ गद्यं ॥ अपरेद्यु रखिलम
 हरारंभक्त्यमवसाय्यबालातपेनबलाहकइवघुमृणमसृणितेनपटीरपंकेनचर्चितकलेवरः पंकेरुहशांकिनीभिरंचललिखितराजहंस
 राजिभिरवरुष्यमाणेनेवपीतां वरभागेनपरिचुंबितप्रपदपल्लवो निजोदरांतरानवकाशतयाबहिर्निर्गतैर्जगदंडशिशुभिरिवमुक्ताफ
 लैः प्रत्युत्तमेखलामुखभागोवर्षाहेमंतसमययोरप्याविनश्वरंलक्ष्मीलीलाकमलमुपश्लोकयितुमागतेनदिनमणिबिंबेनेवकौस्तुभेनदे
 दीप्यमानभुजांतरोदनु जपरिषदौत्पातिकरक्तपरिवेषेणैवपद्मरागकेयूरेणपरिमंडितबाहुदंडोद्धारिर्निर्गत्यसुयोधनदुर्वासितायाः
 १ जनता २ जनसमूहः ३ तमसां पापानां अंधकाराणांच ३ क्षन्तुः विदुरस्य ४ पितृष्वमुः कुंत्याः

७५
७५
७५

मेव ॥ ३९ ॥ गद्यं ॥ इतिसिद्धांतवतिबद्धांजलौराजनिनिजासनाद्धविनिवेशितकरतलतयाकिंचिदुन्ममितवामभुजाशिखरेणग
हमंडलेनिमज्जितमकरकुंडलंकटितटचलनकंदालितकांचनपटमर्मरमीषत्कंधरांविनिवर्त्य ॥ पद्यं ॥ कृष्णस्मितंरविभुवाकृतह
स्तनालंदुः शामनेनधुरिदूषितसांधिपक्षं ॥ कर्णोपकंठचलिताधरमातुलास्यंकौरव्यमाहकुरुसंसदिकंसवैरी ॥ ४० ॥ पृथासुतेभ्यः
पृथिवीतदीयांपुनार्दिशेतिब्रुवतोगुरोर्गा ॥ अशृण्वत् कौरवतेकथंवासंभूतिरेषाशशिनोन्ववाये ॥ ४१ ॥ तत्तादृशंशृणुमहचववं
शवृत्तंपूरुर्ददौनववयः पितुरात्तर्जीर्णः ॥ त्यक्त्वाश्रमंपितृमुदेतृणवद्वितीयंदेवव्रतोऽयमिहतिष्ठतिधीरधीरः ॥ ४२ ॥ कितवोकिभिः
किंसलितश्चकर्णयोः सफलोभवेत्तवतदामनोरथः ॥ हरिनंदनेनयुधिपातितंधनुर्हरमस्तकान्पुनरुन्ममज्जचेत् ॥ ४३ ॥ वंश
कुरूणांमहितोयमस्मिन्धर्तुकलंकंचतुरौखलुद्वौ ॥ एकत्रकोटौरजनेरधीशः परत्रमन्येपुरुषोभवांश्च ॥ ४४ ॥ गद्यं ॥ इतिगादि
तवतिभगवतिक्रोधनः सुयोधनोपिगिरामिमामुज्जगार ॥ अरेनंदनैदनकेवलंविराटतनयाश्रयलाभेनकृतकृत्यंमन्यानांकुंतीभुवां

१ आसाजीर्णं जरायेन २ कितवः अक्षविद्यानिपुणः शकुनिः ३ किंसलितः संजातपलवः उत्पन्न इत्यर्थः.

स्त. ६

७५

पुद्गमवेक्ष्यनस्थञ्चन्द्रकुलंतवसुतैः सहपांडवानां ॥ संधिविधातुमधुनासमयेविधेयंप्राप्तोऽहमास्मिभरतर्षभतेसकाशं ॥ ३२ ॥
 शतेनसंधत्स्वतनूभवानांकुंतीकुमारान्कुशलोदयाय ॥ कल्लोलजालेनकलिंदजायागंगातरंगानिवगेयकीर्त्त ॥ ३३ ॥ पादारवि
 देप्रणतीः शिरोभिः शतशतंसादरमर्पयंतः ॥ पांडोः कुमाराश्चभवंतमेवंविज्ञापयंतिस्मविनीतपूर्वं ॥ ३४ ॥ जातावनेवयममीभ
 वदंकभूमौवृद्धिगताः शिरसिशासनमादधानाः ॥ निस्तीर्णसंगरपयोनिधयस्त्वयाद्यस्थाप्यायथांशमवनेरवनेवनेवा ॥ ३५ ॥
 बाल्येवनांतजनुपांमपांडवानामेकाऽपिरक्षणविधौनवभूवर्धात्री ॥ इत्येवशोकमनिशंतदयेदधानस्तस्यास्तुनार्द्धमपिसंप्रतिदि
 त्ससित्वं ॥ ३६ ॥ इत्थंब्रुवाणंयदुवीरमेनंनिश्चस्यदीर्घनृपतिर्बभाषे ॥ व्यरंसिषंव्यध्वममुंविमुंचविमुंचवत्सेत्यनुशास्यशौरे
 ॥ ३७ ॥ मधुमथननिमीलितामुनींद्रेममजननीखलुपुत्रवत्सलासा ॥ मुखमहमनवेक्ष्यमूर्खसूनोर्मुदमधिकामधुनाययादधामि
 ॥ ३८ ॥ स्वयमपिनविबुध्यतेसुतोऽयंसुमतिजनस्यशृणोतिनापिवाचं ॥ कुरुकुलकुशलांकुराभिवृत्त्यैगुणगणवौरिनिधेगतिस्त्व
 १ धात्री उपमावा पृथ्वाच्च २ व्यञ्जं दुष्टमार्गं ३ अंकुराभिवृत्त्यैः वारिनिधेर्भवतीति भावः.

४० भा० किधंटापथे ॥ ४९ ॥ तस्मिन्नंगुष्ठमात्रेणवडवमुकुरेवीस्थसर्वप्रपंचसंस्मरोः सिद्धविद्याधरमुरसदसः पुष्पवृष्टिव्यमुचन् ॥ सांद्रं स्त० २
 मोहांधकारंसकलमुनिजनः संमदाश्रूणिभीष्मः क्षत्ताश्रुणोः पक्ष्मकंपंकरिपुरजनताप्रेमदुर्योधनेऽपि ॥ ५० ॥ अस्याष्टहासध्व
 ७६ निरादिपुंसोविशंखलंब्योस्त्रिविजृम्भमाणः ॥ दिग्पालमौधावालजालकानामध्यापकत्वंविभ्रंभूव ॥ ५१ ॥ संस्तूयमानचरित
 स्यजनैस्त्रिलोकीसाधारणीकृतकृपस्यहरेः प्रसादात् ॥ चक्षुष्मतांसमधिहृद्यधुरंमुहूर्त्तभूयस्ततोप्यवतारसभूमिपालः ॥ ५२ ॥
 ओजस्तवेदमुपसंहरमाधवेतिघुष्यत्सुत्सुगुरुभीष्मपुरोगमेषु ॥ घोरंविहायनिमिषेणकुशेशयाक्षोगोपीदृशांकुतुकहेतुमवापरूपं
 ॥ ५३ ॥ गद्यं ॥ ततस्तादृशंनिरूपमानंतस्यमाहिमानमनुभूयचरितार्थोमुनिमौर्यः समुपमृत्यशांतमूर्त्तितमेवमस्तौषीत् ॥ भगव
 न्महात्मभिरपियोगिभिरविदितप्रभावायतस्मैप्रभयतेभवनेभगवनेनमः ॥ पद्यं ॥ दुग्धांबुराशितनयानयनद्वयेनतुल्याकृतित्वम
 हिमानमिवोपगतं ॥ मत्स्यत्वमेत्यभुवियः मुरवैरिनीतामध्येममुद्गमनैवीनगवीर्विचिक्थे ॥ ५४ ॥ मंधानशैलमपिमार्गरुंधंहि

१ चोरवार्थः कृतार्थः २ सार्यः समूहः ३ अनवीनगवाः प्राचीनवाचः वेदः

चबहुभिरक्षौहिणिपतिभिरनुक्षणमावेद्यमानांजलिधोरणीमवलोकितुमप्यलब्धावसरानामस्माकंचकिंवासंधानंकिंवातवदूतकृत्यं
 किंवाभयादेयमीदृग्विधंमुधायासमवधूयभवतायथागतं गंतव्यमिति ॥ पयं ॥ आकर्ष्यतच्चकितचेतसिनम्रवक्त्रेकर्णौपिधायनृपतौक
 रसंपुटाभ्यां ॥ मत्वातृणायमधुवैरिणमप्यलंध्यंगोष्ठयाजवेननिरगात्कुरुराजसूनुः ॥ ४५ ॥ गयं ॥ तदनुदनुजारातिरेषरोषस्मित
 लेशरूषिताधरस्तादृशेनतस्यावलेपवचनेनभियार्विहस्तान्मुदानिरस्तान्समस्तानपिसभास्तारान्पुरस्तान्निरीक्ष्यपुनरपिवाचमेवं
 व्याजहार ॥ पयं ॥ धराभुजाकिंतटिनीभुवाकिंमयाधुनाकिंवमतापिदूत्ये ॥ पार्थायदानुंप्रभवेद्वरित्रीगदैवसागंधवहस्यसूनोः ॥ ४६ ॥
 शौरेस्तांवाचमाकर्ष्यसाध्वसाक्रांतचेतसः ॥ जोषंभावंसभास्तारायुगपद्दधुरुत्तरं ॥ ४७ ॥ बहिः ससंमंत्र्यबलावलिप्तैस्त्रिभिः सहा
 यैर्धृतराष्ट्रसूनुः ॥ गंधर्वराजेनरुतां दशांस्वांगंदाग्रजन्मानमियेषनेतुं ॥ ४८ ॥ श्रुत्वातत्कुपितोहरिः स्वयमसावेकोपिसर्वात्मक
 स्ताराभिर्नवभिर्ग्रहैर्निविडितांशैलैर्वनैः सागरैः ॥ पेटिभूषणमंजरीमिवधृतांकुक्षौजगन्मंडलींजंघालामतनोत्सभाजिरजुषांदकपं

१ विहस्तान् व्याकुलान् २ जोषंभावं तूष्णींभावं ३ गदाग्रजन्मानं रूष्णां ४ जंघालां सत्वरं गोचरा मित्यर्थः.

चं० भा० यस्माद्भियाब्धिरपिकंपमकंपमागाद्यत्पत्रिणोविधेसंस्वाविभीषणोभूत् ॥ ६० ॥ हन्यामहंयुधिरिपूनहमेवहन्यामित्येवयन्मुसल
 स्तांमल्लयोर्विवादः ॥ यस्यांबरंनिजरुचिप्रतिमल्लवर्णयत्षष्ठसंस्करणमासवपानमाहुः ॥ ६१ ॥ यः स्तन्यपानसमयेसतिपूतनायाः
 ७७ प्राणानपिप्रविदधेपरमोपदंशं ॥ नाकाधिपस्यवनभूरपियेनसद्योनारीमुदेपदनैस्वंपचधूलिरासीत् ॥ ६२ ॥ वार्यस्तपोधनवरेष्य
 मनः खलीनैस्तृप्यांमुहुः कवल्यन्जगदातिरूपां ॥ नीचान्विधातुमसुरान्निजशृंगतुंब्यान्कोपादुदेष्यातिचयः कुहनातुरंगः ॥
 ॥ ६३ ॥ इतिदशावताररहस्यं ॥ एतैः स्तवैर्त्तष्टमनायथार्थैर्मदस्मितश्रीमधुराधरोष्ठः ॥ पीठादुदस्थादथपीतवासाभैरोर्नितंबा
 दिवमेघशभवः ॥ ६४ ॥ आस्थानाद्बहिरेत्यकैठभरिपुर्गागेयमालिङ्ग्यतंपश्चाद्धैपरिमृश्यभूपमितरानापृच्छसर्वाङ्कुरून् ॥ आग्रा
 यातिचिरेणमूर्ध्निविदुरंयुक्तंशतांगंहयैरारूढोऽभिययौविराटनगरीमंतः स्मरन्पांडवान् ॥ ६५ ॥ श्रुत्वानतः परमतंपुरुषोऽस्मात्ते

१ अर्कधे अचलं २ विघसः भोजनशेष ३ उपदंशं उपरबाणं ४ पारिजातकस्यच्छायाविरहात् नंदनवने अष्वंतवत्तधूलिरासीत् ५ निजशृंगतुंब्यान्
 अभयमपतइत्यर्थः.

स्त० ८

७७

मांशोर्वीचीकणैः सदृशमंगविषक्तिभाग्भिः ॥ कांयेवभारचरमेकमठाकृतियोजीवातुमुद्रमयितुंजलधेः सुराणां ॥ ५५ ॥ दंष्ट्राग्र
 वर्तिकिंकिटिवेषधरस्ययस्यक्ष्मामंडलंकुंवलयांकुरकोमलाभं ॥ ऊर्ध्वप्रसृत्वरवकावलिंकावलीढप्रावृट्पयोदवलयस्यबभारलीलां
 ॥ ५६ ॥ इंद्रद्विषन्मदगजस्यहिरण्यनाम्नोभेदंरसस्यपिशितस्तवकावलीनां ॥ जिज्ञासमानइवयोधृतसिंहभावः स्तंभादुपेत्यन
 खरैस्तमुरस्यभांक्षीत् ॥ ५७ ॥ याच्ञाप्रतारणवशादधियज्ञवाटंयोवामनत्वमवलंब्यबलिंनिगृह्णन् ॥ दुःखंसतांस्वमिवस्वर्वतमं
 सुखंचस्वीयंपदक्रममिवोन्नतमाततान ॥ ५८ ॥ सृष्टीपुरामुखभुजोरूपदेमुरारेरंगद्वितीयमभजत्किमुबंध्यभावं ॥ इत्येवसंशय
 मशेषजनस्यचक्रेयस्याहवेषुकरतांडवितः कुठारः ॥ ५९ ॥ श्वश्रुमुनेरजनियस्यपदाब्जाधूलिर्यत्कृष्टभीशधनुरापशरव्यकृत्यं ॥

१ जीवातु जीवनीषधं अमृतं २ किटिः वराहः ३ कुवलयांकुरः नीलकमलपत्रवद्भूत् आभायस्य ४ मुखंच भुजश्च ऊरुश्च पदंच एतेषां समाहारः
 तस्मिन् ५ द्वितीयं अंगंभुजा तत्सत्रियाणां जन्मस्थानं ६ रघुवरचक्राधूलिसंसर्गात् अहल्यायाः दिव्यदेहप्राप्तिः अतः सामुनेः श्वश्रुरित्यर्थः.

शं. भा.

७८ गयं ॥ इतिदशनकिरणव्याजादंतश्चिरकालरक्षितंतदंशस्तन्यंप्रकाशयंत्याइवकुंत्यानिदेशंकर्णः कर्णदेशाध्वनीनिंविधायसा
कमंजलिनासमुचितमुत्तरंबबंध ॥ पद्यं ॥ भोजान्वयोयोभुवनप्रतीतः कुलंकुरूणांचतयाद्वयेऽस्मिन् ॥ तवांबजन्मोपयमोत्सवौ
चेच्चय्येवजागर्त्युचितज्ञभावः ॥ ७४ ॥ अंगद्वयंमेपरिपालनीयंकर्णत्वयाशूरजनाग्रगेण ॥ एवंवशेमेविततानयस्तत्तस्यापिसख्यं
किमुपेक्षणीयं ॥ ७५ ॥ परस्यलोकस्यगतेर्हि विघ्नंरुतघ्नतामेववदंतिमंतः ॥ सानस्पृशेन्मामधुनायथोत्वंतथाप्रसीदांबरुपाद्भ्रंवि
त्ते ॥ ७६ ॥ इतिवादिनोरविमुतस्यमानसंननिवर्त्ततेस्मधृतराष्ट्रनंदनात् ॥ अपितुस्वकीयतनयान्महाभुजादनवाप्यकामामिय
मेवकेवलं ॥ ७७ ॥ ॥ इत्यनंभट्टकविरुतौचंपूभारतेष्टमस्तबकः ॥ ॥ अथोभयेतेकुरवोरणायस्वनामधेयोपपदप्रसि
द्धं ॥ क्षेत्रंव्यगाहंतनिरुद्धपार्श्वाः शतांगमातंगतुरंगयोधैः ॥ १ ॥ हिरण्वत्यास्तत्रिदशविनुनायास्तटरुहप्रसूनानांगंधैर्भयित
पथिस्त्रेदाः कारिघटाः ॥ रुतज्ञत्वेनेवस्वयमपिमदांभोलहरिभिर्ददुस्तस्यैबह्वरितिसुराभिगंधोः प्रियसरवीः ॥ २ ॥ अस्मज्जन्मभुवः

१ अंगद्वयं शरीरं अंगदेशाश्च.

स्त. ८

७८

फेनावमानरणसन्नहनाब्धिपूराः ॥ आराधयन्विधिवदस्त्रगणंस्मशानेपीतांमंतमिवकांतिमिषेणधूम्यां ॥ ६६ ॥ अत्रांतरे ॥ ततः
 परंजन्हुकुमारिकायास्तटीवनेकृत्यविदांपुरोगा ॥ पृथातपस्यंतमवापकर्णकर्णप्रवृत्तिस्तुनकिंचिदस्याः ॥ ६७ ॥ कमनीययशोभ
 रतेनूजेकवचोत्कर्त्तनजर्जरांगकेऽपि ॥ नलिनान्मृदुलंनरेन्द्रपुत्र्यानयनंतत्रचिरेणसंचचार ॥ ६८ ॥ सतत्रपृतः सवनाभिषेकैस्त
 षोवसानेतपनस्यसूनुः ॥ श्रोत्रेवितेनेशुचिमक्षमालानेत्रेचराज्ञानिकटप्रपन्नां ॥ ६९ ॥ विनतेः पदयोरनंनराविहिताशीः परिर
 भ्यतंसुतं ॥ परिहर्तुमुवाचपंचतामुभर्याधिर्मसुतादिसूनुषु ॥ ७० ॥ अयिवत्सरवेरनुग्रहादजनिष्ठामयिभाग्यमार्थिनां ॥ तनुरक्षण
 मात्रकारिणौतवराधातिरथौनजन्मभूः ॥ ७१ ॥ जहीहिराधातनयत्वबुद्धिसहैवदुर्योधनसौत्तदेन ॥ गृहाणवाण्यासहधर्म्ययामे
 सहोदरान्धर्मतनूजमुख्यान् ॥ ७२ ॥ यस्मैकस्मैचनत्वंसहजकवचदः प्रार्थनातुल्यकालंमातुः साक्षान्निदेशेममसुकरतमेमाकृ
 यामंदभावं ॥ पाराङ्मुख्यंविधत्तेगुरुजनवचनानुष्ठितौयस्यचेतोधिकशब्दस्याभिधेयंजगदिदमखिलंदोग्धितस्मैसुखेन ॥ ७३ ॥

१ पंचता मरणं पंचसंख्यांच.

७९
७९
७९

वान्विनिहंतुं पतनाधिपत्यलक्ष्मीमुपयच्छ्वेतिविज्ञापितस्यापितामहस्यचरणनालियोः प्रणिपपात ॥ पद्यं ॥ दुर्योधनेविशतिमौलिभु
वापदंस्वंशूराशुचक्रुः सुरसिंधुमूनुः ॥ अर्द्धक्षणादरिभटांस्त्रिदिवेविधास्यन्नध्यक्षतापदमविक्षदनीकिनीनां ॥ ७ ॥ पार्थाश्रुते
द्रुपदनंदनमाशुचक्रुः सेनान्यमुद्धतविरोधिवनानिदग्धुं ॥ वन्हिप्रतापकपटान्निजजन्मकालेसकंभुजेवहतियः सततज्वलंतं ॥
॥ < ॥ गद्यं ॥ अथसदसिमहारथपरिगणनकथायामर्द्धरथोऽयमितिजान्हवीयेननिन्दुतपौरुषतयारोषचिन्हितवदनरोचिरन्हांप
तिसूनुरन्हाययुधितस्यावधिमेवनिजहेतेरधारणस्यापिसाधारणंप्रतिजज्ञे ॥ इदंप्रतिपद्यस्वियमानंमानधनंसुयोधनंवत्समाभैषीर्महा
भुजानपिरिपुमहीभुजः संख्येस्वरतरविशिस्वमुखेनखादिव्यामीतिपितामहः प्रसादयामास ॥ तदनंतरं ॥ पद्यं ॥ अध्रापगातन
यपार्षतनंदनाभ्यामग्रावर्णातिलकिताधृनकार्मुकाभ्यां ॥ उच्चावचंनिजनिजंबिरुदंवहंतोयुद्धायतस्थुरुभयेपिकुरुप्रवीराः ॥ ९ ॥
जेसापुरामिवपुराजलजातयोनिपक्षिश्वराग्रजमिवप्रथमोग्रहाणां ॥ अग्नेनिधाययदुनायकंमासतोत्रंपार्यारथीप्रधनभूमिमवापवीरः

१ भौम्यरणोत्तर मेवशास्त्र ग्रहणं करिष्यामीतिप्रविज्ञा.

स्त. ९

७९

समानभिधयासप्तापिसिंधूनिमान्नेप्यामोत्रयंमद्यंशोषणमितिस्फिताभ्यसृयाडव ॥ सेनासैधवपंकयः खुरपुटैर्दीप्रक्षुरप्रोपमैर्भूमेरुलि
 स्त्रितात्स्थलादजनयन्भूयोरजोमंडलं ॥ ३ ॥ तेषांकुरूणांकलहोदयात्प्राग्रथस्वनानांकगिर्वृहितानां ॥ आशामशेषांस्ववशोवि
 धातुमन्योन्यमासीत्कलहोमहीयान् ॥ ४ ॥ नाम्नावोनवमग्रहस्यसमतांसोढास्महेऽभीवयंतुंगत्वंनसहेमहीत्यतिरूषासन्नाहधूर्या
 इव ॥ उदंडाअपिकेतवोददृशिरस्थानंग्रहणामतिक्रम्यस्यंदनवृंदमौलिकलितामध्येनभस्वत्पदं ॥ ५ ॥ महीपतीनांपटमंदिरा
 णिमार्गसुराणांलिलिहुः शिरोभिः ॥ वयंहिदूष्याणिशुचीभवेमेत्यभ्रापगावारिमिमंक्षयेव ॥ ६ ॥ गद्यं ॥ नतः क्षणादेवविशाल
 विनिर्मितवीथीसहस्रविराजमानविशंकटविपणिविस्तारितविविधपण्याहरणविमर्द्दासहक्रयिकलोकंविटकुलानुसार्यमाणविळा
 सिनीजननिबिडितवेशवाटंविशिखरूपाणकुंतशक्तिप्रासतोमरप्रमुखविविधायुधसंस्कारपरवशयोधसंबाधंतत्फुरुक्षेत्रंकुरुनगर
 मित्रंवभूव ॥ तत्रतावहुः शासनाग्रजोभगवन्नस्मिन्नुपतस्थुषिवीरभुजविनोदकालेत्वंविहितविवाहविमुखोपिमदर्थप्रत्यर्थिपार्थि

६ दूष्याणि दोषयुक्तानि पटमंडभाश्च.

६० भा० किनीबिंदूनामपिसैन्यसिधुरषटाशुंडासमुत्थायिनां ॥ दानांभः पृपतामपिस्फुटशक्तागच्छतिस्पाद्धिनाभेदं प्राहायितुशंशाकगगनेभू ॥ १८ ॥
 गानुरोधक्रमः ॥ १८ ॥ आसाद्यद्विपमाहवेरदपथेनारुह्यतीक्ष्णासिनायंतारंविनिपात्यसाष्टहमितंस्कंधेविधायस्थितिं ॥ कुंभास्फा
 ८० लनकारिणंरिपुभट्टंष्ट्टादिवौकस्त्रियः कस्याश्चित्कुचकुंभयोः कठिनयोः कंदूरखंडाभवन् ॥ १९ ॥ कश्चिद्रजः प्रतिभटेनकरेवि
 लूनेप्यामूलभागमसिनानमिताग्रकायः ॥ क्षिप्रंप्रगृह्यरदनेननिषादिहस्तात्स्वस्तंसृणिपुनरदात्कुशलोयतस्मै ॥ २० ॥ मसितले
 पसितौकरिणावुभौयुधिपरस्परदत्तरदौमुखे ॥ हरिरवेक्ष्यवहत्यपिवाहनेसरभसंनिदधेसकलादृशः ॥ २१ ॥ भग्नैकदंतमुसलः प्र
 तिदंतिषातात्कुंभाग्रलक्ष्यकुटिलांकुशचंद्ररेखः ॥ कश्चिद्विरीशसमतांकलयन्करिंद्रः सारूप्यभागिवगणाधिपतेर्विरेजे ॥ २२ ॥
 कश्चिन्निर्गत्यवेगादरिनृपतिबलेपातयन्स्वामिनंस्वंतत्रस्कंधाधिरूढंविमतमपितथाऽथत्तनीत्वास्वसैन्यं ॥ इत्थंदुः साधरोधोयु
 धिकारिकलभोदूरधूतांकुशः सन्विज्ञंमन्यंनिषादिद्वयमपिविदधेहासपात्रंजनानां ॥ २३ ॥ हस्तेनहस्तमथदंतयुगेनदंतौकरीं च

१ गिरीशः पर्वतः शिवश्च.

॥ १० ॥ संचित्यभीष्ममुखबंधुजनस्यहानैसंनंपिनः समरसीमनिशक्रसूनोः ॥ वाष्पांबुचक्षुरधिकंश्वसितंमुखेदुर्घैर्यमनः करत
लंचमुमोचचापं ॥ ११ ॥ वलारिसूनुंवसुदेवसूनुर्वचोभिराश्वास्यचिरेणतैस्तैः ॥ असासहिंपावकजाठराग्रेरग्राहयत्तत्रपुनः शरा
सं ॥ १२ ॥ देवव्रतस्यजयकेतनचिन्हतालश्यामप्रभावलिख्यतदूरदीर्घा ॥ मख्याः सुतस्यसमरेभुजवीर्यलक्ष्मीसंबीक्षितुरवि
सुतेवनभोधिरूढा ॥ १३ ॥ युद्धारंभभटार्भटीपिशुनतामुद्दामयंतस्तदान्निः साणादिमजैत्रवाद्यनिनदानिर्द्धूतशब्दांतराः ॥ श्रांति
क्षेपुमिवातिदूरपदवीसंपादितामंबुधेर्वेलाशैलमहागुहासुविविशुर्व्याप्तासुधाराधरैः ॥ १४ ॥ संग्रामदुंदुभिरवश्रवणेनदेवाः सर्वे
कपाटघटितानिगृहाणित्वा ॥ आदायनंदनवनादभिषेक्तुमाजौवीरान्प्रसूनचयमप्यभजन्विहायः ॥ १५ ॥ सतिर्षर्षजलेमिथो
विमर्द्दात्सकलंत पनेतुमंगकेभ्यः ॥ मघवत्प्रमुखाः सुरावभूवुर्भरुतोपिस्वयमात्ततालवृताः ॥ १६ ॥ तत्रतौरिपुगणौशनैः शनैः
संगतौसधनुषौसुगार्जितौ ॥ पूर्वपाश्चिममरुत्प्रचोदितौपुष्करेनवघनाघनाविव ॥ १७ ॥ धावत्स्यंदनकेतनांशुकमरुद्वाधूतमंदा

१ भटार्भटी भटानांषोधानांअर्भटी शौर्यव्यापारः २ मरुतो देवावायवश्च ३ पुष्कर आकाशे कुरुक्षेत्रेच.

५०० ग्रा०

गादासिमृतमासिमांकुंतिनंकुंतधारीचक्रास्त्रंचक्रहेतिर्गदिनमपिगदापाणिरन्योन्यमेत्य ॥ स्वस्वास्त्राणांप्रयोगेदृढपरिचितयोहं
त्वव्यत्वशैलीसाधारण्येप्रतिष्ठाभयाविदधुरमद्विंद्वयोधाग्रगण्याः ॥ ३१ ॥ ततः धृष्टद्युम्नोत्कृत्तवर्माणमग्नेदृष्ट्वाहाहाशब्ददीनां
स्वसेनां ॥ कोदंडज्यामामृशन्धोरघोषांकोपाद्गीष्मः प्राविशत्पार्थसैन्यं ॥ ३२ ॥ ससिंहनादेसरितः कुमारेचापंसमारुष्यशरैर्वि
मुक्तैः ॥ परान्परीतुंप्रथमंप्रवृत्तेवरान्वरीतुंववलेऽप्सरोभिः ॥ ३३ ॥ पृथासुनानांपृतनांतरालेपृथक्पृथक्तेस्यपृषत्कवर्याः ॥ द्विपा
न्सहस्रंनुरगान्सहस्रंमटान्सहस्रंपतितानकार्पुः ॥ ३४ ॥ सिंधोः सुतस्यविशिखैर्जमदग्निःसूनोः प्राणान्विलिङ्घ्यधिगितिप्रविमुक्त
वाङ्मिः ॥ रुत्तान्यमुंचतविरोधिकुलानिकश्चित्कश्चिज्जवेनजगृहेयुधिर्भूतवर्गः ॥ ३५ ॥ देवप्रतेदलितवैरिणिदृष्टमात्रेसारथ्यमा
त्रकरणेरुतसंगरोपि ॥ मूलेनकेवलमसौमुरभिद्रथस्यमध्येपिचक्रमतिविभ्रमयांचकार ॥ ३६ ॥ अरिमंडलखंडनैः पृषत्कैरवदी
र्णारुधिरापगावलीनां ॥ अवनीपतयोरूषानिजानामाधिविर्नौजननीममुष्यचक्रुः ॥ ३७ ॥ गथं ॥ तदनुसमरसंमुखीनवैरिभट

स्त० ९

८१

८१

१ भूषणमः पृथिव्यादिः पिशाचादिः २ अधिकिमां.सपःनां.

कर्णयुगुलेनपदौचपद्मघाम् ॥ वालेनवालमभिहत्यचवारणौद्वौतुल्यांगयुद्धमतिशिक्षितमादधाते ॥ २४ ॥ निषादिनोदंतिशिरस्य
धोमुखानिपातितांगालगुडस्यताडनैः ॥ व्यथापनोदायमदस्यसौरभंविनम्यजिघ्रंतइवालुलोकिरे ॥ २५ ॥ तीक्ष्णैः प्रत्यर्थिभक्षैरप
त्ततशिरसांहंस्तिपानांशरीरादुक्ताः प्राणवाताः करिमदपयसांमौरभीमुद्धहंतः ॥ पायंपायंक पोलस्थलकुचकलशस्वेदवारिप्र
वाहंचक्रुः संमर्द्भाजादिविसुरमुटशानालवृतस्यकृत्यं ॥ २६ ॥ अश्वानुभौतस्थतुरग्रपादावुत्क्षिप्ययुद्धाभिमुखीभवंतौ ॥ परस्प
रस्योपरिहेतिपातात्स्वसादिनौत्रातुमिवोर्ध्वकायौ ॥ २७ ॥ एकैववैरिगटखड्गवरस्यधारा धारासुपंचमुमतीष्वपिकंचिदश्वं ॥
स्कंधेविभिद्यतदसूनितरैर्दुरापान्जग्राहनाल्पमपितत्क्षतजांबुलेशं ॥ २८ ॥ समरभुविबभारंसेसादिनोभूषणानांमरकतमणिभासां
मध्यगः कश्चिदश्वः ॥ सकलभटविमैर्द्वैश्वंचलाद्विंबभेदेनिपतितइवरथ्यो नेतुरन्हांशतांगात् ॥ २९ ॥ आयोधनांगणजुपाममृगा
नामावर्त्तगर्त्तपतिताः कुणपाहयानां ॥ संबभ्रमुर्विहितपूर्वमुपाददानाः शिक्षाविशेषमिवमंडलचंक्र मेषु ॥ ३० ॥ धन्वीधानुष्कमा

१ धारासुपंचाश्वगतिविशेषु.

दारोहतिभगवतिविवस्व तिसमरवर्षासमय शिखंडिनागां डीविनापुच्छतं शिखंडिनं समीक्ष्य स्त्रीपूर्वोयममुनासहनयो द्वय्यमिति
 निषिध्यहस्ततलनिरस्तधनुर्लस्तकः प्रथमंस्वदूरापसरणकुपितयेवसिंजिन्यापश्चाद्दूरानेष्कासितैर्विजयविपाठैरादिवसावसानमं
 वदारितकलेवरतयानितांततांतः शांतनवः शांतमनाः स्वांतनिहितरमाकांतः सुभटलोकसमुचितांशरशय्यांक्रमादधिशिश्ये ॥
 ८२ ॥ पद्यं ॥ पार्थेनाक्षितिविनिखातपुंस्वकानांवाणानामुपरिपितामहः शयानः ॥ वभ्राजेव्रणविलवांतरक्तबिंदुधाराणधनइवशक्र
 गोपवर्षा ॥ ४१ ॥ संवीक्ष्यतत्रतामिमंशायितंशरेषुसांक्रामिकं गुणमिवप्रतिपद्यमानः ॥ भास्वानापिस्वयमुपात्तकरोष्मशांतिः पाश्चा
 त्यसागरशरेषुशयालुरासीत् ॥ ४२ ॥ जगतिविनुतर्कातींजामदृश्यस्याशिष्येकवलितरिपुवर्गकालधर्मप्रपन्ने ॥ बहुसुरवरलाभा
 द्बद्धकामोत्सवानां श्वशुरमरणदुःखंस्वर्वधूनांबभूव ॥ ४३ ॥ पतितेयुधिवाहिनीमुतेपतदश्रुद्विविधापिवाहिनी ॥ प्रथमंपरिताप
 मुद्धितंपटवेशंमानिययौततः परं ॥ ४४ ॥ ॥ इत्यनंतभट्टकविकृतींचंपुभारतेनवमंस्तवदः ॥ ॥ अपरेहनिकौरव

१ शिखंडिना मयूरेण युत्थयिष्येत्यर्थः २ लस्तकः धनुर्मध्यं ३ शक्रगोपाख्याः रक्तकोटाः ४ शरेषु वाणेषु जलेषु च ५ वाहिनीसेना.

प्राणपरिमोषणोन्मुखशिलीमुखप्रस्थानसमयसमापृच्छनपात्रीकृतकर्णपुटैर्बलवैरिनगरवास्तव्यवारवनिताजनतापाणिपंकेरुहपरिगलितपारिजातप्रसवसहापतितचंचरीकपुंजमंजुकूजितव्यंजितभेदचिकुरबंधैर्वेगादापतितविशिखविघट्टनविपर्यस्तविकटमुकुटविशंकटविप्रकीर्णमुक्ताफलशंकावदान्यरणश्रमवारिशिकरनिकरकोरकितनिटिलमागैरोषातिरेकव्यतिकरितदशनावलिदंशनपुमरुक्तरक्तिमाधरैर्युतेनराज्ञांशिरोभिः कल्पांतरुद्रबंधुः सुरसिंधुमूनुरयंवसुंधराबंधुरयांचकार ॥ पद्यं ॥ नद्याः सुतेनजनिर्तैर्मवेदेववर्गैः सांद्रेस्वधाम्निसतिसंकुचितस्थितीनां ॥ स्वर्गौकसामजनिमास्वयमेवकाम्याकूलंकपाकुशिकनंदनकोपमुद्रा ॥ ३८ ॥ भीष्मस्यकन्याजनपाणिपीडांपितुर्मुदेत्यक्तवतोपितस्य ॥ संघात्पुराणांसतिपुष्पवर्षेसंतानलाभोऽजनितद्विचित्रं ॥ ३९ ॥ इत्थंविधायदिनमेकमसौसमीकंपाश्चात्यभूधरमुपेयुषिपद्मबंधौ ॥ प्रत्यर्थिनामिवचकारबलापहारंस्वस्यापिचापाशिखरादवरोपितज्यः ॥ ४० ॥ गद्यं ॥ इतिनवदिनानिनवनवानिभुजलताविलसितानिप्रकाश्यदशमेन्हिनजध्वजचिन्हमात्रंविय

१ व्यंजितः प्रदर्शितः २ संतानलाभः पुत्रप्राप्तिः पक्षेकल्पवृक्षपुष्पप्राप्तिः ३ बलशक्तिः सेनाच.

चं० प्रा०

विजंभभिदोऽवकाशंतस्थेऽभितस्त्रिदशकिन्नरयक्षसिद्धैः ॥ ९ ॥ गद्यं ॥ तस्मिन्स्तेसर्वेऽपि नरेन्द्रावमुधातलनिहितवामजानुभागाः श्वोलि
तमंभ्रमुदीर्यतूणीरपेटकसमुत्थापितान्जीवाकर्षणसमुपजातत्वरान्परुषभीषणविषदिग्धान्विनतातनयनिबद्धस्पृष्टाभिरांस्तक्षकमु
खान्वाणपन्नगान्भोभुविचिरंनर्त्तयंतः परस्परपरिपंथिनांप्राणपवमानमपीप्यन् ॥ पद्यं ॥ कलशीतनयेऽथकार्मुकंस्वंवलयीकुर्व
तिवैरिधन्वियूनां ॥ युधिकेवलमेवचापदंढाधृतजीवाजनदृक्पथेऽवतिष्ठन् ॥ १० ॥ विधानृमृष्टिंविपरितरूपांविधातुमुद्युक्तइवै
षवीरः ॥ शराभिवर्षणचकारराज्ञामूर्ध्वकवंधानिशिरांस्यधस्तात् ॥ ११ ॥ तावद्धोटैर्वलक्षैर्वलयितसविधेतस्थिवांसंशतांगेभार
द्वाजोजिघृक्षुर्नृपतिमभिययौभल्लवृष्टीर्विमुंचन् ॥ दंष्ट्रारोचिः शलाकास्तुमुलमवकिरन्दिक्षुसर्वासुघोरः शीतांशुमध्यसीम्निस्थि
तमिवपरिधेः सिंहिकायाः कुमारः ॥ १२ ॥ गद्यं ॥ तदनुतदीयमार्गणगणाभिघातनिर्वर्तितमुसैर्निजशिलीमुखैः सहदूरमुपया
तान्मातरिश्चवैश्वानराश्विनेयतनयप्रभृतीन्क्षितिपतिरथरक्षिणः प्रवीरानभिवीक्ष्यक्षणेनमाधवध्वाव्यमाननुरगेणप्लवंगकेतनोमगे

१ नरेन्द्राः राजानः विषवैद्याश्च २ जीवाः मौर्व्यः प्राणाश्च ३ विनवातनयः गरुडः

स्त० १०

६३

श्वमूनामधिपत्वेपरिकल्प्यकुंभयोनि ॥ पुरतोनिजगादभीष्मपातादुदितोच्छूनदृशानराधिपानां ॥ १ ॥ कुंभोत्पत्त्याप्रासिद्धोमुनि
 वृषभइवक्ष्माधरंविध्यसंज्ञंलोकेतादृग्विधस्त्वंयुधिनिजमहसाभूमृतंस्तंभयित्वा ॥ जीवग्राहं गृहीत्वाविनमितवदनंलज्जयाधर्मसू
 नुपद्भ्यामेवप्रचारंविदधतमधुनालीलयामेऽर्पयेति ॥ २ ॥ उदितंतदिदंनिशम्यगोष्ठ्यामुचितज्ञः करमुन्नमय्यकिंचित् ॥ गुहस
 निभविक्रमस्तदानींगुरेषोपिकुरूद्वहंबभाषे ॥ ३ ॥ कर्तुंहिशक्यमाखिलंनृपकांक्षितंतेधर्मात्मजेपरिवृतेपिधराधिनाथैः ॥ शौरि
 प्रणुन्नहयहेषितशब्दमिश्रोणश्रूयतेयादिनरस्यशरामघोषः ॥ ४ ॥ सर्वास्त्रविद्यासहवाससौख्यसंकेतभूमेरपितस्यवाचं ॥ प्रत्युद्य
 यीतांपरिषद्रतानांतिर्यक्प्रचारः शिरसोनृपाणां ॥ ५ ॥ अथद्रुपदजद्रोणैरथद्विपहयावृतौ ॥ बद्धायतमहोत्साहैयुद्धायानिरगच्छ
 तां ॥ ६ ॥ नामाक्षरांकितनदीसुतबाणपूर्णरंगेऽवतेरतुरुभावापिराजवर्गौ ॥ मश्वेलितौसविरुदौसमदादृहासौसस्फालनांसाशि
 खरौसहवल्गनौतौ ॥ ७ ॥ अक्षौहिणीरवनिवल्हभवाहिनीनामेकत्रगाढामिलिताः सुतरामसोढा ॥ सायुद्धभूमिरुपरिवसमुत्पतंती
 सांद्रारजः पटलिकासमदृश्यताम्रे ॥ ८ ॥ भेरीरवेगगनशायिनिबाहुलीलांद्रोणस्यवीक्षितुमनोभिरदृष्टपूर्वा ॥ मध्येविसृज्यदि

६० भा०

तनाकुक्षिमाविक्षदेकः ॥ १७ ॥ युध्वाचिरेणयुगमात्रमपास्यरथ्यानिर्धूनितेनसरूषागुरुणानिरुक्तं ॥ तस्याथरंगभुविसत्याजितो
वररंगंवाष्पांबुभिः सहपपातयुधिष्ठिरस्य ॥ १८ ॥ उच्चयात्वरयातस्मिन्नुपकंठंसमागते ॥ पार्थस्यपश्यतोऽप्रेतंप्राणाअपितयाऽ
चरन् ॥ १९ ॥ तस्याथद्वेष्टृसेनाजलधिकवलनात्कुंभयोनिस्वकीर्तिस्पर्ष्टीकर्तुस्वकीयामिवकुतुकवतः पार्श्वमभ्येत्यकोपात् ॥
भीमोरथ्यानमध्नाद्द्रुपदतनुभवः सूदयामासमूतंकोदंडंकेतुदंडंद्वयमपिदलयांचक्रतुर्दक्षपुत्रौ ॥ २० ॥ गद्यं ॥ ततस्तादृशंकुंभसं
भवस्याभिषंगमभिर्वाक्ष्यक्रोधनतयाकर्णतालसमीरणसमृद्धिपरिणतचक्रवातगर्भपरिभ्रमद्रथकेतुपताकापटसहस्रसंपादितसमरसा
गरावर्त्तवशंवदफेनकूटशोभानिसकलदिङ्मुखघंटापथजाधिकघंटाभरणरणितबाधिरीकृताष्टलोकपालपुरजनानिनिबिडसुरसमा
जसमाक्रांतगगनमंडपसंधिवंधस्थिरीकरणायदत्तानिंद्रनीलस्तंभानिवगुंडादंडानूर्ध्वमुन्नमय्यमानानिसमस्तानिहास्तिकानिपुर
स्ताद्विस्तार्थरणमत्तोभगदत्तः सुप्रतीकमधिरूढोहटाद्भीममभिदुद्राव ॥ पद्यं ॥ घोरेऽभियातेसतिसुप्रतीकेदूरेससर्पद्विषतांबलौ

८४

स्त० १०

८४

१ निर्धूनितेन सत्यजिता कंपप्रापितेन २ अभिषंगं पराभवं ३ सुप्रतीकं भगदत्तहास्तिनं

द्रोवदीप्रवाहमिवदुर्निरोधरथचर्यमाचार्यमुपंरुोध ॥ पद्यं ॥ शिवयुद्धकृतस्तस्यद्रोणैर्युद्धेप्यभून्मनः ॥ सर्वापिजनताश्रेयः कांक्ष
 तिषुचसेत्तरं ॥ १३ ॥ दातागृहीतापिधनंजयावित्युद्दामशब्दोभुवनेषुयस्य ॥ विस्फारघोषोधमुषोऽस्यभूयान्विजृम्भतेस्मद्विषताम
 सद्यः ॥ १४ ॥ नामैषामेज्यायसः पुण्यकीर्त्तैरासीदिष्टंमात्स्यपुर्यामिति ॥ गांडीवोत्थैरेषबाणैर्हतानांकंकान्क्रव्यैर्विद्विषांपर्यता
 र्सीत् ॥ १५ ॥ गद्यं ॥ तदनुसव्यसाचिशरवीचीनीचीकृतभुजदंभविजृम्भः कुंभसंभवः समरायपरिगृहीतेषुसंविधानेषुतूणीमात्र
 मेवप्रतिभटाभिमुखंविदधानैर्योधैः साकंचंडभानुश्चरमगिरेगिस्वयमपिस्वकटकस्यसीमानमासीदत् ॥ पद्यं ॥ अन्यद्युद्धोणसं
 चोदितनृपवचनेतस्थिवद्विस्त्रिगैराहूतेऽन्यत्रयोद्भुगतवतिविजयेकृष्णकृष्णप्रशंसे ॥ प्रातस्तेधार्त्तराष्ट्राः परबलमभजन्वीतभीकै
 रनीकैर्दावज्वालेनशून्यंवनमिवचमरावल्गवद्विः स्वयूथैः ॥ १६ ॥ भारद्वाजोपितस्मिन्नहनिकुरूपतेवीलितार्थविधास्यन्ध्रा
 न्वैषैकतानोरथमथनिकैषास्थापितेधर्मसूनोः ॥ कृष्णाभ्यांरक्षणायप्रथितभुजमदेसत्यजित्युत्स्फुलिंगदृष्टोर्युग्मंनिरवायप्रतिभटपृ

१ शिवः शंकरः शिवं मानपात्रविशेषः २ द्रोणः द्रोणाचार्यः द्रोणं मानपात्र विशेषः ३ विस्फारः विशेषेणस्फारः तारः ४ संविधानेषु साधनेषु ५ निकषा समीप-

१० मा० प्रस्थानकर्मसमयेभयदायिनोस्यर्नागस्यदर्शनमजायतयत्समीपे ॥ २६ ॥ अथतेनहरेः मुतायमुक्तं तद्वदिकृत्यस्वयमात्मदैवमखं ॥ स्त० १०

तदिदंवनमालयामुक्तं दः सहवास्तव्यकुटुंबितामनैषीत् ॥ २७ ॥ सफलुग्नस्तत्रचकारवाणैश्चिकीर्षुमंत्याक्षरैर्वर्जितंस्वं ॥ क्रौंचा

८५ चलात्पीवरमप्यरातेः करेणुमाद्याक्षरयोगैर्गूण्यं ॥ २८ ॥ मदपंकललामगंधिभालंमघवत्सूनुररेर्निपात्यशीर्षं ॥ पृथुलांमुदमाददेत

तोसौपृथिवीगंधवतीनिर्गौतमोक्तेः ॥ २९ ॥ भगदत्तेवधंयतिमहमत्तेनहास्तेना ॥ मत्यजिन्नाशशोकार्तिमत्यजन्पार्थसैनिकाः

॥ ३० ॥ गद्यं ॥ तदनुनाम्नारुणेतेजमिमंध्ययाऽपितादृशोकलशयोनिः स्वयंनाम्नागुरपिव्यथयाऽपितादृग्विधस्त्रिभिरेवांगैर्विरलि

तेनबलेनानुगम्यमानस्तादात्त्विकमनोरथमिवदूष्यतामुपगतमावामंशनैःशनैराववृते ॥ पद्यं ॥ शिविरमेत्यतदैवसुयोधनः शि

तशरव्रणमोचितकंचुकं ॥ मृदुलमंचगतंकलशोद्भवंविरचितांजलिरेवमभाषत ॥ ३१ ॥ महारथत्वंममवाञ्छितद्रुंफलेग्रहिनप्रतनो

षियस्मात् ॥ ऋपेतिशब्दोपिवभूवनूनं-हस्वस्त्वयिऽयालडवत्वदीये ॥ ३२ ॥ गद्यं ॥ भगवन्भवदभिधामिदानींस्मरणपथमारो

१ नागस्य हस्तिनः सर्पस्यच २ फलुगुत्तुच्छमित्यर्थः ३ रेणुंभूलिं संहारमित्यर्थः ४ तादात्विकः तात्कालिकः ५ दूष्यता दुष्टत्वं पटगृहत्वंच.

८५

धः ॥ परश्वधाल्लेपतितेबुपूराः पत्युर्नदीनामिवपश्चिमस्य ॥ २१ ॥ केतून्पातयतोरथान्श्लथयतोदंतावलान्कृततोघोटान्पाटयतो
 विभिद्यगदयाभीमोद्विपान्विद्विषां ॥ संग्रामांगणरक्तवारिलहरिसंलक्ष्यमाणस्वकच्छायःमात्रसहायमेवविदधेतंसुप्रतीकक्षणात्
 ॥ २२ ॥ पादाग्रहस्तरदनप्रनिघातलीलाभग्नारिरक्तममृणोभगदत्तदंती ॥ आलक्ष्यतक्षितिभृतस्तटवप्रकर्मण्यालिप्तगात्रइवगौरि
 ककर्दमेन ॥ २३ ॥ तदनुकरटिमल्लंतत्रवीक्ष्यापतंतंदलितपरवलंतंदंतकुंतंवहंतं ॥ चकितवृद्धयवृत्तेर्धावतोवायुमूनोर्जनकगुणस
 मृद्धिर्जघयोराविरासीत् ॥ २४ ॥ गद्यं ॥ इतिमुप्रतीकसंधुभितनिजध्वजिनीचरकोलाहलसमाकर्णनसमाकुलमानमोवासवसू
 नुर्महेषुनिषूदितावशेषसंसप्तकगणदूरनिरासप्रयुज्यमानवायव्यास्त्रवेगाद्धीविभज्य निजरथायवितीर्णवा निवतूर्णमामाद्य निर्वेलभु
 जगर्वदुर्विलसितौकुंभजातकिरातराजौनिरुध्यचिरेणयोधयामास ॥ पद्यं ॥ मनश्चपार्थस्यरथंचभक्तुंमदावल्लेद्रस्यकरेप्रवृत्ते ॥
 सारथ्यचातुर्यवशेनशौरैर्भग्नः सतस्यैवमनोरथोभूत् ॥ २५ ॥ पार्थस्यतस्यतदनुप्रहितावधायभंगंययौपथिशरैर्भगदत्तशक्तिः ॥

चं. भा.

प्यः ॥ ३७ ॥ समयेप्रतिपद्यवैरिवृत्तंतपसः सूनुरभाषताभिमन्युं ॥ अयिवत्सपितान्यतोधुनातेतवभारोऽजनि सर्वसैन्यरक्षा ॥ ३८ ॥

स्त. १.

८६

कवचंप्रतिमुंचधत्स्वचापंभजधैर्यपरितोविधेहियोधान् ॥ अधिरोहशतांगमाविशत्वंकमलव्यूहमरीन्निपूदयस्व ॥ ३९ ॥ गद्यं ॥
इतिराज्ञोनिदेशंमौलिदेशोनिवेश्ययोद्धुं प्रतिष्ठमानेजयानिः साणभेरीपटहपणवाद्यैर्वाद्यैर्गगनशायिनेगुणायसौखशायिनिकायमा
नेलीलयापद्मव्यूहगर्भमवगाह्यवाले पिस्वयमेकाकिनिनिजकोदंडचं डिमसंपदाकौरवचमूंक्षोभयमाणेसौभद्रेसिंधुपतिर्व्यूहमुखां पि
धायस्मरहरवरलाभदर्पणतदनुधाविनीपांडववाहिनींक्रुधारुरुधे ॥ पद्यं ॥ उवाद्रियुद्धं गादापिमुखनितापुष्पवर्षात्पताद्रिर्वेगाह
त्रैः परागैर्दृढतरघटितेचक्षुषांपक्ष्मयुग्मे ॥ स्थित्वामध्येतरिक्षंविजयसुतभुजागर्वलीलायितानिद्रृणांखेचराणांभृशमनिमिषतात
त्क्षणंभंगुरासीत् ॥ ४० ॥ शरशायितैर्द्विरदशैलमंडलैर्विपुलैर्विधायविपमां वमुंधरां ॥ पृथुचक्रवर्तिपृथुयत्नवैभवांवितथीचकारवि
जयस्यन्नंदनः ॥ ४१ ॥ पार्थात्मज्ञोभानुसुतस्यसौमिच्छित्वाशतांगंसितभल्लवृष्ट्या ॥ पितामहोक्तंकुरुहसजगोष्ट्यांतथ्यंचकारार्द्धर

८६

१ सामिबंधं.

पयचेतसासावधानेन ॥ पद्यं ॥ पितामहः सोपिपृषत्कतल्पेवपुर्निजंमाधवमंतरंगे ॥ तवैवहस्तेममकार्यसिद्धिं कृत्वाचधामस्वामि
 येषगंतुं ॥ ३३ ॥ तमेतंदयमानेनसमेतंशोकसंपदा ॥ ऊचेऽथगुरुणातेननीचेतरगुणाब्धिना ॥ ३४ ॥ वाष्पातिवृष्टावपिपांडवा
 नांपयोऽरुहव्यूहवितीर्णमोदान् ॥ प्रातः श्वएवाखिलधोर्त्तराष्ट्रान्संचारयेयंयुधिर्वाहिनीषु ॥ ३५ ॥ गद्यं ॥ इतिगिरातमाश्वस्य
 राजानंसदनायविसृष्टवतोमुहुर्मुहुरर्जुनस्यमव्यसाचित्वशैलीमनुविचिंत्यत्त्वरिणरणिकामनणीयसींविभ्राणस्यद्रोणस्यसकाशा
 द्विनिर्गतानिद्रासखीविचेतुमिवसानिशापितरसानिरगात् ॥ पद्यं ॥ अपरेद्युरसौवृतोबलोधैरथभेरीनिनदैर्नभोविभिदन् ॥ कव
 चीविशिखीरथीशरासीकलशीसूनुरवापयुद्धरंगं ॥ ३६ ॥ आश्चर्यस्थूललक्ष्यंतदनुदिविपदामंतरिक्षस्थितानांक्षो
 मृगहरणेकूटयत्रायमाणं ॥ गंधर्वैः केसराढ्यैर्मदमधुभिरिभैः केतुपत्रैः शतांगैः पद्मव्यूहं व्यतानीत्प्रधनभुविगु
 तांयुगीनांग्रग
 १ पयोऽरुहव्यूहः कमलसमुदायः कमलाकार सेनारचनाच २ धार्तराष्ट्रान्दंष्ट्रान् दुर्योधनादींश्च ३ वाहिनीषुनदीषु सेनामुच ४ रणरणिकांचितां ५
 स्थूललक्ष्यं दातारं.

शं० भा० परस्परसाहचर्यवन्तौ चक्रे कृतांतपुरवल् नेगंतुमग्रे ॥ ५० ॥ अथकर्णमुखामहारथास्तेमिलिताः कैतवमेत्ययौगपद्यात् ॥ मुरनायक स्त० १०

८७

पौत्रमेनमस्त्रैः स्वयशोभिः सहपातयांबभूवुः ॥ ५१ ॥ गद्यं ॥ तदनुतत्रतयोः मेनयोः श्वेलितरुदिते अपिस्पद्वाजनितयापरस्पर
विजिगीषुतयेवव्योमसीमानमुदलंघयतां ॥ तदानींखलु ॥ जगतिनियमिवृद्धपरिषदूर्ध्वविक्षिप्तकरपुटजलांजलिक्षालनादिव
व्यपेतमहोष्मणिपूषणितौ द्वावपिवलौघौनिजस्कंधावारागनुसंधानायनिरगच्छतां ॥ पद्यं ॥ अथत्रिगर्तान्पितान्क्षुरप्रैः सहस्रगर्ता
न्विरचय्यगात्रे ॥ विनैवहेतुं व्यथमानचेनाविडौजसोपिन्यवृतत्कुमारः ॥ ५२ ॥ बाष्पायतेदृष्टियुगंकराग्राञ्चापोगलत्यंतरुदेति
तापः ॥ फलंकिमेतस्यभविष्यतीतिविचिंतयन्धामविवेशराज्ञः ॥ ५३ ॥ तदाश्रुनेत्रानयसर्वबंधूनिशांम्यमूनोश्चनिशांम्यवार्त्ता ॥
तापापदेशेनधनंजयस्यचित्तंचुचुंबस्वसंनामतेजः ॥ ५४ ॥ वीरंतनूजमनुचित्यविलापभाजंधारालदृषियुगुलंधरणौलुठंतं ॥
वाग्भिश्चिरेणवसुधाधिपसंयुतस्तं विश्वंभरोर्जुनमपिव्यदधादशोकं ॥ ५५ ॥ इंद्रात्मजस्तदनुवाहुमुदस्यकोपात्सिंधूद्वहस्यसमरे

८८

१ स्कंधावारः पटग्रहं २ निशांम्यदृष्ट्वा ३ स्तुसनामतेजः अर्जुननामधनंजयोति तत्समानं नामपस्यतत्तेजः भभिः

यत्त्वमस्य ॥ ४२ ॥ अयोभिमन्युर्धृतभूरिमन्युर्द्रौणितदेर्ष्यास्मितकांनिलक्ष्यात् ॥ बाल्येनिपीतानिवपिष्टमारानुग्रैः शरैरुद्रम
 र्थायकार ॥ ४३ ॥ सुतस्यशीर्यात्सुरराजसूनोरुदीर्णदिग्भ्रातिरुदारभीतिः ॥ कृपस्वमुर्मगलतंतुनैवसाकंचकंपेसगुरुर्मुहूर्त् ॥
 ॥ ४४ ॥ विशिखंमुमुक्षुमथगौतमात्मजेविबुधेद्रपौत्रमभिवीक्ष्यभीषणं ॥ जननेविपद्यापिनारणांगणेशरएवहेनुरिनितस्यमेनिरे ॥
 ॥ ४५ ॥ आश्चर्यकर्मसुकृतेष्वपिहर्षभारान्मोक्तुंमुहुर्मुहुरमुप्यशिरोजबंधे ॥ दृष्टास्तदामुमनसोदिविकर्तृभूतानाकेन्द्रनंदनवनेननुक
 र्ममूताः ॥ ४६ ॥ अमुष्यकोदंडमखंडयद्रवेः सुतोरथाश्वान्प्रममाथकुंभजः ॥ कृपः कृणातिस्मश्रेणमारथिव्यपाटयत्केनुपटान्गु
 रोः सुतः ॥ ४७ ॥ एकाकिनः परिभवायवहून्प्रवृत्तानेतानवेक्ष्यनिखिलोपिनिलिंपवर्गः ॥ मंदारशाखिकुमुमानियथाभिमन्यौ
 निंदारवान्रिपुषुतस्यतथाभ्यवर्षत् ॥ ४८ ॥ रथादवप्लुत्यगदासखस्तदाविदार्यबालोविजयात्मसंभवः ॥ चकारमंदौक्षभृतोनेकेव
 लंरथानमीषांयुधितानपिक्षणात् ॥ ४९ ॥ बालौततः कृतरणौभृतराष्ट्रपौत्रौभीरूपृथग्गमनकर्मणिमन्यमानः ॥ पार्यात्मजः सतु
 १ शरः कुशः बाणश्च २ देवाः पुष्पाणिच ३ मंदासं लज्जा पक्षे मंदंअक्षरथावयवं.

५०. भा. ॥ पद्यं ॥ संसप्तकासुरपलायनवेगभंगीतत्तादृशमिभिनयान्निवशौरिनुजः ॥ वेगेनविस्मयकरेणविरोधिसैन्येन्विष्वक्चचारविजयस्त. १. ॥
 स्यशतांगवर्यः ॥ ५८ ॥ तत्रनिन्दुतदिनेश्वरदीप्तौजृम्भितेतमसिधूलिमिषेण ॥ खिद्यतिस्मयुधिपांडवसेनात्दृष्यतिस्मसहसाकुरु
 सेना ॥ ५९ ॥ गांडीवमेतेनधनुर्विकृष्टंह्रस्वंचदीर्घचवभूवयुद्धे ॥ तुलामिवर्णेनतदाधिरोढुंस्वनामधेयस्थितिशालिनेव ॥ ६० ॥
 अस्तंगतश्चेदरविंदबंधुर्वध्याभवेत्सापिमदीयसंधा ॥ इतीवसंक्रंदननंदनोसौतदीयमार्गंरुह्येशरोघैः ॥ ६१ ॥ मृतसंगतेनौष्ठपुटे
 नभूभुक्संबंधितांस्पष्टमिवब्रुवाणैः ॥ धनंजयोसौशितमल्लरुक्तैः शिरोभिराच्छादयतिस्मधात्री ॥ ६२ ॥ वंगंकंककुलामिषंधृतवि
 पल्लिगंकलिगंपुनर्भोजंभाजनमापदांयमपुरीसीमारुधंमागधं ॥ चोलंदुःखनिचोलचित्तमिपुभिः कुर्वन्मुपर्वाधिभूपुत्रस्तत्रादिनाव
 सानसमयेरुंधेस्मासिंधूद्वहं ॥ ६३ ॥ तत्रांतरे ॥ भूपन्तूत्तपमानधीर्भयभराज्जिज्ञामुरिंद्रात्मभूवार्त्तामात्यकिमारुतीरिपुचमूव्यूहंप्रति
 प्राहिणोत् ॥ जित्वातौगुरुमात्तसिंहनिनदौसंवीक्ष्यभूरिश्रवारधेयश्चहठादुभौरुह्यधनुः संक्षोभयंतौकुरुन् ॥ ६४ ॥ अथसोमेदत्त
 १ इवर्णेनह्रस्व दीर्घकारेण.

द्विषतांसमक्षं ॥ हेत्यां श्वएवयदितस्यशिरोनकुर्वीतस्यांविशेयमहमित्यकरोत्प्रतिज्ञां ॥ ५६ ॥ अथवृत्तमेतदवकर्ण्यभीरवेविततान
 सिंधुपतयेप्रतिश्रवं ॥ तवगुप्तियुग्ममपिमेभरोर्जुनात्समरेष्वभीरितिगभीरधीर्गुरुः ॥ ५७ ॥ गद्यं ॥ अन्येद्युरवलंबितप्रथमशिखारिसा
 नौभानौस्कंधावारयुगवसुंधराधिपतियुद्धसन्नाहपैशुन्यलंपटपटहध्वानतरले सिंधुराजयुगलेशरणागतभरणालंकर्माणेनभगवता
 पाणिमित्रतोत्रेणपद्मनेत्रेणसौभद्रवधशोकातिरेकपरिगलितशूरजनबाष्पपूरपंकिलेद्वारतलेसमानीतंसौवीरनायकगोपनस्थलदि
 दक्षयेवतुंगतरकेतुशृंगमधिरूढेनकपिपरिवृढेनपरिमंडितंमानसमार्गणगरुडगंधवहबांधवैराहितबंधनंस्यंदनमधिरूढसंक्रुदननं
 दनः समरोचितवेषसंपदविकलेननिजबलेनसहप्रतिष्ठमानोनिरुद्धविर्यत्पथैरथैर्मदबंधुरैः सिंधुरैर्विविधगतिनाटकैर्घोटकैःरुतर
 णासँत्तिभिः पात्तभिश्चविरचितपरिपंथिजनमोहस्यपद्मव्यूहस्यपृष्ठभागेजयद्रथंप्रतिष्ठाप्यस्वयमापिपुरोभागंपरिष्कुर्वाणस्यद्रोणस्य
 चरणयोर्वाणाभ्यांप्रणिहितप्रणिपातस्तेनदीयमानमार्गावकाशश्चंडमारुतइवमेघमंडलंतमेवव्यूहंक्षणादेवक्षोभयामास॥तदनंतरं॥

१ हेत्यांशस्त्रेज्जालापांच २ गुप्तिः गोपनं रक्षणंच ३ सिंधुराजः जयद्रथः समुद्रश्च ४ आसात्तिः अत्यतसंबंधः ५ परिष्कुर्वाणस्य अलंकृतवतः

६० मा० विवस्वतः सुतंविदधातिस्मवृकोदरः क्षणात् ॥ ७१ ॥ अथान्यमासाद्यरथंक्षणेनकर्णः कुरूणांधुरिकार्मुकस्य ॥ पूर्वगुणेनाशुगस्त ॥ १०
 जातमेकंपश्चादटन्याप्यपरंनिरास्थत् ॥ ७२ ॥ मारुतिस्तदनुसोमदत्तभूपादपांसुपरिधूसरोरसा ॥ कंसमर्दनकनीयसासमंशंक्रनं
 ८९ दनसमीपमापसः ॥ ७३ ॥ गद्यं ॥ तदनुदनुजपरिपंथिनिशरपुंजेनकुरुकुंजरान्भंजयंतंधनंजयंतंमुतवधेनकृतमंतुरिपुमादिश्यनि
 हंतुंदलितदैत्यचक्रेणनिजचक्रेणचंडकरमंडलंपिदधानेगभस्तिमानस्तमास्तोतिसमस्तनिजबलकोलाहलेमाकर्ण्यदुः शलाजानि
 भुंदासहनिजवदनमुदास ॥ पद्यं ॥ तदाप्रकाशस्यदिवाकरस्यतिरोहितस्यापिजयद्रथस्य ॥ अदर्शनायापिचदर्शनायसुदर्शनं
 हेतुरभून्मुरारेः ॥ ७४ ॥ सकलमपिजगंतिचैक्रयूथंसवितुरदर्शनतः सखेदमाहुः ॥ समरभुविकथंनुशौरिचक्रंतपनातिरोभवनंतदा
 चकाक्षे ॥ ७५ ॥ तावत्किरीटीतरुणेदुमौलेर्वदान्यताकीर्तिवदावदेन ॥ अस्त्रेणशत्रोरलुनीतशीर्षसाकंप्रमोदेनसकौरवाणां ॥ ८९
 ॥ ७६ ॥ वृद्धक्षत्राजलौसायंनालमर्घ्यायकंधृतं ॥ इतीवासिंधुराजस्यजिष्णुस्तस्मिन्नपातंयत् ॥ ७७ ॥ एतत्किमित्ययमपास्य
 १ आशुगजातं वाणसमूहंभीमं च २ चकाश्चक्रवाकाः ३ कंडुकं शिरश्च ४ सिंधुराजस्य जयद्रथस्य पथे समुद्रस्य.

तनुजोरमापतेरनुजोपिभग्नरथसूतकार्मुकौ ॥ परिगृह्यपट्टसलतांपरस्परंप्रधनंभगानकमुभौवितेनतुः ॥ ६५ ॥ अथशानितनयानि
 पात्यभूम्यामुरसिधृतासिरसौनुसौमदात्तिः ॥ गलयितुमिवगर्वसारमंतर्निजचरणेननिपीड्यांबभूव ॥ ६६ ॥ तदाहरिर्दूरगतोपि
 नाक्षंव्यापारयामासरथेऽर्जुनस्य ॥ निजानुजातोरसिदत्तपादेभूरिश्रवस्येवमहारथेऽस्मिन् ॥ ६७ ॥ चोदितस्यहरिणाकिरीटिनो
 मार्गणेनत्हतहस्तपल्लवः ॥ सोमदत्ततनयोनिकेवलंकौरवाअपिर्विहस्ततांगयुः ॥ ६८ ॥ भूरिश्रवास्तदनुपुत्रममुंबलारेभूयोविगर्ह्यपु
 रुषोत्तमसन्निधाने ॥ आचम्यपावनमसौकुंशमेकमन्यदास्तीर्ययुद्धभुवितत्रशयालुरासीत् ॥ ६९ ॥ गद्यं ॥ तदनुहिडिंबवैरीदिननाय
 कतनयसाहाय्यकेनभयानकसायकनिकायवर्षिणाममर्षिणांदर्पणगरीयसांदुःशासनयवीयसामुज्जामयितुंदलिताविमतमदांनिज
 गदामष्टाभिः काष्ठाभिःशमंभ्रामयामास ॥ पद्यं ॥ गांधारजाजठरसीम्निपुराश्मदत्तांदत्त्वादशांयुधिगदापवमानसूनोः ॥ दुःशासनानु
 जकुलायहियौगपद्याञ्चक्रेमिथोष्टनवातिंत्रिदशीस्तुर्यातृः ॥ ७० ॥ विहयंविस्थंविसारथिविशारासंविपताकिकापटं ॥ विशिखेन

१ अक्षं रयावयवं नेत्रं च २ विहस्तः हस्तरहितः व्याकुलश्च ३ कुशं उदकं दभं च ४ यातुः भ्रातृ जायाः परस्परं यातरः ताः.

१०. भा. अमीषुयुद्धदिवसेष्वयमेवाहिकामुकः ॥ रणोत्सवंविभज्यार्धरात्रयेपिदशैयतः ॥ ८२ ॥ ततः क्षणादेवधटोत्कचोमौसंग्रामसीमो ॥ स्त. १०.
 परिजृम्भमाणः ॥ तमीमिमांसांद्रतमांतमोभिर्दृष्टाप्रभाभिर्दिवसंवितेने ॥ ८३ ॥ निष्ठद्रोणमुयोधनद्रुततरंधावस्वदुः शासनत्वांमुं
 ९०. चामिकिमद्यभोः कृपकृपालेशोपिनत्वत्कृते ॥ गांधाराधिपकाकथानवरणेदुर्मेधसामग्रणीः कर्णः क्रेतिधटोत्कचः कटुरवोव्यभ्रा
 म्यदभ्रांतरे ॥ ८४ ॥ हैहिबेयममुंनिजाट्टहसितैः क्षुभ्यद्दृशाशामुखंदंष्ट्रांकूरकरालमात्तपरशुंष्ट्रैवकेचिद्रटाः ॥ विभ्युश्चुकुशुरामि
 मीलुरवनौपेतुर्मूर्च्छुर्जहुः प्राणानारुहृद्विमानममरिः प्रापुः प्रमोदं दधुः ॥ ८५ ॥ नभसितमभिर्वीक्ष्यघोररूपंदिशिदिशितत्रप
 लायितेनृपौघे ॥ मरणसमयमुष्टिलग्रशस्त्रस्तदभिमुखः प्रययौर्कबंधएव ॥ ८६ ॥ पितुश्चपुत्रस्यचवेदवाक्यैर्यदुक्तमैकात्म्यमिदं
 हिदृष्टं ॥ भीमात्मजोपिस्वयमेवयुद्धेभीमोयदासीदारसैनिकानां ॥ ८७ ॥ भिदीपालैस्तोमरैः शूलजालैर्वैर्हैहयैश्चोभयेषांनैगानां ॥ ९०.
 दृष्टः कापिकाप्यदृष्टोरिसैन्यंव्योम्निच्छित्त्वानामशेषंसचक्रे ॥ ८८ ॥ स्वस्वक्षयंनगमदद्यरात्रौदुर्योधनस्यध्वजिनीतिमत्वा ॥

१ कबंधः अपमूर्ध कलेवरं २ नगानां पर्वतानां वृक्षाणांच ३ क्षयं निवासं नाशंच.

सुतस्वशीर्षशिर्यन्स्वमूर्द्धनिवरेणशशांकमौलेः ॥ क्षोण्यामवाङ्मुखतयानिपपातवेगादाघ्रातुकामइवतत्सुतवत्सलत्वात् ॥ ७८ ॥
 ॥ गद्यं ॥ अथतस्मिन्वासवसूनौवासरविरामेशिबिरमेत्ययथावृत्तरणकथाविज्ञाप्यत्दष्टरोमाणंराजानमुपतिष्ठमानेसुयोधनस्तुक्रोध
 नतयाभगिनीजानिहानिनिदानतयासर्वामपिशर्वरीनियोद्धुकामः सन्गंभीरंयुद्धारंभभेरीनिध्वानमुज्जंभयामास ॥ एतदाकर्ण्य
 सम्रवैज्ञानिकंस्मरणमात्ररुतसन्निधानंनिशिदशगुणितभुजबलावलंबं हिडिंबभागिनेयंपृथक्प्रस्थाप्यस्वयमपिसकलान्यपिनिज
 खलानिसन्नाह्यसंयुगाययुगायतबाहवः शक्रसुतादयोनिश्चक्रमुः ॥ पद्यं ॥ यातारकामेसततांविहृद्वातांविभ्रतीमाइतिबद्धरोषं ॥
 सर्वेद्विद्येसत्यपिसैनिकानांमार्गदृशामेवतमोरुरोध ॥ ७९ ॥ शर्वर्याश्चिकुरेमनोजशिखिनोधूमेनभोरण्यभूजंबूशाखिनिपेचैकांडज
 दृशामालोकसिद्धांजने ॥ चेलैकालहलायुधस्यतमसामुज्जंभणेतादृशेप्यन्हीवाहवाशिल्पमद्भुततमंचक्रुर्द्वयेसैनिकाः ॥ ८० ॥
 प्रधनेद्भुतेपिनिशिनारददृष्टेः प्रथमेतराव्यलसदीतिरूदग्रा ॥ वनिताअपित्रिदशनाथनगर्यावरणस्रजंचिकुरएवबबंधुः ॥ ८१ ॥

१ वैज्ञानिकं कुशलं २ तारका अक्षयः कनीनिका नक्षत्रंच ३ पेचकाः उलूकाः ४ द्वितीया ईतिरनावृष्टिः रात्रौ युद्धदर्शनाभावात्.

४० मा०

बद्धतनुमातेनतुः ॥ पद्यं ॥ तस्याद्भिमग्नानाराचास्तन्वांतद्विक्रमश्रियः ॥ रोचंतेस्मप्रत्दृष्यंत्यारोमांचानामिवांकुराः ॥ ९३ ॥ आग्नि
वेश्येननिक्षिप्तमथोभौद्रोणर्पाषतौ ॥ कोदंडविद्यासर्वस्वंकुर्वातेस्मप्रकाशितं ॥ ९४ ॥ गद्यं ॥ ततः शरसंभवभगिनीजानेश्वापच
९१ तुर्मुखोतिवृद्धत्वविश्राणितविकृतवेषयोरेपिविशिखविमोचनसृष्टिशिल्पेनविलोभनीयविग्रहीकृतयोर्विराटपांचालयोरहंपूर्विक
यावरणोत्सवयौगपद्येविबुधपुरवारविलासिनीनांबिडौजसः कुटुंबिन्याआपिदुः समाधेयंविवादमाप्नदयामास ॥ अथतत्रशर्व
रीचरभुजगर्वनिर्वीतपर्वतशृंगशिलाविभंगविपाटितशरीरेवसंध्यारागामिषेणरुधिरधारामुत्सृजंतसिनिशापिनाशदशामाशुसमा
विवेश ॥ तदनुकोककुटुंबिनीनांनग्नंकरणेमहसिसमारूढविहायसिक्रोधनिद्रानिरोधसाधारणीभवदरुणिमदृक्प्रतिफलनैरायोध
नधरणीरुधिरधुनीषुपंकेरुहाप्यंकूरयंतोघटोत्कचविराटपांचालपंचताप्रपंचितवैरभारतयागुरोरार्युर्हेतुमल्लिकाक्षरंपरिमार्ष्टुमल्ली
कंचनमेकंप्रयुज्यतामितिधर्मजातमनुकूलयंतोवसुदेववायुवासवकुमारादयः प्रघनसंनिकृष्टधृष्टद्युम्नवरूथिनीविमाथिनीवार
१ विलोभनीयः प्रार्थनीयः पक्षेवीनां पाक्षिणां लोभनीयः गृध्रभक्ष्यइत्यर्थः २ अलिकं ललाटं.

स्त० १०

९१

पितृव्यभक्त्येवसभीमसूनुस्तत्रैवतस्याः क्षयमातंतान ॥ ८९ ॥ तत्रांतरे ॥ वाहिन्याएवमेनार्द्धमोदिन्याआपिनंक्ष्यति ॥ क्षणंयुत्थ्ये
 त्वचेदेषइतिमेनेसुयोधनः ॥ ९० ॥ गद्यं ॥ इत्थंनितांतचिंतासंतानार्दितस्यसंप्रार्थनगुणनिकयासंभृतसर्वाभिसारोमिहिरकुमारो
 वञ्जधारयामहेद्रोमहीध्रमिवतेनदत्तयावलक्षाश्वक्षपणदक्षेयमित्तिचिररक्षितयामहत्याशक्त्यावक्षसिनिर्भद्यक्षणेनतंक्षणदाचरंक्षि
 त्वौन्यक्षिपत् ॥ पद्यं ॥ पौत्रस्यतस्यप्रबलप्रसिद्धेःप्रहारपीडांप्रतियोधदत्तां ॥ अपारयन्द्रष्टुमिवातिघोरामंतस्थितोवायुरगाह्वहिष्ठात् ॥
 ॥ ९१ ॥ सापिशक्तिरभिहत्यनराशंसांयुंगिनजनसंनुतशौर्यं ॥ वायुसूनुपरिघादिवभीतावासवस्यसविधंप्रतिषेदे ॥ ९२ ॥ गद्यं ॥
 तदानींतत्रतेषांकौरवकौतेयसैन्यानांवाष्पलहरीमुत्पादयितुंमोदविषादयोरहमिहमिकयास्पद्धासमवर्द्धत ॥ अथजयद्रथघटौत्क
 चनिघनशोकातिरेकगुरून्द्रयानपिकुरूनाश्वासयितुमिवकुरूकूटस्थेकुमुदबांधवेकुलिशायुधदिशमेत्यकाशनिकाशैरभीशुभिरा
 काशंदशदिशावकाशंव्याकोचमानेसतिकोपेनकुटिलीकृतचापौद्रुपदविराटभूपौद्रुतमनीचैर्नाराचैराचार्यशल्लैः शल्लमिवानि

१. सांयुगीनाः पुद्गसमर्थाः.

शं. मा.

तोपिगेहमागाद्दिनदीपांकरदीनदीनदीप्तिः ॥ शकलीरुतबाहुकर्णनासैः सहयोधैः सघटोत्कचाश्मवर्षात् ॥ ९९ ॥ इत्य
नंतभट्टकविठ्तौचंपुभारतेदशमस्तवकः ॥ ॥ अन्येद्युरब्धिमिलितैरमृगापगानापूरैरिवोदयतिपूषणिशोणितांग ॥ सेना
धिपत्यसरणौधृतराष्ट्रसूनुः कर्णसुवर्णघटवारिभिरभ्यपिचत् ॥ १ ॥ आभात्तदानीमभिपेककालेतस्योपरिष्ठात्तपनीयकुंभः ॥ आघ्रातु
मात्मप्रभवोत्तमांगंसमीपयातोवसरोजबंधुः ॥ २ ॥ दिङ्मूलशैलकुहरेशयकेसरींद्रसौखप्रसुप्तिकमहापटहारवेण ॥ कर्णोबलेनक
रनर्तितकालेपृष्ठोजन्यस्थलीमथरथेनजवाज्जगाहे ॥ ३ ॥ तावत्परेषांध्वजिनीश्वरोपिपदंव्यत्तप्रधनप्रदेशे ॥ परिस्फुरत्पट्टस
खेटशक्तिशरासतूणीरशरैर्वलौघैः ॥ ४ ॥ चमूद्वयीसातदनुप्रगल्भाप्रसृत्वरैर्व्योमनिपांसुपुंजैः ॥ प्रागेवशुद्धामपिसिद्धसिंधुविचित्र
मेतद्यतनोदैपापां ॥ ५ ॥ पादातंपादांतरंध्यांरथ्याचहास्तिकंगजता ॥ आश्वंचाश्वीयंद्रागभिदुद्रावप्रकंपितमहीकं ॥ ६ ॥ विरो
धिसेनामभिवीक्ष्यकोपाद्विस्फारिताद्धानुसुतेनचापात् ॥ विजृंभमाणंतरसागुणंस्वंवियत्समस्तंनशशाकवोढुं ॥ ७ ॥ कुरुचमूष

स्त. ११

९९

१ व इव २ कालपृष्ठं कर्णधनुः ३ अपापां निर्जलां पापरहितान्च.

णधोरणीप्रचेतसामिवपयोधरपरंपरांपुरोधायभृशंखस्यगुणंशंखस्यपरिपूरणेनदुर्वहंकुर्वतंकुरुसेनाधिपतिमभिजग्मुः ॥ पद्यं ॥ कोपे
 नतावत्कुटिलः समीमः कुंभानभांक्षीद्रदयागजानां ॥ नामैकदेशोपिचकुंभयोनेरैर्धृतोभूदितिमत्सरवि ॥ ९५ ॥ गद्यं ॥ इ
 तितत्रकरिघटांपाटयताघटोत्कचजनकेन्द्रोणसुतस्यसनाग्निहस्तिनिनिपातितेसतिप्रचुरतरमदः स्ववशानुवर्तीशुभतरमणिदेदी
 प्यमानमस्तकोऽयमश्वत्थामाहतइतिधर्मतनयगदितंकर्णारुंतुदमभ्यर्णमाकर्ण्यवैवर्ण्यभरितवदनंसुतनाशशोकमोहपरित्यक्तचाप
 शर्यंस्थडिलेशयंभारद्वारजमवलोक्यत्दृष्टतरधीर्धृष्टद्युम्नोपिनिजपितृबंधनवधस्मृतिजनुपारूषासत्वरमेत्यहंतुमुदयुक्त ॥ पद्यं ॥
 एकेनखड्गंद्रुपदस्यसूनुः करेणचान्येनकचेगृहीत्वा ॥ विलूयशीर्षिगुरुमप्यमुद्रांगंतेवसंतंकलयांचकार ॥ ९६ ॥ तंतादृशंतदनु
 तातवधंनिशम्यकोपातिरेककलुषः रूपभागिनेयः ॥ आग्नेयमस्त्रममुचत्परसैनिकानामक्षौहिणीशलभतांलभतेस्मयस्मिन् ॥ ९७ ॥
 ततः सुराधीश्वरसूनुमुक्तब्रह्मास्त्रभासाभृशधिकृतेन ॥ अस्त्रेणसार्द्धंगुरुनंदनस्यमंदायमानद्युतिरासमानुः ॥ ९८ ॥ धृतराष्ट्रसु

१ वशाकरिणी २ शयः इस्तः ३ अंतेवसंतं त्रिष्यं आयुर्हीनंच.

चं० भा० कालबुभुक्षितैः पिशाचैरधिकं मांसमिवाहवा दुपात्तं ॥ १६ ॥ अवरोपितज्यमथकर्णकार्मुकं विरतौ दिनस्याविजहौ विनघ्रतां ॥ स्त० ११

९३

अवलोकनाय हरिदंतेरेभयाद्भवतामरातिधरणीभुजामिव ॥ १७ ॥ अप्राप्तनूतनशरक्षतिभिः स्वसैन्यैरस्पंददृष्टिभिरनुक्षणमीक्ष्य
माणः ॥ दुर्योधनाग्रकरसंवलितान्गुलीकः प्राविक्षदात्मकटकंसतुभानुमूनुः ॥ १८ ॥ गद्यं ॥ अपरेद्युः परिस्फुरत्कमलचक्रव्यूहे प्र
काशमानपत्रिकुलसंचारे प्रकटितधनजयनेजोर्वर्द्धने भाविनिप्रधनइव प्रभातसमये प्रादुर्भवत्सतिमधुमथनसारथेर्मघवत्कुमारस्य
वधकृतेशल्यसारथ्यमेवसाधनमवधारयताराधातनयेन कृतवोधनः सुयोधनोमानधनभाजं मद्राजमुपगम्यस्वागमननिदानपरि
ज्ञानेन विमनायमानमपितं तैस्तैर्मधुररचनैर्वचनैः कोपगिरेरधित्यकाप्रदेशात्कथंचिदवरोप्यकर्णरथने पृथ्यंसारथ्यमधिरोपयामास
॥ पद्यं ॥ अथमद्रनायकनिबद्धसैधवंरथमारुरोहरविभूः पराक्रमा ॥ प्रमदश्चकौरवचमूचरान्क्षणादतिसाध्वसंचपरयोधमंडलं ॥
॥ १९ ॥ ततः क्षणादेवरथेन तेन संग्रामसीमानमुपेत्य वीरः ॥ शंखंतदंत्याक्षरवाच्यमेतदद्वयं निनादिरपुपूरदेषः ॥ २० ॥ गद्यं ॥

१ कमलचक्रव्यूहः कमलाकारव्यूहः चक्राकारव्यूहश्चपक्षे कमलानां चक्रवाकानां चव्यूहः समूहः २ वर्धनंवृद्धिः छेदनंच ३ नेपथ्यमलंकारः

तिबाणविदारितादुदपतन्मणयः करिमस्तकात् ॥ सुतवितीर्णनिजास्पददुर्दशांशुमणयेविनिवेदयितुंकिल ॥ ८ ॥ अनेकघादत्त
 बिलास्यबाणैररातिस्त्रेटावलिराबभासे ॥ भीत्रीडखेदावकराद्रहीतुंपृथक्तयाऽसून्यमचालनीव ॥ ९ ॥ तदनुबाणगणैर्द्युमणेः सु
 तोधृतविपत्तिसपत्तिकदंबकं ॥ अतिविषादिनिषादिकुलंव्यधायमपुरीपथिकान्स्थिकानपि ॥ १० ॥ अग्रेसरः कर्णहतेपुकाश्चिद्र
 टः प्रविष्टोरविरंध्रमार्गं ॥ निलिपचाटुस्तुतिपुष्टदेहोनिर्गतुमिष्टेस्मनाकिंचिदुच्चैः ॥ ११ ॥ पुष्पप्रदानेनसुरद्रुवर्गेश्रांतेऽमराणांप्रथमं
 वृत्तानां ॥ हठेनकंठादपत्हृत्यमालामवृण्वताभ्यग्रसुरानमर्यः ॥ १२ ॥ तंतादृशंतरणिभूजचंडिमानंसंवीक्ष्यसर्वरिपुदक्षुचभीति
 भाक्षु ॥ आसीत्प्रमोदपरिमेदुरमेकमेवसव्येतरंरणतलेर्वनमालिनेत्रं ॥ १३ ॥ रिक्तेपुष्पैः सिद्धगंधर्वमुख्येमुक्त्वामुक्त्वामूर्ध्निवीरस्य
 तस्य ॥ द्वावेवाभ्रेद्योसदांगोष्ठिमध्येपूषाचंद्रौपुष्पवंतावभूतां ॥ १४ ॥ वियत्प्रदेशाद्विशिखैः कठोरैर्दुद्रावदूरंध्रुवमब्जबंधुः ॥
 अमुष्यनोचेदचिराद्भजेरन्पादाः कथंपाटलिमातिरेकं ॥ १५ ॥ तरणेः किरणैस्तदारुणानांपटलंव्योन्निपयोमुचांबभासे ॥ चिर

१ वनमालिनेत्रं सूर्यः २ पुष्पवंतौ पुष्पयुक्तौ पक्षे पुष्पवंताविति सूर्याचंद्रमसो रेकतंत्रेणोक्तिः ३ पादाः चरणाः किरणाश्च.

बं० भा०

ष्टैः ॥ भवानभूत्पार्थशरप्रयोगात्कर्णोपिभूत्वाकथमात्तर्गंधः ॥ २४ ॥ इंद्रात्मजातेनसतेनगंतुमीष्टेतुलामीश्वरएकएव ॥ तृणाय
मत्वानिजजीवनंयुद्धाययेनस्पृहयन्नुदस्थात् ॥ २५ ॥ गद्यं ॥ इतितस्यमद्राध्यक्षस्यतादृक्षमृभुक्षकुमारेपक्षपातंसमीक्ष्यकर्मसा
क्षिनंदनोऽपिरौक्ष्यवर्जपदाविभागचमत्कृतिमुभगंभावुकं वचनमेवमभाणीत् ॥ पद्यं ॥ अयिभागिनेयश्शसांसुभगंकरणत्वमद्यभु
विमद्रपते ॥ मममातुलेतिबहुधावदताविजयेनशंभुमपिमातुलय ॥ २६ ॥ इत्युक्तवतएतस्यसौरैर्देतपटाविव ॥ जवांदुभावनी
कौतौजघटातेपरस्परं ॥ २७ ॥ सर्वतोऽपिभुविसैन्यपरागैः शोषितेषुसजलेषुसरस्सु ॥ केवलंगगनएवतदानीमप्सरः कुलमदृ
श्यतलोकैः ॥ २८ ॥ गद्यं ॥ तत्रसेनयोरुभयोरपिपरस्परघट्टनजनितस्फुलिंगव्याजेननिपीतपूर्वान् रुधिरशीकरनिकरानजीर्णशां
क्यावमंतीभिरिवपट्टसवल्लरीभिश्चकैबंधोत्पादनसृष्टिपाटवंसंग्रामदेशदेशिकसंदेशादभ्यसितुमवनीतिलमवतीर्णैः पयोधरपटलै
रिवखेटकवल्यैर्युगपदेवबहुविधविरियोधजनप्रवेशसौकर्यायतरणिरंध्रसरणिमति विशालं यितुमिव वियत्तलेदूरंदूरमुञ्चलिताभिः

स्त० ११

१४

१ आत्तर्गंधः गृहीतर्गंधः पक्षे पराभूतः २ अप्तरः कुलं सोदक सरसां देवांगनानांचसमूहः ३ कबंधं मस्तकरहितं शरीरं जलंच ४ सदेशात् साग्निव्यात्

तदनंतरं ॥ प्रचंडतरदोर्दंडश्वंडकरसूनुर्निजयंतारंमद्रनेतारंप्रतिवचनमित्थमुत्थापयामास ॥ इदानीमयिशब्दतवसारथ्यकौशलं
 निशम्यविजयसारथेर्वदनंलज्जापयोधौसहमज्जनकृतेनाभिकमलवास्तव्यस्यनयनायुधसारथेश्चत्वार्यपिमुखानिसमाह्वयितुमि
 वभृशमवनतमास्ते ॥ अपिच ॥ पद्यं ॥ मरुत्कदंबैरूपलाव्यमानंमद्रेन्द्रदीप्ताखिलेहेतिजालं ॥ शैराभिवर्षेणधनंजयंतमिगालये
 षभुजः क्षणेन ॥ २१ ॥ गद्यं ॥ ततस्तांश्रवणपुटक्रकचंवाचमाकर्ण्यपार्थेनपुराप्राथितमर्थत्वादि कृत्यसमद्रभूपतिरवार्यसूर्यतनय
 धैर्यगगनकुमुमसोदर्यविधातुमेवमुत्तरमुत्तरंगयामास ॥ पद्यं ॥ पुराविराटस्यपुरोपकंठेरणांगणेसारथिनार्जुनस्य ॥ उत्पाटयमा
 नेपिरयेणनेत्रेनिद्राकथंतेत्दयंगमासीत् ॥ २२ ॥ आयासलेशरहितंवनसीम्निपूर्वसंदानितेसुत्तदितेसुरवांशिकेन ॥ कुत्रापिगू
 ढवसतिस्त्वमहोनिकुंजंकिनाविभेः सविधकचिकरंध्रगानात् ॥ २३ ॥ पांचालिकायाः परिणीतिकालेसंधीभवद्भिः सहघार्तरा

१ नयनायुध सारथेः शिवसारथेः ब्रह्मणः नदुः खंपंचभिः सहेत्युक्तत्वात् २ मरुतः वायवः देवाश्च ३ हेतयः शस्त्राणि ज्वालाश्च ४ शराः बाणाः
 शरमुदकं ५ नेत्रेलोचने वस्त्रेच.

च० भा० वशादिवविधानिरेचकमंडलानिवितन्वनिजास्पदभेदकोभीमः क्वासमागच्छतीतिवीक्षितुमुन्नतप्रदेशमधिरूढाभ्यांत्ददंतरस्त० ११
 रुधिरबुद्बुदाभ्यामिवरोषलोहिताभ्यांलोचनाभ्यांसाध्वसदानशौडः करतलवंभ्रम्यमाणघनतरपरिघविघट्टनविपाटितभटघोटक
 ९५ करटिघटाक्षतजप्रवाहैः समरसीमांकंठद्वयसीविदधानः सुयोधनानुजोवियदध्वनिविजृंभितध्वनिर्वृकोदरदृगध्वनीनोऽभूत् ॥
 ॥ पद्यं ॥ बद्धकच्छावपिद्वौतावैभीकौभीमकौरवौ ॥ गदागदिरणंघोरंकुर्वातेस्मपरस्परं ॥ ३१ ॥ निपातितस्यद्विषतः सभूमौसम
 क्षमक्षणांकुरुभूपतीनां ॥ गंडेकराभ्यामुदरेपदाभ्यांसंताडनंसाधुसमाचचार ॥ ३२ ॥ निजप्रियाकैश्यरुषोऽस्यशत्रोर्निर्भयवक्षः
 पिबतोऽसृगंभः ॥ समीरमूनोश्चपिशाचिकानांसैपीतिकेल्यांकलहोवभूव ॥ ३३ ॥ एणदृशः स्वकीयायावेणीतैरेवशोणितैः ॥
 क्षोणीभृतांद्विषामेषशोणीचक्रेसहाक्षिभिः ॥ ३४ ॥ तदनंतरं ॥ रिपुंकुरुक्षेत्रतलेचरंतेतृणायमत्वावृषसेनमुग्रं ॥ किरीटिगोपः पैर

१ कंठप्रमाणां २ अभीकौ कामुकौ भीतिराहितौच ३ सपीतिः सहपानं ४ कुरुक्षेत्रं कुरूणां केदारंच ५ परधेनुकाः रिपुशस्त्राणि अंतयतीति पक्षे अन्येषां
 उत्कृष्टानांवा गवांकांतं.

शक्तिमिश्रप्रतिक्षणक्षपित विपक्षकुलवृत्तांतं मुहुर्महुरटनीमुखेन कथयितुमिव धानुष्ककर्णमभ्यागतैः कोदंडदंडैश्च विचित्रतरचक्र
 चक्रमणमिषेणपदात्पदमपिनगंतव्यमिति विमतनिरोधकुंडलनामिव कुर्वद्विरर्वद्विश्च युद्धविलोकनबद्धकौतुक सिद्धयौर्वतकुचमंड
 लनिजकुंमतारतम्यपरिचिक्षिष्येवदूरंदूरंनभसिकरान्प्रविसारयद्भिः शुंडालमंडलैश्च वेगसंभ्रमसंविदार्यमाणघरणीरंध्रनिर्गत्वरफ
 णींद्रफणासहस्रमणिकिरणधोरणीमसृणितैरिव शोणितपंकशोणितैश्चक्रैः संक्राडाद्भिः शतांगैश्च भयानकंसकलसुरजनतनूरुहसौख्यै
 शायनिकंसमिकमभूत् ॥ तदनंतरं ॥ पद्यं ॥ दुःशासनोनयनजृंभितकोपवन्निभित्येव फालतलमूर्ध्वमुपाश्रिताभ्यां ॥ भ्रूभ्यांभया
 नकमुखोरिपुभूमिपानप्यारब्धयोर्धयितुमेतदतीवचित्रं ॥ २९ ॥ सकुंतलाल्यंबरधूतिधुर्यः स्वसिंहनादैर्विदधेदुरापं ॥ पराभवं
 सोमैकलास्यहेतौपांचालिकायामिवपार्थचम्वां ॥ ३० ॥ गद्यं ॥ ततोयाज्ञसेनिकटितटपटापहारसमयचक्रचक्रमणवासनानुवृत्ति

१ यौवतं युवतीनां समूहः २ सौख्यशायनिकं सुखशयनं पृच्छतीति ३ योधयितुं युद्धं कर्तुं पक्षेयोधान् कर्तुं ४ कुंतलानां कुंतधारिणां आल्याः पंक्तेः अंबरे
 आकाशेयाधूतिः उल्लेपणं तस्यांधुर्यः समर्थः पक्षे केशपंक्तिः वस्त्रंचतयोः आकर्षणे अग्रगण्यः ५ सोमकला चंद्रकला आस्य हेतुर्मुख हेतुर्पस्यास्वस्यां पक्षे
 सोमकानां वस्त्रं चकाराशां नृत्यहेतौ.

षं० भा० कर्ण्यशरासवल्लिघोषंसुतयोस्तत्रसहस्रदृष्टिघृष्टयोः ॥ दिविवैणिकतापसस्यचित्रंमहतीप्रीतिरभूच्चनैवचाभूत् ॥ ४४ ॥ उल्लोलकस्त० १॥
 ल्लोलितदोर्विलासावुपेद्रमद्रेश्वरसारथीतौ ॥ परस्परंभल्लकुलैरभूतांरूषाभिलीढावरूषापिलीढौ ॥ ४५ ॥ कर्णामरेद्रसुतकार्मुकव
 ९६ ल्लिवांतैर्नीरंध्रमंबरतलेनिबिडेपृषत्कैः ॥ अभ्यागतानमरभावमुपेत्ययोधान्प्रच्छवैणिकमुनिः प्रधनप्रकारान् ॥ ४६ ॥ पाणिना
 तदनुभानुनंदनेपन्नगास्त्रमचिरेणगृण्हति ॥ पूर्वमेवनिखिलाप्सरः कुलात्सादधौवरणमाल्यमुर्वशी ॥ ४७ ॥ सव्यसाचिहनना
 यशरासेसंहितेरविभुवाभुजगास्त्रे ॥ नंदनद्वितयवत्वममंस्तस्वस्यकल्पकवनेनसहेद्रः ॥ ४८ ॥ रावेतनयविमुक्तमस्त्रमेतद्विविर
 सनायुगलंबहिर्वितन्वत् ॥ अहमरिमधुनाद्विधाकरोमीत्यभिनयकेलिमिवादधद्वभासे ॥ ४९ ॥ द्विधाविधातुंविजयंशिरोधावथा
 पतंतंससरीसृपंतं ॥ निरीक्ष्यभारेणानिजेनशाङ्गीनिमज्जयामासशतांगमुर्व्या ॥ ५० ॥ आनेमिमग्रस्यहरेरूपायात्तदाशतांगस्यकि
 रीटिनोस्य ॥ गर्भेवकाशंकिलबांधवेनशंभोः शतांगोधराणिर्व्यतानीत् ॥ ५१ ॥ ततः कुरूणामिवपुष्करांतेश्वेढार्भटींजृम्भयतानि

१ मइवी अतिशयिता नारदकीणाच्च २ अरुषाव्रणेन ३ संहिते योजिते

धेनुकांतनिनायकां धैर्यमलोकगोष्ठीं ॥ ३५ ॥ अवकर्ण्यकिरीटिभग्नमाजावभिमन्योरधिकं सुतंसकर्णः ॥ रिपुरंकुतरक्षुरष्टदिक्षु
 ज्वलयन्चक्षुरभूदरीन्दिधक्षुः ॥ ३६ ॥ कुंडलीरुतकोदंडश्चंडभानुतनूभुवः ॥ तांडवंत्रिदधेपाणिः पांडवानांबलांतरे ॥ ३७ ॥
 युद्धेहतौयोधसमूहेषाविंबापितुर्मेवतभेत्स्यतीति ॥ मत्वेवपत्युर्महसांकुमारः संच्छादयामासदिवंशरौघैः ॥ ३८ ॥ करींद्रमंडलेपेतुः
 कर्णमुक्ताः शरत्रजाः ॥ सदानांबुकरंयातिस्थूललक्ष्यंहिमार्गणाः ॥ ३९ ॥ प्रकाश्यकर्णयुधिकौलपृष्ठभयंकराभिचलतिप्रवीरे ॥
 तदीयभल्लैर्दलिताः परेऽपिप्रकाश्यचेर्लुर्बतरक्तपृष्ठं ॥ ४० ॥ तत्रतत्रयुधिसंचरमाणः शल्यमारथिमतासरथेन ॥ चूषितारिमदपा
 णितयासौसूर्यसूनुरपिचंडकरोऽभूत् ॥ ४१ ॥ रवेः कुमारस्यरथंनिरीक्ष्यरमाप्रियस्यापितदासमीके ॥ धैर्यवृद्धः स्वेदजलंशरीरा
 ज्जगालतोत्रंचजवेनहस्तात् ॥ ४२ ॥ गद्यं ॥ तदनंतरममर्त्यचक्रवर्तिविकर्त्तनतनयौपरस्परंसमरंप्रावर्त्तयितुमारभेतां ॥ पद्यं ॥
 राधाकुंतीपुत्रयोः शौर्यभाजोश्चक्रीभूतौचापदंडौज्वलंतौ ॥ मध्यस्थायारंगभूदेवतायास्ताटकाभामादधातेस्मतत्र ॥ ४३ ॥ अत्र
 १ काढैः बाणैः लगुडैश्च २ स्थूललक्ष्यं दातारं स्थूलं शरव्यंच ३ कालपृष्ठं कर्णधनुः पक्षे नीलं पृष्ठभागं.

ग० बलात्मजंक्षणादवगम्यप्रियपाशकंमृधे ॥ यमदापितपाशकंव्यधाद्यैमयोः प्राथमिकः पराक्रमी ॥ ३ ॥ अथयुद्धतपर्तुदुः सहश्री स्त० १९
 ह्रिदभ्यंतरधावदात्मघोषं ॥ सहतेस्मनकिंचिदप्युलूकंसहदेवस्यभुजप्रतापभानुः ॥ ४ ॥ ज्वालांनिषक्तमिवदानविधौकृशानोः
 दधञ्चमरवालमुदस्यचापं ॥ पार्थेनिहंतरिरिपूनथकांदिशीकाद्रोणात्मभूरुपमुखाः सहसावभूवुः ॥ ५ ॥ गद्यं ॥ इत्यंसोद
 द्यायादवरूथिनीनारणाक्षितौपरिक्षयमभिवीक्ष्यमहीयसासाध्वसेनमनमिविरचितप्रथमप्रवेशः क्वचनरचितगूढावस्थितिरेवमह
 तीममायुष्टोमेष्टिरित्यालोच्यश्नाटितिघटितकवचावगुंठनः पन्नगकेतनः स्यमंतपंचकसामंतसागरगंभीरंस्वरितनामानंकंचनम
 हाहृदमासाद्यमद्भुजेनचिरधार्यमाणांक्षोर्णांत्वय्येवसमर्पयिष्यामीतिपातालवासिनः पन्नगाधिपतेर्द्विसहस्रलोचनेषुरहसिवचना
 निनिवेदयितुमिवदूरंदूरंनिमज्यस्वविद्ययासर्वमप्यंभस्तंभयामास ॥ पद्यं ॥ वकहंतापुरावामौधार्तराष्ट्रवधोद्यतः ॥ इतिभीतस्यराज्ञो
 अस्ययुक्तंकांसारमज्जनं ॥ ६ ॥ दरीषुवाशिखरिसरिश्शरीषुवापुरीषुवाधननववल्लरीषुवा ॥ तिरोभवेदयमितितंसमार्गितुंरणस्थला

१ आत्मघोषाः स्वशब्दाः पक्षे काकाः २ पन्नग केतनः दुर्पोधनः

जाच ॥ उग्राहिनातस्यकिरीटशृंगमग्राहिनाकेंद्रभयेनसाकं ॥ ५२ ॥ ततः स्नेहरसार्द्रस्तंपक्षपातीभुजंगमं ॥ तक्षकः किलपा
 र्थस्यवर्द्ध्यामाससायकः ॥ ५३ ॥ दंतींद्रपादांतरथाश्वभेदीकुंतीकुमारः सहरोर्निदेशात् ॥ राधेयकायेविविधास्त्रजालमाधेयमेव
 न्याधितक्षणेन ॥ ५४ ॥ सर्वेषुयाचकजनेषुबहुप्रदत्वात्खर्वेतरोद्धतिरयंस्वमणेः कुमारः ॥ पार्थस्यमार्गणगणंपतितंशरीरेसार्थव्यधा
 दभिमतंसवितीर्यजीवं ॥ ५५ ॥ कर्णेपिकर्णेद्रियमात्रपात्रेदुर्योधनः शोकगसेममज्ज ॥ अभ्यासभूमानमिवाधिरोढुमनागतस्य
 हृदमज्जनस्य ॥ ५६ ॥ ततः स्वकीयस्यतनूभवस्यवधादपस्नानुमनाइवद्राक् ॥ मंदायमानद्युतिभारमालीमरीचिमालीचमम
 चसिंधौ ॥ ५७ ॥ ॥ इत्यनंतभट्टकविरुतौचंपूभारतेएकादशस्तवकः समाप्तः ॥ ॥ अत्यंततः परमरातिकुलस्यचि
 यांदिशंतमनिशंरमणः कुरूणां ॥ कैल्यंरणेषुपृतनाधिपातैर्विधायतुल्यंत्रिविष्ट्रपपतेः स्वममन्यतासौ ॥ १ ॥ तंतादृशंतदनुबाहुम
 र्दनशत्रूनाकंपयंतममरावलिमस्तकेन ॥ शक्तयानिहत्ययुधिशल्यमजातशत्रोः पाणिर्दधौप्रथमतः परहिंसकत्वं ॥ २ ॥ अथतंसु

१ वर्धयामास वृद्धिप्रापयामास छेदयामासच २ कल्यं चतुरं.

भा० णीचकारगदयाश्वसनस्यसूनुः ॥ १२ ॥ तत्रायतारकमिवाद्रिसुताकुमारोजित्वासुयोधनमसौशिविरांदिनांते ॥ वर्गः पृथातनुभु
 स्त० १३ ॥
 वामधुभित्समेतः षड्भिर्मुखैर्जनितशंखरवोजगाहे ॥ १३ ॥ भूयोपिसायमनलायमहः प्रदानेभासांप्रभोरिवकराद्विशिविप्रकीर्णैः ॥
 ग्मैरिवाक्षिपथरोधिभिरंधकरैः प्रापेकुरुक्षितिभृतांपटमंडपौघः ॥ १४ ॥ तस्मिन्कालेविचिंत्यक्षितिपतिमसुभिर्युक्तमासाद्यरंगे
 तराश्वास्यलापैर्नैजमपिसमरेभावि कृत्यंनिवेद्य ॥ मुक्तस्तेनार्द्धमार्गेहरवरमुदितोद्रोणभूश्चापमौर्व्याधृष्टद्युम्ननिकृत्यस्वसुरपि
 तनयानस्यचिच्छेदशूरान् ॥ १५ ॥ गद्यं ॥ इत्थंनिशीथेभयानकनिजसायकशतधाशकलितद्विषदनीकात्कुरनायकपटनिकेतना
 त्स्वभुजाभ्यामिवप्राविष्टकटकाभ्यां कृपकृतवर्मभ्यां सहपुनरपिसरस्तीरमागत्यदुष्करंस्ववृत्तांतंकथयंतमश्वत्थामानमयिसखेसंप्र
 तिममप्रीतिरेतावतीत्यभिनेतुमिवतिर्थकप्रसारितेनबाहुयुगलेनयत्नादाश्लिष्यत्वमेवखलुममप्राणोभवसीत्यौपचारिकवचनंप्रयुं
 जानंतंराजानंकोपादिवतदीयाः प्राणास्तदानामत्याक्षुः ॥ पद्यं ॥ कृपस्ततः कुरुपुरीकृतवर्माकुशस्थली ॥ प्रययौद्रोणसूनुश्चपा
 राशर्यतपौवंती ॥ १६ ॥ अथदीप्तिभिरात्मनोविजेतुर्विमतद्रौणिशिरोमणेर्भवित्री ॥ सहजास्पदभंगमानहानिंसविताद्रष्टुमिवोद

त्यक्त्वा सुतोयनिर्ययी ॥ ७ ॥ अपरेरपिसोदरैस्तदानीमनुजातस्यजयार्थसिद्धयेऽस्य ॥ शतमन्युभुवः पुरेवदिष्ट्याशबरः कश्चनसन्ध
 धाद्धनांते ॥ ८ ॥ गद्यं ॥ अथतेनरुतांजलिनासविनयंनिवेदितायांसार्वभौमलक्षणोपेतायांपदपंकौलक्ष्यमाणैः सलिलमाहर्तुवनदेव
 ताभिरानीतैरिवकलशैरंकितादवतारपथात्संगररंगप्रयुक्तवि विधायुधसविधाधीततैश्ण्यानीवपरुषाणिमारुतिवचनानिनिशम्य
 विशालैः क्रोधनिश्वासैरुपरिकोरकितबुद्बुदकलकलोदयात्तस्माज्जलाशयादुत्तीर्यमानिनामग्रणीः सुयोधनोधीरमनास्तादृशेन
 भीमेनसहभयानकंगदागदिकलहायितुंसरभसमुपचक्रमे ॥ पद्यं ॥ आजगामससरस्वतीतटादाजिसीम्निबलवान्बलस्तदा ॥
 गयतेखलुयदाख्ययानिशंभद्रदेवपदयोः समागमः ॥ ९ ॥ तत्रविस्मयकरंगदाहवंपश्यतोऽस्यसहसंमदाश्रुभिः ॥ पुष्पवृष्टिरुभ
 नाहृपांतयोः पुष्करात्सुरभिगांधिरापतत् ॥ १० ॥ प्रविवेदकुलालचक्रवत्भ्रमतोस्तत्रतयोर्द्वयोर्भिदां ॥ नबलो नहरिर्नपांडवानसुरा
 नाश्वमुखानचारणाः ॥ ११ ॥ मन्नामधारिमृदुलंबसनंप्रमृद्वात्येतत्सदेत्यतिरुषेवयदूद्वहस्य ॥ नेत्रेणसूचितमरेरथसक्थियुग्मंचू

१ नेत्रं बद्धे पिकथ्यतइति.

तस्वजनमुखेदुस्मरणमात्रादुल्लोलितशोकासिंधुभिर्बधुभिः सहनगरान्निर्गतोभवत्समेषुगतेष्वपियूयमद्यापिननिर्गताइतिरोषेणप्रा
 गान्वहिरुत्सारयितुमिवत्त्दिपुनः पुनर्विरचितकरास्फालनाभिः सविधमागम्यमज्जन्मभूसौंदर्यप्रातिभटवमियमाचरंतीत्यस
 ष्णुतयेवकपोलमकरिकामुन्मूलयंतवाष्पप्रवाहंनयनैरुत्सृजंतीभिरनवरतमस्मान्कुसुमैरामोदभरितान्विदधानाः सुयोधनादयः
 कपतिताइतिगवेषयितुमिवभुवितूर्णमवतीर्णैश्चिकुरहस्तैरुपलाक्षिताभिः पवनसुतपरिघोपालंभनपूरितार्थैः परिदेवनरवैर्दिगंतरं
 निरंतरयंतीभिः स्नुषाभिः परिवार्यमाणयागांधारसुतयाशनैः शनैरनुगम्यमानः संग्रामभुवमवगाह्यपंक्तिशोनिपतितेषुपरिशा
 लितदीर्घनिद्रेषुपाकशासनपरिमुक्तपारिजातप्रसवपरिमलितकचबंधेषुप्रवीरिपुतनयेषु निपत्यपरितोपिपरिलुंठनसकुरुभूपश्चिर
 मरोदीत् ॥ पद्यं ॥ रुष्टं पितृव्यममुमागतमाजिभूमौद्रष्टुंभयाकुलाधियाऽथयुधिष्ठिरेण ॥ अभ्यर्थितौहरिपराशरनंदनौद्रागाजग्मतु
 स्तमपनीतरुषंविधातुं ॥ २२ ॥ तंव्यासकृष्णावधतप्यमानंशोकेनशांतं सुतरां व्यधत्तां ॥ नभोनभस्याविवदाववृक्षंदंदह्यमानंदव
 १ बज्जन्मभूः ममप्रवाहस्य जन्मभूरुपति स्यान्नं नेत्रं २ चिकुर हस्तैः केशपाशैः ३ नभोनभस्यौ श्रावणः भाद्रपदश्च.

दयाद्रिमागात् ॥ १७ ॥ गद्यं ॥ ततः मरमात्मसोदरसूतमुखाच्छ्रवणकालकूटमपत्यात्ययमाधिगम्यविधीदंत्यायाज्ञसेन्यामू
 ळ्ठीधकारंरत्नदीपालोकेनदूरमुत्सारयितुमुत्सुकइवगुरुभुतचूडामणेराहरणायशतांगमधिरुह्यमौर्वीविस्फारयाद्रिर्मघवत्कुमारादि
 भिर्मीसलितपार्श्वभागोमारुतिस्तपस्यतस्तस्यैवाश्रमपदंप्रतस्थे ॥ पद्यं ॥ तत्रागतेषुयुधितेषुतपोधनोयमेकोपिधीरतरधीरिषुव
 र्धकेषु ॥ निष्पांडवाऽस्तुवसुधेतिनिजव्रतेनसाकंव्यमुंचदभिमंत्र्यजवादिषीकां ॥ १८ ॥ अथब्रह्मशिरोस्त्रस्यप्रहितस्यकिरीटिना ॥
 योगात्तूलपदस्येवह्रस्वभावंजगामसा ॥ १९ ॥ अथात्हतोमारुतिनाहठेनभग्नस्यशर्षिर्द्रुहनंदवस्य ॥ दत्तोमणिः पार्षतनंदनायाः
 षोकाग्निदाहप्रतिबंधकोभूत् ॥ २० ॥ गद्यं ॥ ततः संवर्त्तसमयसच्छात्रेतादृशिकुरूणामुभयेषामपिसंप्रहारेकृष्णावेणीबंधायुषास
 समाप्ते ॥ पद्यं ॥ स्वदुःशलाशेषमपत्यवर्गपांडोश्चाविज्ञायसमस्तशेषं ॥ दृशासदांधोजरठोमहीपश्चिरंतदाऽचेतनयाविजिग्ये
 ११ ॥ गद्यं ॥ तदानींविदुरसंजयाभ्यांव्यजनादिभिरुपचारैर्विश्राणितसंज्ञोहामुयोधनदुःशासनेतिबहुधाविलपन्नुत्थायरणनिह

१ इष्टक्रेषीकामाला नामिति सूत्रेण इषीकाया स्तूल पदस्य योगात् ह्रस्वत्वं तद्वदित्यर्थः

भा. द्विपमौपवाह्यमधिरूढः शशिमंडलेनशरद्राकाशर्वरीप्रथमयामइवधवलातपत्रेणपरिष्कियमाणोपरिभागोलालनवशेनपार्श्वयोरास्त ० १२
 गम्यप्रमोदतरलपक्षपुटाभ्यांमरालदंपतिभ्यांचतुर्मुखइवचामराभ्यामुपवीज्यमानोहर्म्यशिखरावलंबिनीनांनितंबिनीनांकपोल
 खलनदूरविप्रकीर्णैरानंदबाष्पाबिंदुमुकुलैरिवलाजांजलिभिरवकीर्यमाणः पुरः सरविविधमंलवाद्यगुरुजनाशिष्यायमाणगवाक्ष
 ररांतांपुरीप्रदक्षिणीरुत्यद्वारभुवमवतीर्णो निजमणितिलकप्रतिविंबानीवदीपांकुराणिकनकपात्रमध्येवहंतीभिर्वारसीमंतिनी
 भिर्विरचिताचिक्यमंगलः पांडुसूनुर्निविडवितानमाल्यधूपपरिमलसुरभितेमंडपेकुरुकुलक्रमादागतंसर्वतोभद्रंनामसिंहासनम
 ध्यवात्सीत् ॥ पद्यं ॥ सौधंकदाचिदधिरूढसमंसुत्तद्विभूषश्चिराद्विरहितस्यपुरस्यतस्य ॥ वापीषुवीथिषुवनीषुचतुष्पथेषुनृत्याल
 येषुचानिमज्जयतिस्मदृष्टिं ॥ २८ ॥ तदानींखलु ॥ क्षोणींकोशगृहाणिगोधनततिघोटान्स्थान्कुंजरानन्यांसंपदमप्यदात्षणामि
 षादस्माकमीशाययः ॥ तादृक्षः शकुनेः करोविजयतामित्यालपंतीः शुकीरुद्यानेथनिशम्यधर्मतनयोमंदंजहासानुजैः ॥ २९ ॥

१. दुर्धनाय.

पावकेन ॥ २३ ॥ गद्यं ॥ अथसहजैः संममाहवंबुवमागम्यस्वामिन्नेकविधापराधकरणेनतवशापपात्रमयंजनआगतइतिचर
 णयोः पतंतमात्मानं प्रथमतोमृदुलमालिङ्गितवंतंपश्चाद्भावज्ञेनमुकुंदेनपुरः स्थापितेनलोहभीमसेनेनसहनिजवैरमपिचूर्णीकृतवंतं
 प्रज्ञादृशंपुरस्कृत्यस्मृतबहुलकरणीयजातयुधिष्ठिरः पुरामगीरथइवप्रेतभूयंगतायसर्वस्मैज्ञातिजनायनिर्मलैर्निलिपनिम्नगासलि
 लैर्निवापांजलिनिर्वापणंविधिवदेवानिर्वर्तयामास ॥ पद्यं ॥ सुधाब्धिर्वीचीरिवतोरणावलीस्ततोवहंतीततवायनिस्वनां ॥ हरि
 पुरोघ्रायसमंसहोदरैराविक्षदात्मीयपुरंयुधिष्ठिरः ॥ २४ ॥ बलग्रसूतैर्द्रुपदात्मजायावितानितेधाम्निसतत्रचेलैः ॥ स्थित्वापितृव्य
 स्यदिनंतदेकंपरेऽन्हिपार्थः प्रययौस्वगेहं ॥ २५ ॥ ततः ॥ राज्याभिषेकसलिलादिवसंगतंद्रागावर्त्तमुद्ब्रहतिमूर्धनिधर्मसूनोः ॥
 कृष्णादयः शुभगुणेकृतिनोमुहूर्तेहैमन्यधुर्मुकुटमुज्ज्वलरत्नजालं ॥ २६ ॥ द्विजप्रणामेषुनृपस्यलग्नाभूरेणुराजिर्भुजसीम्निरेजे ॥
 एकाधिकद्वादशहायनेषुक्षितिः कृशांगीविरहादिवास्य ॥ २७ ॥ गद्यं ॥ तदानीमेवपराशरसुतविदुरसंजयैः सहसंभाषमाणंरमा
 रमणमग्रतरेविधायसविनयंबीभत्सुनादीयमानहस्तावलंबोभूभारलघुकरणोपकारेणप्रीयमाणैर्दिग्ग्वारणैः प्रेषितमिवमहांतंकांक्षित

कृत्यज्ञः पांडवोऽसौ सु... रतरत्यंतमार्त्तभक्त्यासार्कपितृ- तेदिनमनुजैरग्रतः स्थापयित्वा ॥ कृत्वाधस्तात्कुशाग्रं वि-
 जितमिवधियाप्रांजलिः सर्वधर्मान्भीष्माद्वर्णाश्रमाणामविकलमशृणोत्स्वास्पदंगंतुमिच्छोः ॥ ३० ॥ आलंकायास्तदनुसहजैरा-
 हिमाद्रैर्जितश्रीः शौरेर्दोष्णाघटितनिजदोर्धर्मभूर्वेदिपार्श्वे ॥ साहस्रीणाः पखटशांसंदधानोभ्यसूयामन्यादृक्षानियमपरधराज-
 हाराश्वमेधं ॥ ३१ ॥ राज्ञांमौलिपरंपरांचरणयोः पाणौप्रदानश्रियंबुद्धौराज- इयंत्हादिरुपांसत्यंचजिह्वांचले ॥ बाहौसागरमे-
 खलांवसुमतीमस्तेकिरीटमुदाकुर्वन्धर्मतनूभवाश्चिरमसौगोपांयतिस्मप्रजा- ३२ ॥ ॥ इत्यनंतभट्टकविकृतौचंपुभारते
 दादशस्तबकः ॥ ॥ दिगंतरलुठत्कीर्त्तिरनंतकविकुंजरः ॥ प्राणैस्तु- स्वत्याः प्राणैषीच्चंपुभारतं ॥ १ ॥ उन्मीलदंबु-
 कदंबकसौरभीणामुन्मृत्यदीशमुकुटीतटिनिसखीनां ॥ आचांतवैरियशस- गोर्मिलानांवाचामनंतसुकवेर्वसुधाप्यमूल्यं ॥
 विचंपुभारतकीव्यंसमाप्तं ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
 ॥ इंदुप्रकाशाख्यमुद्रायंत्रे मुद्रितः ॥ शके १७८६ रत्- मसंवत्सरे ॥

॥ इति चंपुभारतः समाप्तः ॥

